

**OCENA ZASOBÓW
POMOCY SPOŁECZNEJ
W KRAKOWIE
za rok 2013**

Kraków 2014

1	WSTĘP	9
2	ANALIZA LOKALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNO – DEMOGRAFICZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW	10
2.1	Miasto Kraków – dane ogólne	10
2.2	Struktura demograficzna ludności Krakowa.....	10
2.3	Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych.....	14
2.4	Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych.....	20
2.5	Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie.....	27
2.6	Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego.....	30
3	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW – PRACA SOCJALNA 32	
4	PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE, TERAPIA RODZIN ORAZ INTERWENCJA KRYZYSOWA	37
4.1	Poradnictwo specjalistyczne	37
4.1.1	Infrastruktura.....	37
4.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	38
4.1.3	Kadra.....	38
4.1.4	Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego i terapii rodzin..	38
4.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	39
4.1.6	Wnioski	40
4.2	Interwencja kryzysowa	40
4.2.1	Infrastruktura.....	40
4.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	40
4.2.3	Kadra.....	41
4.2.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej.....	41
4.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	41
4.2.6	Wnioski	41
5	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM STARSZYM	42
5.1	Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków.....	42
5.2	Świadczenia na rzecz osób starszych.....	48
5.2.1	Usługi opiekuńcze.....	48
5.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	48
5.2.1.2	Kadra	48
5.2.1.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	49
5.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	51
5.2.1.5	Wnioski	51
5.2.2	Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych.....	52
5.2.2.1	Infrastruktura.....	53
5.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	53

5.2.2.3	Kadra	53
5.2.2.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	53
5.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	55
5.2.2.6	Wnioski	55
5.2.3	Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych	57
5.2.3.1	Infrastruktura	58
5.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	59
5.2.3.3	Kadra	59
5.2.3.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	59
5.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	62
5.2.3.6	Wnioski	62
5.2.4	Rodzinne Domy Pomocy	65
5.2.4.1	Infrastruktura	66
5.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	66
5.2.4.3	Kadra	66
5.2.4.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	66
5.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	66
5.2.4.6	Wnioski	67
5.2.5	Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	67
5.2.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	67
5.2.5.2	Kadra	67
5.2.5.3	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	67
5.2.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	68
5.2.5.5	Wnioski	68

6 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI 69

6.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa 69

6.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi..... 70

6.2.1	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.....	70
6.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	71
6.2.1.2	Kadra	71
6.2.1.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	71
6.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	74
6.2.1.5	Wnioski	74
6.2.2	Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	76
6.2.2.1	Infrastruktura	77
6.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	77
6.2.2.3	Kadra	77
6.2.2.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	77
6.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	77
6.2.2.6	Wnioski	78
6.2.3	Środowiskowe Domy Samopomocy	78
6.2.3.1	Infrastruktura	78
6.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	80
6.2.3.3	Kadra	80
6.2.3.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	80
6.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	82
6.2.3.6	Wnioski	82
6.2.4	Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	83
6.2.4.1	Infrastruktura	83
6.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	84

6.2.4.3	Kadra	84
6.2.4.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	84
6.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	86
6.2.4.6	Wnioski	86
6.2.5	Warsztaty terapii zajęciowej.....	88
6.2.5.1	Infrastruktura.....	89
6.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	90
6.2.5.3	Kadra	90
6.2.5.4	Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej.....	90
6.2.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	91
6.2.5.6	Wnioski	91

7 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM 92

7.1 Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa 92

7.2 Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych 94

7.2.1	Zasiłek stały.....	95
7.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	95
7.2.1.2	Kadra	95
7.2.1.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	95
7.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	99
7.2.1.5	Wnioski	99
7.2.2	Turnusy rehabilitacyjne	99
7.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	100
7.2.2.2	Kadra	100
7.2.2.3	Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	100
7.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	100
7.2.2.5	Wnioski	101
7.2.3	Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	101
7.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	101
7.2.3.2	Kadra	102
7.2.3.3	Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	102
7.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	103

8 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY RODZINOM Z DZIEĆMI 104

8.1 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku.....104

8.1.1	Wnioski	105
-------	---------------	-----

8.2 Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.....105

8.2.1	Infrastruktura.....	106
8.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	106
8.2.3	Kadra.....	106
8.2.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.....	106
8.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	107

8.3 Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą.....107

8.3.1	Infrastruktura.....	108
8.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	108
8.3.3	Kadra.....	108
8.3.4	Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą	108

8.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	109
8.3.6	Wnioski	109
8.4	Placówki wsparcia dziennego	109
8.4.1	Infrastruktura.....	110
8.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	110
8.4.3	Kadra.....	110
8.4.4	Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	114
8.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	114
8.4.6	Wnioski	114
8.5	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	115
8.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	116
8.5.2	Kadra.....	116
8.5.3	Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	116
8.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	118
8.5.5	Wnioski	118
8.6	Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem	119
8.6.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	122
8.6.2	Kadra.....	122
8.6.3	Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	122
8.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	122
8.6.5	Wnioski	123
8.7	Zawodowe rodziny zastępcze	124
8.7.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	125
8.7.2	Kadra.....	125
8.7.3	Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	125
8.7.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	126
8.7.5	Wnioski	126
8.8	Rodzinne Domy Dziecka.....	127
8.8.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	127
8.8.2	Kadra.....	127
8.8.3	Dzieci umieszczone w rodzinnych domach dziecka, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	127
8.8.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	127
8.9	Placówki opiekuńczo – wychowawcze	128
8.9.1	Infrastruktura.....	128
8.9.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	128
8.9.3	Kadra.....	128
8.9.4	Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	132
8.9.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	133
8.9.6	Wnioski	133
8.10	Pomoc dla osób usamodzielnianych	134
8.10.1	Infrastruktura	134
8.10.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	134
8.10.3	Kadra	134
8.10.4	Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	135
8.10.5	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	137
8.10.6	Wnioski.....	137
8.11	Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi	138
8.11.1	Program pracy z rodziną z problemami opiekuńczo -wychowawczymi	138

8.11.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	138
8.11.1.2	Kadra	138
8.11.2	Usługa asystenta rodziny.....	138
8.11.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	140
8.11.2.2	Kadra	140
8.11.2.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	140
8.11.2.4	Wnioski	140
8.11.3	Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne	141
8.11.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	143
8.11.3.2	Kadra	143
8.11.3.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	143
8.11.3.4	Wnioski	143
8.11.4	Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2013 roku – „Wyprawka szkolna”	143
8.11.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	146
8.11.4.2	Kadra	146
8.11.4.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	146
8.11.4.4	Wnioski	146

9 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZROBOTNYM..... 147

9.1	Bezrobocie w Krakowie	147
9.2	Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych	151
9.2.1	Praca socjalna z osobami bezrobotnymi	151
9.2.2	Wsparcie osób bezrobotnych realizowane w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”	152
9.2.2.1	Nakłady finansowe w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”	156
9.2.3	Zatrudnienie socjalne	156
9.2.3.1	Infrastruktura.....	157
9.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	158
9.2.3.3	Kadra	158
9.2.3.4	Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	158
9.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	159
9.2.3.6	Wnioski	159

10 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM I RODZINOM O NISKICH DOCHODACH..... 160

10.1	Ubóstwo	160
10.2	Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach.....	160
10.2.1	Zasiłek okresowy	160
10.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	160
10.2.1.2	Kadra	160
10.2.1.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	161
10.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	164
10.2.1.5	Wnioski	165
10.2.2	Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy	165
10.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	166
10.2.2.2	Kadra	166
10.2.2.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	166
10.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	171
10.2.2.5	Wnioski	171
10.2.3	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku.....	171
10.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	172
10.2.3.2	Kadra	172

10.2.3.3	Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	172
10.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	176
10.2.3.5	Wnioski	176

11 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZDOMNYM..... 177

11.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa177

11.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych184

11.2.1	Schronienie.....	184
11.2.1.1	Infrastruktura.....	184
11.2.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	187
11.2.1.3	Kadra	187
11.2.1.4	Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	188
11.2.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	190
11.2.1.6	Wnioski	190
11.2.2	Mieszkania chronione dla osób bezdomnych	191
11.2.2.1	Infrastruktura.....	191
11.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	191
11.2.2.3	Kadra	191
11.2.2.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	192
11.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	192
11.2.2.6	Wnioski	192
11.2.3	Inna działalność na rzecz bezdomnych, wspieranie pozostałej działalności charytatywnej	193
11.2.3.1	Pomoc w formie gorącego posiłku.....	193
11.2.3.1.1	Infrastruktura	193
11.2.3.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	194
11.2.3.1.3	Kadra.....	194
11.2.3.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	194
11.2.3.1.5	Wnioski	194
11.2.3.2	Łaźnia dla osób bezdomnych	194
11.2.3.2.1	Infrastruktura	194
11.2.3.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	195
11.2.3.2.3	Kadra.....	195
11.2.3.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	195
11.2.3.2.5	Wnioski	195
11.2.3.3	Przychodni dla Osób Bezdomnych	195
11.2.3.3.1	Infrastruktura	195
11.2.3.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	195
11.2.3.3.3	Kadra.....	195
11.2.3.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	195
11.2.3.3.5	Wnioski	196

12 NOWATORSKIE ROZWIĄZANIA REALIZOWANE PRZEZ MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE W 2013 ROKU..... 197

12.1 Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mający na celu pomoc w spłacie zadłużenia197

12.1.1	Ogólna charakterystyka programu.....	197
12.1.2	Organizacje pozarządowe uczestniczące w programie	197
12.1.3	Kadra	199
12.1.4	Nakłady finansowe	199

12.2 Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych199

12.3	Program „Aktywny samorząd”	199
12.3.1	Ogólna charakterystyka programu	199
12.3.2	Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji programu	200
12.3.3	Kadra	200
12.3.4	Nakłady finansowe	200
12.4	Spółdzielnie socjalne	200
12.5	Wdrażanie standardów usług	201
12.5.1	„Pilotażowe wdrażanie standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej”	201
12.5.1.1	Ogólna charakterystyka projektu	201
12.5.1.2	Organizacje uczestniczące w realizacji projektu	202
12.5.1.3	Kadra	202
12.5.1.4	Nakłady finansowe	202
12.5.2	Realizacja projektu „Druza szansa”	202
12.5.2.1	Ogólna charakterystyka projektu	202
12.5.2.2	Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu	203
12.5.2.3	Kadra	203
12.5.2.4	Nakłady finansowe	203
12.5.3	Zmiany organizacyjne w MOPS wdrażane w związku ze zmianą sposobu prowadzenia i organizowania pracy socjalnej	203
12.6	Integracja międzypokoleniowa w ośrodkach wsparcia – realizacja projektu wspierającego placówki dla seniorów	204
12.6.1	Ogólna charakterystyka projektu	204
12.6.2	Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu	204
12.6.3	Kadra	204
12.6.4	Nakłady finansowe	204
13	MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE	205
13.1	Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie	206
13.2	Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2010-2013	207
13.3	Infrastruktura lokalowa i techniczna	213

1 Wstęp

Art. 16a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej nakłada na gminy, powiaty i województwa obowiązek przygotowywania corocznie oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawienia jej odpowiednio: radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena zasobów wraz z rekomendacjami stanowi podstawę do planowania budżetu na rok następny.

Ocena zasobów pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Kraków za rok 2013 powstała w oparciu o dane i materiały, które były dostępne w momencie przygotowania niniejszego dokumentu. Dla zobrazowania stanu i trendu zmian w strukturze społeczności lokalnej miasta Krakowa przywołano dane liczbowe uzyskane z banku danych lokalnych GUS, w wyniku Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny, sprawozdawczości Grodzkiego Urzędu Pracy, jak również dane wydziałów Urzędu Miasta Krakowa, miejskich jednostek organizacyjnych oraz instytucji i firm działających na terenie Krakowa, zawarte w Raportach o Stanie Miasta. W momencie prac nad Oceną zasobów pomocy społecznej za rok 2013 Główny Urząd Statystyczny nie opublikował jeszcze wszystkich danych z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku dotyczących społeczności lokalnej Miasta Krakowa, stąd niektóre dane interpolowano na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2002 roku. Dane te dotyczą struktury demograficznej i sytuacji ekonomicznej krakowskich rodzin oraz gospodarstw domowych (rozdz. 2, pkt 2.3, 2.4).

Zgodnie z intencją ustawodawcy, dokonując oceny uwzględniono infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej. Sporządzona ocena obejmuje ponadto osoby i rodziny korzystające w 2013 roku z pomocy społecznej, rodzaje występujących problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W rozdziale 2 dokonano analizy sytuacji społeczno – demograficznej Gminy Miejskiej Kraków, z punktu widzenia potrzeb pomocy społecznej. Przedstawiono podstawowe cechy demograficzne społeczności Krakowa, strukturę rodzin krakowskich i ich zasobność oraz dostępne prognozy.

Rozdziały 3 i 4 charakteryzują świadczenia pomocy społecznej wspólne dla wszystkich grup osób i rodzin, korzystających z pomocy. Tematem rozdziału 3 jest praca socjalna jako fundamentalne świadczenie pomocy społecznej, w rozdziale 4 skupiono się na poradnictwie specjalistycznym, terapii rodzin i interwencji kryzysowej.

W rozdziałach 5-11 dokonano oceny zasobów pomocy społecznej wg świadczeń charakterystycznych dla poszczególnych kategorii klientów: osób starszych, osób z zaburzeniami psychicznymi, osób niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi, bezrobotnych, osób i rodzin o niskich dochodach oraz osób bezdomnych.

W rozdziale 12 opisano nowatorskie rozwiązania realizowane przez MOPS w Krakowie w 2013 roku.

W ostatnim rozdziale dokonano charakterystyki Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

2 Analiza lokalnej sytuacji społeczno – demograficznej Gminy Miejskiej Kraków

2.1 Miasto Kraków – dane ogólne

Kraków jest drugim co do wielkości miastem w Polsce, zarówno pod względem ludności jak i powierzchni. Zajmuje obszar 327 km². Administracyjnie podzielony jest na 18 pomocniczych dzielnic. Jest stolicą województwa małopolskiego i leży na styku czterech makroregionów fizyczno – geograficznych: Bramy Krakowskiej, Kotliny Sandomierskiej, Pogórza Zachodniobeskidzkiego oraz Wyżyny Krakowsko – Częstochowskiej¹.

Mieszkańcy Miasta Krakowa tworzą wspólnotę samorządową – gminę miejską. Kraków jest miastem na prawach powiatu. Gmina wykonuje zadania publiczne własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone gminie i powiatowi z zakresu administracji rządowej. Organami Gminy Miejskiej Kraków są: Rada Miasta, która sprawuje władzę uchwałodawczą i kontrolną oraz Prezydent Miasta sprawujący władzę wykonawczą. O ustroju gminy stanowi jej Statut. Prezydent wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskich jednostek organizacyjnych i powiatowych służb, inspekcji i straży.

2.2 Struktura demograficzna ludności Krakowa

Podstawowe cechy demograficzne społeczności lokalnej Krakowa takie jak: wykształcenie, struktura rodzin i gospodarstw domowych, sytuacja ekonomiczna zostały określone na podstawie danych spisowych z 2011 r., interpolacji tychże danych oraz, kiedy to było możliwe, danych z lat 2012 - 2013.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego wykazały, że w dniu 31 marca 2011 roku Kraków liczył 757 611 mieszkańców, zaliczanych do kategorii ludności faktycznej tj.:

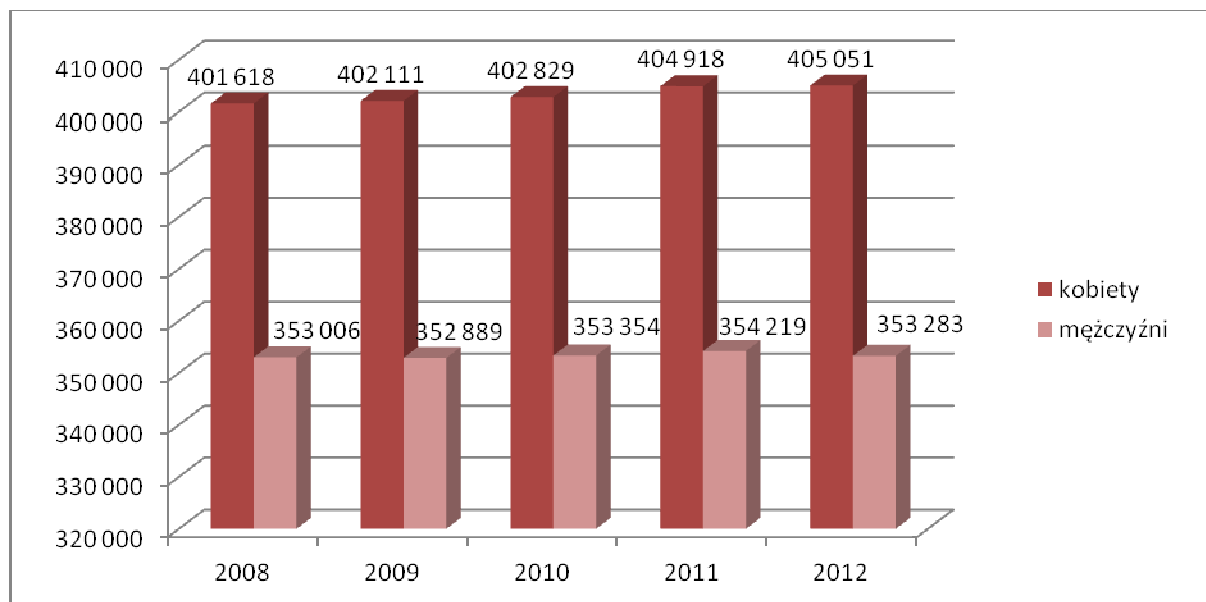
- zamieszkałej w Krakowie na stałe,
- przebywającej w Krakowie czasowo przez okres powyżej 3 miesięcy.

Od ostatniego spisu powszechnego w roku 2002, liczba ludności w mieście zmniejszyła się o 933 osoby, tj. o 0,1%.

Wg stanu na koniec roku 2012 roku w Krakowie mieszkało 758 334 osób, jest to o 803 osoby mniej niż w roku poprzednim. Najwięcej (70 778) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IV – Prądnik Biały, najmniej (16 542) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IX – Łagiewniki – Borek Fałęcki. W 2012 roku mieszkańcy Krakowa stanowili 1,97% ludności Polski i 22,6% mieszkańców województwa małopolskiego. Średnia gęstość zaludnienia w roku 2012 wynosiła 2 320 mieszkańców na 1 km². Dla porównania średnia gęstość zaludnienia dla województwa w tym samym okresie wyniosła 221. Kobiety stanowiły 53,4% populacji Krakowa. Na 100 mężczyzn przypadało 115 kobiet. W województwie małopolskim ten wskaźnik wyniósł 106 kobiet na 100 mężczyzn.

¹ Raport o Stanie Miasta 2011, 2012

Wykres: Rozkład populacji społeczności Miasta Krakowa ze względu na płeć

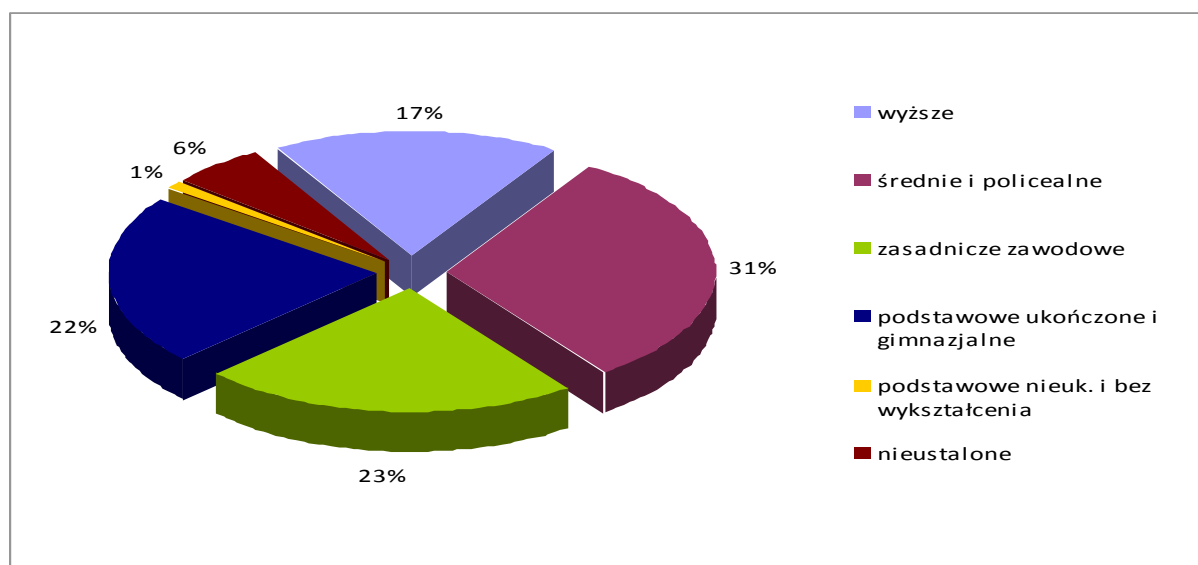
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o Stanie Miasta 2012

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w roku 2011 wskazują na wzrost poziomu wykształcenia ludności w skali całego kraju.

W okresie międzyspisowym odsetek osób o wykształceniu co najmniej średnim wzrósł z 41,4% w 2002 roku do 48,6% w 2011 roku tj. o 7,2 pkt. procentowego. Największą dynamikę odnotowano w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 9,9% w 2002 roku do 17% w 2011 roku (tj. 7,1 pkt. procentowego). Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. Nadal lepiej wykształcone są kobiety. W 2011 roku wśród ogółu mężczyzn 14,8% ukończyło szkoły wyższe, i w porównaniu do 2002 roku odnotowujemy wzrost o 5,5 pkt. procentowego. Natomiast znacznie lepiej przedstawia się sytuacja kobiet w tym zakresie. W 2002 roku co 10 kobieta posiadała dyplom ukończenia szkoły wyższej, natomiast 9 lat później już niemal co 5 kobieta (19%) była absolwentką szkoły wyższej.

Poziom wykształcenia mieszkańców małopolski niewiele różni się od średniej krajowej.

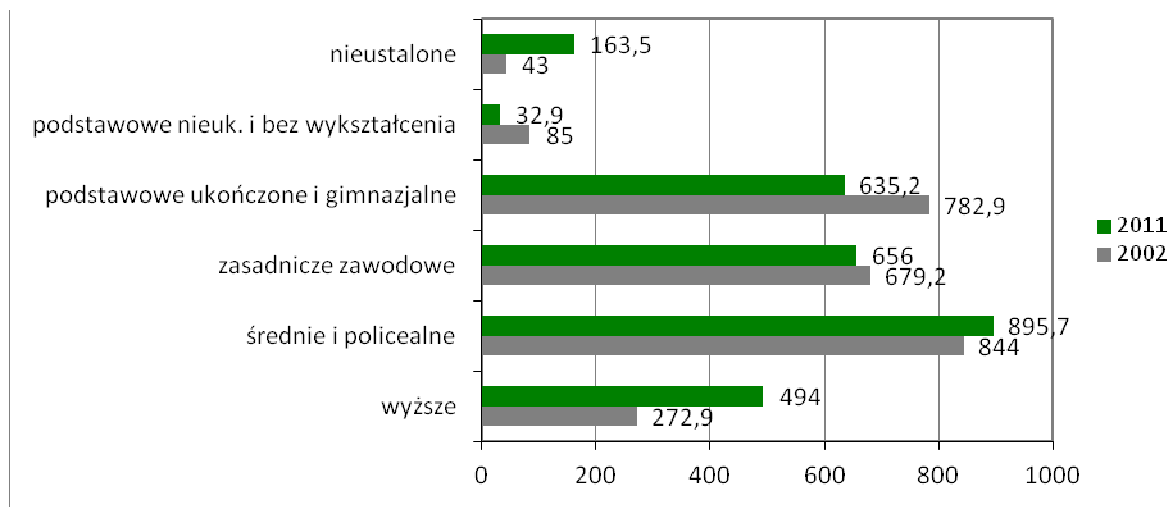
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w roku 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Ludność w województwie małopolskim. Stan i struktura demograficzno- społeczna .Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Kraków 2013)

Wyniki spisu z 2011 r. dla województwa małopolskiego potwierdziły utrzymywanie się różnic w strukturze wykształcenia kobiet i mężczyzn. W 2011 r. 14,8% ogółu mężczyzn deklaroowało uzyskanie wykształcenia wyższego. (W stosunku do roku 2002 odnotowano wzrost udziału mężczyzn z wykształceniem wyższym o 5,3 p. proc.) W przypadku kobiet odsetek ten wyniósł 19,4% (w 2002 - 10,6%) r. Jeśli chodzi o wykształcenie średnie (łącznie z policealnym) to w 2011 r. odnotowano nieco wyższy odsetek mężczyzn deklarujących ten poziom wykształcenia w porównaniu z rokiem 2002 – odpowiednio 28,3% i 26,7%. Kobiety zaś rzadziej niż w 2002 r. były absolwentkami tego typu szkół (33,7% – 2011 r. i 35,3% – 2002 r.). W odniesieniu do wyników NSP 2002 odnotowano także spadek udziału mężczyzn z wykształceniem zasadniczym zawodowym z 32,2% w 2002 r. do 29,3% w 2011 r. Ponadto należy podkreślić, iż kobiety w porównaniu z mężczyznami w województwie małopolskim wyraźnie rzadziej kończyły zasadnicze szkoły zawodowe (18,5% w 2002 r. i 16,7% w 2011 r.).

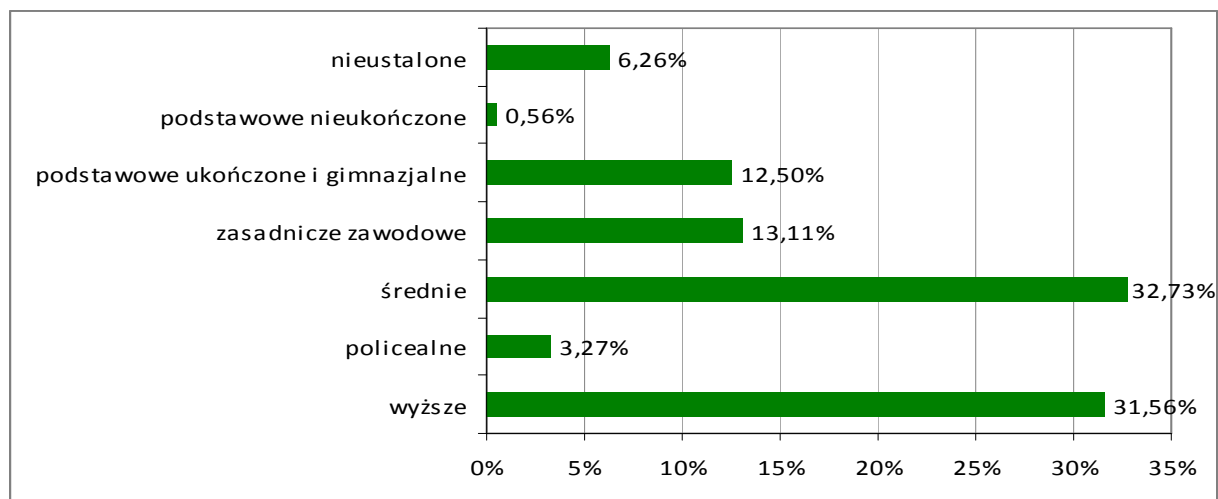
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w latach 2002 i 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS -Ludność w województwie małopolskim. Stan i struktura demograficzno- społeczna .Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Kraków 2013 (w 2002 r. bez wykształcenia gimnazjalnego)

Mieszkańcy z wyższym wykształceniem w stolicy województwa stanowią 31,6%. Z badań wynika, że ponad 67% mieszkańców Krakowa posiada co najmniej średnie wykształcenie. W 2002 r. liczba ta wynosiła 60,4 %.

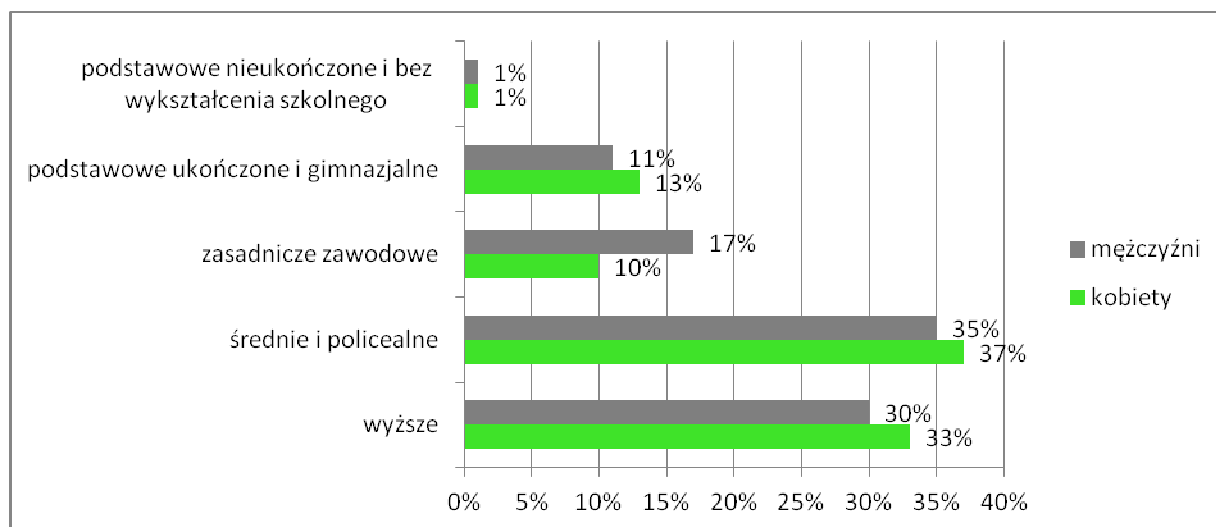
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Raport z wyników w województwie małopolskim, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011)

Pod względem płci nie obserwuje się znaczących różnic wśród osób z średnim i policealnym oraz wyższym wykształceniem. Jedynie wśród osób z zawodowym wykształceniem, można zaobserwować większy odsetek mężczyzn - 17% w stosunku do kobiet – 10%.

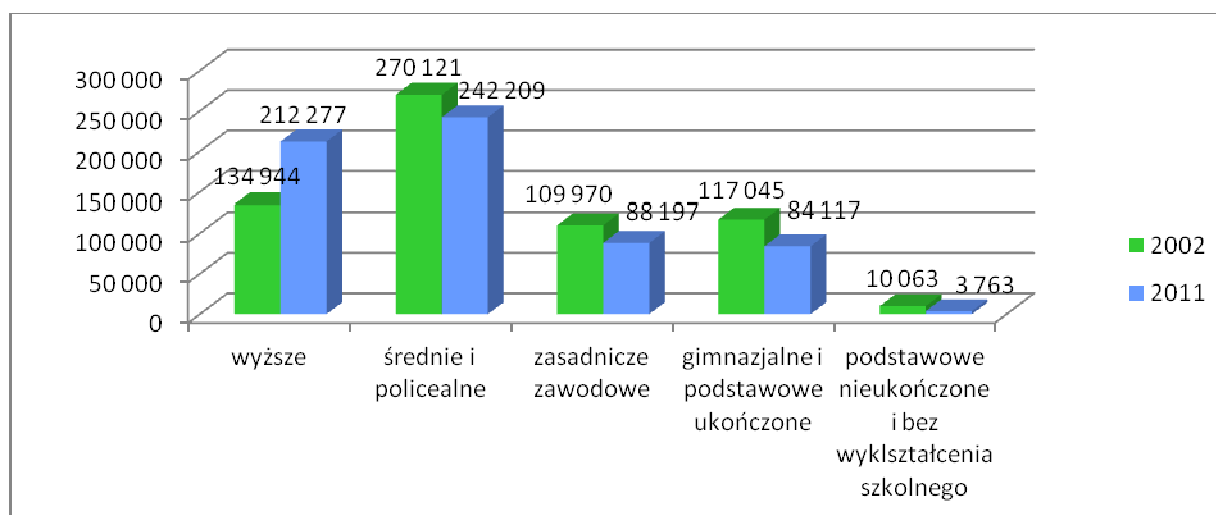
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w 2011 roku wg płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Porównanie aktualnych wyników NSP z danymi pochodzącymi ze spisu przeprowadzonego w 2002 r. wykazało, podobnie jak to miało miejsce dla wyników dla województwa małopolskiego, że nastąpił istotny wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców Krakowa. W stosunku do 2002 r. liczba osób z wykształceniem wyższym wzrosła o około 57%. W 2011 r. udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym wyniósł ponad 13% i obniżył się o 20%. W porównaniu do wyników ogólnopolskich można postawić tezę, że krakowianie stanowią jedną z najlepiej wykształconych społeczności miejskich w Polsce.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w roku 2002 i w roku 2011 roku

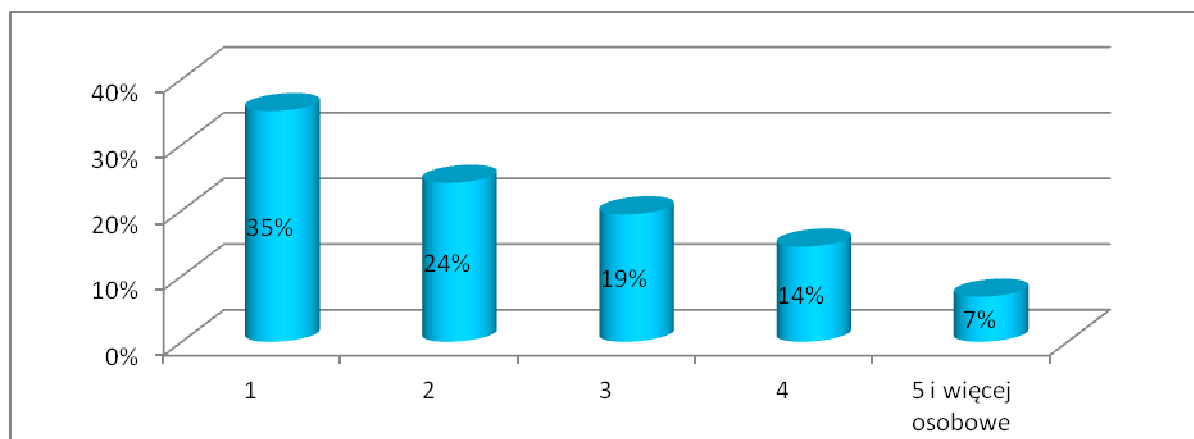
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych (w 2002 r. bez wykształcenia gimnazjalnego)

2.3 Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Poniższe informacje opisują strukturę demograficzną krakowskich rodzin i gospodarstw domowych na podstawie dostępnych w tym zakresie danych.

Dostępne informacje wskazują, że w Krakowie liczba gospodarstw domowych, definiowanych jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się, bez względu na stopień pokrewieństwa, wynosi blisko 310 tysięcy. W skład gospodarstw domowych wchodzi około 96% mieszkańców Krakowa. Pozostali mieszkańcy Krakowa wchodzi w skład rodzin w gospodarstwach zbiorowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania. Przeciętne gospodarstwo domowe tworzy średnio 2,37 osób. Analiza wielkości gospodarstw domowych mierzonej liczbą osób w gospodarstwie pokazuje, że w Krakowie dominują jednoosobowe gospodarstwa, które stanowią 35% ogółu oraz gospodarstwa tworzone przez dwie osoby, których jest 24%. Warto zwrócić uwagę, że w poprzednim okresie między spisowym odnotowano znaczny wzrost liczby gospodarstw jedno- i dwuosobowych, w skali województwa o prawie 120 tysięcy, przy czym trzykrotnie wyższy był wzrost gospodarstw jednoosobowych. Wynika to między innymi z faktu, iż w Krakowie z jednej strony występuje duża liczba osób owdowiałych, w podeszłym wieku, mieszkających samotnie, a z drugiej strony powstawaniu gospodarstw jednoosobowych sprzyja odkładanie przez młodych ludzi, mieszkających w pojedynkę we własnych mieszkaniach, decyzji dotyczących zawierania małżeństw.

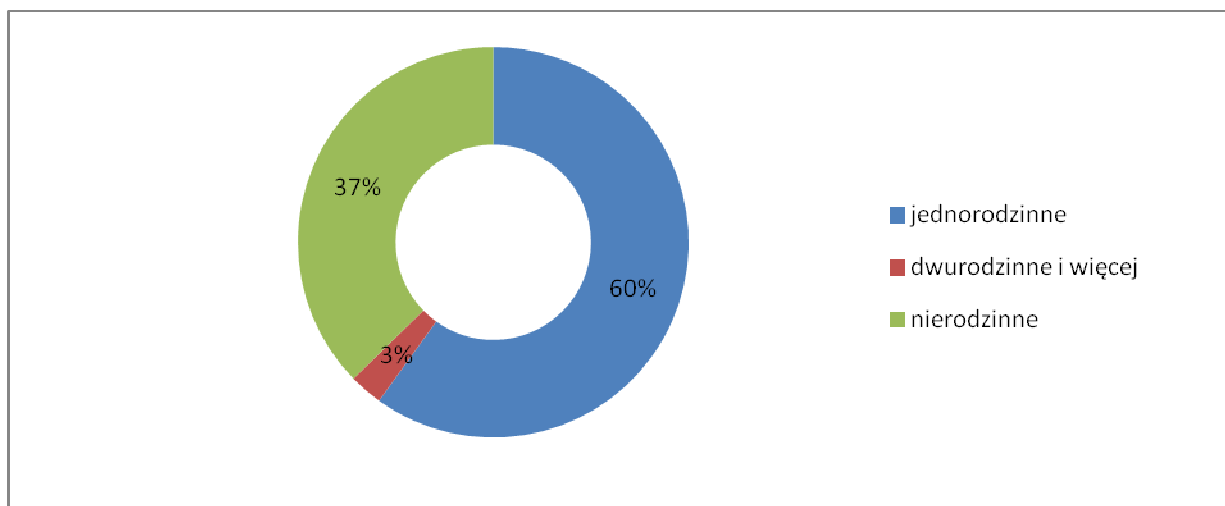
Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Spośród blisko 310 tysięcy gospodarstw domowych w Krakowie ponad połowa, bo 192 tysiące, to gospodarstwa rodzinne tzn. tworzone przez co najmniej jedną rodzinę. Dominujące są gospodarstwa jednorodzinne stanowiące 59,9% ogółu gospodarstw. W obrębie gospodarstw jednorodzinnych najliczniejsza grupa 37,14% to gospodarstwa dwuosobowe.

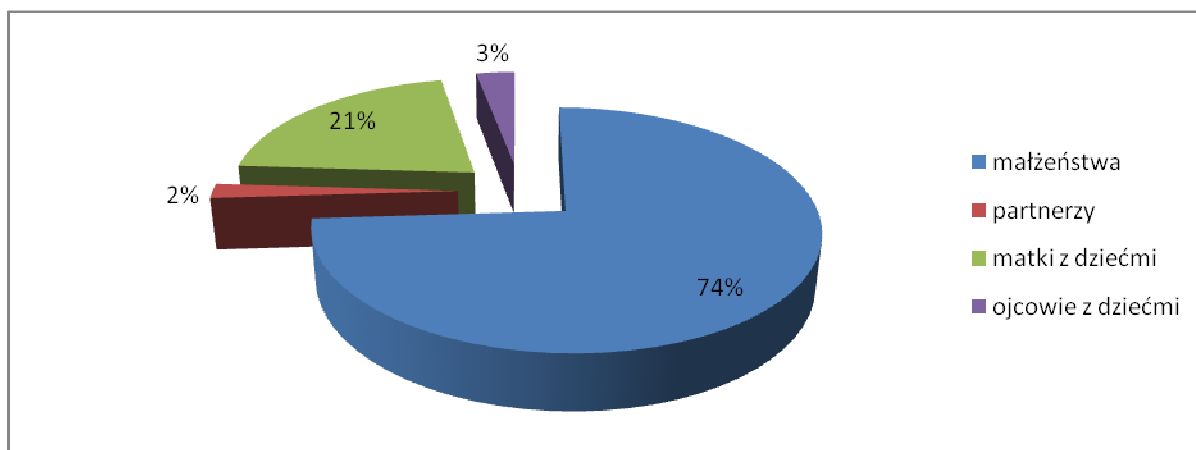
Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg składu rodzinnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z dostępnymi danymi liczbę rodzin w Krakowie można oszacować na poziomie około 201 tysięcy. Za rodzinę uznaje się parę (małżeństwo lub partnerów) bez dzieci lub parę z jednym bądź większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. Pod względem struktury dominują rodziny pełne, czyli mające obydwój współmałżonków, jednak prawie 25% rodzin stanowią rodziny niepełne, przy czym na jednego samotnego ojca przypada 7 samotnych matek. W opisywanej grupie odnotowano, obejmującą około 4 tysiące rodzin, grupę rodzin opartych na związkach partnerskich. Blisko 40% związków partnerskich posiada na utrzymaniu co najmniej jedno dziecko.

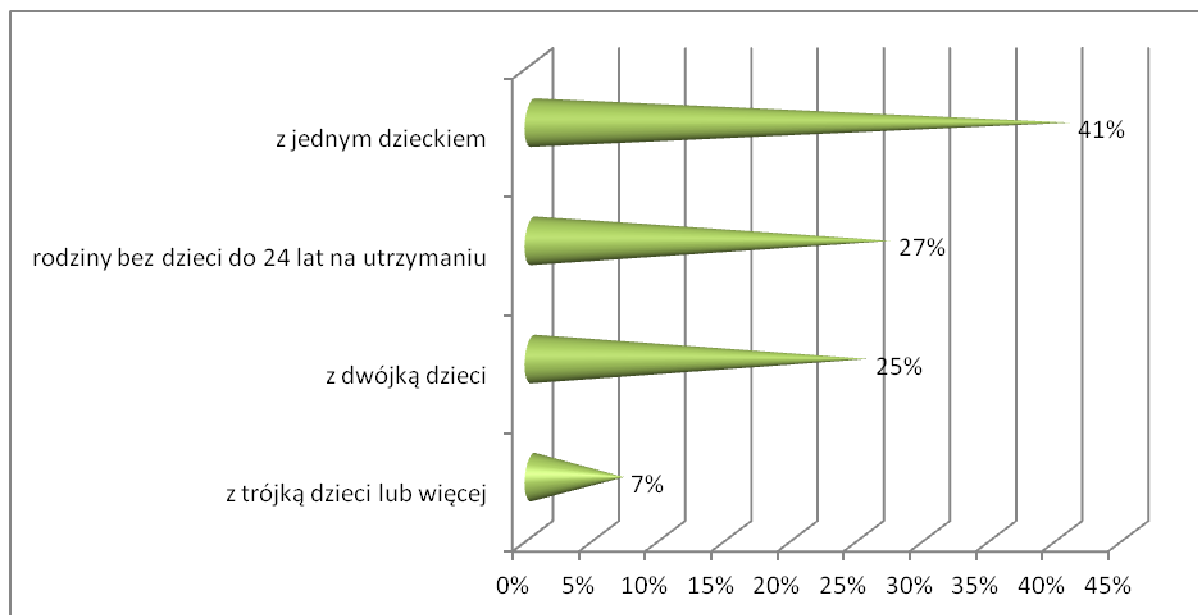
Wykres: Struktura rodzin w Krakowie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Informacje demograficzne wskazują, że około 150 tysięcy rodzin w Krakowie (prawie 75% ogółu) to rodziny z dziećmi, a ponad połowa (54%) to rodziny z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu rodziny.

Wykres: Struktura rodzin wg liczby dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród ostatniej grupy rodzin dominują rodziny z jednym dzieckiem, przy czym najmniej rodzin z jednym dzieckiem jest wśród małżeństw i związków partnerskich, a najwięcej wśród samotnych rodziców. W rodzinach wielodzietnych, czyli z 3 i większą liczbą dzieci, wychowuje się około 34 tysięcy dzieci. Analizując strukturę rodzin wielodzietnych z dziećmi do 24 lat na utrzymaniu widoczne jest, że ich odsetek jest zbliżony we wszystkich typach rodzin (ujmując samotne matki i samotnych ojców ogółem jako rodziny niepełne) z nieznaczną dominacją w przypadku małżeństw.

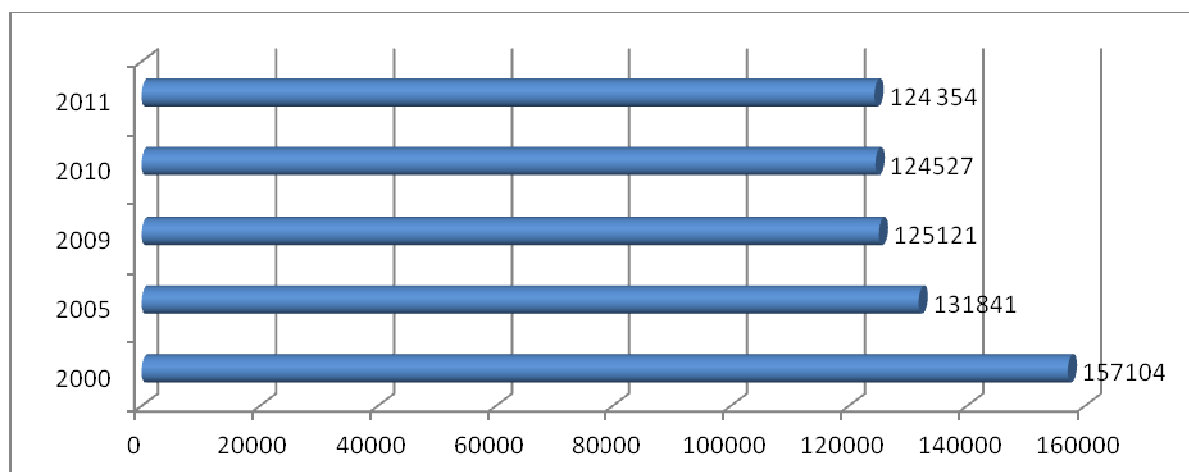
Tabela: Rodziny z dziećmi w gospodarstwach domowych według typów rodzin oraz liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu

Rodziny z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu – typy rodzin		rodziny z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu według liczby dzieci			przeciętna liczba dzieci do 24 lat na utrzymaniu
		1	2	3 i więcej	
Ogółem w tysiącach	109 483	41%	25%	7%	1,56
małżeństwa z dziećmi	79 660	51%	38%	11%	1,63
partnerzy z dziećmi	1 598	65%	24%	10%	1,50
samotne matki	25 356	68%	26%	6%	1,40
samotni ojcowie	2 869	76%	20%	4%	1,29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane statystyczne udostępniane przez GUS wskazują, że w Krakowie populacja dzieci w przedziale wiekowym 0-18 lat systematycznie maleje. W okresie 2000-2011 zbiorowość ta zmniejszyła się o ponad 32 tys. osób.

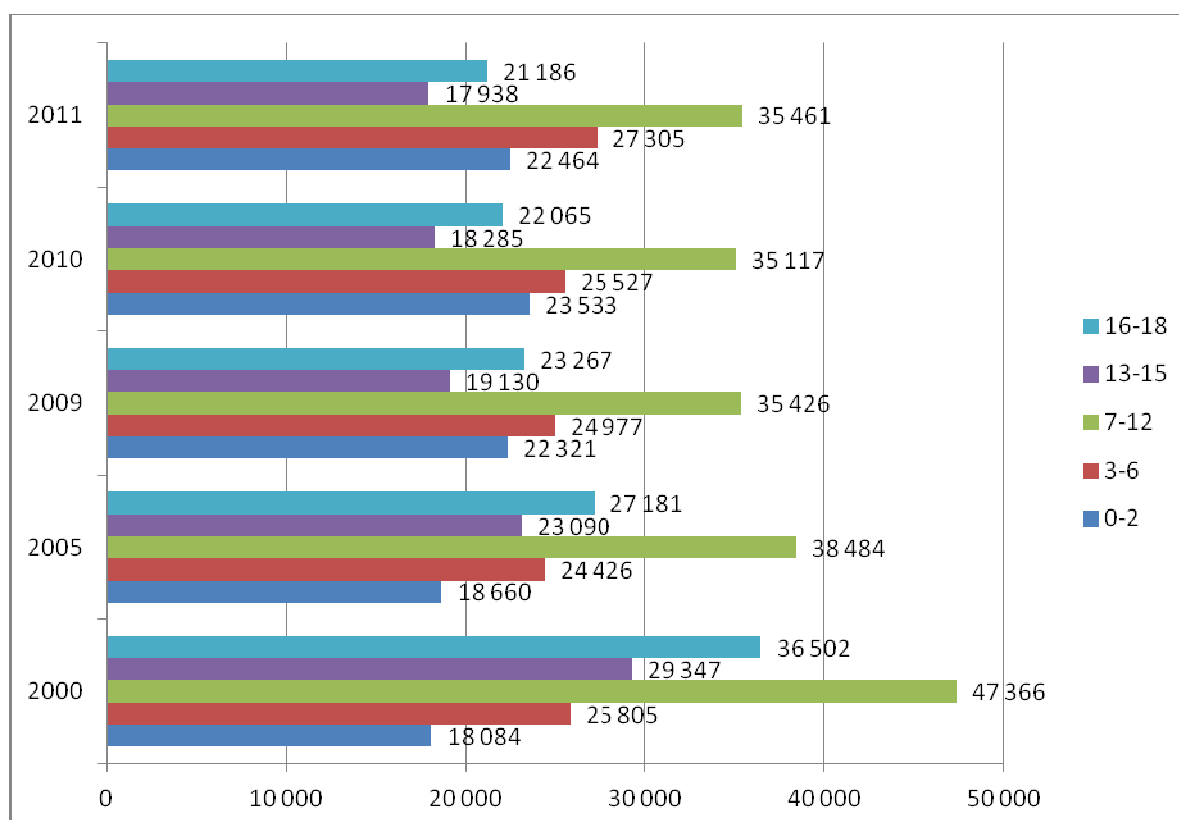
Wykres: Populacja dzieci w wieku 0-18 r. ż. w Krakowie w wybranych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza liczebności dzieci w poszczególnych grupach wiekowych wskazuje, że w 2011 r. nastąpił spadek w trzech z prezentowanych przedziałów wiekowych, przy czym najbardziej widoczny spadek dotyczył liczby dzieci w wieku 0-2 lat. Jednocześnie odnotowano zauważalny wzrost populacji dzieci w wieku 3-6 lat.

Wykres: Populacja dzieci wg grup wiekowych w Krakowie w wybranych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najbardziej optymistyczne prognozy dotyczą populacji dzieci w wieku 7-12 lat gdzie będzie w następował stały wzrost liczebności, natomiast najgorzej przedstawia się prognoza dla grupy obejmującej dzieci w wieku 0-2 lat, gdzie prognozowany jest w zasadzie stały spadek populacji. W przypadku pozostałych przedziałów wiekowych ich liczebność będzie się wahać. W najbliższych trzech latach wzrośnie liczba dzieci w przedziałach wiekowych 3-6

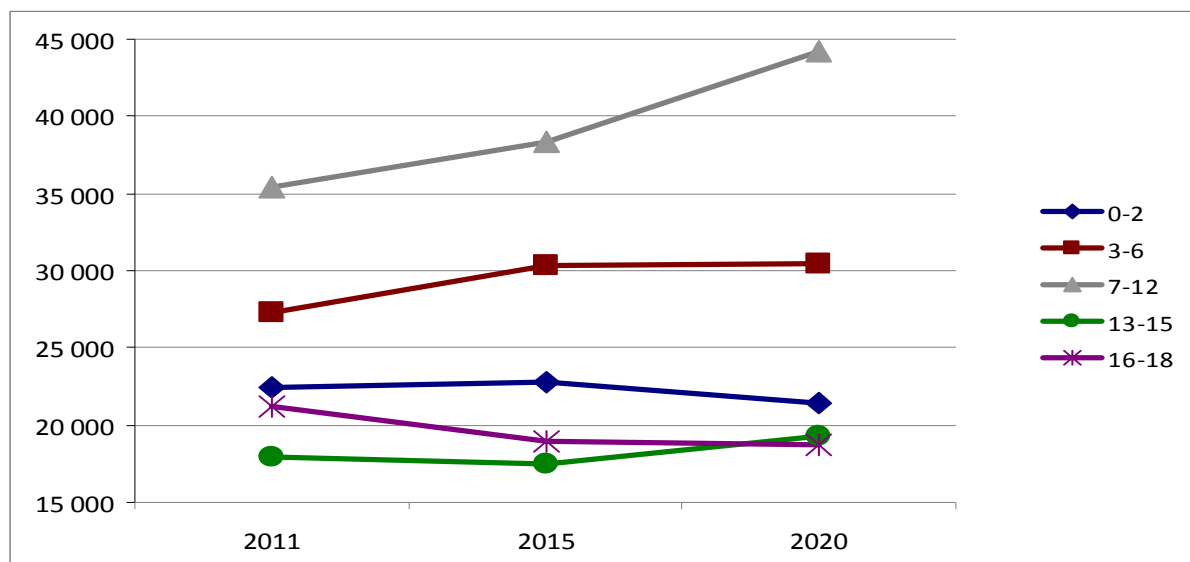
oraz 13-15, zmaleje z kolei liczba dzieci najstarszych tj. w wieku 16-18 lat. Generalnie jednak według prognoz populacja dzieci w Krakowie będzie się systematycznie zwiększać, w 2025 roku, w stosunku do stanu na koniec 2011 r., wzrośnie o ponad 12 tys. tj. o ok. 10%.

Tabela: Prognoza liczby dzieci dla Krakowa do 2025 roku

PROGNOZA dla miasta Krakowa					
wiek	2013	2014	2015	2020	2025
0-2	22 823	22 854	22 793	21 441	19 270
3-6	29 105	29 892	30 297	30 467	28 267
7-12	36 321	36 940	38 302	44 208	44 705
13-15	17 610	17 672	17 449	19 234	22 192
16-18	19 695	19 254	18 932	18 724	22 181
suma	125 554	126 612	127 774	134 074	136 615

Źródło: GUS

Tabela: Zmiany w liczbie mieszkańców Krakowa w latach 2011 - 2020 (wg grup wieku)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011-2035

Wyniki opracowanej przez GUS najnowszej długookresowej prognozy gospodarstw domowych na lata 2008 – 2030 dla województwa małopolskiego wskazują, że w całym prognozowanym okresie, ogólna liczba gospodarstw domowych wzrośnie. Tempo przyrostu będzie stosunkowo niskie (do 3,5%) i będzie ulegać wahaniom w czasie. Największy przewidywany wzrost będzie miał miejsce w latach 2015 – 2020.

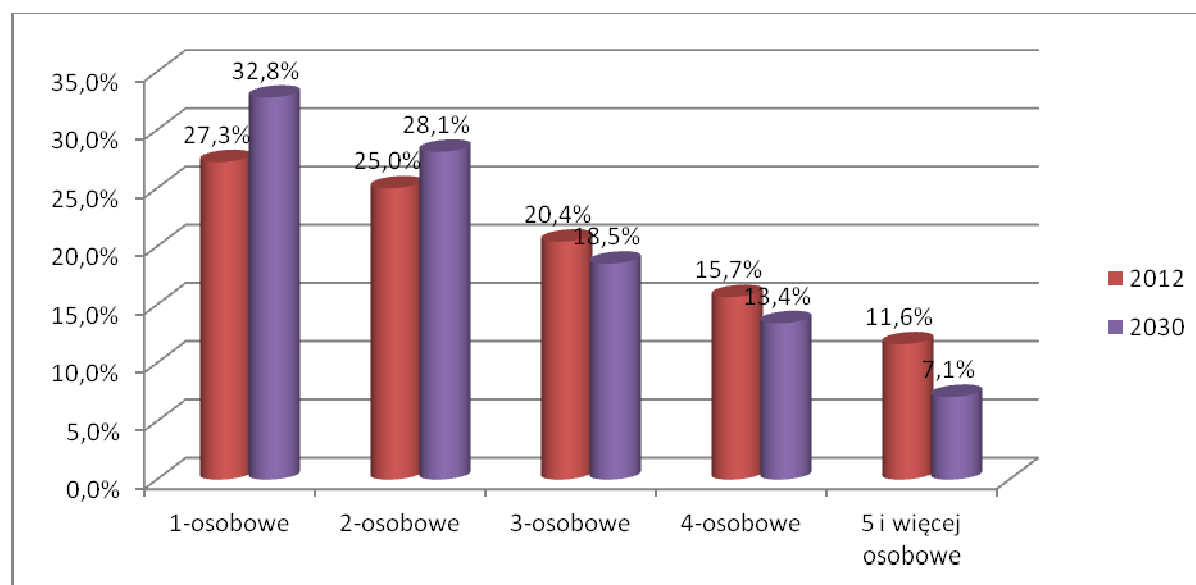
Tabela: Prognoza gospodarstw domowych w woj. małopolskim według liczby osób w wybranych latach

Rok	Gospodarstwa domowe	Gospodarstwa według liczby osób w gospodarstwie					Ludność w gosp.		Przeciętna liczba osób	Przeciętna liczba dorosłych	Udział gospodarstw jednoosobowych w %
		1	2	3	4	5+	5+	ogółem			
Ogółem											
2012	1208353	329435	302180	246855	189356	140527	808673	3240457	2,682	2,182	27,3%
2015	1243651	349107	321927	254661	189193	128763	736840	3250556	2,614	2,143	28,1%
2020	1286396	377883	345631	258276	189330	115276	654282	3255575	2,531	2,087	29,4%
2025	1315033	406006	361822	254367	187175	105663	595074	3236525	2,461	2,041	30,9%
2030	1338957	439080	376789	248257	179760	95071	531112	3187581	2,381	1,995	32,8%
Miasta											
2012	657190	208931	181623	137821	88247	40568	223402	1562030	2,377	1,999	31,8%
2015	661933	213661	187828	137232	85741	37471	205847	1549824	2,341	1,978	32,3%
2020	659320	218139	191671	131837	82954	34719	190049	1518857	2,304	1,956	33,1%
2025	648611	221500	190672	123608	79564	33267	181648	1473572	2,272	1,942	34,1%
2030	635352	226527	188896	115019	73771	31139	169706	1414166	2,226	1,922	35,7%
Wieś											
2012	551163	120504	120557	109034	101109	99959	585271	1678427	3,045	2,400	21,9%
2015	581718	135446	134099	117429	103452	91292	530993	1700732	2,924	2,330	23,3%
2020	627076	159744	153960	126439	106376	80557	464233	1736718	2,770	2,224	25,5%
2025	666422	184506	171150	130759	107611	72396	413426	1762953	2,645	2,138	27,7%
2030	703605	212553	187893	133238	105989	63932	361406	1773415	2,521	2,061	30,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W perspektywie do 2030 roku przewiduje się znaczące zmiany w strukturze gospodarstw domowych pod względem ich wielkości. Łącznie liczba gospodarstw 1- i 2-osobowych w 2030 r. wzrośnie w stosunku do 2012 r. o ok. 30%, a ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wyniesie 60,9%, natomiast łączna liczba gospodarstw 3-osobowych i większych zmaleje w tym samym okresie o 10%. Gospodarstwa te będą stanowić ok. 39% wszystkich gospodarstw domowych.

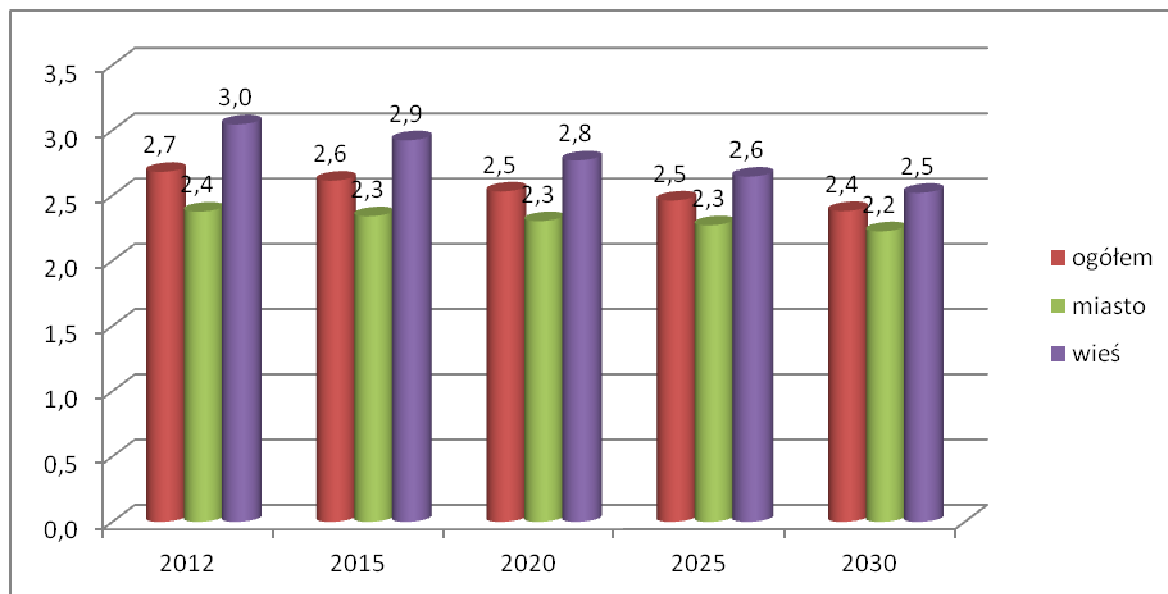
Wykres: Prognozowana struktura gospodarstw domowych wg wielkości do roku 2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gospodarstwa 1-osobowe pozostaną grupą najliczniejszą. Najmniej liczną grupę wciąż stanowić będą gospodarstwa 5-osobowe i większe. Liczba gospodarstw 1-osobowych do 2030 r. wzrośnie o ponad 30%. Udział tych gospodarstw w strukturze ogółem wzrośnie z 27,3% do 32,8% w 2030 r. Tendencję wzrostową będą wykazywać również gospodarstwa domowe bez dzieci. Ich liczba w latach 2012 - 2030 wzrośnie o ponad 150 tys., tj. o ponad 6%, a udział w ogólnej liczbie gospodarstw domowych zwiększy się z 68,08% do 74,70% w 2030 r. W przypadku gospodarstw domowych z dziećmi wzrastać będzie odsetek gospodarstw z jedną osobą dorosłą- do 2030 r. prognozowany wzrost wyniesie ok. 12%. Ponadto prognozowany jest spadek przeciętnej liczby dzieci z 0,5 w 2012 r. do 0,38 w 2030 r. W okresie do 2030 roku zmaleje także przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym – z 2,68 osób w 2012 r. do 2,38 w 2030 r.

Wykres: Prognozowana przeciętna wielkość gospodarstw domowych w wybranych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.4 Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Opublikowane wyniki spisu przeprowadzonego w 2011 roku, nie obejmują niestety danych lokalnych. Poniższe informacje pochodzą ze źródeł przedspisowych. Istotne znaczenie dla analizy ekonomicznych aspektów funkcjonowania gospodarstw domowych ma określenie źródeł ich utrzymania. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego. Jako główne źródło utrzymania przyjmuje się to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa. Spośród wyodrębnionych ponad 307 tysięcy gospodarstw domowych, najliczniejszą grupę, bo liczącą około 152 tysięcy, stanowią gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania są dochody uzyskiwane z tytułu pracy bez względu na charakter zatrudnienia. W ich obrębie zdecydowana większość – aż 58% gospodarstw utrzymuje się z dochodów z pracy świadczonej w sektorze prywatnym. Mniejszą ilościowo jest zbiorowość gospodarstw utrzymujących się z pracy świadczonej w sektorze publicznym – ok. 42%. Dane dotyczące udziału poszczególnych typów gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw w Krakowie przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania

Tabela 1. Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania						
ogółem	Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego					
	w tym					na utrzymaniu
	dochody z pracy w sektorze publicznym	dochody z pracy w sektorze prywatnym		z niezarobkowych źródeł utrzymania		
		razem	w tym w swoim gospodarstwie	razem	w tym z emerytur i rent	
ogółem w tysiącach	63427	88558	423	119085	109905	28899
ogółem w odsetkach	20,67%	28,86%	0,14%	38,81%	35,81%	9,42%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W oparciu o dostępne dane dotyczące sytuacji ekonomicznej krakowskich rodzin można stwierdzić, że dla znaczącej większości gospodarstw domowych (blisko 50%) głównym źródłem utrzymania są dochody z pracy świadczonej poza rolnictwem. Praca wykonywana w rolnictwie stanowi główne źródło utrzymania w znikomym odsetku gospodarstw domowych (0,24%). Liczną zbiorowość gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa, których główne źródło utrzymania pochodzi z niezarobkowego źródła tj. emerytur, rent i pozostałych źródeł niezarobkowych (38,81%). Analiza niezarobkowych źródeł utrzymania wskazuje, że w Krakowie najliczniejszą pod tym względem grupę stanowią gospodarstwa emerytów i rencistów – w stosunku do ogółu gospodarstw domowych stanowią 35,81%, natomiast w stosunku do ogółu gospodarstw utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania stanowią 92%.

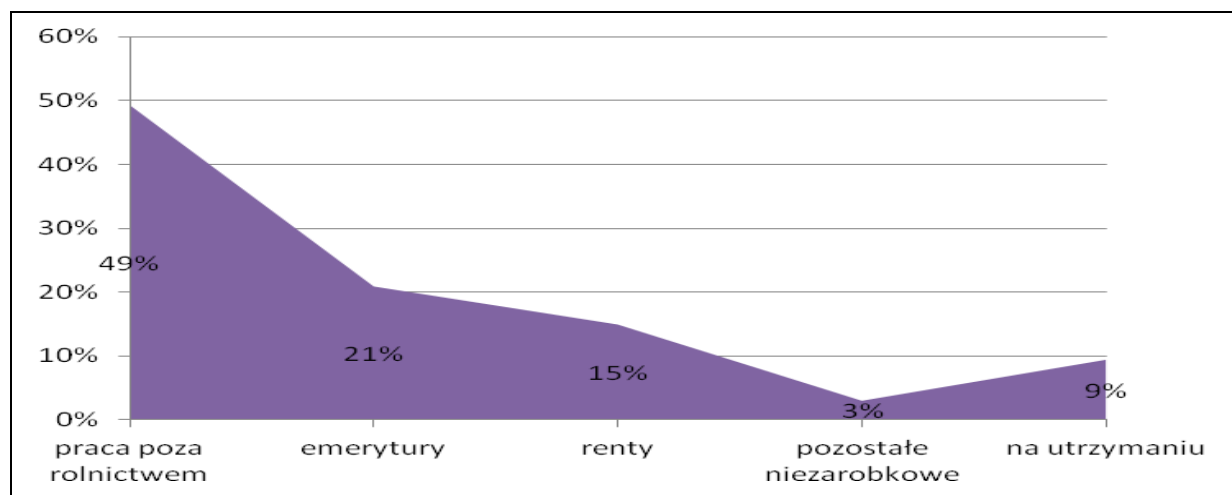
Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania

ogółem	Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego					
	w tym					na utrzymaniu
	dochody z pracy		z niezarobkowych źródeł utrzymania			
	poza rolnictwem	w rolnictwie	emerytury	renty	pozostałe	
ogółem w tysiącach	151248	737	64095	45810	9180	28899
ogółem w odsetkach	49,29%	0,24%	20,89%	14,93%	2,99%	9,42%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niewiele ponad 9% ogółu gospodarstw to gospodarstwa domowe pozostające na utrzymaniu. Oznacza to, że osoby tworzące gospodarstwo nie posiadają własnych źródeł dochodu (bądź posiadane środki są niewystarczające) i pozostają wyłącznie lub głównie na utrzymaniu osób spoza ich gospodarstwa. Stosunkowo niski jest odsetek gospodarstw utrzymujących się z pozostałych niezarobkowych źródeł utrzymania (np. z zasiłku dla bezrobotnych, z pomocy społecznej).

Wykres: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Krakowie głównym źródłem utrzymania gospodarstw domowych jest praca (50%), ale zaledwie o 11% mniejsza jest zbiorowość gospodarstw posiadających niezarobkowe źródło utrzymania - blisko co trzecie gospodarstwo w Krakowie. Informacje o źródłach utrzymania gospodarstw domowych pozwoliły sklasyfikować gospodarstwa domowe według grup społeczno – ekonomicznych.

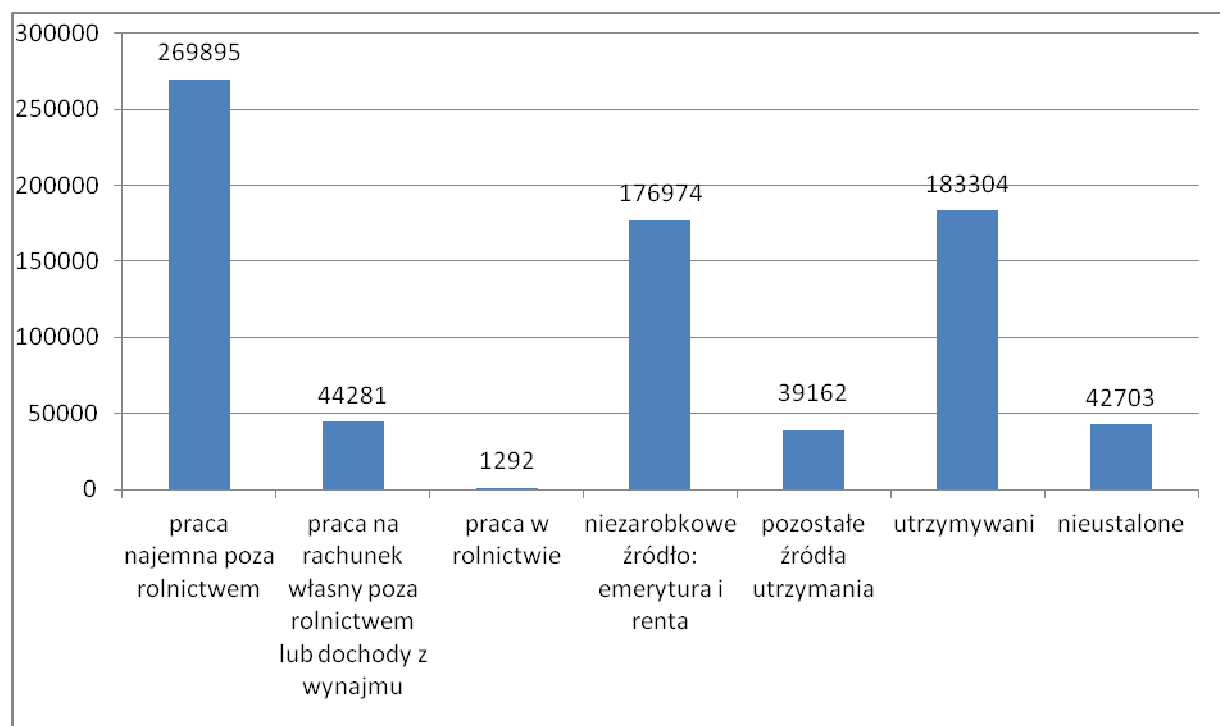
Na podstawie dostępnych danych ustalono, że najliczniejszą grupę wśród ogółu gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa pracowników – prawie 42% oraz gospodarstwa emerytów – ok. 21% i rencistów – ok. 15%.

Tabela: Gospodarstwa domowe według grup społeczno-ekonomicznych

ogółem	Grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstwa domowego					
	w tym					
	gospodarstwa domowe pracowników	gospodarstwa domowe pracowników użytkujących gospodarstwo rolne	gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek	gospodarstwa domowe emerytów	gospodarstwa domowe rencistów	gospodarstwa domowe utrzymujących się z dochodów z własności
ogółem w tysiącach	128704	280	23001	64095	45810	481
ogółem w odsetkach	41,94%	0,09%	7,50%	20,89%	14,93%	0,16%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres: Mieszkańcy Krakowa ze względu na źródło utrzymania w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

W oparciu o dane z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku najwięcej mieszkańców Krakowa – 36% utrzymywało się z pracy najemnej poza rolnictwem, 24% osób pozostawało na utrzymaniu innych osób, a dla 23% głównym źródłem utrzymania była renta lub emerytura.

Według informacji z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań w końcu marca 2011 r. w Polsce istniało 13572 tys. – gospodarstw domowych. W porównaniu do roku 2002 jest ich o 1,8% więcej. Z kolei nieznacznie zmniejszeniu uległa średnia liczba osób w gospodarstwach domowych z 2,84 w roku 2002 do 2,82 w roku 2011².

Z badań gospodarstw domowych przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny³ wynika, że w roku 2012 nie odnotowano radykalnych zmian w sytuacji materialnej ogółu gospodarstw domowych. Utrzymała się zaobserwowana w 2011 roku tendencja spadkowa realnej wartości dochodów i wydatków w gospodarstwach domowych, ale spadek ten był niższy niż w 2011 roku i wyniósł w przypadku dochodów gospodarstw domowych - 0,2%, a w przypadku wydatków - 0,8%. Skala zmian zarówno dochodów jak i wydatków uzależniona była od grupy społeczno-ekonomicznej gospodarstw domowych. Znalazło to odzwierciedlenie w obliczanych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych wskaźnikach zagrożenia ubóstwem ekonomicznym.

W roku 2012 po raz drugi z kolei można zaobserwować realny spadek dochodów gospodarstw domowych po sześciu kolejnych latach (2005-2010) realnych wzrostów dochodów. W 2012 r. w gospodarstwach domowych ogółem przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę (w zaokrągleniu do 1 zł) ukształtował się na poziomie 1 270 zł i był realnie niższy o 0,2% od dochodu z roku 2011 (w 2011 r. – spadek o 1,4%).

Poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych na osobę wyniósł w 2012 roku 1 045 zł i był realnie niższy o 0,8% niż w roku 2011 (w 2011 – spadek o 1,8%).

² Główny Urząd Statystyczny, Gospodarstwa domowe w 2011 roku – wyniki spisu ludności i mieszkań 2011, *Materiał na konferencję prasową w dniu 29.01.2013 r.*

³ Główny Urząd Statystyczny, „Sytuacja gospodarstw domowych w 2012 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych, *Materiały na konferencję prasową w dniu 29 maja 2013r.*

Podobnie jak w latach poprzednich, w roku 2012 ponad połowa badanych gospodarstw domowych oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną, prawie co czwarte gospodarstwo postrzegało ją jako raczej dobrą albo bardzo dobrą, a co piąte jako raczej złą albo złą. Należy jednocześnie zaznaczyć, że w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę był aż o 56% wyższy niż przeciętnie w kraju, ale o 0,5 p. proc. niższy niż przed rokiem. Natomiast wydatki były wyższe od przeciętnych krajowych o 49,1% i były o 0,4 p. proc. niższe niż przed rokiem.

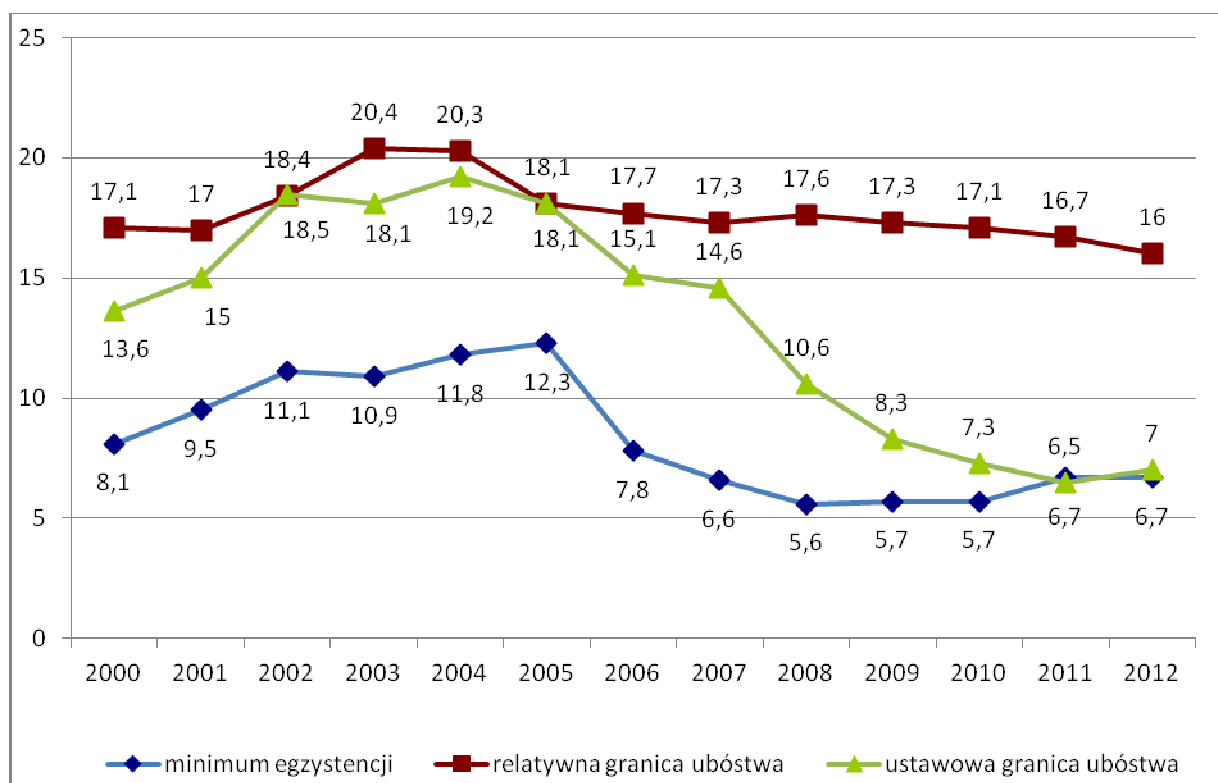
Pomimo generalnej poprawy warunków życia Polaków, poziom dochodów części polskich rodzin jest nadal niepokojąco niski. Podstawowe wskaźniki służące do opisywania poziomu ubóstwa w społeczeństwie to: ustawowa granica ubóstwa, relatywna granica ubóstwa oraz minimum egzystencji. Ustawowa granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do interwencji socjalnej. Od 1 października 2012 r. kwota kryteriów dochodowych uprawniających do ubiegania się o pomoc wynosi 456 zł na osobę w rodzinie i 542 zł dla osoby samotnie gospodarującej.

Wskaźnik relatywnej granicy ubóstwa określa się na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych. Wskaźnik ten w roku 2012 wyniósł około 522 zł na osobę.

Z kolei minimum egzystencji nazywane też minimum biologicznym, stanowi dolne kryterium ubóstwa i uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Takie ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego. Minimum egzystencji uznaje się za dolną granicę obszaru ubóstwa. Wysokość minimum egzystencji ustala corocznie Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. W roku 2012 wartości minimum egzystencji wzrosły nieznacznie szybciej niż wskaźniki inflacji (3,7% w ujęciu śródrocznym). Wzrost ten wyniósł od 3,9 procentowego w gospodarstwie pracowniczym do 4,2 punktu w gospodarstwie prowadzonym przez samotnego emeryta. W roku 2012 wartość minimum egzystencji dla jednoosobowego gospodarstwa domowego wyniosła średnio 507,53 zł, natomiast w przypadku osób wspólnie gospodarujących średnio 438,17 zł (na osobę).

W 2012 roku nie odnotowano zmian dotyczących zasięgu ubóstwa skrajnego. Odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego (tzn. poniżej poziomu minimum egzystencji) wynosił zarówno w 2011 roku, jak i 2012 roku 6,7%. Na nieco niższym poziomie niż w roku 2011 kształtowała się wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym (pokazującego odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których wydatki wynosiły mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych). Odsetek osób zagrożonych ubóstwem relatywnym w 2012 roku wyniósł 16% i był niższy o 0,7 punktu procentowego od wskaźnika zanotowanego rok wcześniej. Poniżej tzw. ustawowej granicy ubóstwa żyło w 2012 r. 7% osób (wzrost o 0,5 punktu procentowego w stosunku do roku 2011).

Wykres: Zagrożenie ubóstwem w Polsce w latach 2000 – 2012 (w % osób w gospodarstwach domowych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pomimo tego, że w 2012 r. ogólne wskaźniki zagrożenia ubóstwem ekonomicznym były na zbliżonym poziomie, jak w roku 2011, to odnotowano jednak pewne zmiany w przypadku niektórych grup ludności. Do najbardziej zauważalnych należy zaliczyć, wzrost zagrożenia ubóstwem wśród gospodarstw z co najmniej 4 dzieci, oraz wśród rodzin niepełnych a także w gospodarstwach domowych z dziećmi niepełnosprawnymi. Zaobserwowano także spadek zagrożenia ubóstwem w gospodarstwach rolników, choć trzeba mieć na uwadze dużą skalę wahań dochodów rolników pomiędzy poszczególnymi latami.

Według badań GUS podobnie jak w latach poprzednich ubóstwem zagrożone były przede wszystkim rodziny z osobami bezrobotnymi (szczególnie wtedy, gdy osoba odniesienia miała niski poziom wykształcenia) oraz rodziny wielodzietne. W trudnej sytuacji znajdowały się także rodziny z osobami niepełnosprawnymi. Czynnikiem, który silnie różnicuje zagrożenie ubóstwem jest poziom wykształcenia. Jeśli osoba w gospodarstwie domowym ma wyższe wykształcenie to osoby w tym gospodarstwie w praktyce nie są zagrożone ubóstwem skrajnym, natomiast w gospodarstwach domowych o niskim poziomie wykształcenia (co najwyżej gimnazjalne) co 6 osoba jest zagrożona ubóstwem skrajnym. Grupą silnie zagrożoną ubóstwem pozostają cały czas dzieci i młodzież. Podobnie jak w latach poprzednich ubóstwo dotyka najczęściej mieszkańców wsi a najrzadziej mieszkańców największych miast.

Na tle kraju mieszkańców województwa małopolskiego można uznać za średnio sytuowanych. Najnowsze dostępne badania budżetów gospodarstw domowych w województwie małopolskim przeprowadzone w 2012 roku objęły 8,3% (w roku 2011-8,5%) wszystkich gospodarstw zbadanych w kraju. Przeciętne gospodarstwo domowe w województwie małopolskim liczyło 2,92 osoby (w 2011 – 2,95)⁴.

W strukturze dochodu gospodarstwa domowego dominowały dochody z pracy najemnej. W 2012 roku stanowiły 53,0% dochodu rozporządzalnego (w kraju 54,3%). Drugim, co do

⁴ Urząd Statystyczny w Krakowie, „Budżety gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2012 r.

wielkości, źródłem dochodów gospodarstwa domowego, były dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2012 r. w Małopolsce wynosił (w zaokrągleniu do 1 zł) 1 188 zł i był niższy od wartości dla kraju o 82 zł. W porównaniu z rokiem 2011 kwota dochodu rozporządzalnego na osobę w Małopolsce zwiększyła się o 2,7% (w kraju o 3,5%).

W 2012 roku poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych ogółem wynosił 989,87 zł w przeliczeniu na 1 osobę (o około 43 zł mniej niż w kraju). Wydatki miesięczne ponoszone przez 1 osobę w województwie małopolskim były o około 55 zł niższe niż ponoszone przez przeciętnego Polaka. W porównaniu z 2011 rokiem wydatki mieszkańca województwa małopolskiego wzrosły minimalnie - o 7 zł.

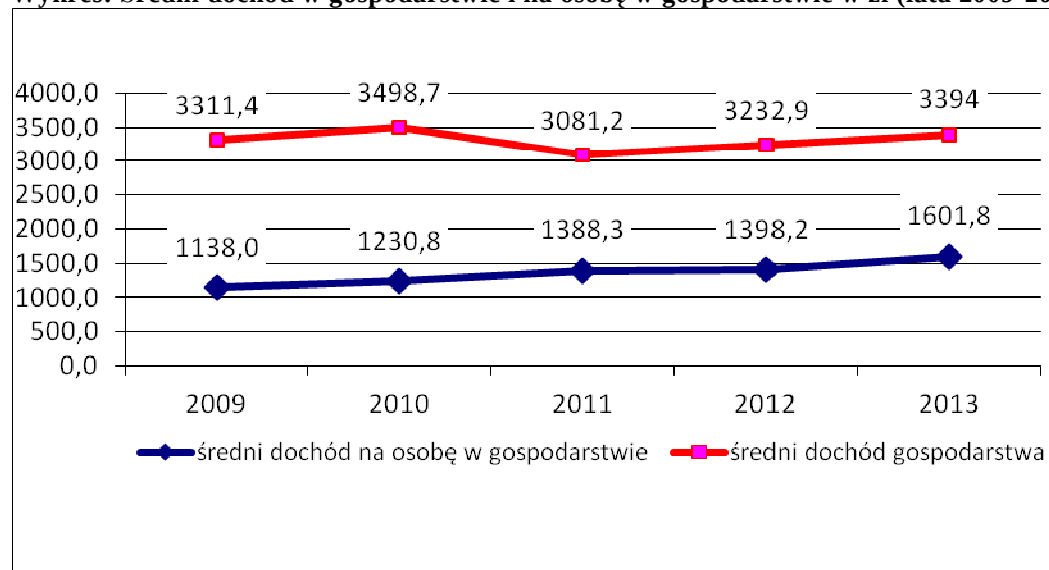
Według badań Diagnoza Społeczna 2013⁵, pod względem ogólnego wskaźnika jakości życia województwa małopolskie, opolskie i pomorskie przodują na tle kraju. W przekroju większych miast najlepiej żyje się mieszkańcom Torunia, Warszawy, Poznania i Krakowa.

Sytuację finansową gospodarstw domowych, mieszkańców Krakowa obrazują raporty z badań zleczanych od 1999 roku przez Krakowski Holding Komunalny S.A. Badania są przeprowadzane wśród mieszkańców Krakowa i dotyczą oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi, stąd dane dotyczące budżetów gospodarstw domowych krakowian nie są pełne.

Ostatnie badania przeprowadzono w okresie od 21 maja do 30 czerwca 2013 r. Badaniem objęto 1 310 losowo wyłonionych gospodarstw domowych z obszaru Krakowa. Doboru respondentów dokonano warstwowo dla każdej z 18 dzielnic samorządowych, proporcjonalnie do liczby mieszkańców dzielnicy. Wywiady przeprowadzono z dorosłymi osobami reprezentującymi gospodarstwa domowe, mającymi kluczowy wpływ na decyzje finansowe. Podobnie jak w latach poprzednich w badaniu uczestniczył większy odsetek kobiet niż mężczyzn (62% kobiet i 38% mężczyzn). Średnia liczba osób w badanych gospodarstwach domowych wynosiła 2,58. Najliczniejszą grupę respondentów 63,9% stanowiły osoby nie mające na utrzymaniu dzieci, 19,4% stanowiły osoby posiadające - 1 dziecko, 14,2% - 2 dzieci, 2,5% - 3 dzieci i więcej.

Ankietowani zostali poproszeni m.in. o oszacowanie łącznych dochodów wszystkich członków ich gospodarstwa domowego. Średnia wartość dochodu miesięcznego na osobę, obliczona dla wszystkich gospodarstw domowych ogółem, wyniosła 1 601 zł. W badaniach z roku 2012 analogiczna średnia wyniosła 1 398 zł, zaś w roku 2011 – 1 388 zł.

Wykres: Średni dochód w gospodarstwie i na osobę w gospodarstwie w zł (lata 2009-2013)

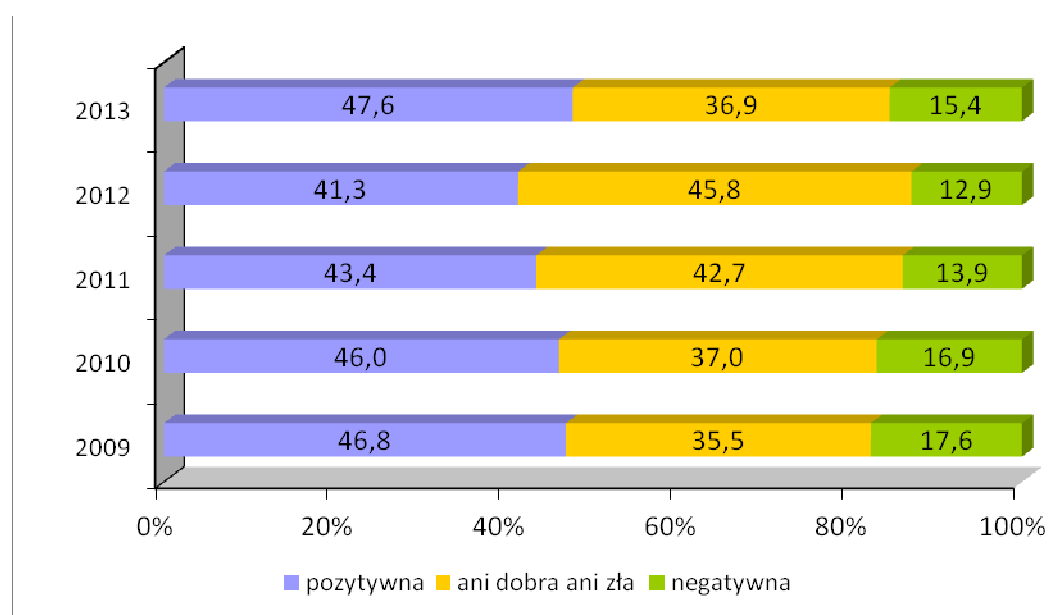
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2013

⁵ J. Czapiński, T. Panek, Diagnoza Społeczna 2013 warunki i jakość życia Polaków, strona 16

Należy podkreślić, że w badaniach za dochód przyjęto miesięczne przychody gospodarstwa domowego, po odliczeniu należnego podatku i składek. Uzyskane wartości można jednak uznać za porównywalne z wartościami dochodu rozporządzalnego, którymi posługuje się Główny Urząd Statystyczny. Zestawienie danych za rok 2012 wskazuje, że średnie miesięczne dochody krakowskich gospodarstw domowych przewyższają średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych w Polsce i Małopolsce. Średnie miesięczne dochody 1 mieszkańca Krakowa (wg danych KHK) są o 128,00 zł wyższe niż w Polsce i o 210,00 zł wyższe niż średnia wojewódzka.

Fakt, że większość krakowian nadal nieźle ocenia swoją sytuację ekonomiczną potwierdzają wyniki subiektywnej oceny sytuacji materialnej. Zebrane opinie wskazują na zmianę tendencji z lat poprzednich. Ponad 47,6% gospodarstw oceniło swoje warunki materialne pozytywnie. Należy zwrócić uwagę, że odsetek osób oceniających swoją sytuację jako dobrą w 2013 roku po raz pierwszy od kilku lat zwiększył się. Także odsetek osób oceniających swoją sytuację finansową negatywnie po raz pierwszy od kilku lat zwiększył się.

Wykres: Ocena własnej sytuacji materialnej w latach 2009-2013 (w %)

Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2013

2.5 Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie

Informacji na temat krakowskich rodzin, w tym również odnoszących się ich sytuacji ekonomicznej, dostarczają także dane dotyczące świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. W 2013 r. świadczenia rodzinne w Krakowie otrzymało 28 861 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 40 240 dzieci. Dla porównania świadczeniami pomocy społecznej objętych zostało 20 851 rodziny, w tym 4 738 rodzin z dziećmi. Rodziny z dziećmi na utrzymaniu, w których dochód w przeliczeniu na członka rodziny nie przekracza kwoty 539 zł, a w przypadku rodzin, w skład których wchodzi dziecko niepełnosprawne – kwoty 623 zł⁶, otrzymywały świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu, czyli zasiłki rodzinne z dodatkami. Z zasiłku rodzinnego mogą korzystać wszystkie dzieci do ukończenia 18 lat oraz starsza młodzież ucząca się w szkole lub w szkole wyższej. Górna granica wieku określona jest na „nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, a w przypadku osób posiadających orzeczenie

⁶ Dziennik Ustaw RP Warszawa, dnia 24 sierpnia 2012 r. Poz. 959 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 sierpnia 2012 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.)

o niepełnosprawności do ukończenia 24 roku życia”⁷. Według stanu na koniec grudnia 2012 r. zasiłek rodzinny wypłacono 11 938 rodzinom dla 20 774 dzieci. Rodziny te stanowiły 41% ogółu rodzin otrzymujących świadczenia. W przypadku dodatków do zasiłku rodzinnego, z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wypłacono świadczenie dla 1 838 rodzin (2 566 dzieci), z tytułu samotnego wychowywania dziecka dla 1 288 rodzin; (1 592 dzieci) oraz z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego zarówno do jak i powyżej 5 lat dla 1 097 rodzin (1 167 dzieci).

Bardziej szczegółową analizę świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc październik 2013 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych).

Tabela: Rodziny pobierające świadczenia rodzinne wg stanu – październik 2013 r.

Rodziny	Liczba dzieci			
	z 1 dzieckiem	z 2 dziećmi	z 3 dziećmi	z 4 i więcej dziećmi
Liczba rodzin pełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających świadczenia rodzinne, w tym o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	2 322	3 029	998	348
bez dochodu	346	241	71	21
do 200 zł	444	564	254	129
od 200,01 do 400 zł	836	1 241	368	123
od 400,01 do 539 zł	487	708	236	59
od 539,01 do 574 zł	51	83	19	3
od 574,01 do 1 922 zł	158	192	50	13
Liczba rodzin pełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających świadczenia rodzinne, w tym o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	171	283	128	66
bez dochodu	18	19	8	6
do 200 zł	26	58	27	19
od 200,01 do 400 zł	45	95	42	22
od 400,01 do 623 zł	59	78	39	13
od 623,01 do 664 zł	5	9	4	2
od 664,01 do 1 922 zł	18	24	8	4
Liczba rodzin niepełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających świadczenia rodzinne, w tym o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 717	1 002	285	110
bez dochodu	372	93	25	5
do 200 zł	405	228	59	38
od 200,01 do 400 zł	527	389	117	39
od 400,01 do 539 zł	298	217	67	21

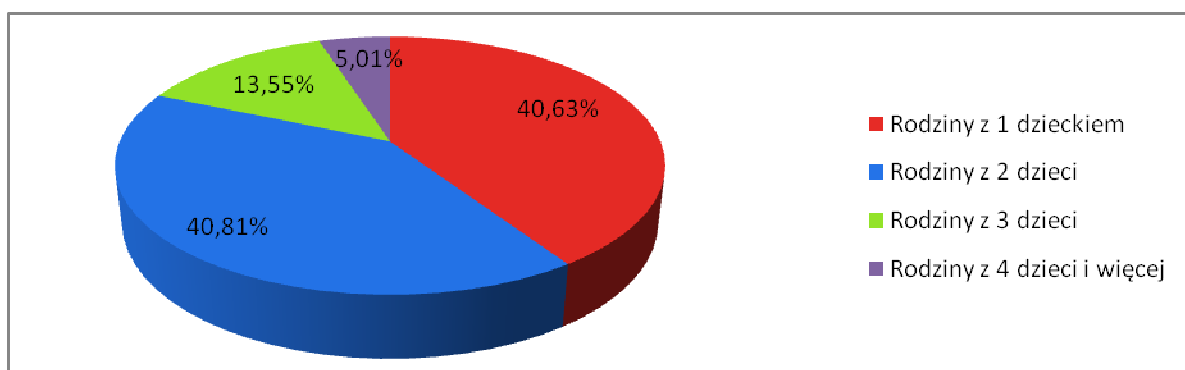
⁷ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.)

od 539,01 do 574 zł	43	28	7	2
od 574,01 do 1 922 zł	72	47	10	5
Liczba rodzin niepełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających świadczenia rodzinne, w tym o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	186	102	55	18
bez dochodu	22	5	2	0
do 200 zł	35	24	11	7
od 200,01 do 400 zł	56	39	21	7
od 400,01 do 623 zł	49	30	16	4
od 623,01 do 664 zł	4	1	1	0
od 664,01 do 1 922 zł	20	3	4	0

Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK

W rodzinach pobierających świadczenia rodzinne dominują rodziny pełne, które stanowią 68% ogółu. Wśród ogółu rodzin największy odsetek stanowią rodziny z jednym lub dwójką dzieci – odpowiednio po 40,63% i 40,81%. Rodziny z trojgiem dzieci stanowią 13,55%, a rodziny z czworgiem i więcej dzieci 5,01%. Ogółem rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne pobierających świadczenia rodzinne jest 9,33%. W zbiorowości rodzin pełnych, w kontekście liczby dzieci, najwyższy jest odsetek rodzin z dwójką dzieci, natomiast w przypadku rodzin niepełnych najwięcej jest rodziców wychowujących jedno dziecko.

Wykres: Liczba dzieci w rodzinach pobierających świadczenia rodzinne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

Analiza sytuacji dochodowej rodzin otrzymujących świadczenia rodzinne wskazuje, że największy odsetek rodzin (ponad 36%) wykazuje dochód w przeliczeniu na osobę mieszkający się w przedziale od 200,01 do 400 zł. Rodzin w najtrudniejszej sytuacji finansowej tj. bez dochodu jest 11,5%. W porównaniu z rokiem 2012 widoczny jest spadek świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. O 17% zmniejszyła się liczba rodzin pobierających świadczenia rodzinne, natomiast o 6% zmniejszyła się liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinny. Spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne jest wynikiem sytuacji demograficznej, związanej ze zmniejszaniem się populacji dzieci w wieku uprawniającym do pobierania świadczeń rodzinnych. Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dotyczące dzieci dla Krakowa, zgodnie z którymi będzie się zwiększać ich liczba i mając jednocześnie na uwadze, poprawiającą się sytuację ekonomiczną mieszkańców Krakowa można przypuszczać, że liczba rodzin spełniających kryteria dochodowe uprawniające do pobierania świadczeń rodzinnych będzie się utrzymywać na zbliżonym poziomie.

2.6 Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego

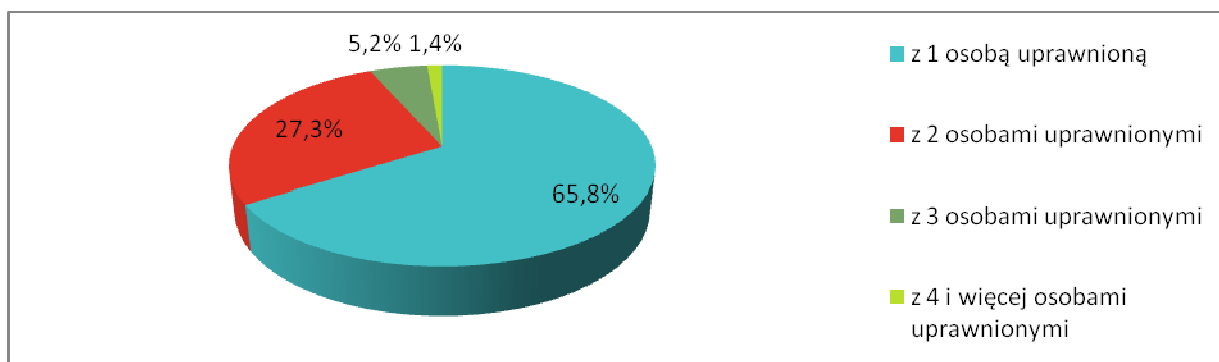
Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów⁸. Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności - bezterminowo. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725 zł.

W 2013 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego (rozumianych jako osoba składająca wniosek) wyniosła 3 639, natomiast liczba uprawnionych 4 802.

Analizę świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc wrzesień 2013 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego).

Wśród rodzin, które pobierają świadczenia z funduszu alimentacyjnego największy odsetek stanowią rodziny z jedną osobą uprawnioną 65,8%. Rodzin wielodzietnych tj. z trojgiem i więcej dzieci jest 6,6%.

Wykres: Rodziny pobierające świadczenia z FA wg liczby osób uprawnionych

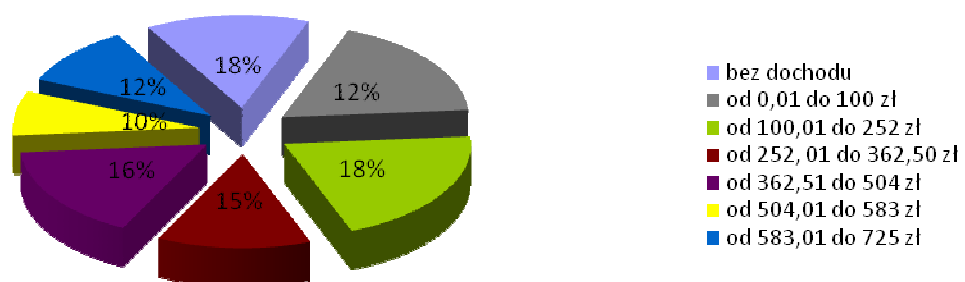

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

W odniesieniu do sytuacji dochodowej rodzin widoczne jest, że dominują rodziny o dochodzie w przeliczeniu na osobę w rodzinie mieszczącym się w przedziale pomiędzy 100,01 zł do 252,00 zł oraz osoby nie posiadające dochodu.

Wykres: Dochód rodzin w przeliczeniu na osobę w rodzinie

⁸ Dz. U. z 2009 r. Nr 1 poz. 7 z późn. zm.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

3 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna

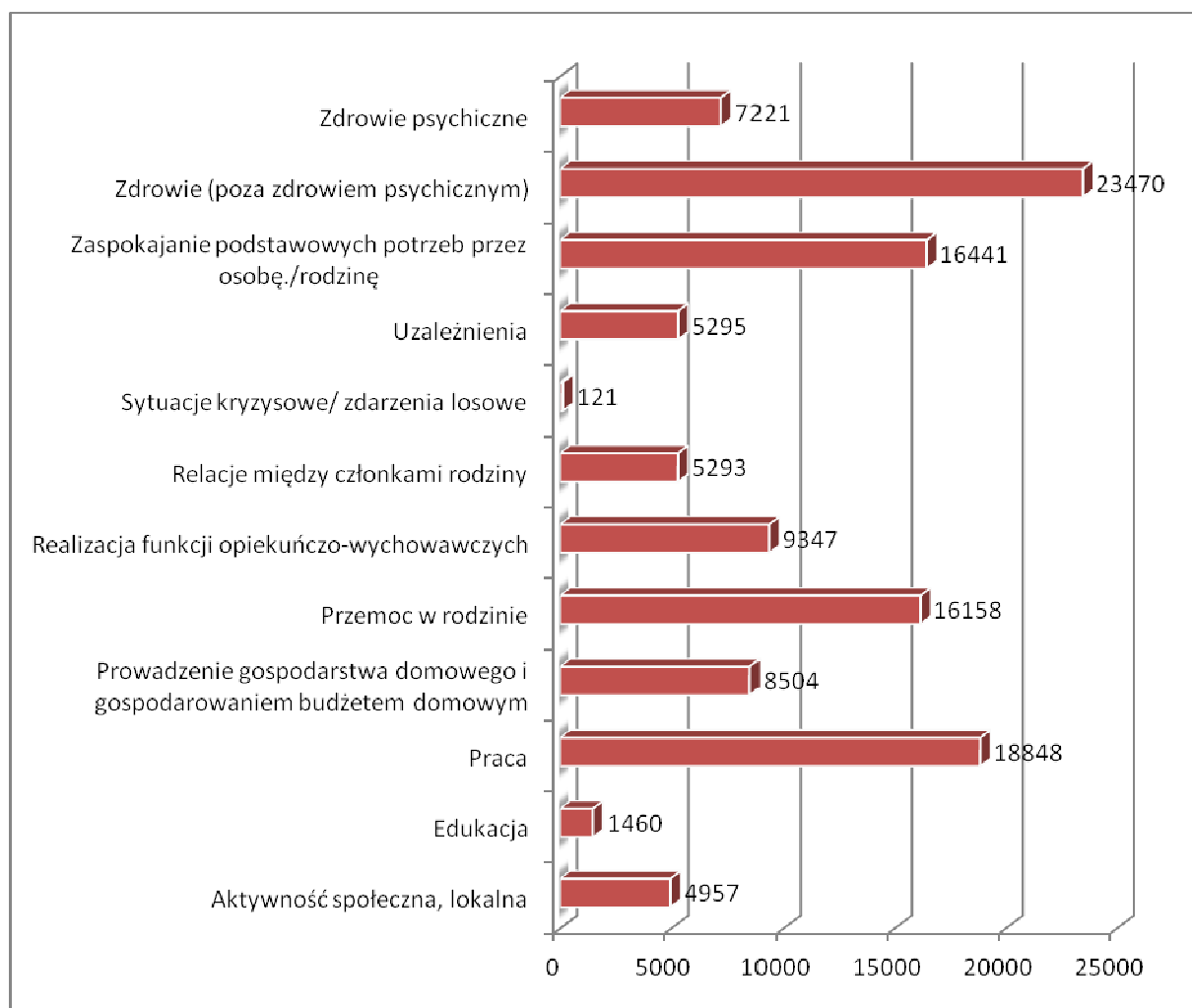
Praca socjalna świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, jak również na rzecz zapobiegania pogorszeniu się ich sytuacji. Celem pracy socjalnej jest umożliwienie, wspieranie lub wywołanie zmiany sposobu funkcjonowania osoby i rodziny oraz jej otoczenia, a także wzmacnianie potencjału osób.

Praca socjalna może być prowadzona w ramach pracy z indywidualnym przypadkiem (praca z osobą lub rodziną), pracy z grupą oraz metodą organizowania społeczności lokalnej (OSL). W praktyce główną metodą pracy, stosowaną w ramach pracy socjalnej, jest metoda pracy z indywidualnym przypadkiem. Praca z grupą oraz praca ze środowiskiem lokalnym realizowana jest głównie w ramach projektów socjalnych oraz programów aktywności lokalnej.

Praca socjalna z osobą lub rodziną może być prowadzona w ramach różnych obszarów jej funkcjonowania lub obszarów problemowych. Pracownik prowadząc pracę socjalną podejmuje różnorodne działania bezpośrednie czyli takie, które są realizowane w obecności osoby lub rodziny, oraz działania pośrednie tj. takie, które mogą być realizowane bez udziału osoby lub rodziny, ale za jej wiedzą i zgodą.

W 2013 roku pracownicy socjalni najczęściej podejmowali działania w obszarze zdrowia, pracy, zaspokajania podstawowych potrzeb przez osobę lub rodzinę oraz w związku z występowaniem przemocy w rodzinie.

Wykres. Liczba działań podjętych w ramach poszczególnych obszarów funkcjonowania osoby i rodziny/ obszarów problemowych w 2013 roku

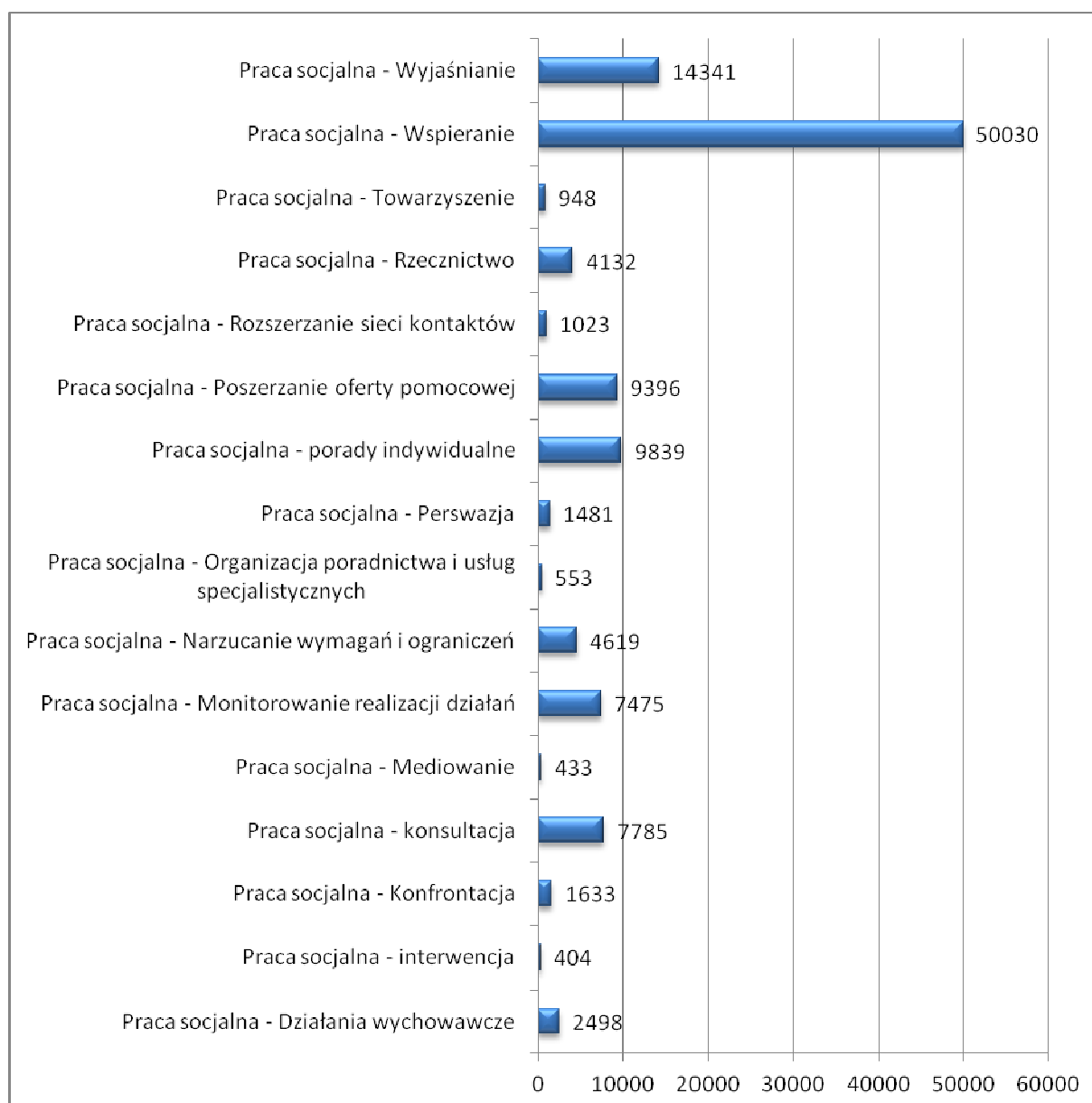

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wśród najczęściej podejmowanych działań znajdują się natomiast:

- wspieranie - działanie polegające na wzmocnieniu osoby lub rodziny, wyzwoleniu jej sił, zasobów, działanie zmierzające do zmniejszenia poczucia leku, braku wpływu na swoją sytuację, umieszczenie problemu, odbieranego przez osobę lub rodzinę jako problem osobisty, w ogólnym kontekście społecznym,
- wyjaśnianie - działania pracownika socjalnego zmierzające do zrozumienia przez osobę lub rodzinę natury problemu, uświadomienie uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, uświadomieniu przez osobę lub rodzinę swojego funkcjonowania w relacji z innymi, pomoc pracownika w zrozumieniu przez osobę/rodzinę reakcji innych na własne zachowania i postawy,
- porady indywidualne - dostarczanie wiedzy niezbędnej dla rozwiązania określonego problemu. Pracownik dostosowuje przekazywane informacje na temat istniejących możliwości do sytuacji danej osoby lub rodziny, jej predyspozycji, posiadanych kompetencji,
- poszerzanie oferty pomocowej - działania związane z uzyskaniem pomocy materialnej i usługowej dla osoby lub rodziny z MOPS (np. wolontariat, usługa asystenta rodziny, asystenta osoby niepełnosprawnej) oraz z innych instytucji, organizacji, osób prywatnych. Ten rodzaj działania nie musi być realizowany w obecności osoby lub rodziny.

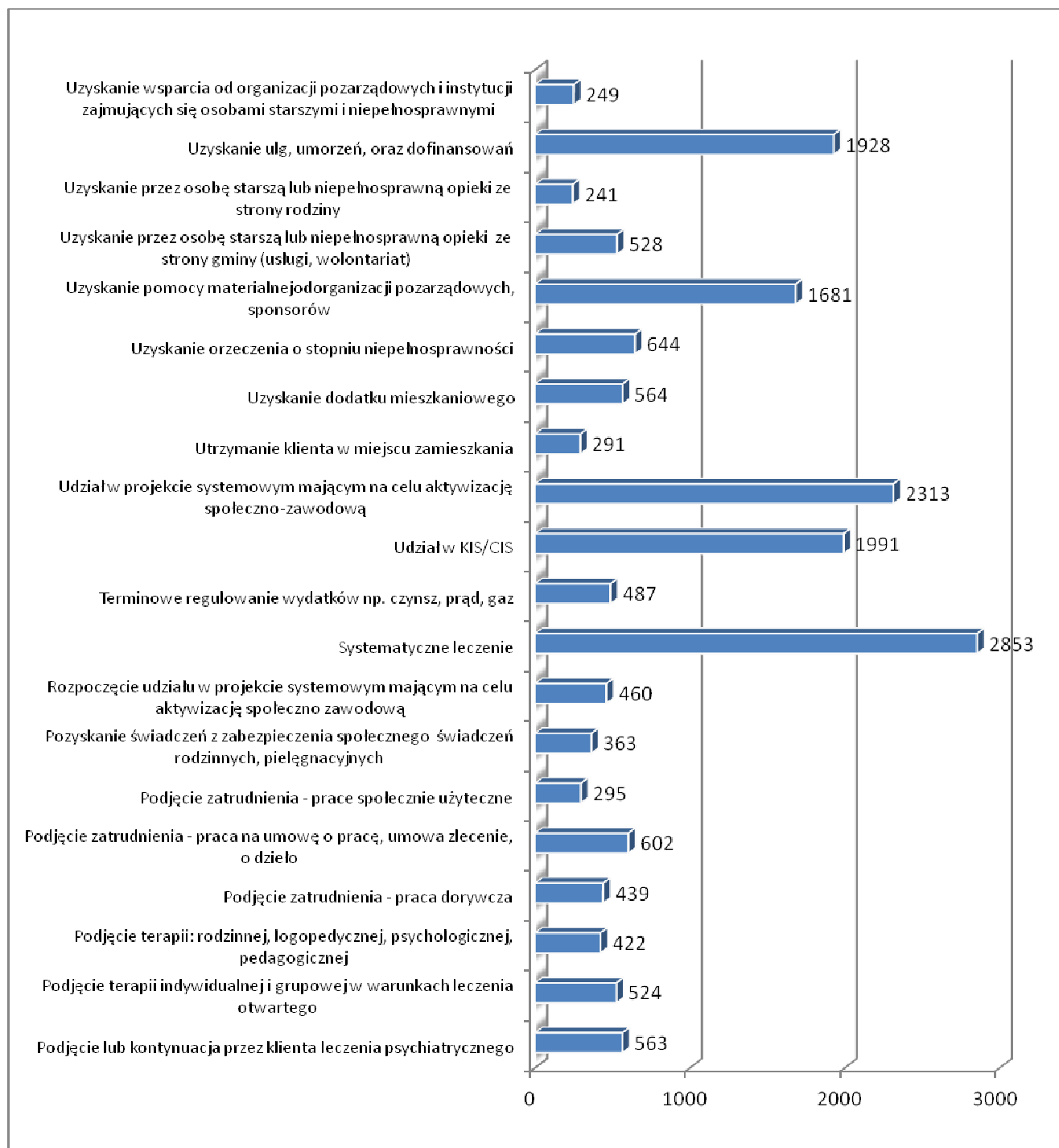
Wykres Liczba działań w pracy socjalnej zrealizowanych w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Działania w pracy socjalnej podejmowane są w określonym celu - zmiany lub zapobiegnięciu pogorszeniu się sytuacji, funkcjonowania osoby lub rodziny. Dokumentując pracę socjalną pracownik zobowiązany jest do oceny rezultatów podjętych działań. Poniższy wykres prezentuje najczęściej występujące w 2013 roku rezultaty działań w pracy socjalnej.

Wykres Rezultaty działań w pracy socjalnej prowadzonej z osobą lub rodziną

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o zawarty z rodziną/osobą kontrakt socjalny, czyli pisemną umowę zawartą z osobą ubiegającą się o pomoc, określającą uprawnienia i zobowiązania stron umowy.

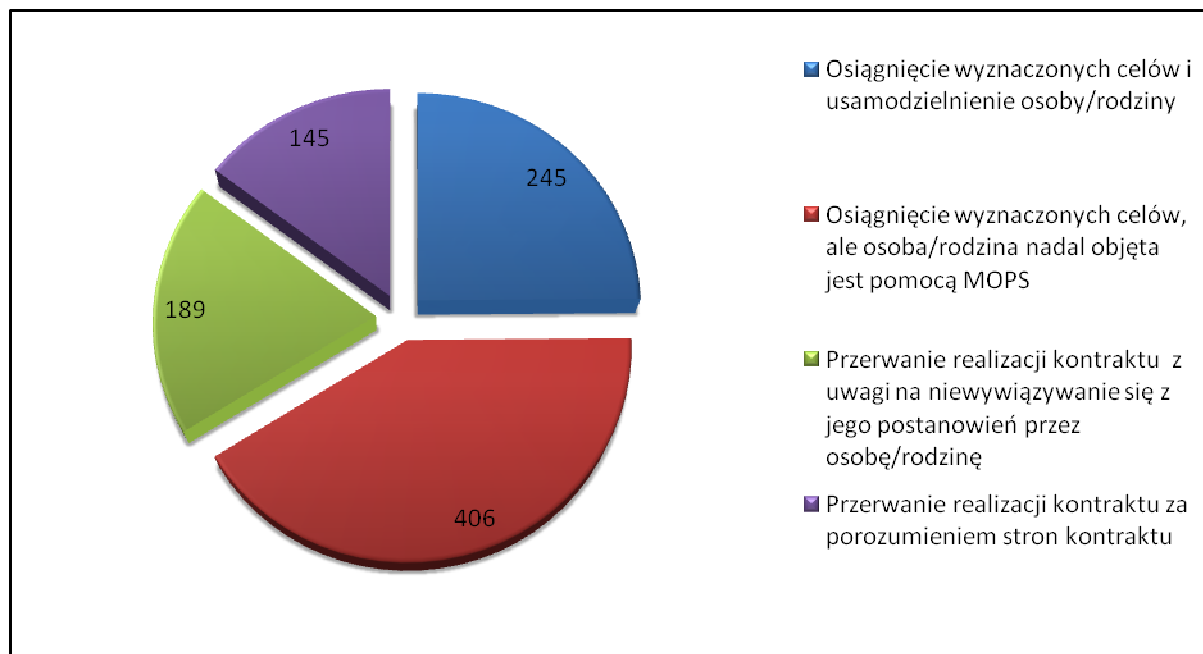
W 2013 roku realizowano 1 668 kontraktów socjalnych⁹. (W tym, z uczestnikami projektu systemowego pn.: „Pora na aktywność” zrealizowano 1 005 kontraktów).

⁹ Źródło: SWP MOPS

Zakończonych zostało 985 kontraktów, z czego:

- 245 kontrakty (24% wszystkich zakończonych w 2013 roku kontraktów) zostały zakończone z uwagi na osiągnięcie wyznaczonych celów i usamodzielnienie osoby/rodziny,
- w przypadku 406 kontraktów (46% wszystkich zakończonych w 2013 r. kontraktów) wyznaczone cele zostały osiągnięte, ale osoba/rodzina nadal objęta jest pomocą MOPS. W tych przypadkach, w związku z występującymi trudnościami i dysfunkcjami, celem pracy socjalnej jest poprawa funkcjonowania, a nie usamodzielnienie się klienta.

Wykres. Liczba zakończonych kontraktów wg powodu zakończenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W trakcie realizacji kontraktów dokonywana jest ocena uzyskiwanych zmian. Wskaźnikami, w oparciu o które prowadzona jest analiza są m.in.:

- sprawność w pełnieniu ról społecznych,
- sprawna organizacja dnia codziennego,
- dotrzymywanie terminów,
- dotrzymywanie zobowiązań,
- korzystanie z sieci kontaktów społecznych,
- poziom kompetencji komunikacyjnych,
- pozytywny stosunek do własnej aktywności społecznej,
- pozytywny stosunek do własnej aktywności zawodowej,
- wiara we własne możliwości,
- samoocena.

Wyniki analizy zgromadzonych danych pozwalają na stwierdzenie, że kontrakt socjalny daje wymierne, pożądane efekty w kształtowaniu nowych nawyków, postaw, wzorów zachowań w obszarach określonych przez wskaźniki funkcjonowania społecznego, w procesie usamodzielnienia się klientów. Przeprowadzona analiza wskazuje, że kontrakt socjalny spełnia rolę motywującą do lepszej samoorganizacji. Dowodem na to są zmiany postaw beneficjentów w takich kwestiach, jak dotrzymywanie terminów i zobowiązań, poprawa zachowań w sferze interakcji społecznych, umiejętności komunikacji społecznej, sposobu postrzegania siebie, a co za tym idzie wzrostu samooceny, co z kolei ma pozytywny wpływ na aktywność społeczną. Biorąc pod uwagę fakt, że osoby realizujące kontrakt borykają się z wieloma problemami egzystencjalnymi, często nakładającymi się, potęgując ich życiową bezradność,

zdecydowanie można mówić o pozytywnych efektach i realizacji zamierzonych celów w procesie usamodzielnienia, czego dowodem w sferze zawodowej jest podejmowanie pracy, nabycie umiejętności poruszania się po rynku pracy, podnoszenie kwalifikacji a nawet założenie spółdzielni pracy, a w sferze społeczno – kulturowej nabycie umiejętności racjonalnego gospodarowania czasem wolnym, korzystanie z instytucji kulturalnych, nawiązywanie nowych kontaktów społecznych, poprawa relacji rodzinnych, poznanie swoich „słabych i mocnych stron”, poznanie i korzystanie z instytucji oferujących pomoc społeczną, inicjowanie działań w społeczności lokalnej. W sferze zdrowotnej zwiększenie higieny, przestrzeganie zaleceń lekarskich i terminów wizyt.

Można stwierdzić, że rysuje się wyraźna tendencja dotycząca ścisłej korelacji pomiędzy wskaźnikami funkcjonowania społecznego i polegająca na tym, że np. wzrost poziomu kompetencji komunikacyjnych generuje aktywność społeczną i zawodową, pomaga sensowniej organizować życie codzienne, przełamuje izolację społeczną, a także, zwiększając samoorganizację podopiecznych, uczy nowych, pożądanых wzorów zachowań. Jak wynika z analizy danych kontrakt socjalny jest efektywnym narzędziem pracy socjalnej.

4 Poradnictwo specjalistyczne, terapia rodzin oraz interwencja kryzysowa

4.1 Poradnictwo specjalistyczne

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych.

W Krakowie poradnictwo prawne i psychologiczne świadczone jest przez prawników i psychologów zatrudnionych w MOPS.

Poradnictwo specjalistyczne i terapia rodzin na terenie Krakowa jest prowadzona przez 4 ośrodki terapii i poradnictwa. Ponadto dostępne jest także poradnictwo telefoniczne w ramach Telefonu Zaufania zorganizowanego również w strukturze Ośrodka. Zamierzeniem MOPS jest zwiększenie poczucia bezpieczeństwa u klientów i umożliwienie uzyskania fachowej, długotrwałej pomocy, dostosowanej do indywidualnych potrzeb. W związku z tym poradnictwo w Krakowie jest ogólnodostępne, czyli świadczone bez względu na dochód oraz bez rejonizacji, co pozwala na uniknięcie poczucia stygmatyzacji w świadomości klientów oraz zwiększa poczucie anonimowości. Poradnictwo obejmuje wsparcie psychologiczne i pomoc prawną w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów świadczonych osobom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Pomoc telefoniczna może stanowić oparcie w kryzysach, poprzez zapewnienie warunków swobodnego i anonimowego wypowiadania myśli osobom przeżywającym problemy oraz uzyskanie informacji o istniejących możliwościach rozwiązywania problemów.

4.1.1 Infrastruktura

Poradnictwo prawne i psychologiczne dla mieszkańców Krakowa realizowane jest przez MOPS w Filiach Ośrodka.

Poradnictwo specjalistyczne i terapia rodzin prowadzona jest w 4 ośrodkach prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez 2 organizacje pozarządowe. Zakres świadczonych usług obejmuje pisemną diagnozę rodziny lub osoby, świadczenie poradnictwa specjalistycznego (rodzinnego, psychologicznego, pedagogicznego) oraz terapii rodzinnej, indywidualnej i grupowej. Działania prowadzone przez ośrodki służą przede wszystkim wzmocnieniu samodzielności i kompetencji rodzin i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, niewydolnych wychowawczo tak, aby były w stanie adekwatnie i skutecznie pełnić swoje role wychowawcze. Podmioty prowadzące ośrodki terapii i poradnictwa są zobowiązane do zapewnienia funkcjonowania ośrodka co najmniej 5 dni w tygodniu w wymiarze nie mniejszym niż 40 godzin tygodniowo, w godzinach pomiędzy 10.00 a 20.00. W ramach poradnictwa telefonicznego dyżurni dostępni są przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 16:00 – 21:00. W 2013 roku przeprowadzono 1 671 rozmów telefonicznych oraz udzieliło 87 porad za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Tabela: Wykaz jednostek realizujących zadanie poradnictwa rodzinnego i terapii rodzin

Nazwa jednostki i podmiot prowadzący	Adres jednostki
Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone przez Stowarzyszenie Siemacha	ul. Podbrzezie 6
	ul. Ptaszyckiego 6
	os. Krakowiaków 2
Ośrodek terapii i poradnictwa prowadzony przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei	ul. Batorego 5 i ul. Stoczniovców 7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone przez Stowarzyszenie Siemacha oraz Stowarzyszenie Dobrej Nadziei w ramach zlecenia realizacji zadań oraz partnerstwa realizowanego w projekcie systemowym „Pora na aktywność”.

4.1.3 Kadra

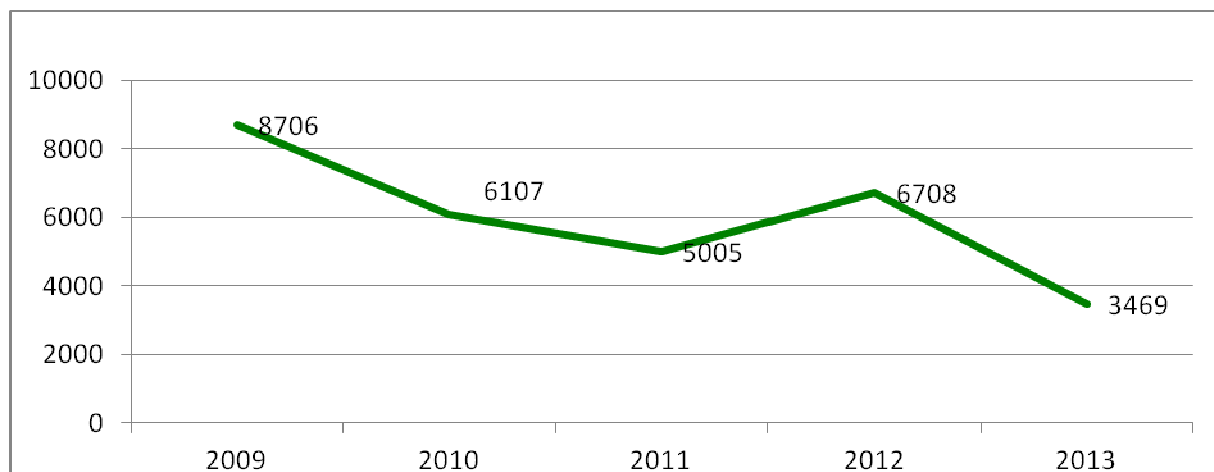
W realizację zadania polegającego na świadczeniu poradnictwa i terapii rodzin w 2013 r. było zaangażowanych łącznie 55 osób z organizacji pozarządowych. Poradnictwo specjalistyczne świadczone w ramach MOPS w 2013 r. realizowane było przez 10 pracowników. Dyżury w Telefonie Zaufania pełniło 16 osób.

4.1.4 Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego i terapii rodzin

Jak wynika z poniższego wykresu w 2013 roku nastąpił spadek liczby osób korzystających z pomocy w formie poradnictwa specjalistycznego. Sytuacja ta miała związek ze zmianami struktur w obszarze poradnictwa specjalistycznego świadczonego przez pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Ze wsparcia w ramach poradnictwa psychologicznego świadczonego przez pracowników MOPS skorzystało 460 osób, w ramach poradnictwa prawnego 3 009 osób. Udzielono łącznie 12 351 porad, w tym 8 977 porad prawnych oraz 3 374 porady psychologiczne.

Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do poradnictwa specjalistycznego oraz terapii rodzin, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno – demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

Wykres: Liczba osób objętych poradnictwem specjalistycznym świadczonego przez MOPS w latach 2009 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ramach porad prawnych pomagali w wyjaśnieniu obowiązujących przepisów, sporządzaniu pism procesowych, a przede wszystkim, w oparciu o regulacje prawne, poszukiwaniu takiego rozwiązania, które będzie najkorzystniejsze dla osoby zgłaszającej się po pomoc. Najwięcej porad prawnych udziela się z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa lokalowego, w tym w kwestiach dotyczących eksmisji, zadłużenia, utraty tytułu prawnego do lokalu. Ponadto prawnicy udzielają porad z zakresu zabezpieczenia społecznego czyli spraw związanych z bezpieczeństwem socjalnym, niezdolnością do pracy z przyczyn zdrowotnych, bezrobociem, orzekaniem o niepełnosprawności, świadczeniami rodzinnymi,

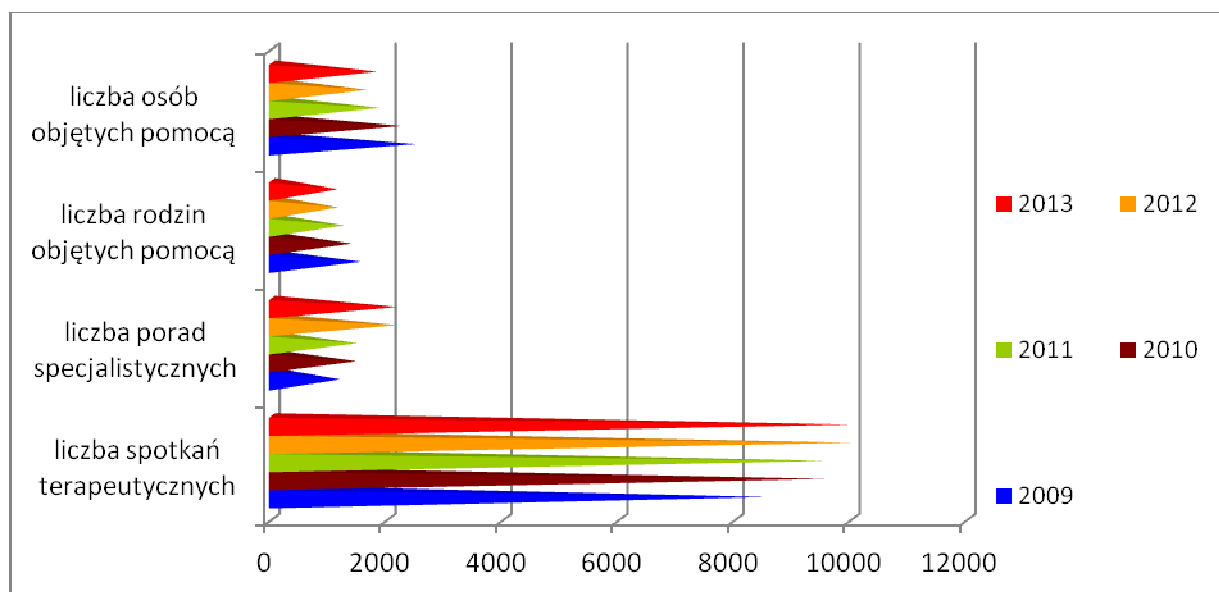
dodatkami mieszkaniowymi, ubezpieczeniem społecznym w tym renty, emerytury oraz zasiłkami chorobowymi, macierzyńskim, a także świadczeniami rehabilitacyjnymi. We wskazanych powyżej sprawach, pomoc prawników Ośrodka polega również na sporządzaniu, wspólnie z klientem, pism procesowych.

Porady psychologiczne natomiast dotyczą głównie rozwiązywania problemów rodzinnych i wychowawczych. Ponadto pracownicy MOPS udzielają porad z zakresu zdrowia psychicznego i zaburzeń psychicznych, w tym dotyczących dzieci.

Działania ośrodków terapii i poradnictwa obejmują rodziny i osoby zamieszkałe na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Działalność ośrodków terapii i poradnictwa nastawiona jest na wsparcie rodzin, w których występują dysfunkcje rodzinne i objawowe, łącznie z tak poważnymi jak: przemoc, wykorzystywanie seksualne, żałoba, choroby psychiczne, alkoholizm w rodzinie, inne poważne traumy i kryzysy życiowe. Najczęstszą przyczyną korzystania ze wsparcia udzielanego przez ośrodki były zaburzenia osobowości i zachowania, różnorakie zaburzenia nerwicowe oraz uzależnienia, jednak w ośrodkach znajdują wsparcie również osoby z zaburzeniami lękowymi, zaburzeniami depresyjnymi, stanami po próbach samobójczych, zaburzeniami psychotycznymi.

W roku 2013 ośrodki terapii i poradnictwa udzieliły wsparcia 1 821 osobom, przy czym liczba ta zwiększyła się w stosunku do 2012 roku o 177 osób. Liczba spotkań terapeutycznych i porad specjalistycznych pozostała na podobnym poziomie jak w roku ubiegłym. W ośrodkach w 2013 r. przeprowadzono 9 987 spotkań terapeutycznych oraz 2 175 porad specjalistycznych.

Wykres: Działalność ośrodków terapii i poradnictwa w latach 2009 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu ośrodków poradnictwa i terapii rodzin przekazano dotację w wysokości:

w 2009 r. – 1 226 256 zł.

w 2010 r. – 1 290 700 zł.

w 2011 r. – 1 290 700 zł.

w 2012 r. – przekazano łącznie 1 482 139,63 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 827 766,00 zł oraz ze środków POKL kwotę 654 373,63 zł.

w 2013 r. – przekazano łącznie 1 440 159,04 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 047 100,00 zł oraz ze środków POKL kwotę 393 059,04 zł.

4.1.6 Wnioski

Oczekiwanie na pierwsze spotkanie w ośrodkach terapii i poradnictwa dla osób zgłoszonych przez pracownika socjalnego wynosi 7 dni, natomiast w pozostałych przypadkach okres oczekiwania na spotkanie wynosi do kilku miesięcy, szczególnie w przypadku terapii w godzinach popołudniowych. W związku z powyższym, można postawić tezę, że aktualny wymiar w jakim realizowane jest poradnictwo i terapia rodzinna oraz istniejąca w tym obszarze infrastruktura nie zaspokajają w wystarczającym stopniu potrzeb społeczności Krakowa.

4.2 Interwencja kryzysowa

W stosunku do osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysu konieczne jest podjęcie szeregu działań interdyscyplinarnych zwanych interwencją kryzysową. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb, poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz, w szczególnych sytuacjach, schronienia do 3 miesięcy¹⁰.

4.2.1 Infrastruktura

Zadanie interwencji kryzysowej w Krakowie realizowane jest przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Placówka zapewnia kompleksową pomoc psychologiczną dla osób i rodzin w sytuacji kryzysu psychicznego poprzez prowadzenie interwencji kryzysowych w siedzibie Ośrodka oraz w miejscu pobytu, prowadzenie interwencji telefonicznych, psychoterapię indywidualną i rodzinną w sytuacjach skrajnie urazowych, poradnictwo prawne i pracę socjalną. Ośrodek zajmuje się animowaniem i prowadzeniem grup samopomocowych oraz grup wsparcia. Celem interdyscyplinarnych działań, podejmowanych przez specjalistów ośrodka jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie. Placówka udostępnia w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa miejsca całonocowego pobytu w hostelach ośrodka.

Tabela: Ośrodek Interwencji Kryzysowej wraz z liczbą miejsc w hostelach* w latach 2011-2013

Nazwa i adres jednostki	Liczba miejsc 2011	Liczba miejsc 2012	Liczba miejsc 2013
Ośrodek Interwencji Kryzysowej ul. Radziwiłłowska 8b i ul. Cechowa 142	23	23	23

*wg danych na 31 grudnia danego roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

¹⁰ art. 47 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2009 r. Nr 175 poz. 1362 z późn. zm.)

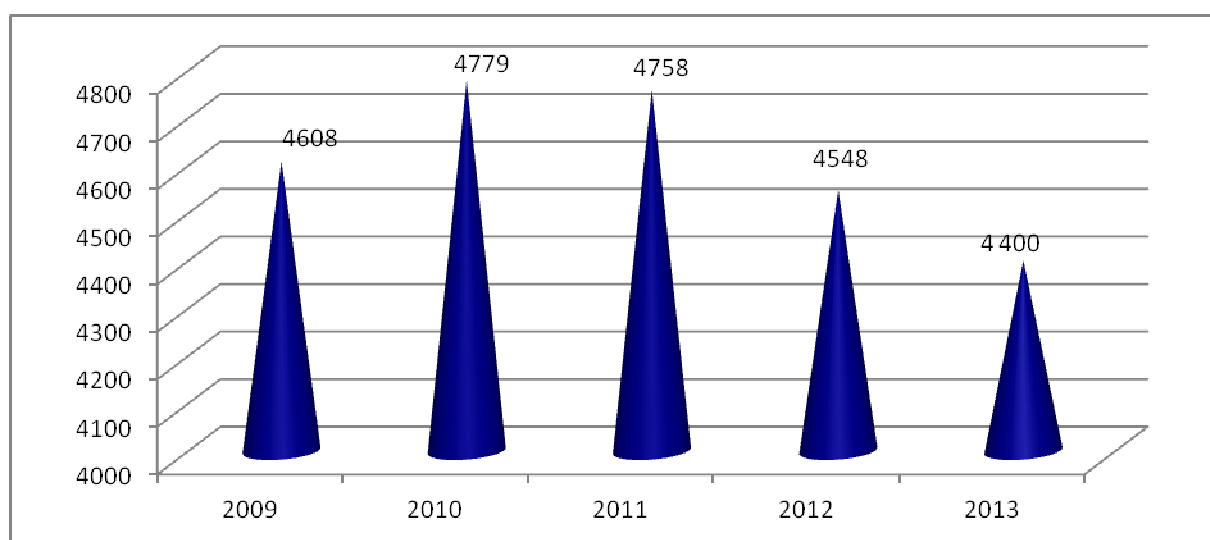
4.2.3 Kadra

Zadanie interwencji kryzysowej realizowane było przez 27 pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej w łącznym wymiarze 22,75 etatu.

4.2.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej

W roku 2013 ze wsparcia świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej skorzystało 4 400 osób, dla których była to pomoc świadczona po raz pierwszy w okresie sprawozdawczym. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do pomocy w formie interwencji kryzysowej, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno – demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

Wykres : Liczba osób korzystających z Ośrodka Interwencji Kryzysowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Koszty realizacji interwencji kryzysowej wyniosły:

w 2009 r. – 1 433 640 zł,

w 2010 r. – 1 402 468 zł,

w 2011 r. – 1 409 421 zł,

w 2012 r. – 1 446 943 zł.

w 2013 r. - 1 538 146,54 zł. w tym 109 823,65 zł pochodzące ze środków POKL.

4.2.6 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje na stabilizację w obszarze realizacji zadania jakim jest interwencja kryzysowa, tym samym zasadne jest kontynuowanie działań w dotychczasowym wymiarze i formie.

5 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym

5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków

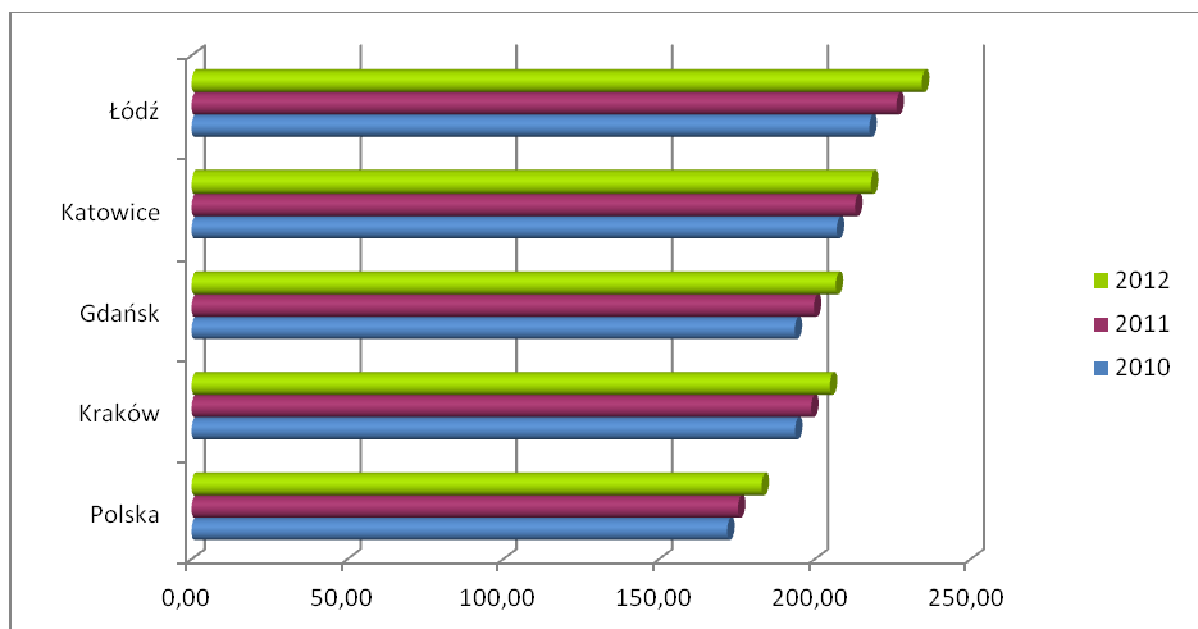
Ludność Krakowa, podobnie jak ludność Polski i Europy charakteryzuje wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnej malejącej liczbie osób najmłodszych. Niski udział dzieci i młodzieży, a wysoki osób w wieku poprodukcyjnym ma bezpośredni wpływ na stan i strukturę rodzin i gospodarstw domowych zamieszkujących Kraków.

Miarą stopnia zaawansowania starości demograficznej jest procentowy udział ludzi starych w ogólnej liczbie ludności. W świetle opracowań ONZ za społeczeństwa młode pod względem demograficznym uznaje się te, które w swojej strukturze mają mniej niż 4% osób w wieku 65 lat i starszych. Jeśli odsetek tych osób wynosi od 4% do 7%, mamy do czynienia ze społeczeństwem dojrzałym, powyżej 7% - ze społeczeństwem starym, natomiast powyżej 10% - ze społeczeństwem, które przekroczyło próg starości zaawansowanej¹¹.

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet i powyżej 65 lat dla mężczyzn) w ogólnej populacji mieszkańców Krakowa w 2012 roku wyniósł 20,4 % (w roku 2011 roku odsetek ten wyniósł 19,9%,). Wobec powyższego Kraków już obecnie jest miastem, które znacznie przekracza próg starości zaawansowanej.

Wskaźnik liczby osób w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców dla Krakowa przekracza średnią wartość w skali kraju. Natomiast na tle wybranych miast na prawach powiatu Kraków charakteryzuje się przeciętnym udziałem liczby osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców.

Wykres: Liczba osób starszych (kobiety powyżej 60 r.ż., mężczyźni powyżej 65 r.ż.) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu

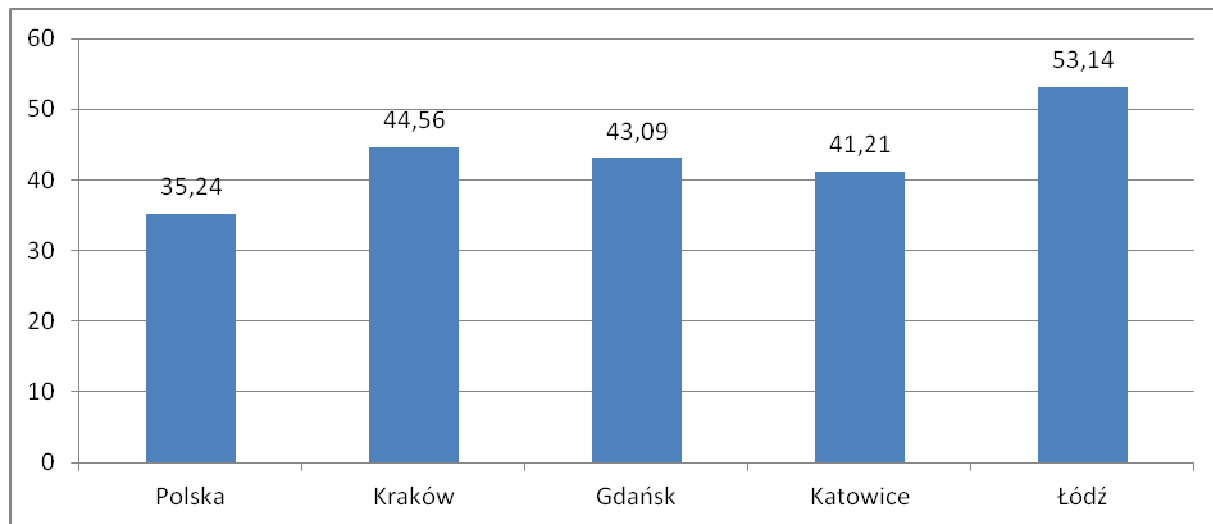
Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Kraków charakteryzuje natomiast jeden z najwyższych (drugi po Łodzi) wskaźników liczby tzw. sędziwych starców (osób powyżej 80 r.ż.) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.

¹¹ M.Pakuła, Postawy osób starszych wobec edukacji. Studium teoretyczno – diagnostyczne. Lublin, 2010, s. 39-40.

Oznacza to, że wprawdzie ogólna liczba osób w wieku poprodukcyjnym w Krakowie nie odbiega od normy dla innych dużych ośrodków miejskich, jednak na tle innych miast bardzo liczna jest grupa seniorów o najniższej sprawności psychofizycznej, wymagająca wzmożonej opieki, również ze strony systemu pomocy społecznej. Należy zauważyć, że wskaźnik ten corocznie ulega zwiększeniu: w roku 2009 wynosił 38,12, w 2010 roku – 40,83, 2011 roku – 42,49 a w roku 2012 – 44,56.

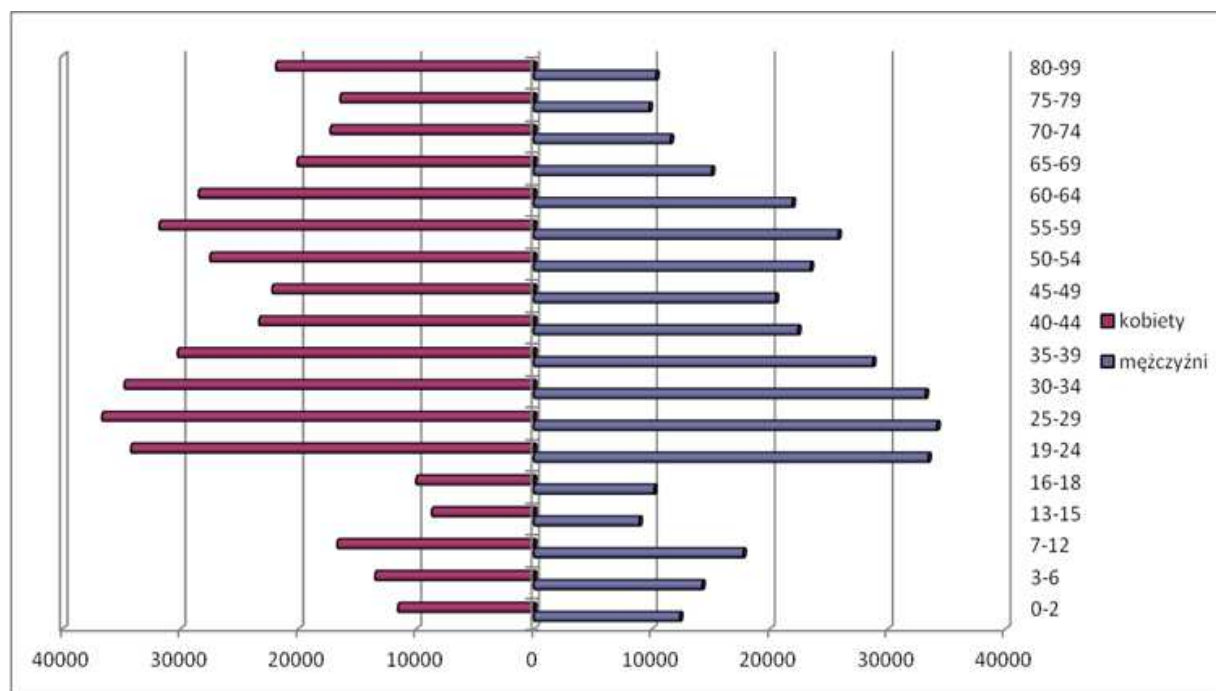
Wykres: Liczba seniorów tzw. sędziwych starców (osoby powyżej 80 r.ż.) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Należy podkreślić, że w grupie mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym prawie 69% stanowią kobiety. Przewagę liczebną kobiet odnotowuje się również we wszystkich przedziałach wiekowych wśród osób w wieku podeszłym. Piramida wieku dla Krakowa wskazuje ponadto na niski potencjał pielęgnacyjny społeczności, czyli proporcję liczby kobiet w wieku 45-64 do liczby osób w wieku 80 lat i więcej, co może stanowić zagrożenie dla osób wchodzących obecnie i w przyszłości w wiek poprodukcyjny oraz wyzwanie dla polityki społecznej.

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa wg danych na 31 grudnia 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK (Serwis WWW StatKraK - http://msip2.um.krakow.pl/statkraj/view/show/start.asp?tab=n_info&id=1)

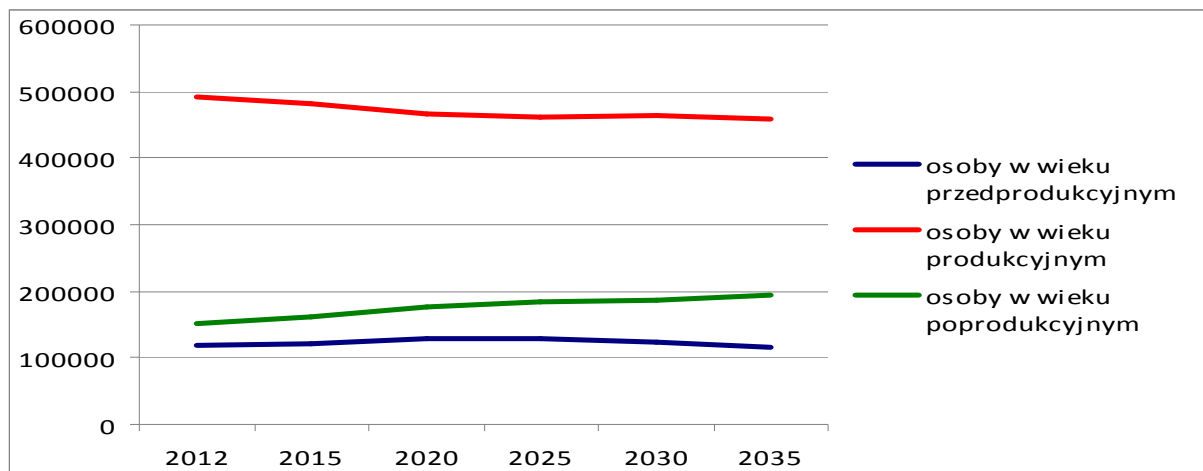
Dokonując analizy wskaźników dotyczących prognoz liczby ludności społeczności Miasta Krakowa warto odnotować pozytywne zjawisko jakim jest obserwowane od kilku lat dodatnie saldo migracji stałej (0,97%) – więcej osób przyjeżdża na pobyt stały do Krakowa z innych rejonów Polski niż się z niego wyprowadza. Dotyczy to głównie osób w wieku produkcyjnym. W obliczu prognoz demograficznych istotny jest również fakt, że od 2008 r. obserwujemy w Krakowie dodatni przyrost naturalny. W roku 2012 przyrost naturalny był dodatni (9 osób). W przeliczeniu na 1 000 ludności wyniósł 0,01 ‰ (w Małopolsce – 1,35%) wobec 0,6‰ rok wcześniej.

Mimo dodatnich wskaźników salda migracji stałej oraz przyrostu naturalnego, prognoza ludności opracowana przez Główny Urząd Statystyczny dla Miasta Krakowa, wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym. Według prognoz, liczebność populacji Krakowa do 2035 roku zwiększy się do poziomu około 770 tys. mieszkańców, postępować będzie jednak proces starzenia się społeczeństwa Miasta. W 2025 roku najliczniejszym rocznikiem (obecnie są to 25-latkowie) będzie grupa 37-latków. W wiek produkcyjny niemobilny zacznie wchodzić pokolenie wyżu demograficznego lat 70/80 XX wieku. Do 25,2% ogółu zwiększy się grupa ludności w wieku poprodukcyjnym, kosztem pozostałych grup wiekowych. Spowoduje to dalsze zwiększenie liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku – głównie kobiet. Jednocześnie spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym może pociągnąć za sobą niedobór siły roboczej. Współczynnik obciążenia ekonomicznego (liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym), który w 2012 r. wyniósł 59, (w 2011 roku – 54, w 2010 roku - 53) w roku 2035, wg szacunkowych danych, wzrośnie do 67.

Wykres poniżej obrazuje prognozę ludności dla Krakowa wg grup ekonomicznych. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjmuje się wiek 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat. Wiek przedprodukcyjny to

przedział 0-17 lat, wiek poprodukcyjny – powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet, powyżej 65 roku życia dla mężczyzn¹².

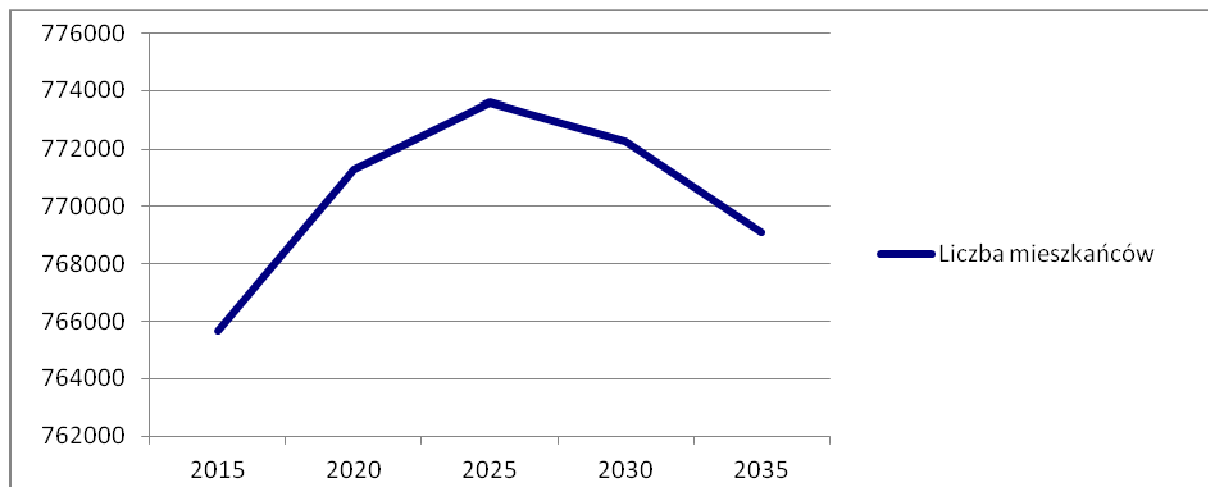
Wykres: Prognoza ludności dla Krakowa do 2035 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2012-2035

Według prognozy GUS liczba ludności Krakowa do 2025 roku będzie wolno rosła, po czym nieznacznie spadnie. Ujemny przyrost naturalny będzie się pogłębiał (liczba urodzeń będzie spadała, natomiast wzrośnie liczba zgonów), saldo migracji stałych nieznacznie wzrośnie.

Wykres: Prognoza ludności dla Krakowa do 2035 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2012-2035

Wzrost odsetka ludzi starych w społeczeństwach jest nieuniknioną konsekwencją długookresowych przemian dwóch składowych ruchu naturalnego – rozrodczości i umieralności. Dla pełniejszego obrazu tego procesu należy dodać jeszcze zjawisko systematycznego wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia (tabela poniżej).

Tabela: Przeciętne dalsze trwanie życia mieszkańców Krakowa

Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat					
	0	15	30	45	60

¹² Prognozy sporządzane przed zmianą progów wiekowych uprawniających do otrzymywania świadczeń emerytalnych.

2003					
Kobiety	79,9	65,5	50,8	36,4	23,1
Mężczyźni	73,2	58,8	44,1	30,2	18,3
2005					
Kobiety	80,3	65,9	51,1	36,5	23,1
Mężczyźni	73,1	58,7	44,2	30,4	18,7
2010					
Kobiety	81,5	67,1	52,2	37,6	24,1
Mężczyźni	75,1	60,4	46,0	31,9	19,7
2011					
Kobiety	81,9	67,5	52,7	38,0	24,6
Mężczyźni	75,6	60,9	46,4	32,3	20,1
2012					
Kobiety	82,0	67,3	52,5	38,0	24,3
Mężczyźni	75,1	60,5	46,0	32,0	20,0

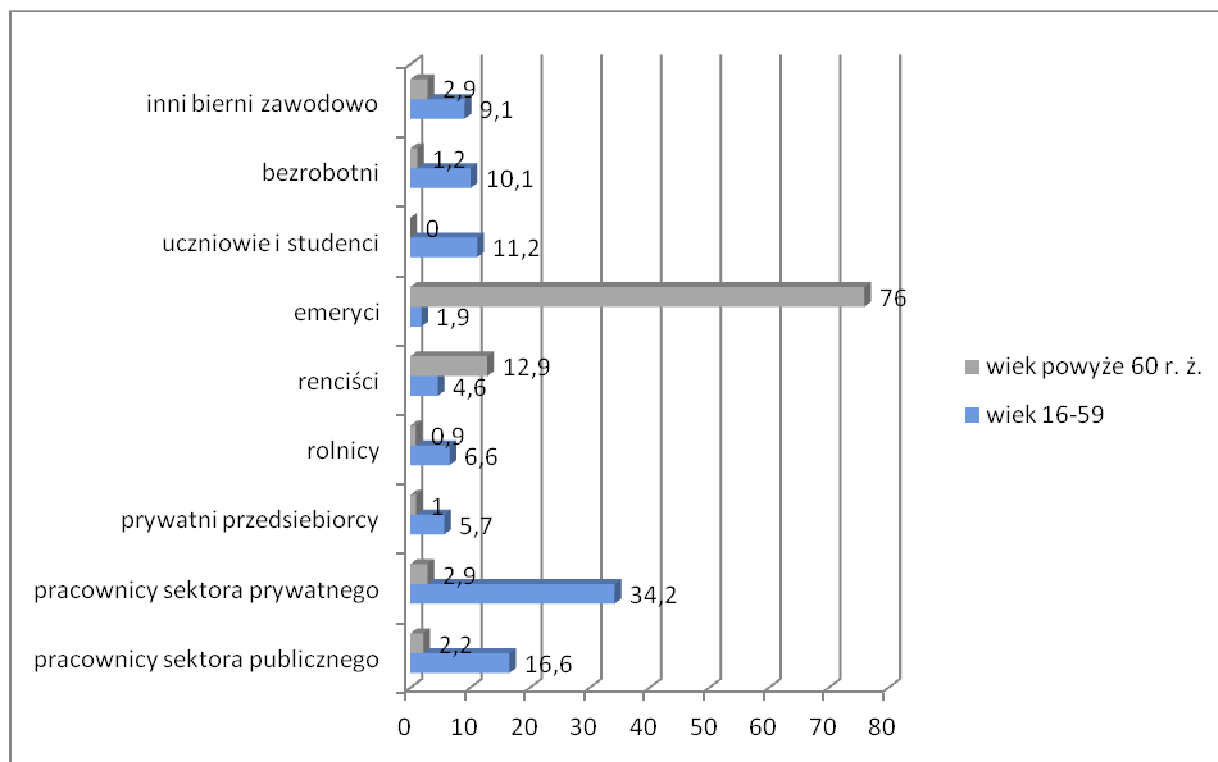
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średnia długość życia w Polsce w 2012 roku dla mężczyzn wyniosła 72,7 lat a dla kobiet 80,9. W stosunku do 2000 roku długość życia Polaków wydłużyła się o 3 lata dla obu płci. Mieszkańcy województwa małopolskiego żyją dłużej niż ludność w większości województw. W 2012 roku przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 74 lata a kobiet 81,8 lat. Tak duża różnica pomiędzy długością trwania życia u mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w Polsce jak i województwie wysokiej nadumieralności mężczyzn. W Krakowie przeciętna długość życia dla mężczyzn wynosi 75,1 a dla kobiet 82 lata.

Charakterystyki społeczno-demograficznej osób w podeszłym wieku w Polsce dokonano w Diagnozie Społecznej 2013¹³. Jako kryterium podeszłego wieku w opracowaniu przyjęto 60 lat. W całej próbie członków gospodarstw domowych, osoby starsze stanowiły 20,9%, a w próbie indywidualnych respondentów 25%, w tym 59,3% kobiet. Proporcja kobiet jest tym większa im bardziej zaawansowany wiek. W grupie powyżej 79 lat kobiet jest dwukrotnie więcej niż mężczyzn: 66,1% do 33,%. Większość – 52% osób w podeszłym wieku żyje w związku małżeńskim (lub w związku nieformalnym – 0,7%) w gospodarstwie jednorodzinnym, 27% prowadzi gospodarstwo jednoosobowe, 10 % żyje w gospodarstwie wielorodzinnych. 74% mężczyzn i 42% kobiet w podeszłym wieku żyje w związku małżeńskim, po 6% jest rozwiedzionych lub w separacji. W grupie seniorów dominują emeryci (76%), a na drugim miejscu renciści (12,9%), wśród nich czynnych zawodowo jest 7%.

¹³ J. Czapiński, T. Panek, Diagnoza Społeczna 2013 warunki i jakość życia Polaków, strona 298

Wykres: Procentowy rozkład osób w wieku 16-59 lat oraz starszych w przekroju statusu społecznoprofesijskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Diagnozy Społecznej 2013. Warunki i jakość życia Polaków

Co trzecia osoba w podeszłym wieku jest wdowcem (15%) lub wdową (47%), przy czym odsetek ten rośnie wraz z wiekiem. Powyżej 79 r. ż. jest już 35% wdowców i 79%. W porównaniu z młodszymi respondentami, w grupie seniorów jest dwukrotnie mniejszy odsetek osób z wyższym i pomaturalnym wykształceniem (14% do 26%) i niemal pięciokrotnie większy odsetek osób z podstawowym i niższym wykształceniem (35,6% do 7,5 %.). Co czwartą osobą w podeszłym wieku opiekują się domownicy, także co czwarta sama pełni rolę opiekuna wobec innego domownika w podeszłym wieku (najczęściej współmałżonka), a połowa (głównie osoby żyjące samotnie – 86 proc. wśród nich) nie pełni roli ani opiekuna, ani podopiecznego. Nie znaczy to, że osoby w podeszłym wieku żyjące samotnie nie wymagają opieki; 30% spośród nich ma orzeczenie o niepełnosprawności (stanowi to aż 1/3 wszystkich niepełnosprawnych), w tym co trzecia o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Cechą charakterystyczną starzejącego się organizmu ludzkiego jest zmniejszająca się sprawność zarówno fizyczna, jak i psychiczna. Po przekroczeniu 75 roku życia, proces starzenia postępuje stosunkowo szybko, co jednocześnie wymusza zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne i usługi opiekuńcze. W przedziale wiekowym 80 – 85 lat znaczny odsetek osób potrzebuje już najczęściej stałej opieki.

„Wprawdzie założona po 1989 r. doktryna pomocy społecznej wyraźnie przewiduje podejmowanie takich działań, które umożliwiają pozostawienie seniora jak najdłużej w miejscu zamieszkania, to jednak nie można nie doceniać znaczenia stacjonarnych form opieki. Konieczność tworzenia placówek instytucjonalnych, to przede wszystkim wynik przemian demograficznych i kulturowych rodziny. Seniorzy coraz częściej nie mogą liczyć na pomoc najbliższych. Niemalży procent wśród seniorów stanowią osoby, które nie mają żadnej rodziny, im również trzeba stworzyć takie warunki, aby starzenie przebiegało z godnością i jednocześnie z zachowaniem poczucia bezpieczeństwa¹⁴.”

¹⁴ A. Zawada, O zadaniach domów opieki społecznej raz jeszcze. „Praca Socjalna” 5/2010, s. 63-64.

5.2 Świadczenia na rzecz osób starszych

5.2.1 Usługi opiekuńcze

Pomoc w formie usług przyznawana jest osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni, nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem¹⁵.

Kwestie dotyczące szczegółowych zasad przyznawania pomocy w formie usług opiekuńczych w Krakowie, zakresu czynności wchodzących w skład usług opiekuńczych oraz szczegółowych zasad ustalania wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze reguluje Uchwała Nr XXI/272/07 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2007 roku (z późn. zm.). Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowy zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określana indywidualnie, w zależności od sytuacji i potrzeb danej osoby. Zakres przyznawanych usług wynika z indywidualnej sytuacji: stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej, potrzeb zgłaszanych przez samą osobę objętą usługami bądź jej rodzinę.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej (542 zł netto dla osoby samotnie gospodarującej oraz 456 zł netto na osobę w rodzinie), świadczeniobiorcy korzystają z usług nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności zamieszczone w w/w uchwale. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosi aktualnie 12,00 zł za godzinę (w 2012 r. wynosiła od 10,76 zł do 11,20 zł).

Usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 6.00 – 21.00. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 8 dniennie. W przypadku osób samotnych, w szczególnie uzasadnionych okolicznościach, w tym zwłaszcza w przypadku osób wymagających opieki w większym zakresie ze względu na stan zdrowia, czas świadczenia usług może zostać wydłużony maksymalnie do 10 godzin dziennie. Maksymalny czas świadczenia usług może przekroczyć 10 godzin dziennie tylko w przypadku osób, wobec których wydana została decyzja administracyjna o skierowaniu do domu pomocy społecznej, oczekujących na jej realizację.

5.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze świadczone są przez podmioty wyłonione w drodze otwartych konkursów ofert, którymi były w 2013 roku Fundacja na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy, Małopolski Zarząd Wojewódzki Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Małopolski Zarząd Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

5.2.1.2 Kadra

W realizację zadania polegającego na świadczeniu usług opiekuńczych w roku 2013 bezpośrednio zaangażowane były 654 osoby z organizacji pozarządowych wskazanych powyżej.

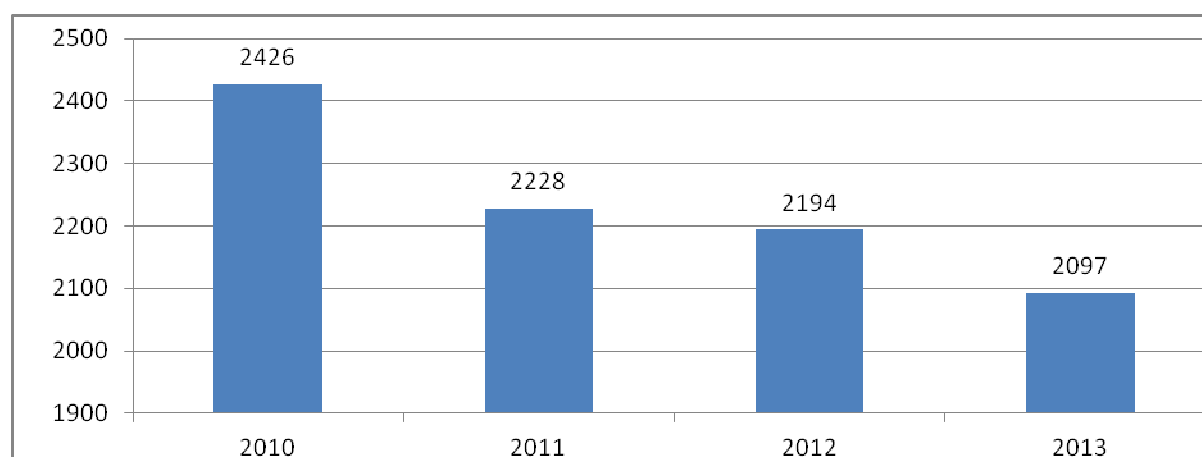
¹⁵ art. 17 ust.1 pkt 11, art. 50 ust. 1-3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

5.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych w ostatnich latach systematycznie maleje, przy czym spadek w 2013 roku wyniósł 4,8%.

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim kobiety, które stanowią prawie 80% ogółu.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych¹⁶

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Zdecydowana większość odbiorców usług opiekuńczych to osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej. Zbiorowość ta obejmuje ponad 82% ogółu świadczeniobiorców. W wieku poprodukcyjnym jest prawie 88% kobiet i ponad 62% mężczyzn. Kobiety korzystające z usług opiekuńczych to przede wszystkim wdowy (57,65%) oraz panny (22,57%), natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie (prawie 32%) oraz osoby pozostające w związku małżeńskim (25,34%) i wdowcy (ponad 23%). W populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim (ponad 38% ogółu). Drugą co do wielkości grupą są osoby legitymujące się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym (27,62%). Odnosząc te dane do płci świadczeniobiorców stwierdzamy, że wykształceniem średnim legitymuje się więcej kobiet niż mężczyzn. Porównywalny, w obu grupach, jest odsetek osób z wykształceniem policealnym i wyższym. W porównaniu z rokiem 2012 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-24	0,06%	0,46%	0,14%
25-34	0,36%	0,91%	0,48%
35-44	0,91%	2,74%	1,29%
45-59	6,95%	19,86%	9,65%
60-64	3,81%	13,47%	5,83%

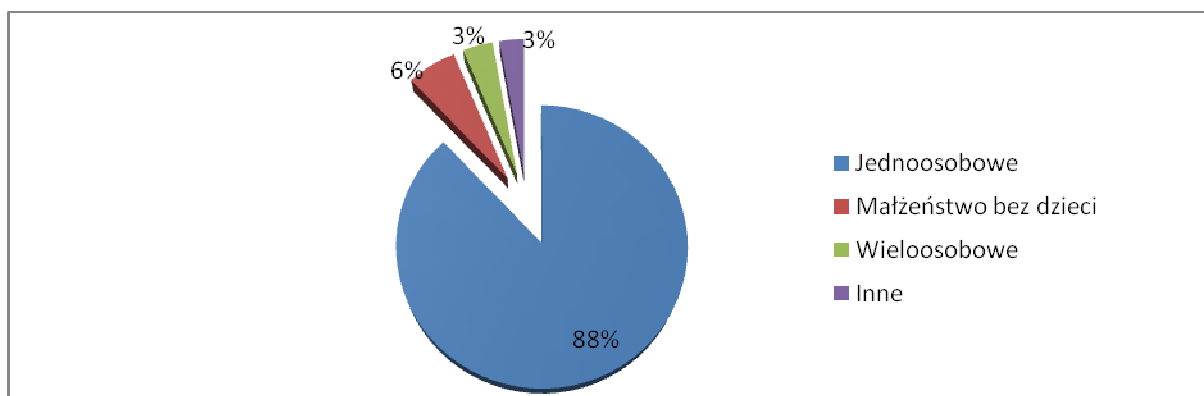
¹⁶ Źródło: OU POMOST

65 i więcej	87,92%	62,56%	82,61%
stan cywilny			
panna/kawaler	22,57%	31,96%	24,53%
rozwidziona/rozwidziony	9,07%	18,26%	11,00%
separowana/separowany	0,60%	1,37%	0,77%
wdowa/wdowiec	57,65%	23,06%	50,41%
zamężna/zonaty	10,10%	25,34%	13,30%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	28,58%	23,97%	27,62%
zasadnicze zawodowe	9,79%	24,43%	12,85%
średnie ogólne i zawodowe	40,24%	31,05%	38,32%
policealne	0,42%	0,46%	0,43%
wyższe	11,72%	10,27%	11,42%
nieustalony poziom wykształcenia	9,24%	9,82%	9,36%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (88%). Procent tych gospodarstw w stosunku do roku 2012 nieznacznie uległ zmieszeniu.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Osoby korzystające z pomocy w formie usług opiekuńczych żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta - 91% ogółu. Generalnie wysokość dochodu rodzin świadczeniobiorców usług opiekuńczych kształtuje się w przedziale pomiędzy 500 – 1999 zł miesięcznie (ponad 77%), z tego prawie 37% rodzin osiąga dochód w przedziale 1000 – 1499 zł miesięcznie, 28,50% osiąga dochód w przedziale 1500 – 1999 zł miesięcznie, natomiast 11,70% osiąga dochód w przedziale 500 – 999 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie

0	3,97%
1-499	3,38%
500-999	11,70%
1000-1499	36,97%
1500-1999	28,50%
2000-2499	8,47%
2500-2999	2,64%
3000 i powyżej	4,36%

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców usług opiekuńczych należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

5.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe na świadczenie usług opiekuńczych wyniosły:

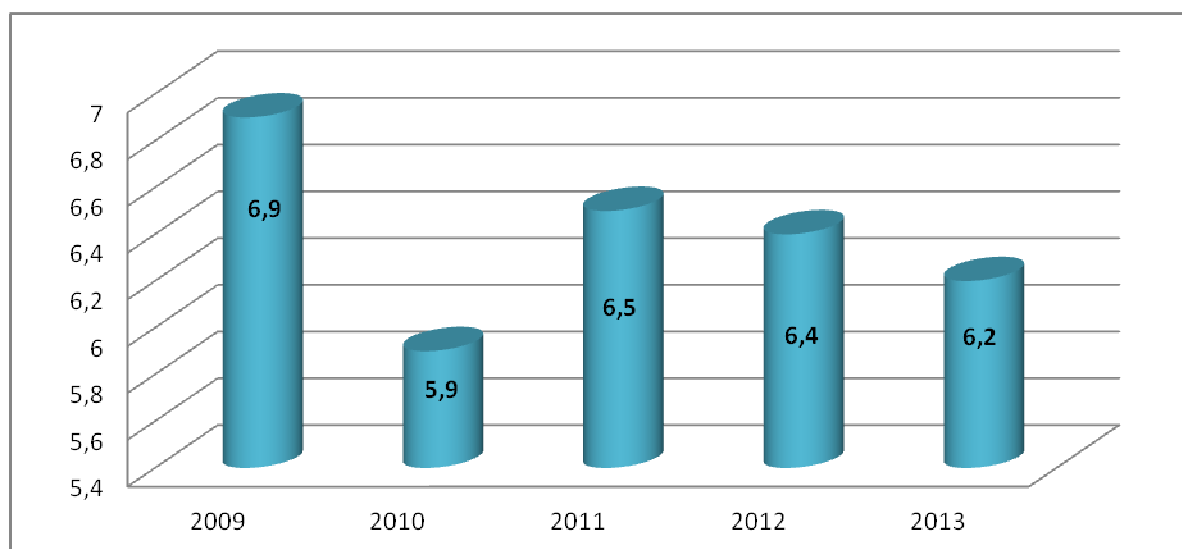
- w roku 2009: 8 091 489 zł;
- w roku 2010: 8 023 078 zł;
- w roku 2011: 8 043 188 zł,
- w roku 2012: 8 057 367 zł.
- w roku 2013: 8 215 775 zł

5.2.1.5 Wnioski

Między rokiem 2009 a 2010 nastąpił znaczny spadek liczby godzin zrealizowanych usług opiekuńczych, związany ze wzrostem kosztu realizacji 1 godziny usług, przy utrzymaniu dotacji na świadczenie tej formy pomocy na dotychczasowym poziomie. Zgodnie z zawartymi umowami, od 2010 roku realizatorzy zobowiązani byli do zapewnienia pracownikom minimalnego wynagrodzenia w wysokości 7 zł brutto za godzinę pracy. W latach 2007 - 2009 minimalne wynagrodzenie osób bezpośrednio realizujących usługi opiekuńcze wynosiło 5,10 zł brutto za godzinę pracy (dla porównania w roku 2006 wynagrodzenie opiekunów wynosiło 3,50 - 4,00 zł za jedną godzinę). Obniżenie liczby realizowanych godzin przy jednoczesnym podniesieniu ceny za jedną godzinę było konieczne dla zapewnienia realizacji zadania na odpowiednio wysokim poziomie. Powyższe działania stanowiły istotny krok w kierunku ustabilizowania systemu realizacji usług opiekuńczych na rzecz mieszkańców Gminy, jak również poprawy jakości świadczonych usług poprzez stworzenie warunków do zatrudniania opiekunów o wyższych kwalifikacjach. Od 2013 r. wprowadzono dalsze zmiany w zakresie zasad realizacji zadania. Przyjęto wyższą i jednolitą stawkę za godzinę usług opiekuńczych wynoszącą 12 zł oraz, biorąc pod uwagę, że świadczenie pomocy pielęgnacyjnej wymaga wyższych umiejętności i jest bardziej obciążające dla pracownika, zróżnicowano wysokość wynagrodzeń osób świadczących usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne. Zgodnie z zawartymi umowami, w latach 2013 - 2015 realizatorzy zobowiązani są do zapewnienia pracownikom minimalnego wynagrodzenia w wysokości 7,15 zł brutto za godzinę usług gospodarczych oraz 8,32 zł brutto z godzinę usług pielęgnacyjnych.

W roku 2013 nastąpił wprawdzie dalszy spadek liczby osób objętych tą formą pomocy, jednak wskaźnik liczby godzin usług opiekuńczych na jednego świadczeniobiorcę utrzymał się na podobnym poziomie (spadek o 0,2 punktu procentowego).

Wykres: Średnia liczba godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Biorąc pod uwagę aktualną średnią tygodniową liczbę godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w kontekście cech charakteryzujących grupę adresatów świadczenia (osoby starsze o ograniczonej możliwości funkcjonowania), można postawić tezę, że ogólna liczba godzin usług powinna zostać zwiększona, zwłaszcza uwzględniając ogólnie przyjęty kierunek działań polegający na podejmowaniu działań, mających na celu jak najdłuższe utrzymanie osób w środowisku i zapobieganie instytucjonalizacji. Dodatkowo przemawia za tym fakt, że zmiana stawki za godzinę usługi oraz zróżnicowanie stawek wynagrodzenia osób bezpośrednio realizujących zadanie przy jednoczesnym nieznacznym zwiększeniu dotacji skutkuje mniejszą liczbą godzin usług, które można zlecić do realizacji.

Jak wskazano w podrozdziale 4.1 *Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków*, prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, głównie kobiet. Już teraz znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych, którymi w zdecydowanej większości są kobiety prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Starzenie się przynosi również pogorszenie stanu zdrowia, a w konsekwencji potencjalny wzrost liczby osób wymagających ze względu na wiek zintensyfikowanej opieki. Ze względu na obniżający się potencjał pielęgnacyjny rodziny, w przyszłości można spodziewać się, znacznego zwiększenia liczby osób wymagających przyznania i dofinansowania pomocy w tej formie.

5.2.2 Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych

Podstawową formą pomocy, dzięki której osoby w wieku podeszłym mogą zaspokajać bardzo ważną potrzebę kontaktu i integracji społecznej, bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym są ośrodki wsparcia, dziennego pobytu. Ich uczestnikami mogą być osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych¹⁷.

Celem działania ośrodków jest podtrzymywanie sprawności psychofizycznej osób starszych dla umożliwienia im jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Dzięki pomocy w tej formie, osoby starsze mogą zaspokoić potrzebę kontaktu i integracji społecznej bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym. Uczestnicy otrzymują wsparcie specjalistów, a przede wszystkim rehabilitację społeczną i usprawniającą. Placówki te świadczą osobom starszym określone usługi, pomoc,

¹⁷ art. 51 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

porady i zapewniają rozrywkę. Wszystkie zajęcia odbywają się pod opieką doświadczonych specjalistów - pracowników socjalnych, terapeutów zajęciowych, fizykoterapeutów.

5.2.2.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa w roku 2013 funkcjonował Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej będący jednostką budżetową, w skład którego wchodziło 6 Klubów Seniora oraz 4 ośrodki wsparcia prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe, w tym: 1 Ośrodek Wsparcia dla Osób Starszych oraz 3 Ośrodki Wsparcia – Kluby Samopomocy, których zadaniem było prowadzenie działań o charakterze samopomocy z akcentem na integrację pomiędzy osobami starszymi, młodzieżą i dziećmi w wieku szkolnym. Należy zaznaczyć, że Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej świadczy ponadto usługi cateringowe dla Domu Pomocy Społecznej na os. Szkolnym 28 oraz klientów Filii nr 4 MOPS, korzystających z pomocy w formie gorącego posiłku.

Tabela: Wykaz ośrodków wsparcia dla osób starszych, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2010-2013 wraz z liczbą miejsc*

	Nazwa i adres jednostki	Dzielnica	Liczba miejsc 2010	Liczba miejsc 2011	Liczba miejsc 2012	Liczba miejsc 2013
1	Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej	II, III, IV, XI i XVIII	385	385	385	385
2	Niepubliczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych	I, V, VIII, XVIII	130	130	120	160
3	Kluby Seniora znajdujące się w strukturze MDDPS**	IV, VI, VII i XII	155	175	175	175
Łączna liczba miejsc			670	690	680	720

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**funkcjonują w wybrane dni tygodnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób starszych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes oraz Stowarzyszenie Miłosierdzia Św. Wincentego A. Paulo w Krakowie.

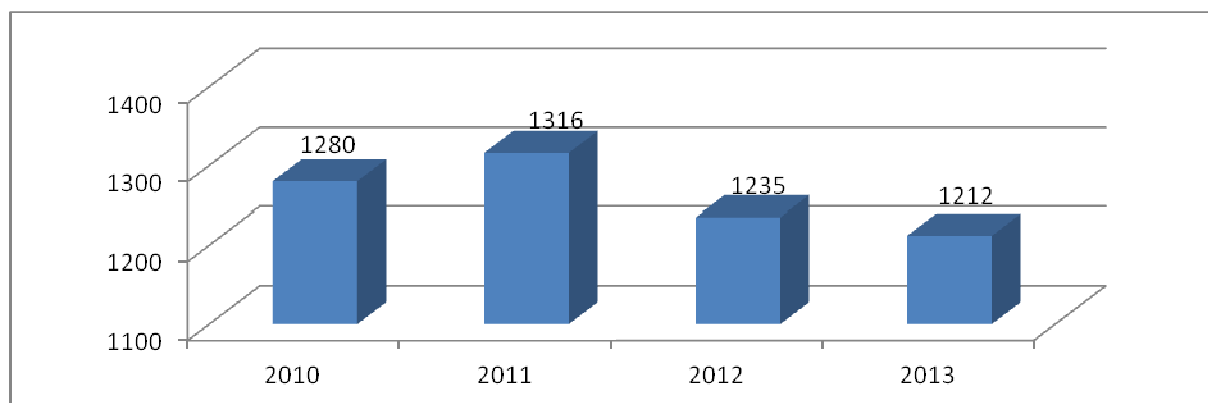
5.2.2.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2013 zaangażowanych było 8 osób z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 86 pracowników Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej (wg stanu na dzień 31.12.2013 r.).

5.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze świadczeń oferowanych przez ośrodki w latach 2010-2013 średniorocznie korzystało około 1 261 osób starszych.

Wykres: Liczba uczestników krakowskich ośrodków wsparcia dla osób starszych w latach 2010-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych w Krakowie wykorzystano informacje z próby 941 osób, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2013. Większość (66%) uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych stanowią kobiety. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę – odpowiednio 59% i 38%.

W analizowanej grupie ponad 67% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. W grupie kobiet najwięcej jest panien i wdów (77,8%). Wśród mężczyzn korzystających z tej formy pomocy 34% jest kawalerami, 32,4% pozostaje w związkach małżeńskich. Niemal jedna trzecia uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych legitymuje się wykształceniem średnim - w grupie tej obserwuje się przewagę kobiet (31,5%). W przypadku mężczyzn największa grupa (21,1%) obejmuje osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe.

Głównym źródłem utrzymania blisko 88% osób jest świadczenie emerytalno-rentowe. Prawie co trzeci uczestnik ośrodka wsparcia dla osób starszych jest osobą w wieku między 70 a 79 rokiem życia, przy czym mężczyźni korzystają z tej formy pomocy najczęściej w wieku 80-89 lat. 3,3% uczestników ma 90 i więcej lat.

Tabela: Uczestnicy ośrodków wsparcia dla osób starszych według cech demograficzno – społecznych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r.ż.	10,9%	22,3%	14,8%
60-69	21,5%	17,0%	20,0%
70-79	35,6%	28,0%	33,0%
80-89	28,7%	29,2%	28,9%
90 i więcej	3,2%	3,5%	3,3%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	13,0%	11,3%	12,4%
zasadnicze zawodowe	10,4%	21,1%	14,0%
średnie ogólne i zawodowe	31,5%	18,6%	27,1%
policealne	0,2%	0,0%	0,1%
wyższe	10,1%	11,6%	10,6%
nieustalony poziom wykształcenia	34,7%	36,8%	35,4%
brak danych	0,2%	0,6%	0,3%
liczba osób w gospodarstwie domowym			

1	73,1%	57,5%	67,7%
2	18,5%	28,0%	21,8%
3	5,4%	10,9%	7,3%
4	1,5%	1,3%	1,4%
5	1,5%	2,3%	1,8%
stan cywilny			
panna/kawaler	31,3%	34,0%	32,2%
rozwidziona/rozwidziony	8,8%	7,2%	8,3%
separowana/separowany	0,3%	0,9%	0,5%
wdowa/wdowiec	46,5%	25,5%	39,4%
zamężna/zonaty	13,0%	32,4%	19,6%
główne źródło utrzymania			
brak dochodu	7,7%	9,7%	8,4%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	92,1%	89,0%	91,1%
w tym emerytura lub renta	89,7%	84,0%	87,8%
praca najemna dorywcza	0,0%	0,3%	0,1%
praca najemna stała	0,2%	0,9%	0,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych zawiera się głównie w przedziale pomiędzy 501-1999 zł miesięcznie (ponad 79%). Najwięcej osób żyje w rodzinach, których dochód na osobę wynosi od 1000-1499 zł miesięcznie. Dochód 7,5% osób przekracza 2500 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych

0-500	1,3%
501-1000	17,2%
1000-1499	34,8%
1500-1999	27,4%
2000-2499	11,8%
2500 i powyżej	7,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

5.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność dziennych ośrodków wsparcia dla osób starszych w ostatnich latach wyniosły:

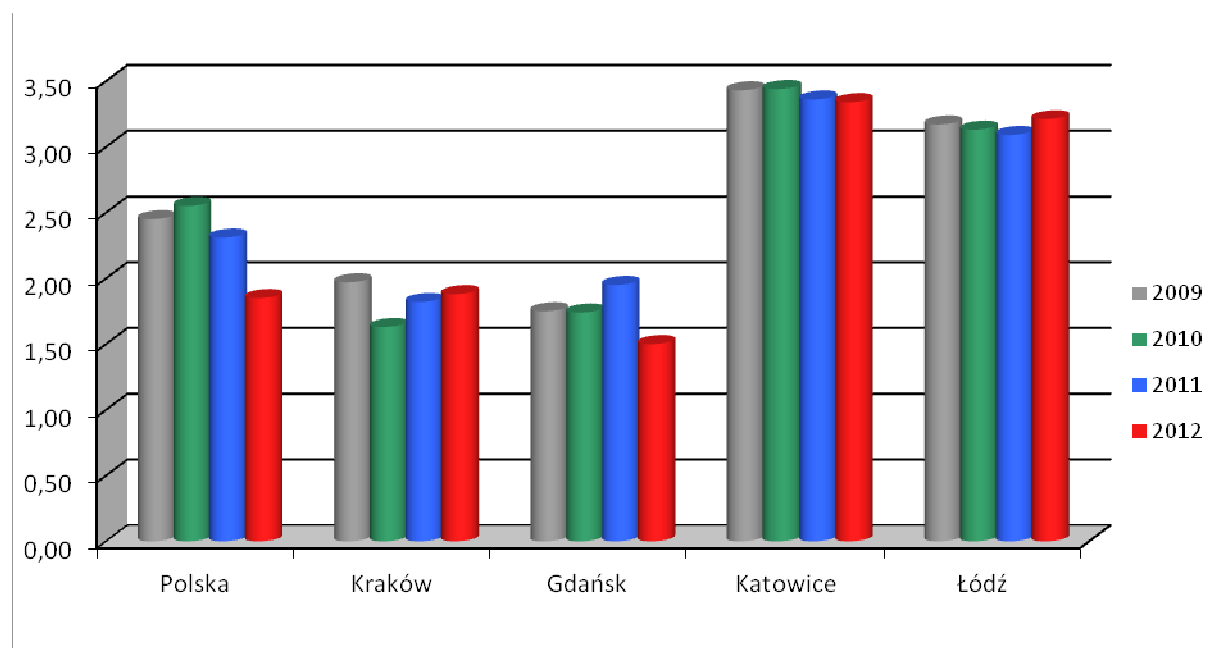
- w 2010 r.: 4 643 977 zł, w tym 4 101 858 zł to wydatki jednostki budżetowej;
- w 2011 r.: 4 692 007 zł, w tym 4 191 847 zł to wydatki Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej;
- w 2012 r.: 5 084 992 zł, w tym 4 236 672 zł stanowiły wydatki Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej.
- w 2013 r.: 3 774 040 zł, w tym 3 193 280 zł stanowiły wydatki Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej¹⁸.

5.2.2.6 Wnioski

¹⁸ wskazane kwoty wydatków jednostki budżetowej uwzględniają wyłącznie wydatki związane z funkcjonowaniem MDDPS jako ośrodka wsparcia - odliczono koszty związane z obsługą i realizacją cateringu dla DPS i klientów Filii nr 4, bez darowizn

Oferta ośrodków pobytu dziennego dla osób w wieku podeszłym ulega sukcesywnemu poszerzeniu, jednak na tle innych dużych ośrodków miejskich Kraków charakteryzuje się jednym z niższych wskaźników liczby miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonuje dodatkowo kilkanaście klubów seniora, finansowanych ze źródeł innych niż budżet Gminy, które stanowią istotne uzupełnienie oferty ośrodków wsparcia, działających w ramach systemu pomocy społecznej.

Wykres: Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dla Krakowa, oferta ośrodków wsparcia dla osób starszych, finansowanych ze środków Gminy, powinna być systematycznie rozbudowywana zwłaszcza że, z uwagi na wzrost odsetka seniorów w społeczności Miasta, zmniejszeniu ulega wskaźnik liczby miejsc w ośrodkach wsparcia dla osób starszych, w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym – z 48 w roku 2008 do 44 w roku 2012.

5.2.3 Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych

Jedną z podstawowych form instytucji zapewniających całodobową opiekę są domy pomocy społecznej. Prawo do uzyskania pomocy w tej formie przysługuje osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w środowisku, której nie można zapewnić takiej opieki w miejscu zamieszkania¹⁹.

Głównym zadaniem domów pomocy społecznej jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych, wspomagających i edukacyjnych, na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb mieszkańców. Organizacja domu oraz świadczony zakres usług musi uwzględniać w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności²⁰.

Kierowanie do domów pomocy społecznej osób tego wymagających i ponoszenie odpłatności za pobyt należy do zadań własnych gminy, natomiast do zadań własnych powiatu należy prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób²¹. Pobyt w domu pomocy społecznej jest

¹⁹ art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

²⁰ art. 55 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

²¹ art. 17 ust. 1 pkt 16 i art. 19 pkt 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

odpłatny, a obowiązek opłaty za pobyt ciąży w kolejności na mieszkańcu domu, małżonku, zstępnych i wstępnych mieszkańca, gminie, kierującej do domu pomocy społecznej, która wnosi opłatę w wysokości różnicy między średnim miesięcznym kosztem utrzymania, a opłatą wnoszoną przez mieszkańca i jego rodzinę²². W praktyce największe obciążenia finansowe, związane z pobytem osób w domach pomocy społecznej, ciąży na gminach, co sprawia, że przyznanie pomocy w formie pobytu w DPS jest jednym z najbardziej kosztownych świadczeń z pomocy społecznej.

Domy Pomocy Społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na następujące typy:

- dla osób w podeszłym wieku,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie²³.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują wszystkie wymienione typy placówek poza jednostkami przeznaczonymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

Osoby starsze zamieszkują praktycznie we wszystkich wymienionych typach domów, z wyjątkiem przedostatniego²⁴. Z założenia najwięcej mieszkańców w wieku senioralnym zamieszkuje w domach przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych.

W roku 2012 został uruchomiony Dom Pomocy Społecznej przy ul. Rozrywka 1 przeznaczony dla osób przewlekle psychicznie chorych (w związku z problemem uzależnienia od alkoholu). Placówka jest jednostką gminną, prowadzoną przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie. Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej kierują do niego osoby zgodnie z ustawą o Pomocy Społecznej.

W roku 2013 w domach pomocy społecznej umieszczono w sumie 273 nowych osób, z czego 256 w domach zlokalizowanych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, a 17 osób w domach znajdujących się na terenie innych powiatów. W 2013 r. poniesiona została odpłatność za 151 osób umieszczonych w domach pomocy społecznej poza Gminą Miejską Kraków, a wydatki związane z pobytem tych osób wyniosły 2 962 044,70 zł.

5.2.3.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa funkcjonowało w 2013 r. 8 domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2010-2013 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013
1	DPS ul. Łanowa 39	dla osób przewlekle somatycznie chorych	155	140	140	140
2	DPS ul. Radziwiłłowska 8		50	50	55	55
3	DPS ul. Helclów 2		332	332	332	332

²² art. 60 i art. 61 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

²³ art. 56 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

²⁴ Z. Szweđa - Lewandowska, Prognoza zapotrzebowania na miejsca w domach pomocy społecznej dla osób w wieku 75 lat i więcej. [w:] J.T. Kowaleski, P. Szukalski (red.), Starzenie się ludności Polski. Między demografią a gerontologią społeczną. Łódź, 2008, s. 137.

4	DPS ul. Nowaczyńskiego 1		175	175	175	175
5	DPS os. Sportowe 9**		37	40	40	45
6	DPS ul. Podgórk Tynieckie 96***		50	50	50	50
			799	787	792	797
7	DPS ul. Praska 25	dla osób w podeszłym wieku	76	76	76	81
8	DPS ul. Kluzeka 6		90	90	90	90
9	DPS ul. Sołtysowska 13d***		67	67	67	67
			233	233	233	238
Łączna liczba miejsc			1 032	1 020	1 025	1035

Uwaga: zmniejszenie liczby miejsc w domach pomocy społecznej związane było z koniecznością dostosowania jednostek do obowiązujących standardów w zakresie usług bytowych i warunków sanitarnych

*wg danych na 31 grudnia danego roku

** DPS os. Sportowe 9 – w strukturze DPS os. Szkolne

***jednostki prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Krakowska oraz Fundacja Zdrowie dla Budowlanych.

5.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2013 zaangażowanych było 87 osób z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 758 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2013 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku wynosi nie mniej niż 0,4 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

5.2.3.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle somatycznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej tego typu, posłużono się danymi z próby 183 osób, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2013 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych, kobiety stanowią 65% ogółu. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można, długotrwałą lub ciężką chorobę i niepełnosprawność.

W analizowanej grupie 60% kobiet i ponad 45% mężczyzn prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Zarówno wśród kobiet i mężczyzn największy odsetek stanowią osoby owdowiałe – ponad 50%. Na zbliżonym poziomie liczebnie są grupy panien i kawalerów – po około 22%. Niemal co druga osoba (46,4%) legitymuje się wykształceniem co najmniej

średnim. Wśród mężczyzn najwięcej osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej (ponad 28%), wśród kobiet (37%) największą grupę stanowią osoby legitymujące się wykształceniem średnim.

Najwięcej osób, które zostały skierowane do DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych znajduje się w przedziale wiekowym od 80 do 89 lat – 42,6 % w tym ponad połowa z kobiet. Najwięcej mężczyzn znajduje się w przedziale wiekowym 60-69 lat. Blisko 50% mężczyzn w chwili złożenia wniosku nie miało ukończonego 70 roku życia. U kobiet analogiczny odsetek wynosi 10,1%. Ponad 10% osób ma 90 i więcej lat. W grupie tej 90% stanowią kobiety.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych według cech demograficzno – społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób przewlekle somatycznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r.ż.	4,2%	14,1%	7,7%
60-69	5,9%	34,4%	15,8%
70-79	22,7%	23,4%	23,0%
80-89	52,1%	25,0%	42,6%
90-99	15,1%	3,1%	10,9%
100 i więcej	0%	0%	0%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	26,1%	28,1%	26,8%
zasadnicze zawodowe	7,6%	20,3%	12,0%
średnie ogólne i zawodowe	37,0%	21,9%	31,7%
wyższe	12,6%	18,8%	14,8%
nieustalony poziom wykształcenia	13,4%	10,9%	12,6%
brak danych	3,4%	0,0%	2,2%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	60,0%	45,7%	54,1%
2	22,7%	28,6%	25,1%
3 i więcej	17,3%	25,7%	20,8%
stan cywilny			
panna/kawaler	21,8%	21,9%	21,9%
konkubina/konkubent	0,0%	0,0%	0,0%
rozwidziona/rozwidziony	5,0%	15,6%	8,7%
separowana/separowany	0,0%	1,6%	0,5%
wdowa/wdowiec	60,5%	32,8%	50,8%
zamężna/zonaty	8,4%	25,0%	14,2%
brak danych	4,2%	3,1%	3,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby przewlekle somatycznie chore skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną – prawie 63% dysponuje miesięcznym dochodem w wysokości od 1 000 zł do 1 999 zł. W przypadku 11,5% dochód przekracza 2 000 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych

0-499	9,3%
500-999	16,4%
1000-1499	30,6%
1500-1999	32,2%
2000-2499	8,2%
2500 i powyżej	3,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Dla scharakteryzowania grupy osób skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku wykorzystano dane z próby 59 osób, które otrzymały decyzję o skierowaniu do tego typu jednostek.

Niemal 56% osób skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku stanowią kobiety. Najczęstsze przyczyny wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy to: długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność. Ponad 65% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Największą grupę stanowią osoby owdowiałe prawie 40%. Wśród mężczyzn największy odsetek stanowią osoby żonate – 34,6% a w wśród kobiet – wdowy – 48,5%. Największy odsetek badanych legitymuje się wykształceniem średnim 40,7 % oraz wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 18,6%. Prawie 75% skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku to osoby znajdujące się w wieku między 70 a 89 rokiem życia.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku według cech demograficzno – społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób w podeszłym wieku skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 70 r.ż.	3,0%	34,6%	16,9%
70-79	21,2%	26,9%	23,7%
80-89	63,6%	34,6%	50,8%
90 i więcej	12,1%	3,8%	8,5%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	21,2%	15,4%	18,6%
zasadnicze zawodowe	0,0%	23,1%	10,2%
średnie ogólne i zawodowe	48,5%	30,8%	40,7%
wyższe	15,2%	19,2%	16,9%
nieustalony poziom wykształcenia	15,2%	7,7%	11,9%
brak	0,0%	3,8%	1,7%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	71,8%	57,6%	65,3%
2	25,6%	36,4%	30,6%
3 i więcej	2,6%	6,1%	4,2%
stan cywilny			
panna/kawaler	27,3%	15,4%	22,0%
rozwidziona/rozwidziony	6,1%	23,1%	13,6%
wdowa/wdowiec	48,5%	26,9%	39,0%
zamężna/żonaty	18,2%	34,6%	25,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Ponad 60% osób dysponuje miesięcznym dochodem w wysokości od 1000 zł do 1 999 zł. W porównaniu do roku 2012 zwiększyła się liczba osób o dochodzie przekraczającym 2 500 zł (w 2012 r. – 3%, w 2013 r. – 10,2%).

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku

0-499	8,5%
500-999	11,9%
1000-1499	39,0%
1500-1999	23,7%
2000-2499	6,8%
2500 i powyżej	10,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

5.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

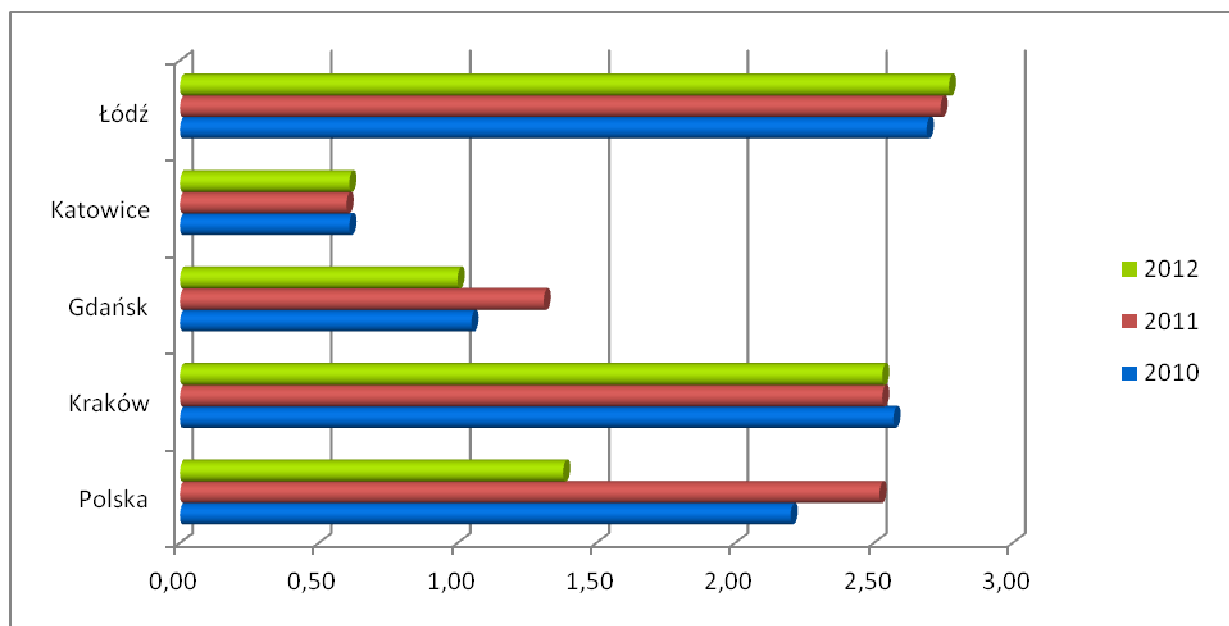
Pobyt w domu pomocy społecznej jest najbardziej kosztownym świadczeniem z pomocy społecznej. Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych wynoszą ponad 40 mln rocznie i w ostatnich 4 latach kształtowały się na poziomie:

- 41 986 419 zł w roku 2010, w tym 37 850 527 zł stanowiły wydatki miejskich jednostek organizacyjnych;
- 41 166 912 zł w roku 2011, w tym 38 028 360 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- 42 500 868 zł w roku 2012, w tym 38 899 978 zł to wydatki jednostek budżetowych,
- 44 523 375 zł w roku 2013, w tym 40 551 228 zł to wydatki jednostek budżetowych

5.2.3.6 Wnioski

Kraków, na tle innych miast na prawach powiatu posiada jeden z wyższych wskaźników liczby miejsc w domach pomocy społecznej wszystkich typów.

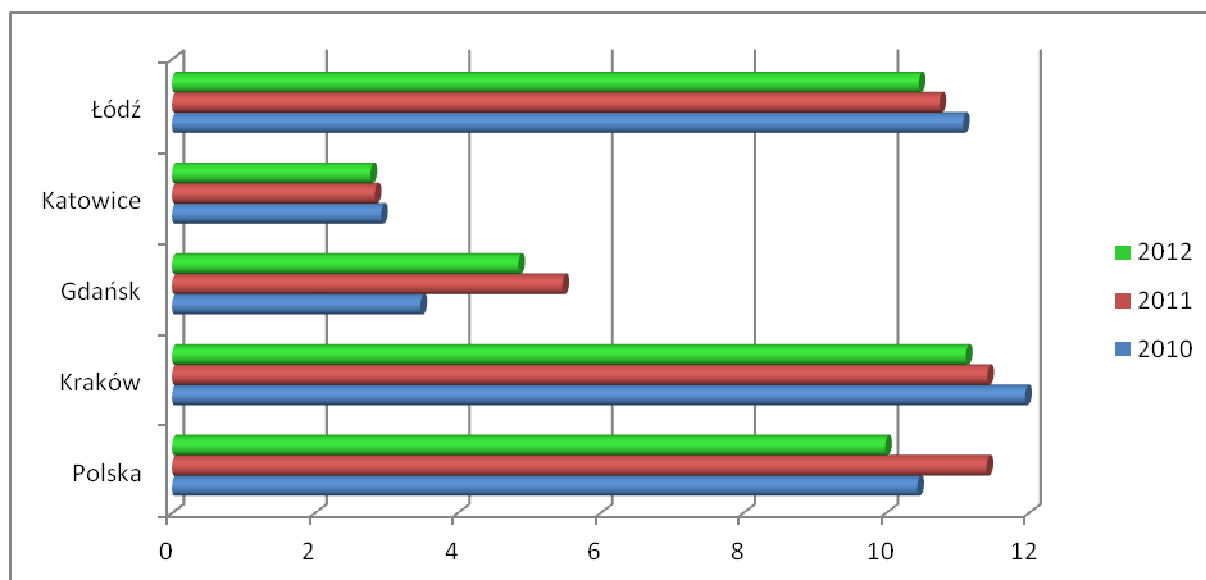
Wykres: Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Kraków posiada również, jeden z wyższych wskaźników liczby miejsc w domach pomocy społecznej (bez DPS dla dzieci i młodzieży) w przeliczeniu na 1 000 osób starszych.

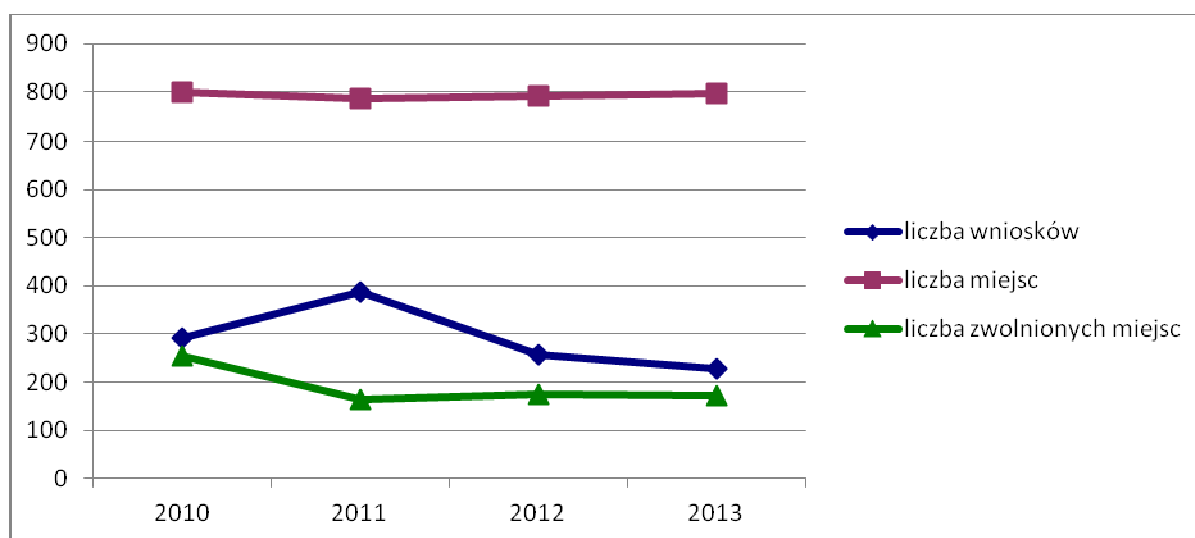
Wykres: Liczba miejsc w domach pomocy społecznej (bez DPS dla dzieci i młodzieży) w przeliczeniu na 1000 osób starszych (kobiety pow. 60 r. ż. mężczyźni pow. 65 r. ż.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

W ogólnej liczbie wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, zdecydowana większość dotyczy przyznania pomocy w formie pobytu w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych. Jest to tendencja utrzymująca się od kilku lat. Od 2012 roku odnotowuje się niższą liczbę wniosków o skierowanie do jednostek tego typu w porównaniu do lat poprzednich. W 2012 roku liczba ta wynosiła 257 wniosków, a w 2013 roku – 228. Ruch naturalny w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych utrzymywał się na podobnym poziomie, jak w roku 2012. W roku 2013 na jedno zwolnione miejsce w krakowskich placówkach dla osób przewlekle somatycznie chorych przypadało 1,31 (w 2012 - 1,47) nowych wniosków o przyznanie pomocy w tej formie.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2013

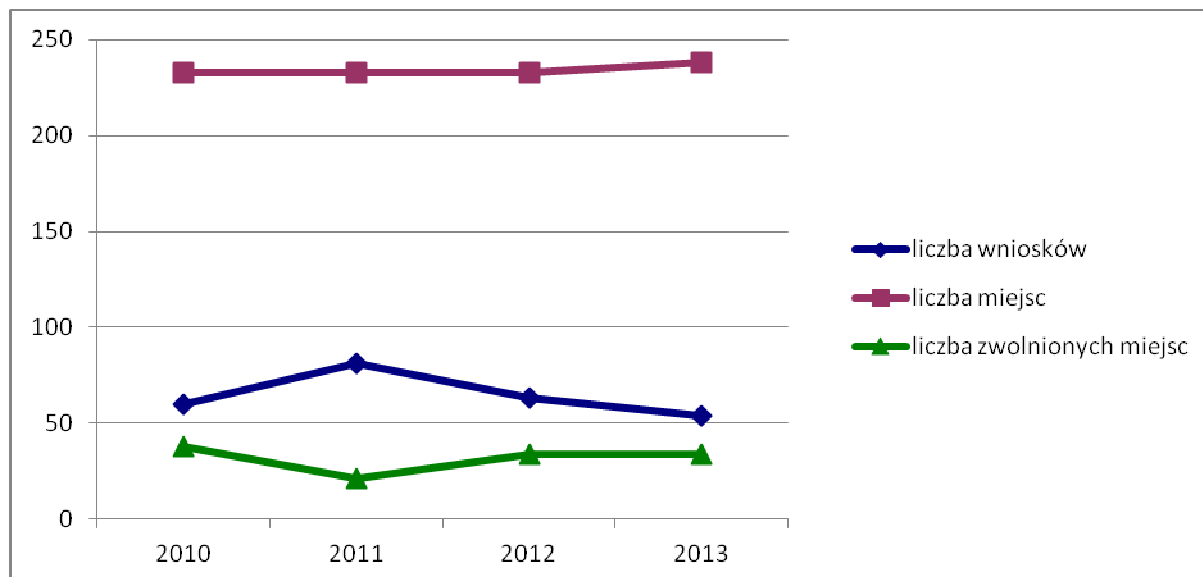

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wnioski osób skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku stanowiły średniorocznie około 14% ogółu złożonych wniosków

w latach 2010 - 2013. W roku 2013 ruch naturalny w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku utrzymał się na takim samym poziomie jak w 2012 roku. Zmniejszyła się ilość wpływających wniosków z 63 w roku 2012 do 54 w roku 2013. Na jedno wolne miejsce w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku przypada 1,58 nowych wniosków. W 2012 ta liczba wynosiła 1,85.

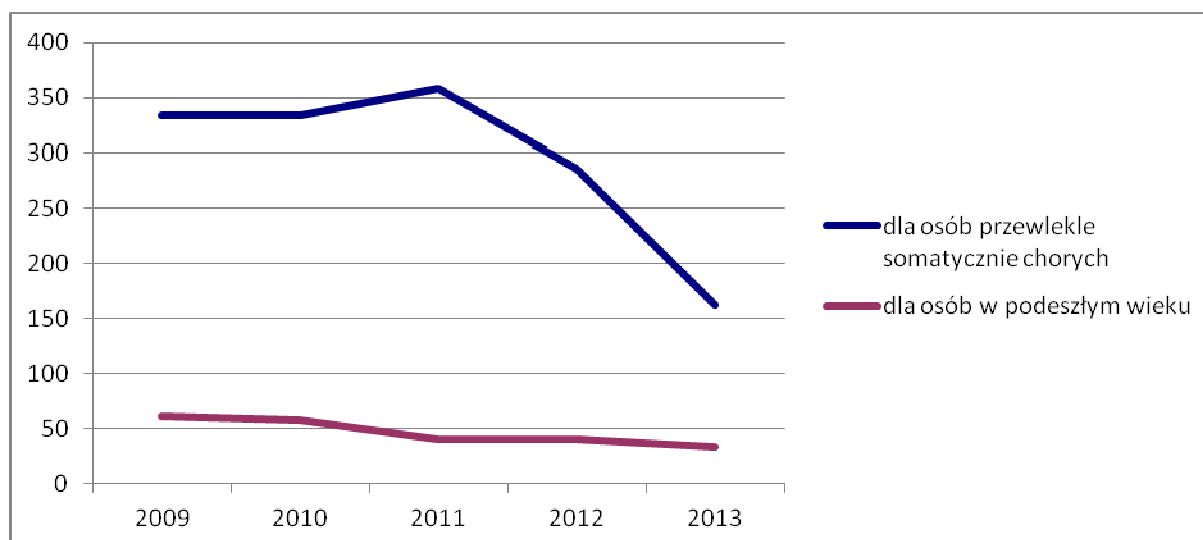
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób w podeszłym wieku, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od roku 2011 obserwuje się wyraźny spadek liczby osób oczekujących na umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (z 358 w 2011 roku do 163 w 2013 roku), mimo to nadal utrzymuje się ona na wysokim poziomie. Liczba osób oczekujących na miejsce w placówkach dla osób w podeszłym wieku uległa spadkowi o 7 osób w stosunku do 2012 roku.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2009 - 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Okres oczekiwania na miejsce jest zróżnicowany i zależy przede wszystkim od typu domu, ale także od płci i preferencji osób oczekujących dotyczących skierowania do konkretnego domu pomocy społecznej.

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2011 - 2013

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku					
	2011		2012		2013	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób w podeszłym wieku	6 miesięcy	6 miesięcy	12 miesięcy	8 miesięcy	11 miesięcy	8 miesięcy
dla osób przewlekle somatycznie chorych	24 miesiące	30 miesięcy	20 miesięcy	28 miesięcy	16 miesięcy	20 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wszystkie jednostki dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych spełniają wymagany przepisami standard usług.

Zgodnie z prognozami liczba niepełnosprawnych mieszkańców województwa małopolskiego w wieku powyżej 75 lat, w roku 2030 podwoi się w stosunku do roku 2005. Prognozowana liczba seniorów mieszkających w domach pomocy społecznej powinna zwiększyć się również niemal dwukrotnie. Jednocześnie, czynniki demograficzne przyczyniają się z jednej strony do większego zaawansowania procesu starzenia się, a z drugiej strony do zmniejszenia potencjału pielęgnacyjnego rodziny. W konsekwencji wzrosnąć musi zaangażowanie samorządu terytorialnego w obszarze instytucjonalnej pomocy osobom starszym. Zmiany w liczbie osób wymagających opieki w warunkach domu pomocy społecznej powinny oddziaływać na zwiększanie liczby miejsc bądź budowę nowych jednostek. Należy ponadto przypuszczać, że w Polsce, podobnie jak np. w Niemczech, nastąpi rozwój różnorodnych form domów pomocy społecznej. Od domów złożonych z samodzielnych apartamentów do domów z oddziałami o standardzie szpitalno – hospicyjnym dla osób z zaawansowaną demencją lub innymi chorobami wieku podeszłego²⁵. Na terenie Gminy Miejskiej Kraków i w bliskim sąsiedztwie miasta funkcjonuje już wprawdzie kilka prywatnych domów, zapewniających seniorom całodobową opiekę pielęgnacyjną, jednak są to placówki dysponujące niewielką liczbą miejsc, a ich dostępność jest nadal ograniczona względami finansowymi.

5.2.4 Rodzinne Domy Pomocy

Szczególnym przykładem placówki zapewniającej pomoc całodobową, są rodzinne domy pomocy. Z usług opiekuńczych i bytowych świadczonych w tych jednostkach mogą korzystać osoby wymagające z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób, w przypadku braku możliwości zapewnienia opieki w miejscu zamieszkania. Cechą różnicującą rodzinne domy pomocy i pozostałe placówki opieki jest to, że są one przeznaczone dla bardzo małej liczby mieszkańców – co najmniej 3 i maksymalnie 8 osób²⁶. Na terenie Gminy Miejskiej Kraków aktualnie funkcjonują rodzinne domy pomocy przeznaczone wyłącznie dla osób starszych.

Zadania tego typu jednostek są zbliżone do zadań realizowanych przez domy pomocy społecznej. Mieszkańcy rodzinnych domów pomocy, w efekcie prowadzonej działalności mają

²⁵ Z. Szweđa - Lewandowska, Prognoza zapotrzebowania na miejsca w domach pomocy społecznej dla osób w wieku 75 lat i więcej. [w:] J.T. Kowaleski, P. Szukalski (red.), Starzenie się ludności Polski. Między demografią a gerontologią społeczną. Łódź, 2008, s. 138-149.

²⁶ art. 52 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

zapewnioną całodobową opiekę, w warunkach zbliżonych do domowych. Wszystkim umożliwia się dostęp do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz zapewnia pomoc w zakupie leków, załatwianiu spraw osobistych. Seniorzy mają również zorganizowany czas wolny. Ważnym aspektem różnicującym rodzinny dom pomocy i dom pomocy społecznej, poza poziomem sprawności psychofizycznej osób skierowanych, jest podejmowanie przez mieszkańców placówek rodzinnych aktywności na rzecz domu i jego użytkowników. Seniorzy przebywający w rodzinnych domach pomocy uczestniczą w przygotowaniu posiłków, pomagają w utrzymaniu czystości, prowadzą przydomowe ogródki. Formy aktywności dostosowane są do indywidualnych możliwości.

5.2.4.1 Infrastruktura

Tabela: Wykaz Rodzinnych Domów Pomocy funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2011-2013 wraz z liczbą miejsc*

	Nazwa i adres jednostki	Liczba miejsc 2011	Liczba miejsc 2012	Liczba miejsc 2013
1	Rodzinny Dom Pomocy ul. Dziewiarzy 11**	4	4	4
2	Rodzinny Dom Pomocy ul. Źródłana 15	8	8	8
Łączna liczba miejsc		12	12	12

*wg danych na 31 grudnia danego roku

** RDPS ul. Dziewiarzy 11 funkcjonował do 31.XII.2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Funkcjonujące w Krakowie Rodzinne Domy Pomocy prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Zgromadzenie Sióstr św. Feliksa z Kantalicjo i Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

5.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2013 zaangażowanych było 4 osoby z podmiotów niepublicznych.

5.2.4.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa rodzinnych domów pomocy, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z całodobowych usług opiekuńczych w rodzinnych domach pomocy w 2013 roku skorzystało 16 osób.

5.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na prowadzenie rodzinnych domów pomocy kształtują się na poziomie około 300 tys. zł rocznie i w latach 2010 – 2013 wyniosły:

- w roku 2010: 303 680 zł;

- w roku 2011: 303 360 zł;

- w roku 2012: 303 360 zł,
- w roku 2013: 299 772 zł.

5.2.4.6 Wnioski

Rodzinne domy pomocy powinny sukcesywnie wypierać Domy Pomocy Społecznej przeznaczone dla osób starszych. Trzeba jednak podkreślić, że rozwój sieci rodzinnych domów pomocy uzależniony jest z jednej strony od posiadania środków na prowadzenie jednostek po stronie Miasta, z drugiej zaś od aktywności podmiotów niepublicznych w tym zakresie.

5.2.5 Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

Każda osoba opłacająca składki na ubezpieczenie zdrowotne, w razie potrzeby ma prawo do otrzymania, bezpłatnie lub za częściową odpłatnością, określonego rodzaju zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia. Dodatkowo osoby niepełnosprawne, które otrzymały dofinansowanie z Narodowego Funduszu Zdrowia mogą starać się również o dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w przypadku, gdy otrzymane z NFZ dofinansowanie nie pokryło całkowitego kosztu zakupu. Wysokość dofinansowania dla osób niepełnosprawnych wynosi do 150% kwoty limitu przyznanej w ramach NFZ oraz udziału własnego osoby niepełnosprawnej, jeżeli taki udział był wymagany²⁷.

Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia - w przypadku osoby samotnej;
- 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym.

Wysokość dofinansowania wynosi:

- do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej w limicie ceny (jeśli udział taki jest wymagany);
- do 150% sumy kwoty limitu oraz wymaganego udziału własnego osoby niepełnosprawnej w zakupie przedmiotów i środków, jeżeli cena zakupu jest wyższa niż limit²⁸.

5.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

5.2.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

5.2.5.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2013 roku złożonych zostało 2 200 wniosków o dofinansowanie w/w zadania. Dofinansowanie otrzymało 2 049 osób niepełnosprawnych. Spośród wnioskodawców, którzy zgłosili się do MOPS w roku 2013 o pomoc w formie dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze prawie 67% stanowiły kobiety. Najczęściej w ramach zadania przyznawane jest dofinansowanie do

²⁷ art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. c ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.)

²⁸ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 roku w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 96, poz. 861 z późn. zm.)

zakupu: aparatów słuchowych, pieluchomajtek, cewników, wózków inwalidzkich, protez kończyn, protez powietrznych, obuwia ortopedycznego oraz parapodium.

5.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wyniosła:

- w roku 2009: 1 818 103 zł;
- w roku 2010: 812 512 zł;
- w roku 2011: 736 631 zł;
- w roku 2012: 1 494 691 zł,
- w roku 2013: 1 572 960 zł.

5.2.5.5 Wnioski

W roku 2009 przyznano dofinansowanie ponad 96% osób, które złożyły wniosek, w roku 2010 ten odsetek wyniósł tylko niewiele ponad 60%, w roku 2011 dofinansowanie otrzymali prawie wszyscy wnioskodawcy (ponad 97% pozytywnie rozpatrzonych wniosków). W roku 2012 podobnie jak w roku 2011 dofinansowanie otrzymało 97,4% osób, które złożyły wnioski, a w roku 2013 dofinansowanie otrzymało ponad 93% zainteresowanych.

Powyższe rozbieżności wynikają z faktu, że na przyznane dofinansowanie mają wpływ z jednej strony limity środków finansowych Narodowego Funduszu Zdrowia na dany rok, z drugiej zaś wysokość przyznanych na dany rok środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Z kolei w ramach przyznanych przez PFRON środków finansowych na realizację wszystkich zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych ustalana jest, w drodze uchwały Rady Miasta Krakowa, wysokość limitu do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych oraz szczegółowe zasady przyznawania dofinansowania na ten cel, w danym roku.

Z uwagi na powyższe nie ma możliwości dokonania oceny, w oparciu o obiektywne wskaźniki, czy i w jakim stopniu realizacja zadania jest adekwatna do aktualnych potrzeb społeczności Krakowa. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można jedynie wnioskować, że grupa osób starszych, wymagających przyznania pomocy w formie dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze będzie systematycznie wzrastać.

6 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi

6.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, pojęcie „osoba z zaburzeniami psychicznymi” odnosi się do osób, które są:

- chore psychiczne (wykazujące zaburzenia psychotyczne);
- upośledzone umysłowo;
- wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoby te wymagają świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym²⁹.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ochronę tę winny zapewnić organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane, w szczególności poprzez działania polegające na:

- promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Opieka nad osobami z zaburzeniami psychicznymi jest sprawowana głównie w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zwłaszcza psychiatrycznej opieki zdrowotnej – w formie opieki doraźnej, ambulatoryjnej, dziennej, szpitalnej oraz w ramach świadczeń pomocy społecznej poprzez: m.in.: pracę socjalną, specjalistyczne usługi opiekuńcze, uczestnictwo w środowiskowych domach samopomocy, pobyt w mieszkaniach chronionych czy, w ostateczności, domach pomocy społecznej.

Brak jest dokładnych danych statystycznych dotyczących liczby osób chorujących psychicznie w populacji Krakowa. Według danych zawartych w Małopolskim Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011-2015, w 2010 r. w województwie małopolskim liczba osób zgłaszających się do poradni z zaburzeniami psychicznymi wynosiła 131 544 osób tj. 4% mieszkańców całego województwa. W porównaniu z rokiem 2009, liczba leczonych ogółem spadła o 3 627 (2,7%) osób. Wśród leczonych ogółem 11,7% pacjentów stanowiły osoby w wieku 0-18 lat. Liczba leczonych po raz pierwszy wzrosła o 1 269 (3,95%) osób. Liczba mężczyzn leczonych z powodu chorób psychicznych wynosiła 54 817 osób. W 2010 roku objęto opieką czynną w poradniach zdrowia psychicznego 35 168 (26,8%) pacjentów. Jak wynika z danych, w ostatnich latach liczba leczonych w poradniach zdrowia psychicznego ciągle wzrasta. Od kilku lat obserwuje się, że do najczęstszych przyczyn zaburzeń psychicznych należą zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i somatoformiczne – 36 409 (28,7%) przypadków, organiczne zaburzenia psychotyczne (14 234), schizofrenia (13 197) oraz depresje nawracające i zaburzenia dwubiegunowe (9 846).

W Małopolsce w 2010 r. leczono 12 263 pacjentów z zaburzeniami psychicznymi spowodowanymi nadużywaniem alkoholu (spadek w porównaniu z poprzednim rokiem o 12,1%). Liczba leczonych z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych wynosiła w 2010 r. w województwie małopolskim 2 033, z czego ponad 70% to mężczyźni (w 2009 r. liczby te wynosiły odpowiednio 1852 oraz 69,33%).

Według dostępnych danych w 2009 roku w zespołach (oddziałach) leczenia środowiskowego w Krakowie leczono 1 407 pacjentów. W porównaniu do roku poprzedniego

²⁹ art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (j.t.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231 poz. 1375 z późn. zm.)

nastąpił wzrost o 142 leczonych. Przyczynami zaburzeń najczęściej były organiczne zaburzenia psychiczne włącznie z zespołami objawowymi – 469 osób (33,33%), schizofrenia – 450 osób (31,98%), afektywne zaburzenia nastroju – 232 osoby (16,49%) oraz inne zaburzenia psychotyczne i urojeniowe – 137 osób (9,74%). Ze względu na okres sprawowania opieki nad pacjentem w ciągu roku największą grupę stanowią leczeni powyżej 6 miesięcy (1 109 osób)³⁰.

Według raportu opracowanego przez Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej pn. „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategię przeciwdziałania. Osoby chorujące psychicznie”³¹ w Małopolsce w 2011 roku w szpitalach i oddziałach psychiatrycznych oraz poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi i dla osób uzależnionych było leczonych blisko 158,2 tys. osób. W 2009 roku Małopolska była jednym z województw o najwyższym udziale osób z zaburzeniami psychicznymi objętych leczeniem całodobowym, ambulatoryjnym, środowiskowym lub dziennym w ogólnej liczbie ludności; (5,05%). Niemal jedna dziesiąta Polaków leczonych psychiatrycznie w 2009 roku mieszkała w województwie Małopolskim a osoby z zaburzeniami psychicznymi wywołanymi spożywaniem substancji psychoaktywnych stanowiły w 2009 roku ponad jedną dziesiątą wszystkich osób leczonych psychiatrycznie w Małopolsce. Do najczęstszych zaburzeń psychicznych w Małopolsce należą zaburzenia nerwicowe, zaburzenia nastroju, zaburzenia organiczne oraz schizotypowe i urojeniowe (łącznie ponad 75% zaburzeń w 2011 roku). Wśród osób z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) leczonych w Małopolsce w 2011 roku przeważały kobiety (59%) i mieszkańcy miast (62%) a wśród osób leczonych z powodu zaburzeń spowodowanych spożywaniem substancji psychoaktywnych przeważają mężczyźni i mieszkańcy miast. Osoby niepełnoletnie w Małopolsce częściej są leczone psychiatrycznie z powodu spożywania innych substancji psychoaktywnych niż z powodu spożywania alkoholu.

Należy przyjąć, że u części chorych głębokość zaburzenia wymaga trwałego bądź okresowego wsparcia, nie tylko służb psychiatrycznych, ale również zróżnicowanych służb społecznych. Ta grupa osób powinna zostać objęta świadczeniami pomocy społecznej ze względu na narastające zagrożenie trwałym społecznym wykluczeniem.

Ponadto na uwagę zasługuje fakt, iż w problem niepełnej sprawności psychicznej jednej osoby, niejednokrotnie uwikłana jest cała rodzina, którą choroba dotyka, zmniejszając podstawowe jej funkcje we wszystkich wymiarach egzystencji. W związku z powyższym, wsparciem w postaci pracy socjalnej, ułatwiającej radzenie sobie z trudnościami, powinny zostać objęte całe rodziny, dotknięte problemem choroby psychicznej jednego z członków.

6.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi

6.2.1 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym³². Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, świadczone na rzecz mieszkańców GMK obejmują następujące czynności:

- 1) uczenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, w tym:
 - a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji, prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności

³⁰ Biuletyn Statystyczny Ochrony Zdrowia Województwa Małopolskiego za rok 2009

³¹ Regionalny Ośrodek polityki Społecznej, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategię przeciwdziałania. Osoby Chorujące Psychicznie”, Kraków 2013

³² art. 18 ust.1 pkt 3, art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 poz. 182)

społecznych oraz wspieranie, także w formie asystowania w codziennych czynnościach życiowych,

- b) interwencje i pomoc w życiu w rodzinie,
 - c) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,
 - d) pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi,
- 2) pielęgnację – jako wspieranie procesu leczenia.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 6.00 – 21.00. Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określona indywidualnie, zależnie od sytuacji i potrzeb danej osoby. Szczegółowe zasady realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym również zasady ustalania wysokości odpłatności za usługi, określa rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. (z późn. zm.) w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych³³. Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowy zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej, specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach wysokość odpłatności ustalana jest na podstawie wywiadu środowiskowego zgodnie z zasadami, określonymi w rozporządzeniu. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2013 r. 18 zł za godzinę.

6.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone były w 2013 r. przez Fundację na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy.

6.2.1.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2013 zaangażowanych było 169 osób.

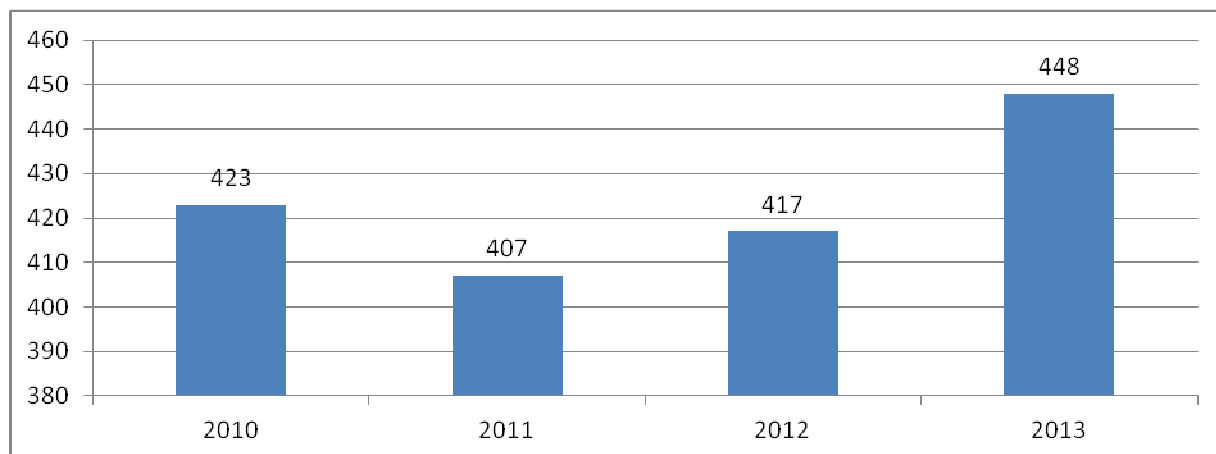
6.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w prezentowanym przedziale czasu kształtowała się na względnie stałym poziomie ponad 440 osób w skali roku. W 2013 r. odnotowano (ok. 7%) wzrost liczby osób objętych tą formą wsparcia w stosunku do roku 2012³⁴.

Wykres: Liczba świadczeniobiorców pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2010 - 2013

³³ Dz. U. Nr 189 poz. 1598 z późn. zm.

³⁴ Źródło: OU POMOST

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Wśród świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prawie ponad 64% stanowią kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-24	2,78%	4,38%	3,35%
25-34	5,56%	11,25%	7,59%
35-44	10,07%	19,38%	13,39%
45-59	17,01%	24,38%	19,64%
60-64	22,92%	19,38%	21,65%
65 i więcej	41,67%	21,25%	34,38%
Wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	26,04%	30,00%	27,46%
zasadnicze zawodowe	16,67%	21,25%	18,30%
średnie ogólne i zawodowe	19,44%	21,88%	20,31%
policealne	11,46%	0,63%	7,59%
wyższe	10,76%	11,88%	11,16%
nieustalony poziom wykształcenia	15,63%	14,38%	15,18%
stan cywilny			
konkubinat	0,00%	0,63%	0,22%
panna/kawaler	40,28%	66,88%	49,78%
rozwiedziona/rozwiedziony	14,24%	11,88%	13,39%
separowana/ separowany	2,43%	0,00%	1,56%
wdowa/ wdowiec	28,13%	8,13%	20,98%
zamężna/żonaty	14,93%	12,50%	14,06%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	1,04%	4,38%	2,23%
bierny zawodowo	98,26%	94,38%	96,88%
pracujący	0,69%	1,25%	0,89%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Do największej grupy odbiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należą osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej (34,38%). Analizując zmienną jaką jest wiek w odniesieniu do płci w przypadku kobiet największa jest grupa osób w wieku 65 lat i więcej (41,67%), natomiast w przypadku mężczyzn najliczniejsza jest grupa osób w przedziale wiekowym pomiędzy 45, a 59 lat (24,38%). W porównaniu z kobietami, w populacji mężczyzn większy jest odsetek osób w wieku do 44 lat (ponad 35%). Kobiety korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi to przede wszystkim panny (40,3%) oraz wdowy (28,1%), natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie (66,9%) oraz osoby żonate (12,50%). W populacji świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi najbardziej liczebną grupę tworzą osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (27,46% ogółu).

Większość osób korzystających z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe (prawie 75%).

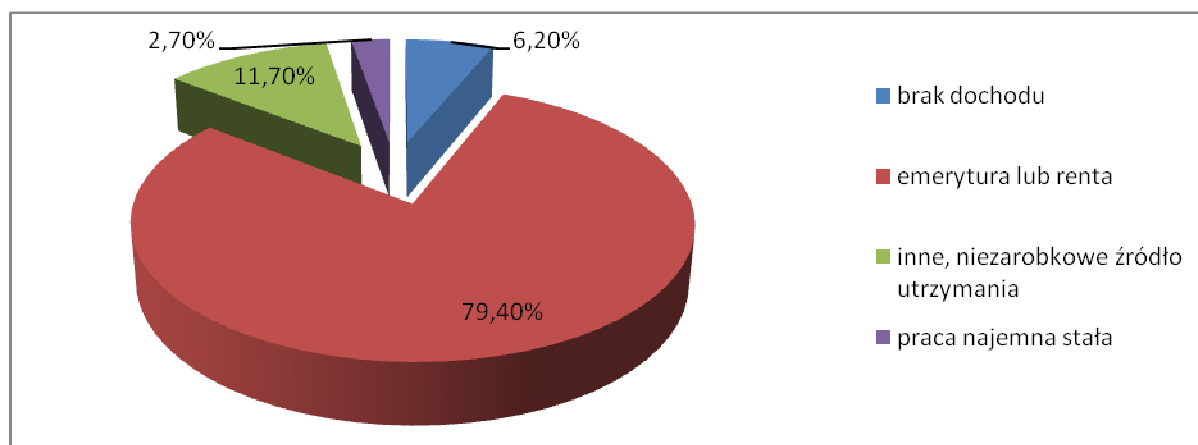
Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Jednoosobowe	74,77%
Wieloosobowe	10,09%
Małżeństwo bez dzieci	5,50%
Matka z jednym dzieckiem	2,75%
Ojciec z jednym dzieckiem	0,23%
Dwurodzinne spokrewnione w linii prostej	2,29%
Małżeństwo z jednym dzieckiem	2,06%
Konkubinat bez dzieci	0,46%
inne	1,83%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Świadczeniobiorcy specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta inwalidzka – 79,4% ogółu. Blisko 97% świadczeniobiorców usług opiekuńczych to osoby biernie zawodowo.

Wykres: Główne źródło utrzymania świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Ponad połowa rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi osiąga dochód w przedziale pomiędzy 500 – 1499 zł miesięcznie (52,98%).

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie

0	6,19%
1-499	9,17%
500-999	24,54%
1000-1499	28,44%
1500-1999	10,78%
2000-2499	7,80%
2500-2999	5,28%
3000 i powyżej	7,80%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

6.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

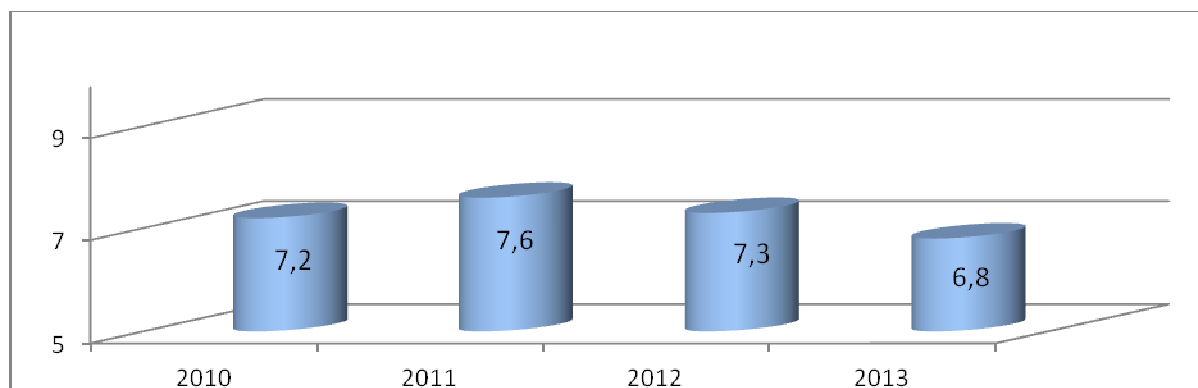
Wysokość dotacji przekazanej podmiotom świadczącym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ostatnich trzech latach kształtuje się następująco:

- w roku 2011: 2 617 600 zł;
- w roku 2012: 2 536 000 zł.
- w roku 2013: 2 833 668 zł

6.2.1.5 Wnioski

W 2013 r. pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych przyznano, w porównaniu do roku ubiegłego, większej liczbie osób, jednocześnie zmniejszył się wymiar godzinowy przyznanej pomocy.

Wykres: Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

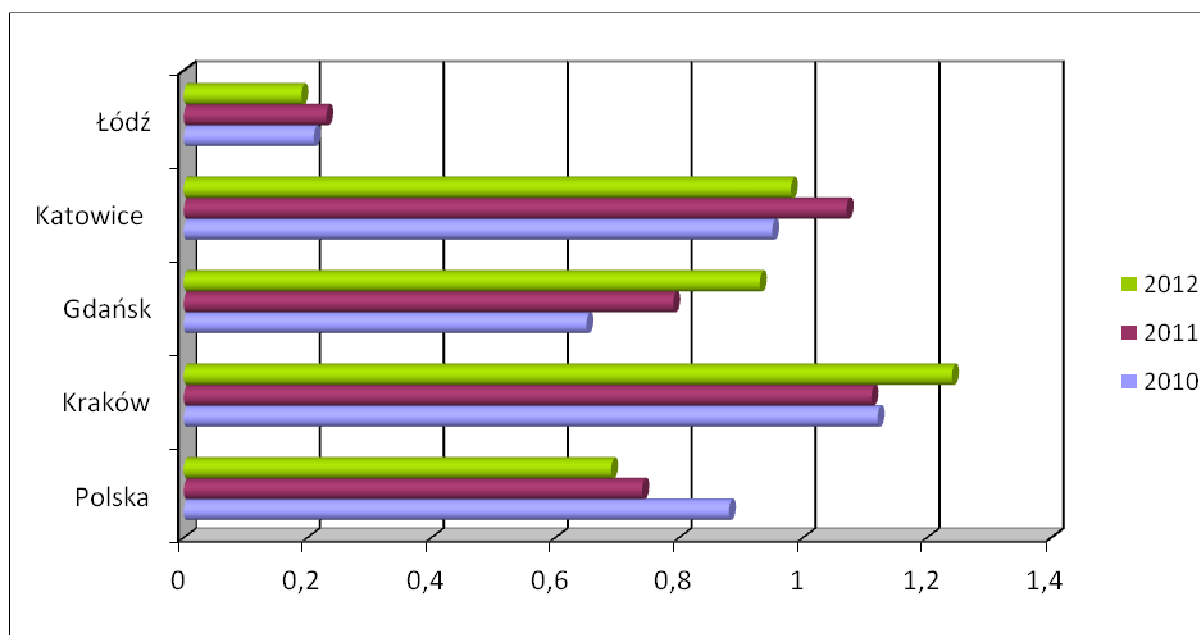
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Podobnie jak w przypadku usług opiekuńczych, przy ustalaniu wartości wynagrodzenia za 1 godzinę specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi założono, że powinno być ono adekwatne do poziomu wynagrodzeń oczekiwanych przez osoby wykwalifikowane, stosownie do specyfiki usług. W związku z powyższym od 2013 r. podwyższono stawkę do kwoty 18 zł za godzinę w celu ustabilizowania stanu zatrudnienia osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze, a przede wszystkim aby zagwarantować zatrudnienie osób z odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami, z uwagi na fakt, że zgodnie z zawartą umową realizator zobowiązany jest zapewnić pracownikom minimalne wynagrodzenie w wysokości 11,81 zł brutto za godzinę. Wymóg zapewnienia określonej

stawki minimalnego i średniego wynagrodzenia opiekunów ma na celu zapewnienie odpowiedniej jakości świadczonych specjalistycznych usług opiekuńczych.

Na podstawie dostępnych danych stwierdzono, że w wzrasta odsetek osób z zaburzeniami psychicznymi, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnej liczbie osób objętych pomocą. Wskaźnik ten jest wysoki również na tle innych dużych ośrodków miejskich.

Wykres: Udział osób, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Należy jednak mieć na uwadze, że fakt podwyższenia stawki za jedną godzinę świadczenia usług, przy jednoczesnym utrzymaniu dotacji na realizację całego zadania w niezmienionej wysokości, skutkuje koniecznością realizacji pomocy na mniejszym, niż dotychczasowy poziomie. Dostępne dane wskazują, że można spodziewać się wzrostu zapotrzebowania na wsparcie środowiskowe, zwłaszcza w przypadku osób w podeszłym wieku, cierpiących na różnego typu zaburzenia o charakterze dementywnym. Biorąc powyższe pod uwagę można przyjąć, że konieczne będzie zmniejszenie dotychczasowego wymiaru specjalistycznych usług opiekuńczych do poziomu, który nie będzie wystarczający w stosunku do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi, dlatego też zasadnym jest zwiększenie środków przewidzianych na realizację.

6.2.2 Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki. Jest to forma pomocy, której celem jest przygotowanie osoby, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia, poprzez zapewnienie warunków samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną. Pobyt w mieszkaniu chronionym może także zastępować pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę³⁵. Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi są uzupełnieniem form wsparcia skierowanych do tej grupy osób, których celem nadrzędnym jest zapobieganie utrwalaniu zależności klientów od instytucji pomocowych. W trakcie pobytu w mieszkaniu chronionym osobom z zaburzeniami psychicznymi udziela się wsparcia w zakresie poprawy kontaktów społecznych, przywrócenia możliwości pełnienia satysfakcjonujących ról społecznych, zapewnienia bezpiecznego, całodobowego zakwaterowania. Wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków połączone z treningiem umiejętności społecznych może pozwolić na częściowe lub całkowite usamodzielnienie.

³⁵ art. 53 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

6.2.2.1 Infrastruktura

W Krakowie w roku 2013 r. funkcjonowało 6 mieszkań chronionych tego typu, z czego jedno mieszkanie funkcjonowało w strukturze jednostki budżetowej i było prowadzone przez Dom Pomocy Społecznej przy ul. Babińskiego 25.

Łączna liczba miejsc w mieszkaniach chronionych wyniosła: w roku 2011 – 27, w roku 2012 – 29, w roku 2013 – 29.

6.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Pięć z sześciu funkcjonujących w roku 2013 mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne: Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne” oraz Fundację Pomocy Chorym Psychiczenie im. Tomasza Deca.

6.2.2.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2013 zaangażowanych było 9 osób w tym 5 z organizacji pozarządowych.

6.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzystało w latach 2011 – 2013 średniorocznie 35 osób z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela: Liczba osób objętych pomocą w formie pobytu w mieszkaniach chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2011 – 2013 w zestawieniu z liczbą miejsc

	2011		2012		2013	
	liczba miejsc	liczba mieszkańców	liczba miejsc	liczba mieszkańców	liczba miejsc	liczba mieszkańców
mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	27	34	29	35	29	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

Większa niż wynika z liczby miejsc liczba osób przebywających w mieszkaniach chronionych wiąże się z charakterystyką grupy, do której kierowana jest ta forma pomocy. Podstawową cechą tej grupy jest trudność w funkcjonowaniu w wymiarze społecznym i osobistym, przy zachowaniu obowiązujących norm i wartości. Pobyt w tego typu jednostkach ma za zadanie wyposażenie osoby objętej pomocą w narzędzia służące do adekwatnego samodzielnego życia, w stopniu adekwatnym do stanu zdrowia. Należy podkreślić, że pomoc w formie pobytu w mieszkaniu chronionym nie jest odpowiedzią na problemy mieszkaniowe klienta.

6.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na działalność mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi nie przekraczają 200 tys. zł w skali roku i ostatnich trzech latach wyniosły:

- w roku 2011: 178 275 zł w tym 30 624 zł wydatkowano na działalność mieszkania chronionego prowadzonego w strukturze jednostki budżetowej.
- w roku 2012: 119 994 zł, w tym 28 179 zł to wydatki jednostki budżetowej.
- w roku 2013: 110 329 zł, w tym 25 849 zł to wydatki jednostki budżetowej.

Miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca w jednostkach tego typu w ostatnim roku wyniósł około 317 zł.

6.2.2.6 Wnioski

W ramach działań mających na celu przeciwdziałanie instytucjonalizacji, konieczne jest sukcesywne zwiększenie liczby miejsc w mieszkaniach chronionych tego typu.

6.2.3 Środowiskowe Domy Samopomocy

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym przewlekle psychicznie chorych oraz niepełnosprawnych intelektualnie, działające w ramach zleconych gminie zadań z zakresu administracji rządowej³⁶. Jest to oferta dla osób z zaburzeniami psychicznymi różnego typu. Środowiskowe domy samopomocy to jednostki organizacyjne pomocy społecznej zapewniające w systemie dziennym różnorodne formy pomocy, do których należą:

- trening umiejętności życia codziennego (np. pranie i higiena, przygotowywanie posiłków, gospodarowanie pieniędzmi),
- trening umiejętności społecznych i interpersonalnych (kontakty społeczne, aktywność, odpowiedzialność),
- terapia zajęciowa (rzeźbienie, malowanie, itp.),
- poradnictwo psychologiczne i socjalne, psychoedukacja.

Pomoc ta ma na celu utrzymanie osoby w jej naturalnym środowisku i przeciwdziałanie instytucjonalizacji, czyli umieszczaniu osoby w placówce całodobowej opieki. Specyfika środowiskowych domów samopomocy polega m.in. na tym, że uczestnictwo w oferowanych zajęciach może stanowić oparcie dla rehabilitacji psychiatrycznej w środowisku poprzez konkretne programy rehabilitacyjne. Usługi w środowiskowym domu samopomocy mogą też pomagać w utrzymaniu się osób w środowisku poprzez kształtowanie akceptowanych przez otoczenie zachowań, wyrabianie nawyków celowej aktywności, treningu w samodzielnym funkcjonowaniu, itp.

Szczególnym przykładem placówek tego typu są funkcjonujące w Krakowie dwa środowiskowe domy samopomocy dla osób z „zespołem otępiennym typu Alzheimer’a”. Obie jednostki są prowadzone przez organizacje pozarządowe, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

6.2.3.1 Infrastruktura

W Krakowie w roku 2013 funkcjonowało 13 środowiskowych domów samopomocy: jeden działający w formie jednostki budżetowej oraz 12 prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Wśród środowiskowych domów samopomocy, 6 dysponuje 166 miejscami dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 3 dysponuje 109 miejscami dla osób przewlekle chorujących psychicznie, a 2 dysponują miejscami dla 46 osób z innymi rodzajami zaburzeń psychicznych. Ponadto 2 domy są łącznego typu i dysponują 90 miejscami.

³⁶ art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

Tabela: Wykaz środowiskowych domów samopomocy, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2011-2013 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ ŚDS	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013
1	ŚDS "Vita", os. Młodości 8**	dla osób przewlekłe psychicznie chorych	57	57	57
2	ŚDS, ul. Józefa 1	dla osób przewlekłe psychicznie chorych	27	27	27
3	ŚDS, ul. Czarnowiejska 13/8-9	dla osób przewlekłe psychicznie chorych	25	25	25
4	ŚDS, ul. Komandosów 18	dla osób upośledzonych umysłowo i przewlekłe psychicznie chorych	60	60	60
5	ŚDS, ul. Piekarska 3	dla osób upośledzonych umysłowo	47	47	47
6	ŚDS, os. Szkolne 30	dla osób upośledzonych umysłowo oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych	30	30	30
7	ŚDS, os. Tysiąclecia 86	dla osób upośledzonych umysłowo	16	17	27
8	ŚDS, ul. Aleksandry 1	dla osób upośledzonych umysłowo	40	42	42
9	ŚDS, ul. Prądnicka 10	dla osób upośledzonych umysłowo	15	15	15
10	ŚDS, ul. Ułanów 25	dla osób upośledzonych umysłowo	20	20	20
11	ŚDS, ul. Grottgera 3	dla osób upośledzonych umysłowo, w tym cierpiących na autyzm	15	15	15
12	ŚDS, ul. Dobrego Pasterza 110/21-22	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	19	19	24
13	ŚDS, ul. Kurczaba 5	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	22	22	22
Łączna liczba miejsc			393	396	396

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**jednostka budżetowa Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Krakowska Fundacja „Hamlet”, Fundacja dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelktualnie, Małopolska Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Chorobą Alzheimer, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Przystanek Betlejem”, Krajowe Towarzystwo Autyzmu – Oddział Kraków, Caritas Archidiecezji Krakowskiej oraz Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo”.

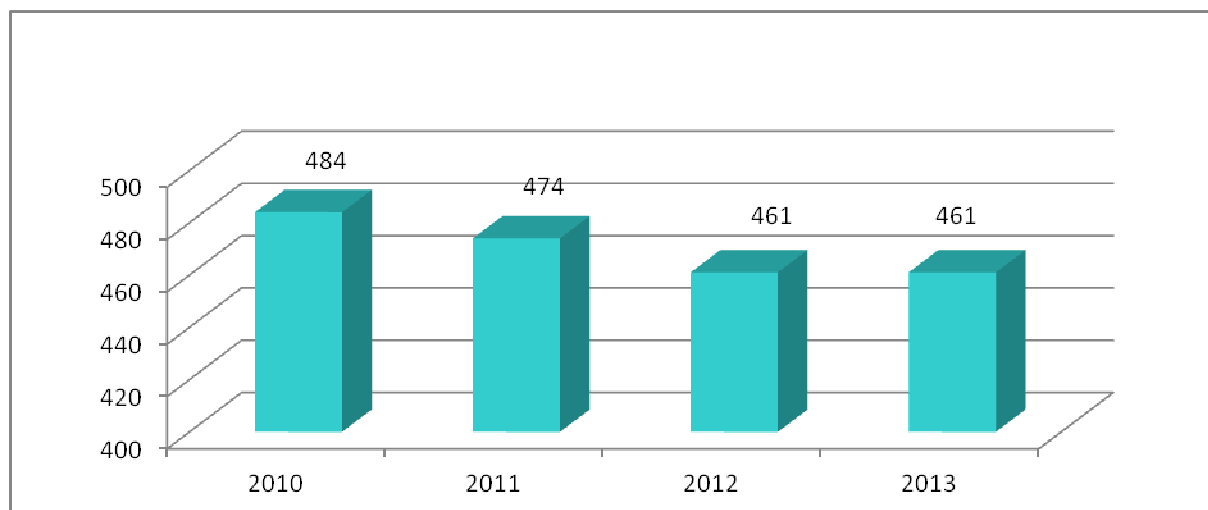
6.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2012 zaangażowanych było 120 osób z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 13 pracowników jednostki budżetowej - ŚDS "VITA" .

6.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba uczestników środowiskowych domów samopomocy wykazuje nieznaczne wahania. Ze świadczeń oferowanych przez ŚDS w okresie ostatnich trzech lat korzystało średniorocznie 465 osób z problemami psychicznymi.

Wykres: Liczba uczestników krakowskich środowiskowych domów samopomocy w latach 2010-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

Do omówienia charakterystyki uczestników środowiskowych domów samopomocy w Krakowie wykorzystano informacje z próby 401 osób, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2013.

Wśród uczestników środowiskowych domów samopomocy przeważają mężczyźni, którzy stanowią 56% ogółu. Najczęstszą przyczyną przyznania pomocy jest niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Większość uczestników środowiskowych domów samopomocy żyje w rodzinach, niespełna 17% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Przeważają osoby, które nie założyły własnej rodziny, prawdopodobnie ze względu na występującą chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe – ponad 78% kobiet korzystających z tej formy pomocy to panny,

ponad 89% mężczyzn to kawalerowie. Głównym źródłem utrzymania 82% osób jest świadczenie emerytalno-rentowe. Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy to w większości osoby młode – ponad 54% ma od 18 do 39 lat.

Tabela: Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy według cech demograficzno – społecznych

Cechy demograficzno-społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 18 roku życia	1,1%	3,6%	2,5%
18-29	20,2%	25,6%	23,2%
30-39	32,0%	30,0%	30,9%
40-49	14,6%	13,9%	14,2%
50-59	9,0%	15,7%	12,7%
60-69	7,9%	2,7%	5,0%
70-79	7,3%	6,3%	6,7%
80 i więcej	7,9%	2,2%	4,7%
poziom niepełnosprawności ³⁷			
brak danych	24,2%	16,6%	20,0%
znaczny	55,6%	52,0%	53,6%
umiarkowany	19,1%	27,4%	23,7%
lekki	0,6%	1,3%	1,0%
dziecko niepełnosprawne	0,6%	2,7%	1,7%
domowym liczbą osób w gospodarstwie			
1	14,2%	19,7%	16,8%
2	33,3%	22,8%	28,4%
3	36,0%	37,0%	36,5%
4	13,3%	17,5%	15,3%
5	2,5%	2,3%	2,4%
stan cywilny			
kawaler/panna	78,1%	89,2%	84,3%
rozwódziona/rozwódziona	0,6%	0,4%	0,5%
wdowiec/wdowa	11,8%	1,3%	6,0%
żonaty/zamężna	9,0%	9,0%	9,0%
konkubinat	0,6%	0,0%	0,2%
główne źródło utrzymania			
brak dochodu	0,6%	0,4%	0,5%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	96,6%	93,7%	95,0%
w tym emerytura lub renta	89,9%	75,8%	82,0%
dochód z pracy zarobkowej	1,1%	1,8%	1,5%
brak danych	1,7%	4,0%	3,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

³⁷ przyjęto jako znaczny poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności”, inna grupa I (niepełnosprawność w stopniu znacznym)”, „I grupa inwalidzka (znaczny stopień niepełnosprawności) z prawem do zasiłku pielęgnacyjnego” oraz „całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji”; jako umiarkowany poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności”, „inna grupa II (niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym)” oraz „całkowita niezdolność do pracy”; jako lekki poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności” oraz „częściowa niezdolność do pracy”.

Wśród świadczeniobiorców tej formy pomocy przeważają osoby posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, jednak ponad 22% osób jest ubezwłasnowolnionych częściowo lub całkowicie.

Ponad 63% gospodarstw domowych uczestników środowiskowych domów samopomocy osiąga dochód na osobę w przedziale pomiędzy 500 a 1499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników środowiskowych domów samopomocy

0-499	3,3%
500-999	30,1%
1000-1499	33,1%
1500-1999	21,3%
2000-2499	8,5%
2500 i powyżej	3,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

6.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność środowiskowych domów samopomocy prowadzonych przez podmioty niepubliczne Gmina Miejska Kraków przeznaczyła:

- w roku 2011: 4 318 186 zł, w tym 609 764 zł wydatkowano na działalność środowiskowego domu samopomocy będącego jednostką budżetową;
- w roku 2012: 4 533 799 zł, w tym 648 427 zł to wydatki jednostki budżetowej,
- w roku 2013: 4 426 309 zł, w tym 647 686 zł to wydatki jednostki budżetowej.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale 14 dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

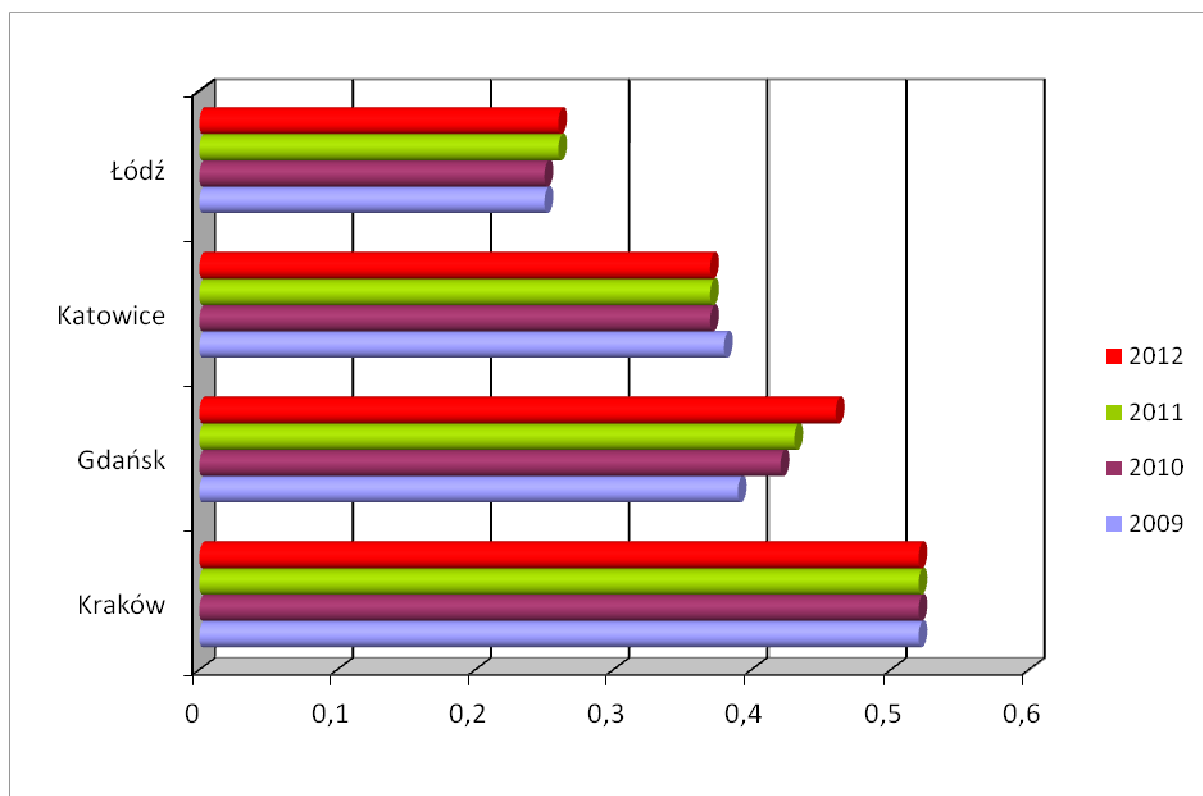
6.2.3.6 Wnioski

Na tle innych dużych ośrodków miejskich Kraków dysponuje jedną z bogatszych ofert środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Jednakże z uwagi na wzrastający odsetek osób starszych oraz w wieku zaawansowanej starości wśród mieszkańców Krakowa, jak również prognozy ludności wskazujące na trwałość tendencji związanej ze wzrostem populacji osób starszych należy spodziewać się, że w najbliższych latach wzrośnie liczebność osób z zaburzeniami psychicznymi, uwarunkowanymi podeszłym wiekiem.

Obecnie trzy Środowiskowe Domy Samopomocy spełniają wymagany przepisami standard. W 2013 r. cztery środowiskowe domy samopomocy zrealizowały program naprawczy, kolejna placówka w pierwszym kwartale 2014 r. zakończy działania związane z uzyskaniem wymaganego standardu. Dla ŚDS przy ul. Czarnowiejskiej 13/8-9 oraz Filii ŚDS ul. Aleksandry 1 – przy ul. Kolejowej 2 trwają poszukiwania nowych lokali z zasobów Gminy Miejskiej Kraków. W trzech pozostałych ośrodkach zaplanowano remonty, które pozwolą na realizację programów naprawczych. Termin dostosowania środowiskowych domów samopomocy do wymaganych standardów upływa z dniem 31 grudnia 2014 r.³⁸

³⁸ § 26 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy (Dz. U. Nr 238 poz. 1586)

Wykres: Liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Krakowie i wybranych miastach na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

6.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Szczegółową charakterystykę domu pomocy społecznej jako instytucjonalnej formy pomocy dla osób wymagających całodobowej opieki osób innych, przedstawiono w rozdziale 5 *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym*, podrozdziale 5.3 *Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych*. W niniejszym rozdziale skupiono się na placówkach przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi: przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

6.2.4.1 Infrastruktura

Krakowski system domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w roku 2013 tworzyło 7 domów pomocy społecznej, z których dwa prowadzone są przez podmioty niepubliczne, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2011-2013 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013
1	DPS ul. Łanowa 43	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	169	169	165

			169	169	165
2	DPS ul. Krakowska 55	dla osób przewlekłe psychicznie chorych	208	208	208
3	DPS ul. Łanowa 41		318	318	318
4	DPS os. Szkolne 28**		50	50	50
			576	576	576
5	DPS ul. Babińskiego 25**	dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	88	87	87
6	DPS os. Hutnicze 5***		40	40	40
			128	127	127
7	DPS ul. Ułanów 25***	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	25	25	25
			25	25	25
Łączna liczba miejsc			898	897	893

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**wyłącznie dla kobiet

***jednostka prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

UWAGA: zmniejszenie liczby miejsc w domach pomocy społecznej związane było z koniecznością dostosowania jednostek do obowiązujących standardów w zakresie usług bytowych i warunków sanitarnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie realizowane jest przez dwie organizacje pozarządowe Fundację dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie oraz Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”.

6.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2013 zaangażowanych było 44 osoby z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 704 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2013 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób przewlekłe psychicznie chorych oraz dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wynosi nie mniej niż 0,5 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

6.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekłe psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekłe psychicznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej posłużono się danymi z próby 65 osób, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2013 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych liczebność kobiet i mężczyzn jest na takim samym poziomie. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest tu niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba. W tej grupie klientów problemem jest również bezdomność, a także choroba alkoholowa.

Ponad 47% analizowanej grupy żyje w gospodarstwie domowym, którego liczba osób wynosi przynajmniej 3 osoby, blisko 36% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe. Istotnych informacji dostarcza charakterystyka osób skierowanych do domu pomocy społecznej dla przewlekle psychicznie chorych ze względu na stan cywilny. 60% osób nigdy nie założyło własnej rodziny. Brak rodziny oznacza, że główny ciężar opieki nad osobami przewlekle psychicznie chorymi, zwłaszcza w poprodukcyjnej fazie życia, spoczywa na Gminie.

W ogólnym rozkładzie kobiet i mężczyzn wg poziomu wykształcenia największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym (ponad 26,2% ogółu). Ponad 18% stanowią osoby, które zakończyły edukację na etapie gimnazjalnym lub poniżej, a u 21,5% osób nie ustalono poziomu wykształcenia. Wśród mężczyzn największą zbiorowość stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (37,5%), wśród kobiet osoby z wykształceniem średnim (36,4%).

Najbardziej liczna grupa osób skierowanych do DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych ma 50 – 59 lat, należy jednak podkreślić, że kobiety częściej wymagają pomocy we wskazanej formie w wieku poprodukcyjnym. Przeciwną tendencję odnotowuje się w przypadku mężczyzn – prawie 68,8% jest w wieku poniżej 60 roku życia. Głównym źródłem utrzymania dla ponad 63% osób jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych według cech demograficzno – społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób przewlekle psychicznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 30 r.ż.	6,1%	3,1%	4,6%
30-39	3,0%	9,4%	6,2%
40-49	6,1%	21,9%	13,8%
50-59	24,2%	34,4%	29,2%
60-69	27,3%	25,0%	26,2%
70-79	27,3%	3,1%	15,4%
80 i więcej	6,1%	3,1%	4,6%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	21,2%	15,6%	18,5%
zasadnicze zawodowe	6,1%	37,5%	21,5%
średnie ogólne i zawodowe	36,4%	15,6%	26,2%
policealne	0,0%	3,1%	1,5%
wyższe	6,1%	3,1%	4,6%
nieustalony poziom wykształcenia	24,2%	18,8%	21,5%
brak danych	6,1%	6,3%	6,2%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	43,4%	28,3%	35,8%
2	24,5%	9,4%	17,0%
3 i więcej	32,1%	62,3%	47,2%
stan cywilny			
panna/kawaler	63,6%	56,3%	60,0%

rozwiedziona/rozwiedziony	15,2%	15,6%	15,4%
separowana/separowany	0,0%	3,1%	1,5%
wdowa/wdowiec	18,2%	3,1%	10,8%
zamężna/zonaty	3,0%	9,4%	6,2%
brak danych	0,0%	12,5%	6,2%
główne źródło utrzymania			
brak dochodu	9,1%	25,0%	16,9%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	84,8%	65,6%	75,4%
w tym emerytura lub renta	84,8%	40,6%	63,1%
brak danych	6,1%	9,4%	7,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Na tle osób starszych skierowanych do DPS, analizowana grupa jest gorzej sytuowana. Miesięczny dochód na osobę w przypadku 57% badanych nie przekracza 1 000 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych

0	12,3%
1-499	6,2%
500-999	38,5%
1000-1499	32,3%
1500 i powyżej	10,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Z uwagi na małą liczebność próby nie dokonano szczegółowej charakterystyki dzieci, młodzieży i dorosłych skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, ustalono jedynie najbardziej charakterystyczne cechy tej grupy świadczeniobiorców.

W grupie osób niepełnosprawnych intelektualnie, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej większość stanowią mężczyźni i chłopcy. Wśród dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie 95% stanowią osoby stanu wolnego. Liczba małoletnich skierowanych do DPS nie przekroczyła 5 w skali roku.

6.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

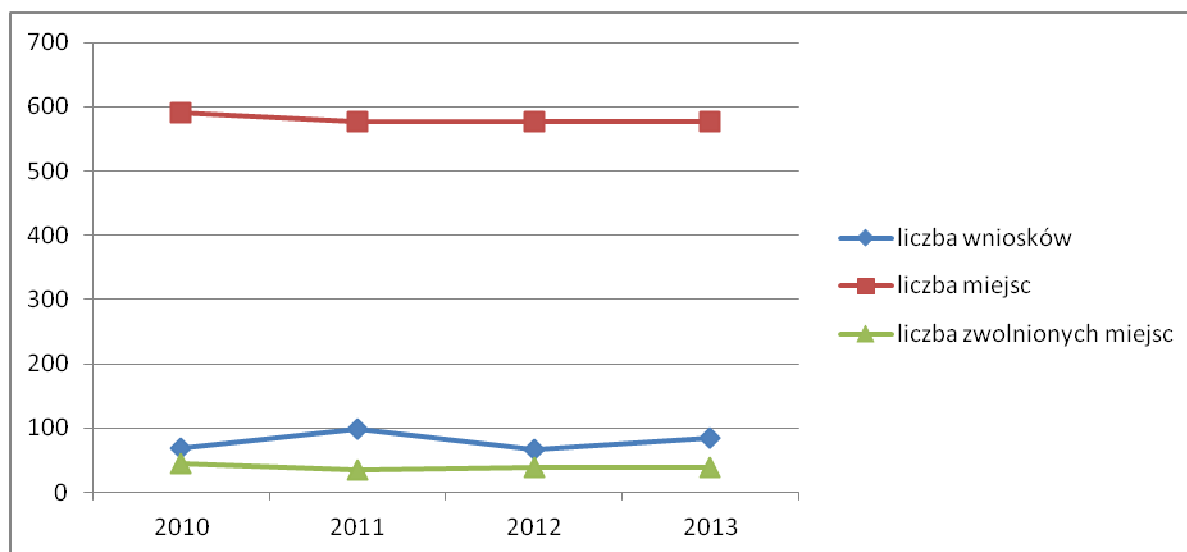
Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi wyniosły:

- w 2011 r.: 37 220 235 zł, w tym 36 401 866 zł stanowiły wydatki jednostek budżetowych,
- w 2012 r.: 37 307 721 zł, w tym 36 447 991 zł to wydatki jednostek budżetowych,
- w 2013 r.: 38 261 621 zł, w tym 35 848 201 zł to wydatki jednostek budżetowych.

6.2.4.6 Wnioski

Na podstawie analizy rozpatrzonych pozytywnie wniosków o przyznanie pomocy w formie umieszczenia w DPS należy stwierdzić, że osoby przewlekle psychicznie chore nadal stanowią drugą co do wielkości grupę wymagającą zapewnienia całodobowej opieki w warunkach domu pomocy społecznej. W latach 2010 – 2013 stanowiły średnio 17% ogółu wniosków. Na jedno zwolnione miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w roku 2013 przypadało 2,21 nowych wniosków (w 2012 roku – 1,69). W 2013 roku zwiększyła się w stosunku do 2012 liczba wniosków o umieszczenie w tego typu domu z 66 do 84 wniosków.

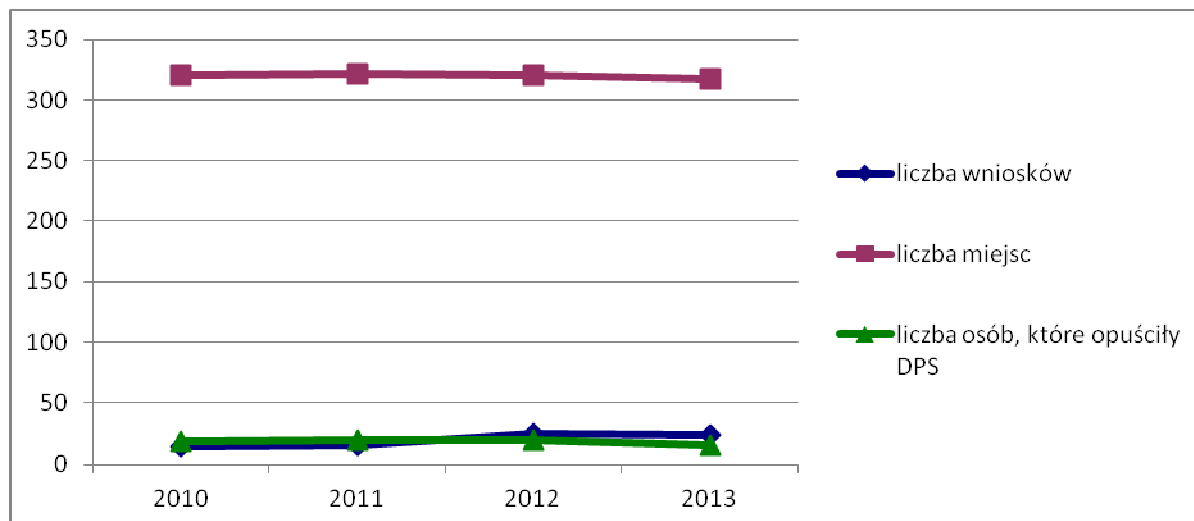
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby przyjęte do domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (dzieci, młodzieży i dorosłych) stanowią około 6% ogółu osób przyjętych do domów pomocy Społecznej. Liczba złożonych wniosków pozostała na podobnym poziomie jak w roku 2012.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2013

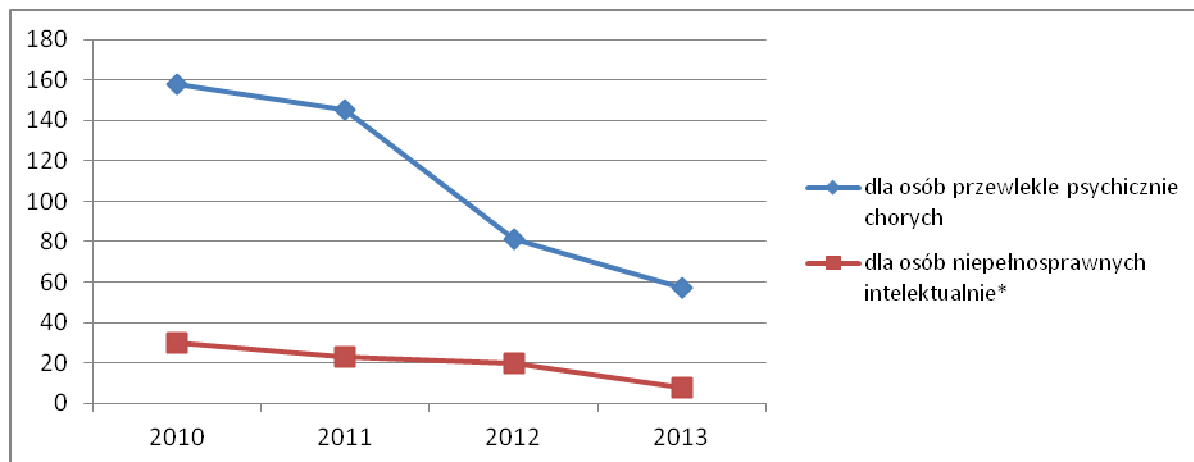

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od kilku lat obserwuje się nieznacznie zmniejszającą się liczbę osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych. Potrzeby w tym zakresie utrzymują się na względnie stałym poziomie. Prezentacja danych zawiera informację o wpływie na liczbę osób oczekujących na miejsce w DPS uruchomienia w 2012 roku Domu Pomocy Społecznej przy ul. Rozrywka 1, przeznaczonego dla osób przewlekle psychicznie chorych (w związku z problemem uzależnienia od alkoholu). Należy jednak pamiętać, że pobyt w tym domu obejmuje udział w programie terapeutycznym i ma charakter przejściowy (do 12 miesięcy, w szczególnych przypadkach do 18 miesięcy). Po ukończeniu programu mieszkańcy wracają do wcześniejszych miejsc pobytu.

Liczba osób niepełnosprawnych intelektualnie, po okresie względnej stałości w poprzednich latach, w 2013 roku obniżyła się do 8 osób.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie w latach 2010 - 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W roku 2013 r. w stosunku do 2012 r., skrócił się okres oczekiwania na umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie. Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie nadal umieszczana jest w DPS w sposób płynny.

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2011 - 2013 wg typów

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku					
	2011		2012		2013	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób przewlekle psychicznie chorych	30 miesięcy	36 miesięcy	30 miesięcy	30 miesięcy	15 miesięcy	15 miesięcy
dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	12 miesięcy	18 miesięcy	5 miesięcy	18 miesięcy	2 miesięcy	12 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5 Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jedną z podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej. Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej należy do zadań powiatu. Warsztat terapii zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia³⁹. Uczestnikami warsztatów

³⁹ Art. 10a ust. 1, art. 35a ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2010 r, Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.)

mogą być osoby niepełnosprawne, które posiadają wskazanie do uczestniczenia w warsztatach terapii zajęciowej, przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej realizowanych w ramach pracowni m.in. gospodarstwa domowego, stolarskich, krawieckich, edukacyjnych, plastycznych, komputerowych, gospodarczo - ogrodniczych. Omówienie grupy korzystającej z tej formy pomocy ujęto w części dotyczącej osób z zaburzeniami psychicznymi gdyż ponad 90% osób korzystających z WTZ należy do tej grupy.

6.2.5.1 Infrastruktura

W 2013 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowało 14 warsztatów terapii zajęciowej.

Tabela: Wykaz warsztatów terapii zajęciowej funkcjonujących w Gminie Miejskiej Kraków

Lp.	Nazwa i adres warsztatu terapii zajęciowej	Liczba miejsc w poszczególnych latach				
		2009	2010	2011	2012	2013
Warsztaty terapii zajęciowej dla osób chorujących psychicznie						
1	WZT ul. Miodowa 9 ul. Czarnowiejska 13*	75	75	75	75	75
2	WTZ os. Górali 19	70	70	70	70	70
3	WTZ ul. Babińskiego 29**	40	40	40	40	40
4	WTZ ul. Królowej Jadwigi 81	30	30	30	30	30
suma		215	215	215	215	215
Warsztaty terapii zajęciowej dla osób ze schorzeniami narządu ruchu						
5	WTZ ul. Estery 3	20	20	20	20	20
6	WTZ os. Złotej Jesieni 9	25	25	25	25	25
suma		45	45	45	45	45
Warsztaty terapii zajęciowej dla osób z upośledzeniem umysłowym						
7	WTZ ul. Emaus 18	35	35	35	35	35
8	WTZ os. Dywizjonu 303 nr 65	35	35	35	35	35
9	WTZ *os. Stalowe 9 os. Teatralne 25	35	35	35	35	35
10	WTZ ul. Truskawkowa 4	25	25	25	25	25
11	WTZ ul. Łanowa 43	24	24	24	24	24
12	WTZ os. Centrum C 7	35	35	35	35	35
13	WTZ ul. Prądnicka 10	30	30	30	40	40
14	WTZ ul. Za Torem 22	28	28	28	28	28
suma		247	247	247	257	257

Łączna liczba miejsc	507	507	507	517	517
----------------------	-----	-----	-----	-----	-----

*jedna placówka w dwóch lokalizacjach

**WTZ przy Szpitalu Specjalistyczny im. dr Józefa Babińskiego

***WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2013 r. Gmina Miejska Kraków dofinansowywała prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej przez następujące organizacje pozarządowe: Fundacje Artes, Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA”, Stowarzyszenie Integracji oraz Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych „EMAUS”, Fundacje im. Brata Alberta Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Duszpasterskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie „Dobrej Nadziei”, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”.

6.2.5.3 Kadra

W realizację zadania zaangażowanych było łącznie 199 osób, w tym 178 osób, w ramach placówek prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe.

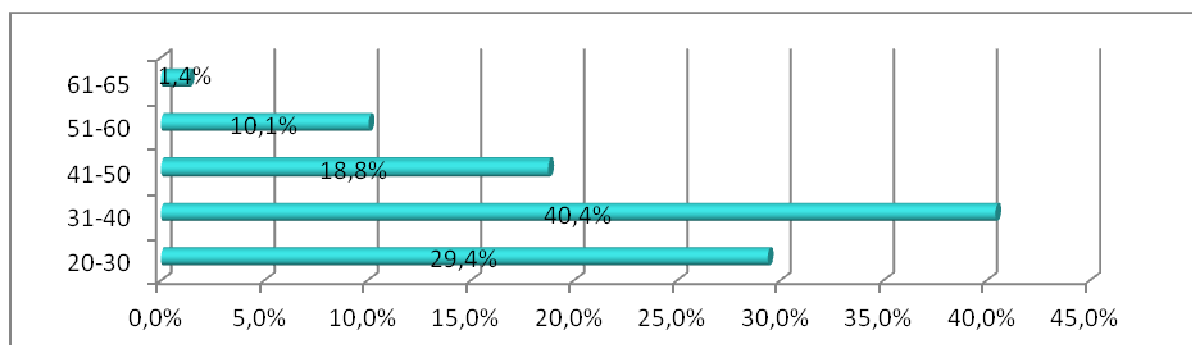
6.2.5.4 Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej

W 2013 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków działało 14 warsztatów terapii zajęciowej, przeznaczonych dla osób ze schorzeniami narządu ruchu, schorzeniami psychicznymi oraz umysłowymi, w zajęciach których uczestniczyło 610 osób niepełnosprawnych.

Największą liczbę uczestników warsztatów terapii zajęciowej w Krakowie (wśród próby wynoszącej 517 osób) stanowią osoby ze „schorzeniami umysłowymi”. Drugą pod względem liczebności grupę stanowią osoby ze schorzeniami psychicznymi. Pozostali uczestnicy to osoby ze schorzeniami narządu ruchu.

Największy odsetek uczestników warsztatów terapii zajęciowej (40,4%) stanowią osoby w wieku 31 – 40 lat. Drugą co do wielkości grupę (29,4%) stanowią osoby w wieku 20-30 lat. Najmniej liczną grupą, poza liczącą 7 osób grupą uczestników w wieku 60-65 lat, jest grupa osób w wieku przedemerytalnym, czyli w przedziale 51-60 lat. Obejmuje ona blisko 10% wszystkich uczestników warsztatów. Największe zainteresowanie udziałem w zajęciach warsztatów występuje u osób młodych. U osób po czterdziestym roku życia to zainteresowanie spada.

Wykres : Wiek uczestników warsztatów terapii zajęciowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

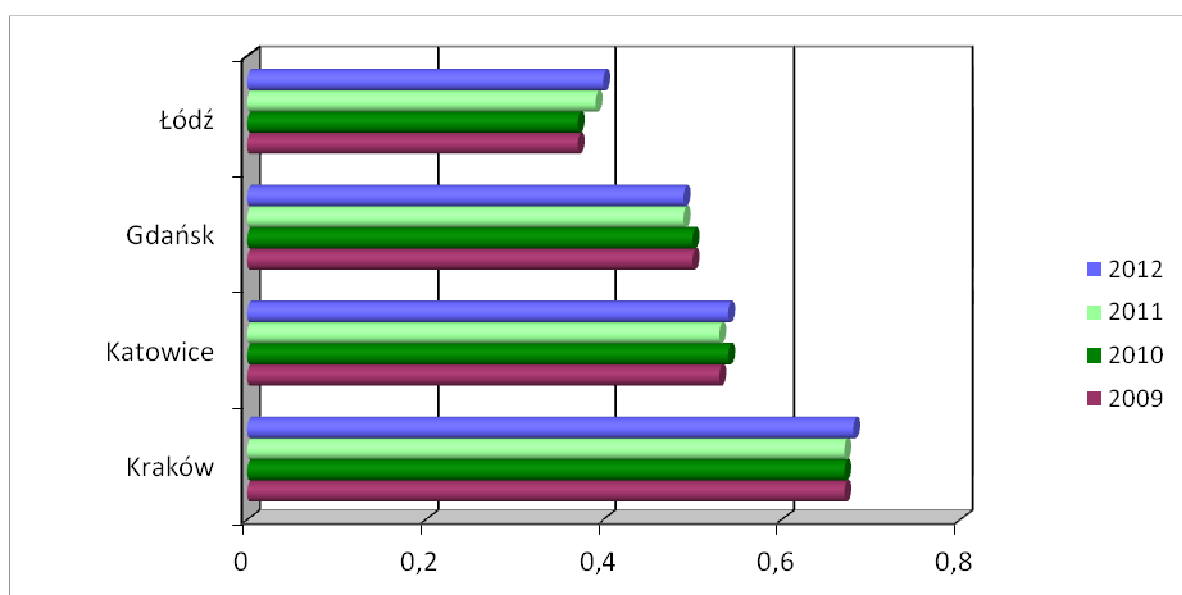
6.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Środki finansowe wydatkowane na działalność warsztatów wynosiły:
w 2009 r. – 8 289 870 zł;
w 2010 r. – 8 289 870 zł;
w 2011 r. – 8 389 870 zł;
w 2012 r. – 8 739 847 zł.
w 2013 r. – 8 454 270 zł

6.2.5.6 Wnioski

W porównaniu z innymi wybranymi ośrodkami miejskimi, Kraków charakteryzuje wysoki wskaźnik liczby miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Wykres: Liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Krakowie i wybranych miastach na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

W roku 2013 w związku z prowadzoną rehabilitacją warsztaty opuściło celem podjęcia pracy 21 osób niepełnosprawnych (3,4%). Należy zaznaczyć, że osoby korzystające z warsztatów muszą posiadać umiarkowany lub znaczny stopień niepełnosprawności- co w poważnym stopniu utrudnia im znalezienie zatrudnienia na rynku pracy.

Warto zwrócić uwagę na potrzebę zmian legislacyjnych umożliwiających beznakładowe zwiększenie dostępności do warsztatów terapii zajęciowej, poprzez kierowanie nowych osób w przypadku dłuższych nieobecności uczestników. Podobne rozwiązanie zastosowane jest w odniesieniu do środowiskowych domów samopomocy, gdzie w razie częstych nieobecności uczestników, trwających powyżej 10 dni, do domu mogą być kierowane kolejne osoby, przy czym ich liczba nie może przekroczyć liczby uczestników o częstych nieobecnościach.

7 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym

7.1 Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa

Osoba niepełnosprawna, zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia, to osoba, u której istotne uszkodzenia i obniżenie sprawności funkcjonowania organizmu powodują uniemożliwienie, utrudnienie lub ograniczenie sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie, biorąc pod uwagę takie czynniki jak płeć, wiek, oraz czynniki zewnętrzne.

Dane uzyskane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku⁴⁰ wykazały, że osoby niepełnosprawne stanowiły 12,2% ludności kraju (4 697,0 tys. osób niepełnosprawnych). W porównaniu do przeprowadzonego w 2002 roku spisu – liczba osób niepełnosprawnych zmniejszyła się o 759,7 tys., tj. o 13,9%.

Należy jednak podkreślić, iż w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności ponad 1,3 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi na wszystkie pytania z tego obszaru. Można przypuszczać, że w tej zbiorowości znajdują się osoby niepełnosprawne. Odmowy odpowiedzi, jak i braki danych mogą rzutować na uzyskaną w spisie strukturę osób niepełnosprawnych. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych są przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej.

Według wyników spisu w 2011 roku wśród ogółu osób niepełnosprawnych nadal przeważały kobiety (53,9% wobec 46,1% mężczyzn), natomiast w 2002 roku udział kobiet niepełnosprawnych był nieco niższy (52,9%).

Istotne zmiany można zauważyć analizując poszczególne kategorie osób niepełnosprawnych. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w 2011 r. wyniosła 3 131,5 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Tak znaczne zmniejszenie się udziału osób posiadających potwierdzenie prawne niepełnosprawności świadczyć może o zaostrzeniu kryteriów przez organy uprawnione do przyznawania świadczeń rentowych i pozarentowych dla osób starających się o nie, jak również o rezygnacji ze starania się o uprawnienia po ukończeniu aktywności zawodowej. Z kolei należy zwrócić uwagę na fakt, że zwiększyła się istotnie (o ponad 55,5%) – w stosunku do wyników spisu 2002 – liczba osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia prawnego, natomiast odczuwają ograniczenia sprawności (1 565,6 tys.).

W 2011 r. niepełnosprawni w województwie małopolskim stanowili 11,8% z ogółu Małopolan z czego 55,1% stanowiły niepełnosprawne kobiety.⁴¹

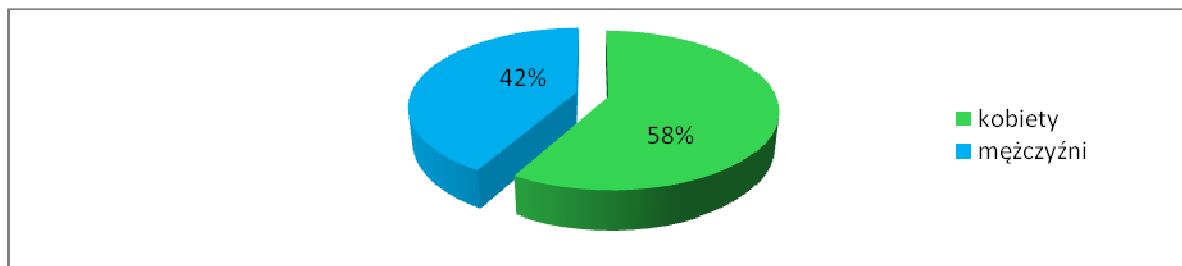
Według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku populacja osób niepełnosprawnych w Krakowie liczyła 107 460 osób tj. 14% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Na 100 mieszkańców Krakowa przypadało więc 14 mieszkańców niepełnosprawnych. W porównaniu z wynikami z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002, liczba osób niepełnosprawnych w Krakowie zmalała. W 2002 roku populacja osób niepełnosprawnych stanowiła około 19% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Sytuacja ta, może mieć wpływ na wysokość środków przeznaczonych przez PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Środki te wyliczane są na podstawie algorytmu, który obejmuje między innymi liczebność populacji osób niepełnosprawnych w powiecie.

⁴⁰ GUS „Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i Struktura społeczno-ekonomiczna” Część I. Ludność NSP Ludności i Mieszkań 2011, Warszawa 2013

⁴¹ Raport z wyników w województwie małopolskim NSP Ludności i Mieszkań 2011, Kraków 2012

Zdecydowaną większość (niemal 60%) wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa stanowiły kobiety.

Wykres Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg płci

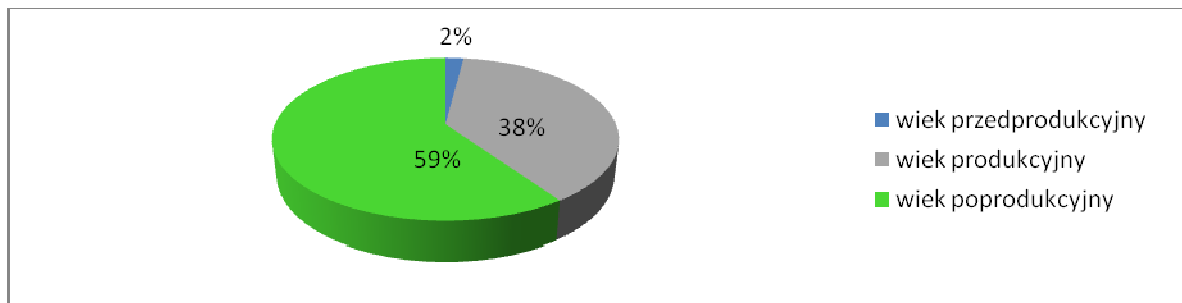
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

U około 76% niepełnosprawność została potwierdzona przez uprawniony organ, pozostała grupa obejmuje osoby niepełnosprawne biologicznie tj. nie posiadające orzeczenia o niepełnosprawności, odczuwające ograniczenie sprawności w wykonywaniu podstawowych dla swojego wieku czynności. Podobnie, jak w wynikach krajowych odsetek osób niepełnosprawnych prawnie zamieszkujących w Krakowie znacznie zmalał w stosunku do poprzedniego spisu. W 2002 wyniósł on 90%. Wśród kobiet i mężczyzn odsetek osób niepełnosprawnych prawnie kształtuje się na podobnym poziomie.

Osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności było 1 557 co stanowi – 1% ogółu osób niepełnosprawnych w Krakowie.

Wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa 59% stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym.

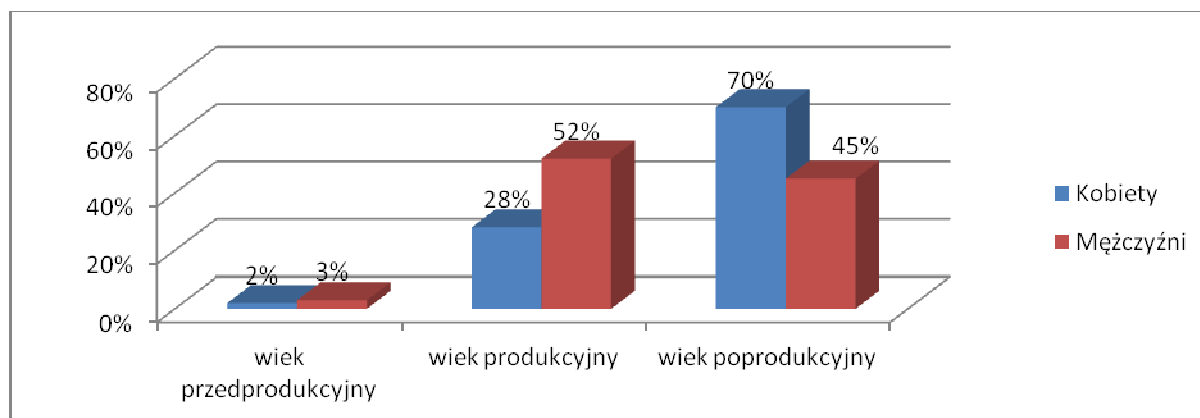
Wykres Niepełnosprawni mieszkańcy wg wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród niepełnosprawnych mężczyzn dominują osoby w wieku produkcyjnym 52%, a wśród kobiet w wieku poprodukcyjnym – 70%.

Wykres Niepełnosprawni mieszkańcy wg wieku i płci

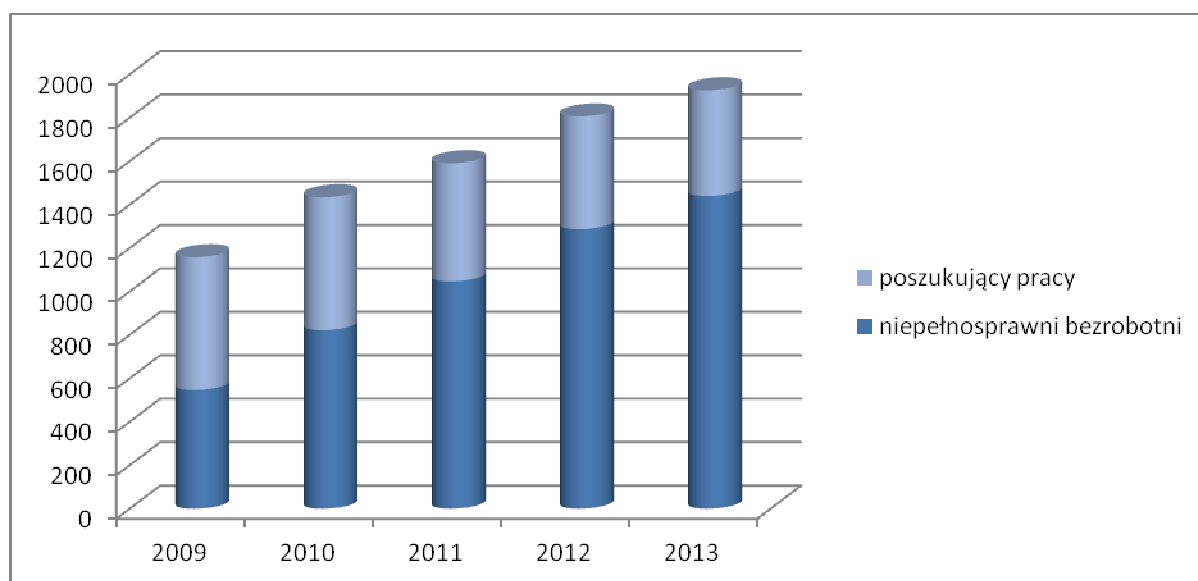
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych znajdujących się w Systemie Analiz Samorządowych, liczba osób niepełnosprawnych zamieszkujących na terenie gminy w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2012 roku wynosiła 10,57. W roku 2011 liczba ta wynosiła 11,12.

Na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności można natomiast stwierdzić, że systematycznie wzrasta liczba wydawanych orzeczeń z określonym stopniem niepełnosprawności: z niespełna 7 000 w roku 2005 do ponad 9 000 na koniec dekady. W 2012 roku wydano 10379 orzeczeń z określeniem stopnia niepełnosprawności. Postępujący jednocześnie proces starzenia się społeczności Krakowa przy uwzględnieniu towarzyszących tej fazie życia deficytów różnego typu, pozwala postawić tezę, że odsetek niepełnosprawnych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków będzie wzrastał.

Znaczącym problemem osób niepełnosprawnych jest pozostawanie bez pracy. W Grodzkim Urzędzie Pracy na dzień 31 grudnia 2013 roku zarejestrowanych było 1 927 osób niepełnosprawnych, w tym 1 440 osób posiadało status bezrobotnego, a 487 osoby to osoby poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu. Oznacza to, że w stosunku do końca 2012 r. liczba osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy uległa wzrostowi o 6,6% tj. o 121 osób, a w odniesieniu do 2009 r. wzrost wyniósł 66%. Grupą, gdzie odnotowano zdecydowanie wyższą dynamikę we wzroście liczebności, są osoby niepełnosprawne ze statusem osoby bezrobotnej.

Wykres: Liczebność osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy w latach 2009 – 2013 wg stanu na koniec roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

7.2 Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych

7.2.1 Zasiłek stały

Wypłacanie zasiłków stałych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek stały przysługuje:

- a) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- b) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały ustala się w wysokości:

- 1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej — różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 529 zł miesięcznie;
- 2) w przypadku osoby w rodzinie — różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie. W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje⁴².

7.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

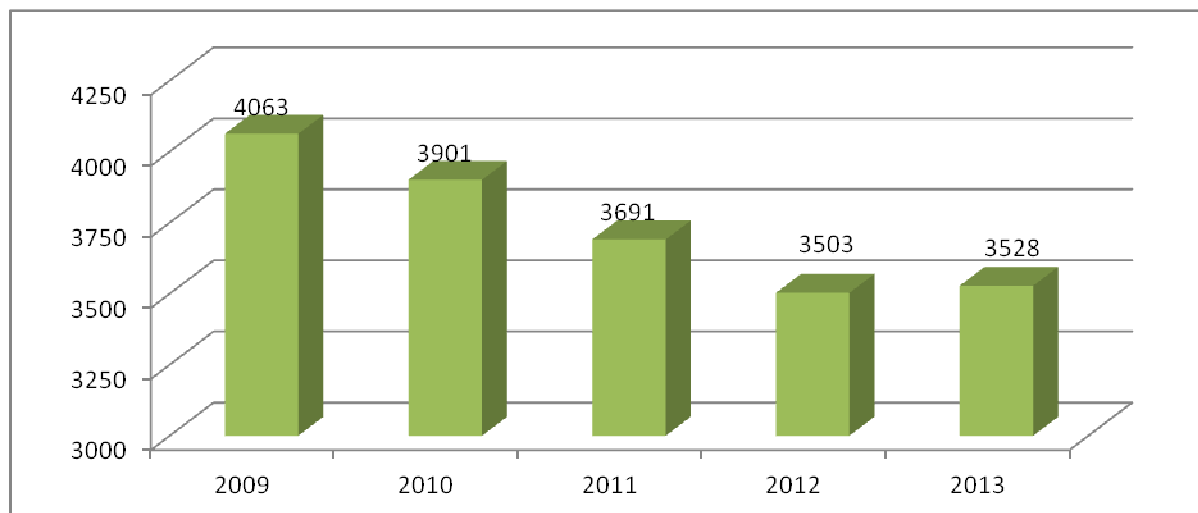
7.2.1.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Od momentu zmiany kryteriów dochodowych w IV kwartale 2012r. zatrzymana została tendencja spadkowa liczby osób korzystających w ciągu roku z tej formy pomocy. Liczba biorców w roku 2013 była nieznacznie większa (0,7%) od roku poprzedniego⁴³.

Wykres: Liczba świadczeniobiorców zasiłku stałego

⁴² art. 17 ust. 1 pkt 19, art. 37 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

⁴³ Źródło: OU POMOST

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 r. pomocą w formie zasiłku stałego objęto około 3,5 tys. osób. Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim mężczyźni stanowiący 66% ogółu biorców.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
19-24	0,92%	1,04%	0,98%
25-34	5,67%	6,10%	5,88%
35-44	10,33%	9,81%	10,07%
45-59	53,75%	45,31%	49,53%
60-64	13,83%	21,23%	17,53%
65 i więcej	15,50%	16,52%	16,01%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	18,67%	15,00%	16,83%
gimnazjalne i poniżej	29,25%	29,27%	29,26%
zasadnicze zawodowe	20,67%	34,07%	27,37%
średnie ogólne i zawodowe	25,00%	16,95%	20,97%
policealne	1,08%	0,86%	0,97%
wyższe	5,33%	3,85%	4,59%
stan cywilny			
panna/kawaler	30,58%	42,37%	36,48%
konkubina/konkubent	0,50%	0,43%	0,47%
rozwiedziona/rozwiedziony	28,00%	32,34%	30,17%
separowana/separowany	3,50%	3,63%	3,57%
wdowa/wdowiec	13,25%	4,32%	8,79%
zamężna/zonaty	24,17%	16,90%	20,54%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	11,25%	9,86%	10,55%
bierny zawodowo	87,25%	88,89%	88,07%
pracujący	1,50%	1,21%	1,36%

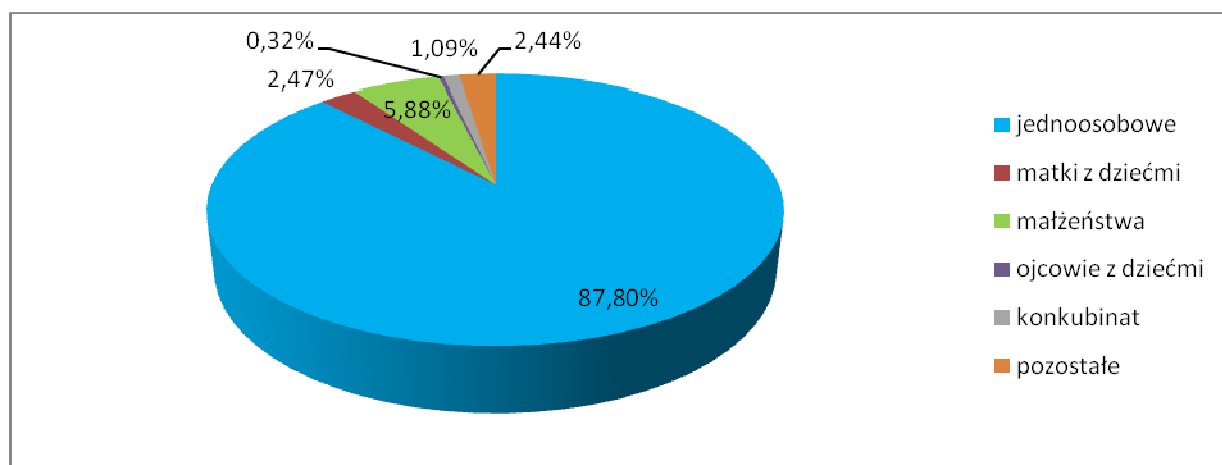
Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Największą grupę odbiorców tj. prawie 50%, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią blisko 54%, natomiast mężczyźni ponad 45%. Wśród ogółu świadczeniobiorców 29,26% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe, 27,37% zasadnicze zawodowe. Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosi blisko 21%. Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet panny stanowią prawie 31%, osoby po rozwodzie 28%. Odsetek kobiet pozostających w związku małżeńskim wynosi ponad 24%. Natomiast w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą zasiłki stałe są osoby stanu wolnego tj. kawalerowie 42,37% oraz osoby po rozwodzie 32,34%. Wśród świadczeniobiorców zasiłków stałych 88,07% to osoby biernie zawodowo, około 1% stanowią osoby pracujące. Nie zachodzą tu rozbieżności jeżeli chodzi o płeć - jest to dominująca pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet jak i do mężczyzn.

W porównaniu z rokiem 2012 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych pozostają na podobnym poziomie.

Wśród świadczeniobiorców zasiłków stałych dominują osoby z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności które stanowią 75% ogółu. przy czym orzeczenie wydane na czas nieokreślony posiada 30% świadczeniobiorców, a na czas określony 45%.

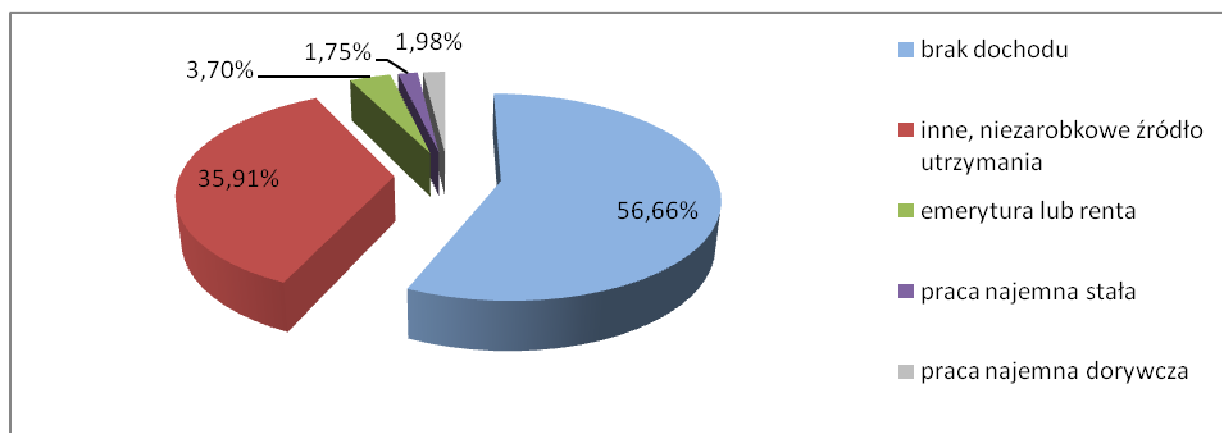
Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe –87,80% ogółu świadczeniobiorców (w 2012 r. – 89%, w 2011 r. – 86%), osoby pozostające w rodzinach stanowią około 12% ogółu świadczeniobiorców. Wśród rodzin korzystających z zasiłków stałych małżeństwa stanowią ok. 6% (wśród nich najwięcej jest małżeństw bez dzieci) oraz rodziny niepełne ok. 3% (w tej grupie najliczniej występują matki samotnie wychowujące jedno dziecko).

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych należą przede wszystkim do rodzin nie posiadających żadnego własnego dochodu 56,66% (w 2012 r. – 57% w 2011 r. - 52%) oraz takich, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – prawie 36%, przy czym świadczenia emerytalno-rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku prawie 4% rodzin.

Tabela: Wysokość łącznego dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków stałych

bez dochodu	58%
1-499	42%
500 i powyżej	0,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Największy odsetek świadczeniobiorców zasiłków stałych rekrutuje się z rodzin nie wykazujących żadnych dochodów - stanowią oni 58% ogółu świadczeniobiorców oraz rodzin osiągających dochód w granicach 500 zł – 42%. Poza ubóstwem (91%) i niepełnosprawnością (92%) do głównych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków stałych należą długotrwała lub ciężka choroba (77%), bezdomność (7%) alkoholizm (7%) i bezrobocie (12%).

7.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano następujące środki:

w 2009 r. - 14 352 857 zł,

w 2010 r. - 13 851 767 zł,

w 2011 r. - 12 919 649 zł,

w 2012 r. – 12 383 214 zł.

w 2013 r. – 14 735 190 zł.

Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę w 2013 r. wyniosła 427,65 zł.

7.2.1.5 Wnioski

W Gminie Miejskiej Kraków od roku 2008 notowano spadek liczby osób objętych pomocą w formie zasiłku stałego. Tendencja ta uległa zmianie w wyniku podwyższenia w IV kwartale 2012 roku kryterium dochodowego uprawniającego do tej formy pomocy.

W roku 2013 zanotowano niewielki wzrost liczby świadczeniobiorców w stosunku do roku poprzedniego. Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków stałych w kolejnych latach będą wpływać następujące czynniki:

- skala uzyskiwania przez świadczeniobiorców kontynuacji posiadanych orzeczeń o niepełnosprawności w zakresie stopnia niepełnosprawności. Tylko około 30% świadczeniobiorców w roku 2013 legitymowało się orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym na czas nieokreślony.

- sytuacja demograficzna Gminy Miejskiej Kraków, głównie znaczący wzrost odsetka gospodarstw jednoosobowych w skali zbiorowości oraz wydłużanie się średniej długości życia. Prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, w tym głównie kobiet. Znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców zasiłków stałych, którymi w zdecydowanej większości są osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe, przy czym aktualnie przeważają mężczyźni. Ponadto wydłuża się przeciętne dalsze trwanie życia w związku z czym liczba osób starszych, niepełnosprawnych w populacji będzie wzrastać.

Przewiduje się również utrzymanie tendencji wzrostowej kosztów udzielania świadczeń w formie zasiłków stałych. W latach 2010-2012 łączny koszt tych świadczeń notował spadek rok do roku. W roku 2013 w związku z waloryzacją kryteriów dochodowych wzrósł w stosunku do lat ubiegłych jednostkowy koszt świadczenia a w konsekwencji łączna kwota udzielanych świadczeń.

7.2.2 Turnusy rehabilitacyjne

Formą wsparcia adresowaną do osób niepełnosprawnych jest udział w turnusie rehabilitacyjnym. Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Osoba niepełnosprawna, której przyznano dofinansowanie, dokonuje

wyboru turnusu sama, zgodnie z zaleceniami i przeciwwskazaniami lekarza zawartymi we wniosku lekarskim.

O dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym ze środków PFRON może ubiegać się osoba niepełnosprawna, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

-65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia - w przypadku osoby samotnej,

-50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym i została skierowana na turnus na wniosek lekarza, pod którego opieką się znajduje. W przypadku przekroczenia kwot dochodu, o których mowa powyżej, kwotę dofinansowania pomniejsza się o kwotę, o którą ten dochód został przekroczony⁴⁴.

7.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

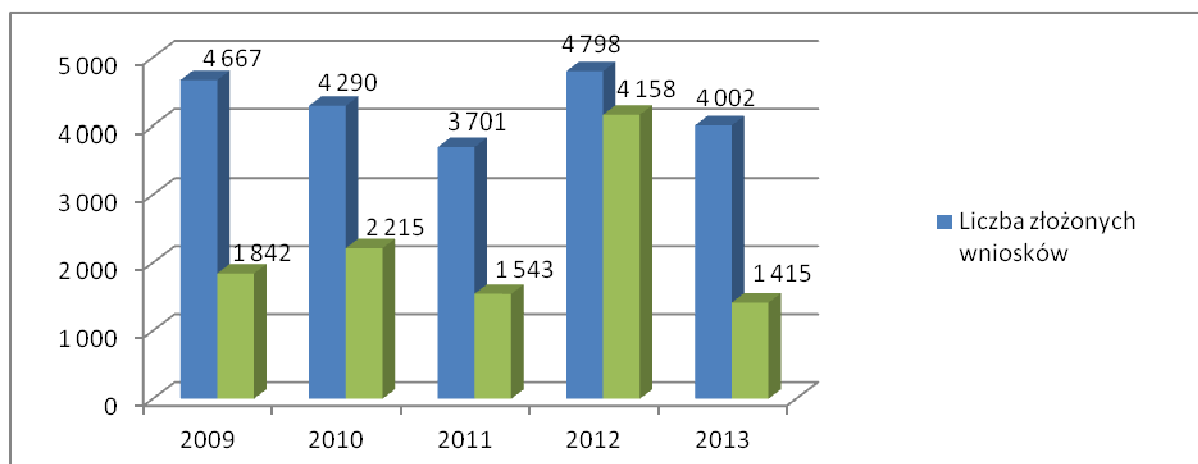
7.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.2.3 Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

Analiza danych z lat 2009 - 2011 pokazuje spadek liczby osób ubiegających się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym (co mogło być wynikiem ograniczonych środków finansowych). Odsetek wykorzystanych dofinansowań w stosunku do ogólnej liczby złożonych wniosków w prezentowanym przedziale czasu wyniósł średnio ok. 45%. W roku 2012 sytuacja ta uległa zmianie. O dofinansowanie uczestnictwa w turnusie ubiegało się 4 798 osób niepełnosprawnych oraz 1 322 opiekunów tych osób. Ostatecznie w wyniku zgłoszonych rezygnacji z turnusów skorzystało 4 158 osób niepełnosprawnych i 987 opiekunów tych osób. W roku 2013 wpłynęło 4 002 wniosków, z turnusów skorzystało 1 906 osób, w tym 1 415 osób niepełnosprawnych oraz 491 opiekunów.

Wykres: Wnioski osób niepełnosprawnych o dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

⁴⁴ Art. 10c ust. 1, art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. "a" ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2010 r, Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.)

Wysokość dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych wyniosła:
w 2009 r. – 1 743 160 zł;
w 2010 r. – 2 047 801 zł;
w 2011 r. – 1 763 388 zł;
w 2012 r. – 4 285 175 zł;
w 2013 r. – 1 698 299 zł.

7.2.2.5 Wnioski

Liczba przyznanych dofinansowań do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym uzależniona jest od wysokości środków przekazanych na realizację zadania przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W ostatnich latach liczba osób zainteresowanych tą formą wsparcia malała, jednak odsetek pozytywnie rozpatrzonych wniosków oscylował w granicach 40-50%. W roku 2012 w wyniku dużo większej puli środków przeznaczonych na realizację tego zadania z turnusów rehabilitacyjnych skorzystało 86,7% osób, które złożyły wnioski. W 2013 roku odsetek ten wyniósł 35,4%. Aby zapewnić możliwość skorzystania z udziału w turnusie jak największej liczbie osób Ośrodek stosuje określone w przepisach szczegółowych zasady dotyczące otrzymania dofinansowania m.in. prowadzona jest weryfikacja dotychczasowego uczestnictwa w turnusach, tak aby jak najwięcej nowych osób wymagających tego rodzaju wsparcia mogło z niego skorzystać.

7.2.3 Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

Bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego elementach zewnętrznych, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub zmniejszają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym. Likwidacja barier w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej ma na celu umożliwienie jej lub w znacznym stopniu ułatwienie, wykonywania podstawowych, codziennych czynności, a przede wszystkim poruszania się w miejscu zamieszkania. W ramach tego zadania najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do budowy pochylni dla osób niepełnosprawnych ruchowo umożliwiającej samodzielne poruszanie się, w przypadku gdy zastosowanie innych rozwiązań z uwagi na warunki techniczne jest niemożliwe, zakupu i montażu podnośników, platform schodowych, transporterów schodowych, wind przyściennych i innych urządzeń do transportu pionowego, w przypadku, gdy zastosowanie urządzeń alternatywnych ze względu na wysokie koszty lub warunki techniczne nie jest możliwe, dostosowania łazienek i innych pomieszczeń w celu samodzielnego funkcjonowania.

Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji.

Bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów lub urządzeń.

Likwidacja barier w komunikowaniu się i technicznych ma na celu umożliwienie lub w znacznym stopniu ułatwienie, osobie niepełnosprawnej wykonywania podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. W ramach tych zadań najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do: zakupu oporęczowania do mieszkania, podnośników wannowych i transportowo - kąpielowych, wózków toaletowych, lub zestawów głośnomówiących, telefonów ze specjalistycznym oprogramowaniem dla osób niewidomych, programów udźwiękawiających.

7.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

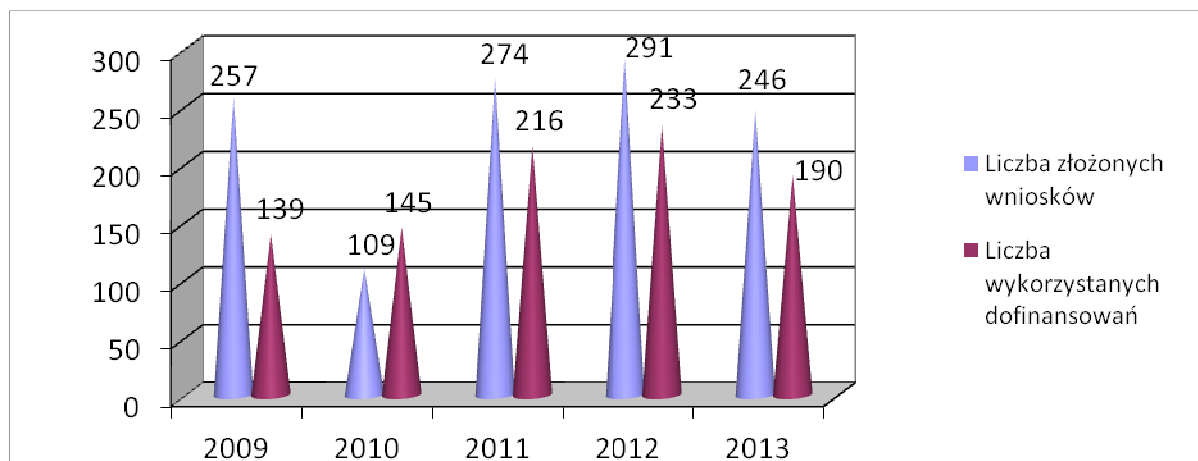
7.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

7.2.3.3 Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

W roku 2013 liczba złożonych wniosków w ramach dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych wyniosła 1 677, z czego liczba wykorzystanych dofinansowań wyniosła 569.

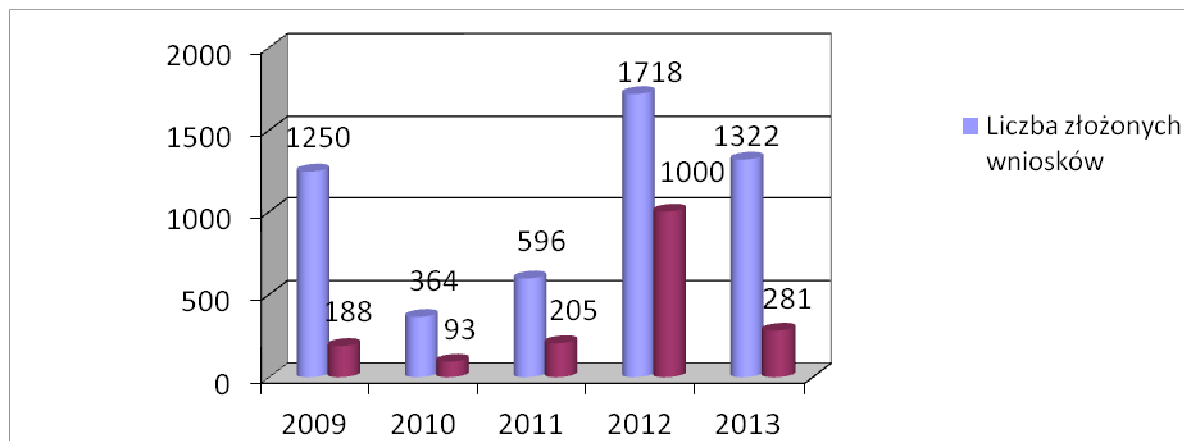
Wykres : Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

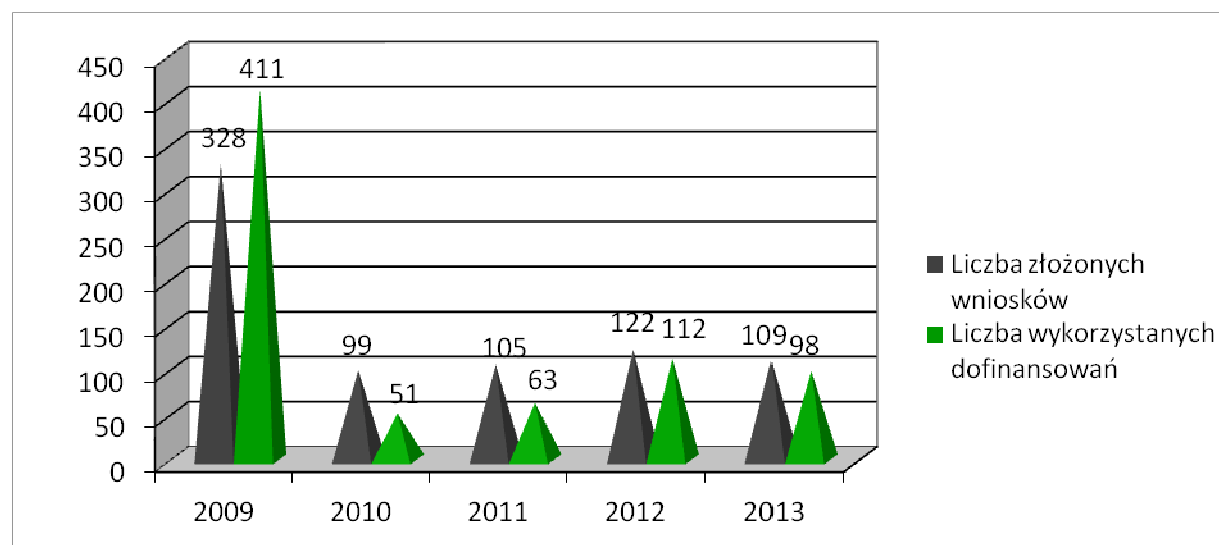
Najwięcej składanych wniosków z zakresu likwidacji barier dotyczy barier w komunikowaniu się. Jednocześnie odsetek pozytywnie rozpatrzonych wniosków tj. przyznanych dofinansowań jest w przypadku tych barier najniższy. Analizując stosunek liczby złożonych wniosków do liczby przyznanych dofinansowań w latach 2009 - 2013 można stwierdzić, że najwyższy wskaźnik procentowy dotyczy likwidacji barier technicznych. W 2013 roku wskaźniki te kształtowały się podobnie jak w latach ubiegłych. Najwięcej rozpatrzonych wniosków pozytywnie, w stosunku do złożonych wniosków, dotyczyło dofinansowania likwidacji barier technicznych – 89,9% najmniej dofinansowania likwidacji barier w komunikowaniu się – 21,3%.

Wykres : Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres : Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier technicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe na realizację zadania wyniosły:

w 2009 r. – 2 149 316 zł, w tym na :

likwidację barier architektonicznych 1 490 573 zł

likwidację barier technicznych 262 890 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 395 853 zł.

w 2010 r. – 1 591 117 zł, w tym na:

likwidację barier architektonicznych 1 325 803 zł,

likwidację barier technicznych 63 428 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 201 886 zł.

w 2011 r. - 2 344 589,71 zł, w tym na:

likwidację barier architektonicznych 1 915 257,69 zł,

likwidację barier technicznych 77 518,70 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 351 813,32 zł.

w 2012 r. – 4 062 597,06 zł, w tym na:

likwidację barier architektonicznych 1 913 073,61 zł,

likwidację barier technicznych 312 320,83 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 1 837 202,62 zł.

w 2013 r. – 2 342 838,33, w tym na:

likwidację barier architektonicznych 1 620 412 zł,

likwidację barier technicznych 315 964,54 zł,

likwidację barier w komunikowaniu się 406 461,79 zł.

8 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy rodzinom z dziećmi

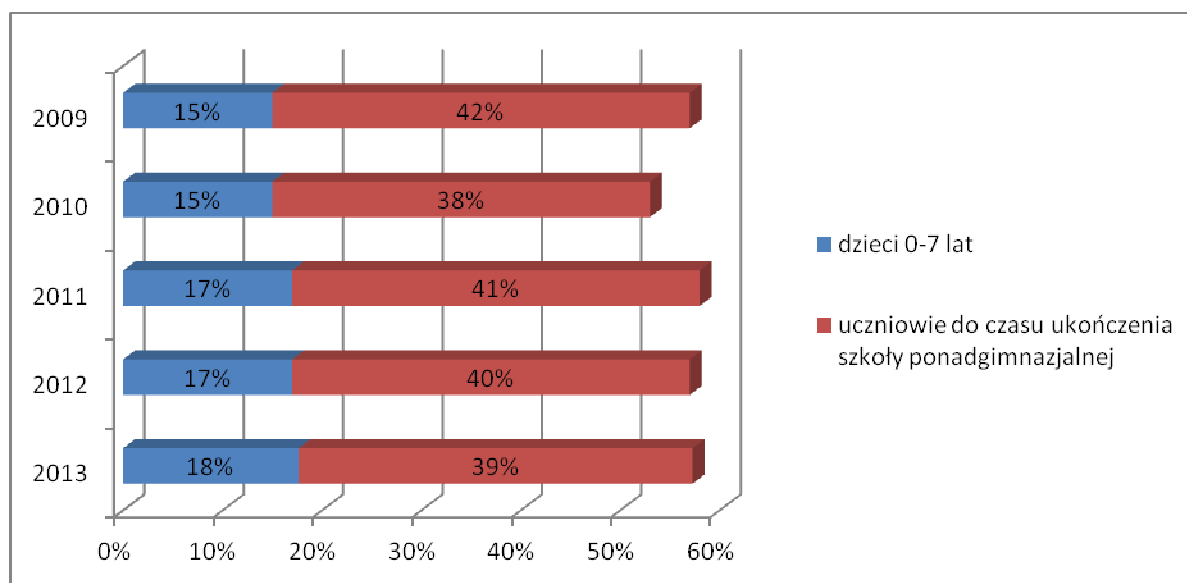
8.1 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Wskazana forma pomocy została opisana w rozdziale 10 *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach*, podrozdział 10.2.3.

Należy podkreślić, że szczególną grupą odbiorców świadczenia są dzieci i młodzież.

Udział dzieci w ogólnej liczbie osób otrzymujących pomoc w formie posiłku (bez uwzględnienia posiłków realizowanych na podstawie art. 6a) wyniósł średnio 57% w skali roku. Natomiast odsetek dzieci, w wieku od lat 7 do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, w ogólnej liczbie świadczeniobiorców wyniósł około 42%. Odsetek osób w poszczególnych kategoriach wiekowych tj. dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej w prezentowanym przedziale czasowym utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Zauważyć można niewielką tendencję wzrostową liczby dzieci do 7 roku życia.

Wykres: Udział dzieci w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby niepełnoletnie stanowią blisko 33% ogółu świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu. Największy odsetek stanowią dzieci w wieku od 7 lat do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu wyraża chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola udziela pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka, o udzieleniu pomocy. Przyznanie pomocy, o której mowa powyżej, nie wymaga ustalania sytuacji rodziny w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania przez ośrodek pomocy społecznej decyzji administracyjnej. Środki na zakup posiłku, są przekazywane przez ośrodek pomocy społecznej na podstawie sporządzonej listy uczniów lub dzieci oraz liczby spożytych posiłków w przyjętym okresie

rozliczeniowym. W 2013 r. z posiłków przyznawanych dzieciom na podstawie decyzji dyrektora szkoły skorzystało 1 316 dzieci.

8.1.1 Wnioski

Analiza danych dotyczących realizacji programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” za lata 2009 - 2013 wskazuje, że nie ma dzieci oraz osób wymagających dożywiania, które nie zostały objęte pomocą w ramach Programu. Niemniej jednak prognozy dotyczące liczby dzieci w Krakowie wskazują, że populacja ta będzie się systematycznie zwiększać, przy czym największy wzrost dotyczy dzieci w przedziale wiekowym 7-12 lat.

8.2 Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie w zakresie przeciwdziałanie przemocy w rodzinie podejmują działania w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 1995 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”. Zadania określone w powyższych aktach prawnych są realizowane wobec wszystkich członków w rodzinach uwikłanych w przemoc, zarówno wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak i wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Osobom, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą udzielana jest pomoc z zakresu wsparcia psychologicznego, prawnego, rodzinnego oraz socjalnego. Mają one także możliwość uczestniczenia w grupach wsparcia, które są organizowane przez pracowników na terenie Ośrodka, bądź są prowadzone we współpracy z instytucjami świadczącymi pomoc psychologiczną w Krakowie.

Osoby, które potrzebują poradnictwa prawnego lub psychologicznego związanego z sytuacją przemocy w rodzinie, mogą skorzystać z bezpłatnego poradnictwa w filiach MOPS świadczonego bezpłatnie dla mieszkańców Krakowa. Ponadto pomoc psychologiczną w formie interwencji kryzysowej oferuje działający całodobowo Ośrodek Interwencji Kryzysowej, ul. Radziwiłłowska 8b. W pracy socjalnej realizowanej w ramach Programu pracownicy socjalni oraz pozostali pracownicy MOPS zaangażowani w pracę z osobami dotkniętymi przemocą, udzielają wsparcia w trakcie wykonywanych obowiązków.

W pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą, do osób wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie kierowane są oddziaływania mające na celu zmotywowanie do zmiany postaw oraz skierowanie do uczestnictwa w grupie korekcyjno – edukacyjnej prowadzonej w Ośrodku. Ponadto osoby te mogą korzystać z bezpłatnych indywidualnych konsultacji psychologicznych.

W sytuacji wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” pracownicy Ośrodka wraz z przedstawicielami innych instytucji wskazanymi w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, jako grupa robocza powołana dla danego przypadku, podejmują działania mające na celu udzielenie stosownej pomocy oraz przerwanie przemocy.

Działania związane z procedurą „Niebieskie Karty” są włączone w zakres działań realizowanych w oparciu o uchwałę nr C/1334/10 z dnia 12 maja 2010 Rady Miasta Krakowa w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków. Realizacja Programu odbywała się w 2013 roku m.in. poprzez:

- tworzenie grup wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie. W 2013 r. funkcjonowało 2 grupy wsparcia, w których uczestniczyło 30 osób dotkniętych przemocą,
- podejmowanie działań korekcyjno – edukacyjnych skierowanych do sprawców przemocy. W 2013 r. udział w cotygodniowych spotkaniach dla osób stosujących przemoc w rodzinie wzięło 25 mężczyzn,
- podejmowanie przez pracowników socjalnych działań informacyjno – edukacyjnych skierowanych do ogółu społeczności lokalnej, grup ryzyka oraz do przedstawicieli instytucji oświatowych i ochrony zdrowia z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,

- w ramach realizacji procedury „Niebieskie Karty” zostało powołanych 715 grup roboczych, które spotykały się 4 360 razy.

8.2.1 Infrastruktura

Realizacja Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie odbywa się w zasobach lokalowych MOPS.

8.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie przewidzianym ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”.

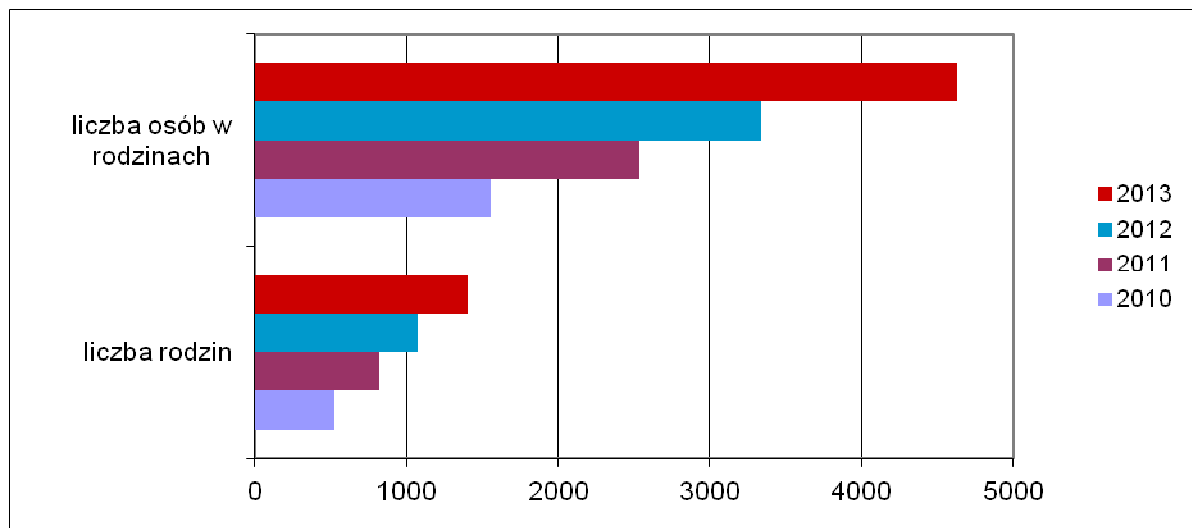
8.2.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.2.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie

Od czasu wejścia w życie procedury „Niebieskie Karty” ilość środowisk objętych przez Ośrodek pomocą z powodu stwierdzonej przemocy znacząco wzrosła. Ma to związek z przekazywaniem „Niebieskich Kart” wszczynanych przez wszystkie instytucje do tego uprawnione do kancelarii Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego mieszczących się w Filiach Ośrodka oraz z faktem, że procedurę wszczyna się już w sytuacji powzięcia podejrzenia o zaistnieniu przemocy. Część z rodzin, w których doszło do zjawiska przemocy oprócz pomocy prawnej i psychologicznej otrzymuje również pomoc finansową. W 2013 r. Ośrodek przyznał pomoc finansową dla 187 rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”.

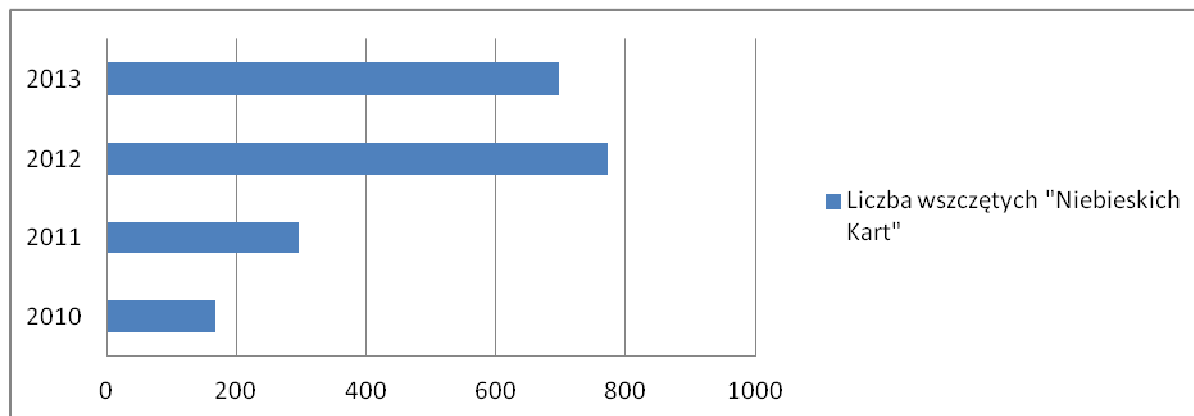
Wykres: Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy w rodzinie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 roku pracownicy socjalni założyli 193 „Niebieskie Karty”, z innych instytucji zobowiązanych do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” w 2013 r. wpłynęło 504 „Niebieskich Kart” (467 – Policja, 23 – oświata, 9 – ochrona zdrowia, 5 - MKRPA) co w łącznej liczbie stanowi 697 „Niebieskich Kart”. Poniższy wykres obrazuje liczbę wszczętych Niebieskich Kart, w oparciu o które udzielana była pomoc rodzinom dotkniętym przemocą w 2013 roku i w latach ubiegłych.

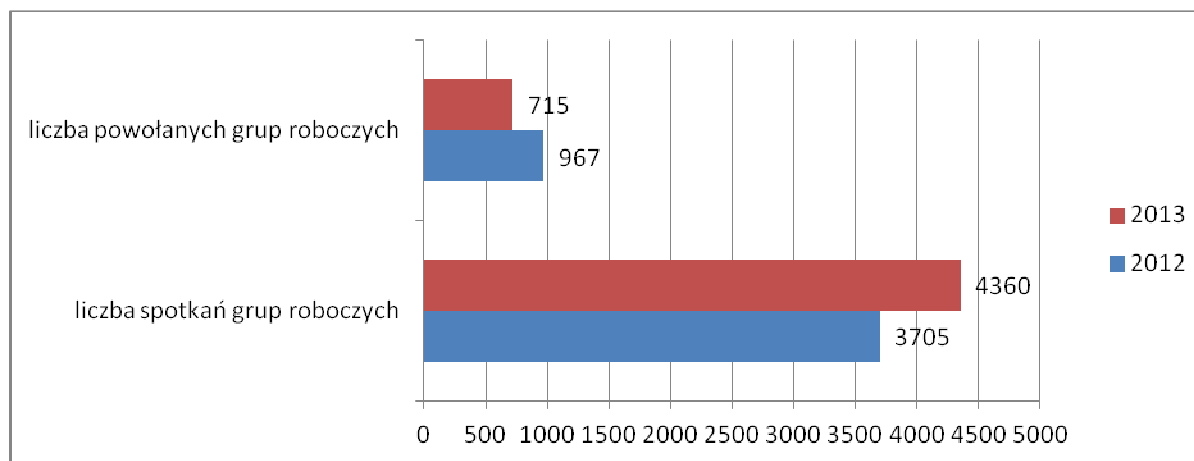
Wykres : Porównanie liczby wszczętych Niebieskich Kart z lat 2010 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 roku w odniesieniu do rodzin, w których doszło do przemocy powołanych zostało 715 grup roboczych, które spotykały się 4360 razy.

Wykres : Liczba powołanych grup roboczych oraz liczba zrealizowanych spotkań

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie finansowane były z budżetu Gminy Miejskiej Kraków. Z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana była dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w wys. 14 400 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2013r. wyniósł 1 196 500 zł (koszt realizacji Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie), w tym: 1 182 100 zł - środki Gminy Miejskiej Kraków, 14 400 zł – dotacja z budżetu Wojewody na zadanie realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale 14 dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

8.3 Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą

Na podstawie zapisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego i socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- interwencji kryzysowej i wsparcia;

- ochrony przed dalszym krzywdzeniem, poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania do osoby pokrzywdzonej;
- zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;

Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą obejmuje udzielanie specjalistycznej pomocy w zakresie terapeutyczno - wspomagającym, w tym poradnictwa specjalistycznego psychologicznego, prawnego, pedagogicznego, rodzinnego, medycznego, pracy socjalnej oraz całodobowe zapewnienie schronienia.

W 2013 roku z pomocy w formie schronienia skorzystało 132 osób w tym 57 kobiety i 75 dzieci. Udzielonych zostało 2 354 porad, w tym 238 porad psychologicznych, 439 porad pedagogicznych, 361 porad prawnych, 499 porad socjalnych oraz 817 porad medycznych.

8.3.1 Infrastruktura

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonuje jedna placówka udzielająca schronienia osobom doświadczającym przemocy prowadzona na zlecenie gminy przez organizację pozarządową.

Tabela: Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą wraz z liczbą miejsc w latach 2010-2013*

Nazwa i adres jednostki	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013
Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą os. Krakowiaków 46	50	50	50	50

*wg danych na 31 grudnia danego roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

8.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Placówka jest prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

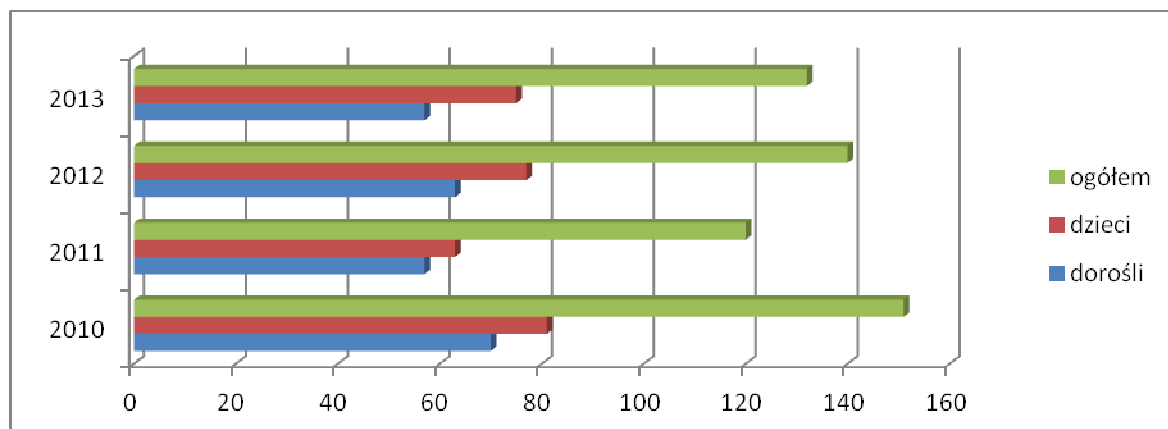
8.3.3 Kadra

W realizację zadania w 2013 roku zaangażowanych było 14 osób z organizacji pozarządowej.

8.3.4 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą

W latach 2010 - 2013 Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą udzielał schronienia średniorocznie ponad 115 osobom.

Wykres: Liczba osób objętych schronieniem w Ośrodku dla Osób Dot. Przemocą w latach 2010 –

2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej na realizację zadania wynosiła:

w 2009 r. - 397 100 zł

w 2010 r. - 425 100 zł

w 2011 r. - 425 100 zł

w 2012 r. - 425 100 zł

w 2013 r. - 425 100 zł.

8.3.6 Wnioski

Od początku realizacji programu obserwujemy sukcesywny wzrost liczby rodzin objętych wsparciem w ramach realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zmianie uległa także struktura rodzin, które są obejmowane pomocą MOPS. Wcześniej Ośrodek realizował „Niebieskie Karty” głównie w rodzinach, w których oprócz problemu przemocy w rodzinie dostrzegalna była potrzeba wsparcia finansowego i pomocy materialnej. Obecnie kryterium finansowe nie jest wyznacznikiem powodu, dla którego rodzina zostaje objęta pomocą Ośrodka, lecz wszystkie rodziny, w których doszło do ujawnienia zjawiska są obejmowane pomocą MOPS.

Analizując poziom zgłaszanych potrzeb w zakresie przemocy w rodzinie oraz ofertę pomocy, jaka jest dostępna w Krakowie, można postawić tezę, że infrastruktura służąca zapewnieniu specjalistycznej pomocy oraz schronienia dla osób doświadczających przemocy jest wystarczająca wobec istniejącego w środowisku zapotrzebowania, a zakres udzielanej pomocy dostosowany do diagnozowanego poziomu potrzeb.

8.4 Placówki wsparcia dziennego

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte nieodpłatną opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego, prowadzonej w formie: wsparcia dziennego, prowadzonej w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- specjalistycznej;
- pracy podwórkowej, realizowanej przez wychowawcę.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku: opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego.

Do zadań placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej należy w szczególności: organizacja zajęć socjoterapeutycznych, terapeutycznych, korekcyjnych, kompensacyjnych i logopedycznych oraz realizacja indywidualnych planów korekcyjnych, programów psychoedukacyjnych lub psychoprofilaktycznych, w tym terapia pedagogiczna, psychologiczna i socjoterapia.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej realizuje natomiast działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

Wszystkie placówki wsparcia dziennego, są zobowiązane współpracować z rodzicami lub opiekunami dziecka oraz placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt jest dobrowolny, chyba, że do placówki skieruje sąd⁴⁵.

Podstawowym zadaniem realizowanym przez placówki wsparcia dziennego było zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez pomoc w opiece i wychowaniu dziecka.

Placówki wsparcia dziennego zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka: bytowe, rozwojowe, emocjonalne, społeczne i religijne. Proponując i ukazując właściwe postawy i wartości, których niejednokrotnie brakuje w rodzinie biologicznej dziecka, placówka zapobiega powielaniu negatywnych wzorców i tworzeniu pokoleniowej patologii. Zadaniem placówek jest nie tylko bezpośrednia praca z dzieckiem, ale również praca z rodzinami wychowanków. Dzieci uczestniczą w zajęciach edukacyjnych, specjalistycznych i rekreacyjnych; mają również zapewniony posiłek. Placówki funkcjonują przez cały rok, we wszystkie dni robocze.

8.4.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2013 – według stanu na 31.12.2013 r. funkcjonowały 33 placówki wsparcia dziennego – 21 w formie opiekuńczej oraz 12 w formie specjalistycznej, prowadzone przez 17 organizacji pozarządowych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

8.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek wsparcia dziennego na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Śródmieście, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Krowodrza, Stowarzyszenie Rozwoju Dzieci i Młodzieży Alf, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Nowej Huty, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji, Zgromadzenie SS św. Michała, Salezjański Ruch Troski o Młodzież, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Parafia M.B. Częstochowskiej, Stowarzyszenie Siemacha, Kolegium Pijarów Kraków, Parafia pod wezwaniem św. Maksymiliana Kolbe, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji Fundacja Pomocy Rodzinie w Wychowaniu „Dom dla Dziecka”, Fundacja im. Św. Scholastyki oraz Fundacja „Mała Przystań”.

8.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2013 zaangażowane było 770 osób z organizacji pozarządowych (wg stanu na dzień 31.12.2013 r.).

⁴⁵ art. 18 ust. 1, art. 23, art. 24 ust. 1-4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

Tabela: Wykaz placówek wsparcia dziennego prowadzonych na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2009 – 2013*

	nazwa placówki	adres placówki	forma placówki	liczba miejsc 2009 *	liczba miejsc 2010 *	liczba miejsc 2011 *	liczba miejsc 2012 *	liczba miejsc 2013 *
1	Placówka Wsparcia Dziennego przy ZPOW Nr 1**	os. Szkolne 27	opiekuńcza	20	20	20	0	0
2	Placówka Wsparcia Dziennego przy ZPOW Nr 2**	ul. Chmielowskiego 6		20	20	20	0	0
3	Placówka Wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej	ul. Chmielowskiego 6		0	0	0	0	20
4	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Radość"	ul. Zamojskiego 1		40	40	40	40	40
5	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Wesołe Małolaty"	ul. Strzelców 15		65	65	65	65	65
6	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Wspólna Chata"	ul. Szlachetowskiego 31		60	60	60	60	60
7	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Amaltea"	ul. Borkowska 27		30	30	30	30	30
8	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Gratka"	ul. ks. Józefa 337		30	30	30	30	30
9	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Wesołe Urwisy"	ul. Popławskiego 17		45	45	45	45	45
10	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Dom"	ul. Skarbińskiego 16		25	25	25	25	25
11	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Promyczek"	ul. Włodkowica 7a		25	25	25	25	25
12	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Augustiańska"	ul. Augustiańska 22		35	35	35	35	35
13	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Przyjaciele K. Makuszyńskiego"	os. Na Wzgórzach 13a		55	55	55	55	55
14	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Dzieci z Jaskrowej"	Wadów, ul. Jaskrowa 5		30	30	30	30	30

15	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Alf"	ul. Tyniecka 122		35	35	35	35	35
16	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Świetliki"	al. Słowackiego 44		32	32	32	32	0
17	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Oratorium"	ul. Aleksandry 1		33	33	33	33	33
18	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Potworki"	os. Kalinowe 18		20	20	20	20	20
19	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Gwiazdeczki"	os. Albertyńskie 36		20	20	20	20	20
20	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Zwariowane Aniołki"	os. Wysokie 6		20	20	20	20	20
21	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Saltrom"	ul. Różana 5		70	70	70	70	70
22	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Mały Książę"	ul. Kurczaba 5		30	30	30	30	30
23	Placówka Wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej Szklane Domy	os. Szklane Domy 7		25	25	25	25	25
24	Placówka Wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej	os. Słoneczne 1		0	0	0	30	28
				765	765	765	775	741
25	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Chatka Puchatka"	ul. Stachewicza 33	specjalistyczna	40	40	40	40	40
26	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Akademia Młodzieży"	ul. Radzikowskiego 29		82	82	82	82	82
27	Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej „SIEMACHA SPOT	ul. Długa 42		175	175	175	175	210

28	Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej „SIEMACHA SPOT”	os. Górali 19		150	150	150	150	0
29	Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej „SIEMACHA SPOT”	ul. Na Kozłowie 25		175	175	175	175	185
30	Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej „SIEMACHA SPOT”	ul. Lea 55		175	175	175	175	0
31	Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej „SIEMACHA SPOT”	ul. Mogilska 58		150	150	150	150	170
32	Młodzieżowy Ośrodek Rozwoju Społecznego Bonarka City Center	ul. Kamieńskiego 11		0	0	150	175	175
33	Młodzieżowy Ośrodek Rozwoju Społecznego Centrum Rozwoju Com Com Zone	ul. Ptaszyckiego 6		175	175	175	175	210
34	Młodzieżowy Klub Umiejętności "Progress"	ul. Konopnickiej 19		100	100	0	0	0
35	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Iskierka"	ul. Strzelców 9a/1		30	30	30	30	30
36	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "SOS"	ul. Pijarska 2		35	35	35	35	35
37	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Maximilianum"	os. Tysiąclecia 86		25	25	25	25	25
38	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Ikar"	ul. Bujaka 15		30	30	30	30	30
39	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej „Benedictus”	ul. Rynek Podgórski 4/1a		30	30	30	30	30
				1372	1372	1422	1447	1222
Łączna liczba miejsc				2137	2137	2187	2222	1963

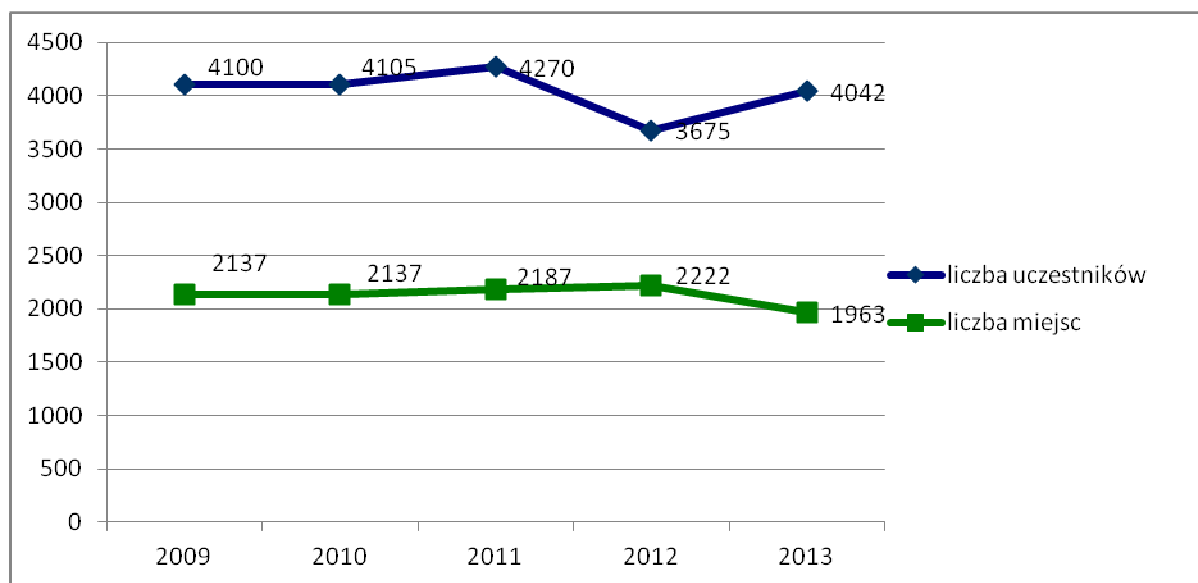
*wg danych na 31 grudnia danego rok,** jednostki budżetowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.4.4 Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba dzieci i młodzieży, które w latach 2009-2013 korzystały ze świadczeń oferowanych przez jednostki tego typu średniorocznie wynosiła około 4 000. Około 12% uczestników placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej to dzieci i młodzież z rodzin alkoholowych. Analogiczny odsetek dla placówek prowadzonych w formie opiekuńczej wynosi około 13%⁴⁶.

Wykres: Liczba uczestników i liczba miejsc w krakowskich placówkach wsparcia dziennego w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność placówek wsparcia dziennego wyniosły:

- w 2009 r.: 7 663 080 zł, w tym 212 230 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- w 2010 r.: 7 773 236 zł, z czego 238 518 zł to wydatki jednostek publicznych;
- w 2011 r.: 8 103 858 zł, w tym 236 269 zł przeznaczono na funkcjonowanie jednostek budżetowych;
- w 2012 r.: 8 110 077,65 zł w tym 171 477,65 zł przeznaczono na funkcjonowanie jednostek budżetowych;
- w 2013 r.: 7 257 890,00 zł.

8.4.6 Wnioski

W porównaniu do roku 2012 wzrosła liczba dzieci korzystających z opieki w placówkach wsparcia dziennego. Prognozy demograficzne nie wskazują na znaczący wzrost ogólnej liczby dzieci i młodzieży w Krakowie, jednak wg szacunków nastąpi zwiększenie liczebności grupy w przedziale wiekowym od 7 do 18 lat: z 74 585 w roku 2011 do 89 078 w roku 2025.

⁴⁶ Wg danych z rocznych sprawozdań PARPA-G1 za lata 2009-2013

W związku z tym istniejąca infrastruktura w zakresie jednostek wspierających rodzinę powinna być sukcesywnie rozbudowywana. Szczególnie istotne jest zwiększanie liczby placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej, lub liczby miejsc w tych placówkach. Mogą one stanowić istotny czynnik ograniczający występowanie wśród krakowskiej młodzieży postaw negatywnych.

8.5 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi⁴⁷. Pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi przeznaczona jest dla tych rodzin zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, w których wychowywane jest przynajmniej jedno dziecko niepełnosprawne i które w związku z niepełnosprawnością dziecka wymagają specjalistycznego wsparcia ze strony osób innych.

Szczegółowe warunki przyznawania tej formy pomocy oraz ustalania odpłatności określa uchwała Nr LXXIV/941/09 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 czerwca 2009 r. W przypadku, gdy dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, czyli aktualnie 456 zł, specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności określone w uchwale.

Celem przyznania pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi jest wsparcie rodziny w sposób umożliwiający zniwelowanie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym.

Adresatami pomocy są niepełnosprawne dzieci, które mają zdiagnozowane różnego rodzaju dysfunkcje, między innymi autyzm i inne zaburzenia zachowania i rozwoju, dziecięce porażenie mózgowe, epilepsję, choroby nowotworowe, obniżenie poziomu rozwoju intelektualnego, achondroplazję oraz inne choroby uwarunkowane genetycznie.

Specyfika opisywanej formy pomocy polega na tym, że usługi skierowane są nie tylko do dziecka niepełnosprawnego, ale również – w takim samym, a nawet większym stopniu – do całej jego rodziny (rodzice, rodzeństwo, także dziadkowie). Usługi świadczą osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym, w tym psycholog, pedagog, logopeda, asystent osoby niepełnosprawnej oraz pielęgniarka.

Dobór opiekuna o określonych kwalifikacjach podyktowany jest zdiagnozowanymi potrzebami rodziny. Niejednokrotnie u jednej rodziny usługi świadczy więcej niż jedna osoba (np. psycholog oraz dodatkowo logopeda).

Zakres czynności wykonywanych w ramach usług obejmuje:

1. Wspieranie rodziny w uczeniu i rozwijaniu umiejętności dziecka niepełnosprawnego niezbędnych do samodzielnego życia, w tym:
 - a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania,
 - b) motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji,
 - c) prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych,
 - d) wspieranie w codziennych czynnościach życiowych.
2. Interwencje i pomoc w życiu w rodzinie, w tym:

⁴⁷ art. 17 ust.1 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

- a) pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych: wsparcie psychologiczne, rozmowy terapeutyczne, pomoc w zakresie ułatwienia dostępu do poradnictwa specjalistycznego oraz interwencji kryzysowej,
 - b) ułatwienie rodzinie dostępu do edukacji i kultury, jako uzupełnienie oferty podmiotów odpowiedzialnych za realizację tego typu zadań,
 - c) doradztwo w zakresie możliwości uzyskania pomocy ze strony innych instytucji świadczących pomoc rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi,
 - d) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych związanych z niepełnosprawnością dziecka,
 - e) kształtowanie pozytywnych relacji w rodzinie oraz odpowiednich postaw wobec dziecka niepełnosprawnego.
3. Wspieranie i trening rodziny w zakresie wspomagania procesu leczenia dziecka niepełnosprawnego, w tym:
- a) wsparcie i trening umiejętności pielęgnacji dziecka niepełnosprawnego, w szczególności: utrzymania higieny, zmiany opatrunków, użycia środków pomocniczych, materiałów medycznych i przedmiotów ortopedycznych,
 - b) wsparcie i trening w zakresie uzgadniania i pilnowania terminów badań, zabiegów, wizyt u lekarza,
 - c) wsparcie i trening w zakresie podawania leków oraz obserwowania ewentualnych skutków ubocznych ich stosowania,
 - d) pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych
- Zakres usług uzależniony jest od sytuacji rodziny, która na zostać objęta pomocą, w tym w szczególności: liczby osób niepełnosprawnych w rodzinie, stanu zdrowia osób niepełnosprawnych oraz pozostałych członków rodziny, sytuacji zawodowej członków rodziny, a także innych czynników mogących mieć wpływ na zakres koniecznego wsparcia ze strony osób drugich. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 20 godzin tygodniowo, w szczególnie uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony do 30 godzin.

8.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi świadczone są przez Małopolski Zarząd Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

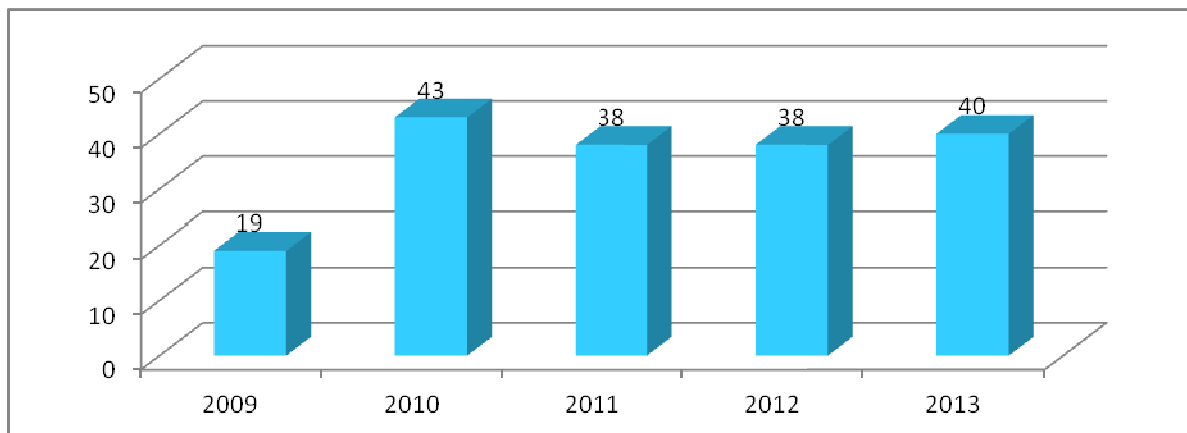
8.5.2 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi zaangażowanych było 29 osób z organizacji pozarządowych.

8.5.3 Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Pomoc w powyższej formie adresowana jest do rodzin. Pierwszym pełnym rokiem realizacji usług był rok 2010. Objęto wtedy pomocą 43 rodziny. W roku 2011 i 2012 z pomocy korzystało 38 rodzin. W 2013 r. usługami objęto 40 rodzin.

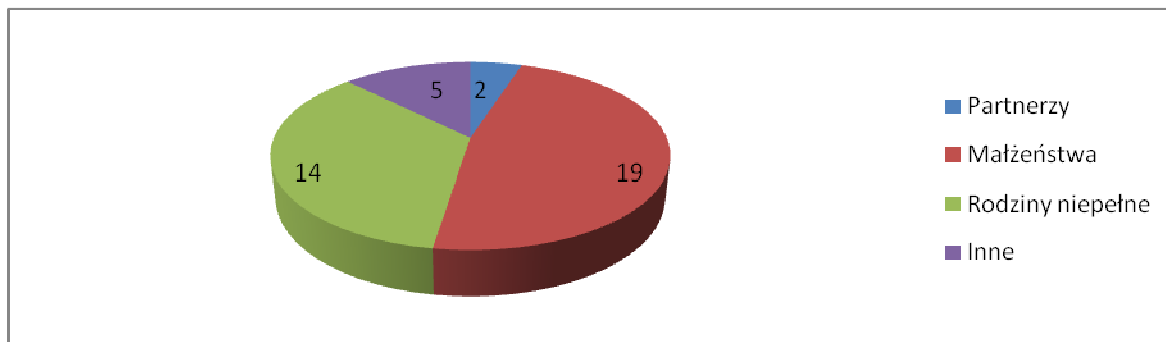
Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi korzystają przede wszystkim rodziny pełne, wśród których dominują małżeństwa. W grupie małżeństw najczęściej występują małżeństwa z dwojgiem dzieci (7). Rodziny niepełne to matki z jednym dzieckiem i matki z dwójką dzieci. W porównaniu z rokiem 2012 cechy demograficzno-społeczne rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

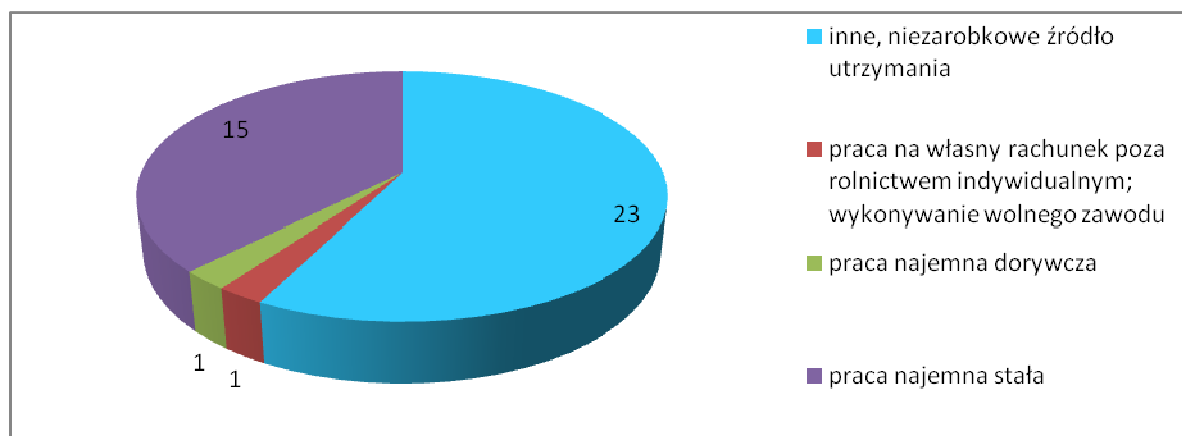
Wykres: Liczba rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi wg typu rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Ponad połowa świadczeniobiorców pomocy (w rozumieniu osób będących podmiotami decyzji przyznającej pomoc) ma wykształcenie co najmniej średnie z czego jedna czwarta legitymuje się wykształceniem wyższym. Rodziny korzystające z pomocy uzyskują dochody pochodzące przede wszystkim z niezarobkowych źródeł utrzymania w tym, w przypadku 2 rodzin jest to emerytura lub renta. Dla 15 rodzin głównym źródłem utrzymania jest dochód ze stałej pracy najemnej.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Generalnie można stwierdzić, że rodziny korzystające z pomocy znajdują się w dobrej sytuacji materialnej. Najwięcej rodzin uzyskuje dochód w przedziale pomiędzy 1 500 a 2 999 zł, natomiast 17 rodzin posiada dochód w wysokości 3 000 zł lub więcej.

Tabela: Dochód rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi

wysokość dochodu w rodzinach korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	liczba rodzin
0-1499	5
1500-2999	18
3000 i powyżej	17

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

8.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej na realizację zadania wynosiła:

w 2009 r. – 41 900 zł
w 2010 r. – 197 894 zł,
w 2011 r. – 241 196 zł,
w 2012 r. – 258 954 zł.
w 2013 r. – 261 766 zł

8.5.5 Wnioski

Z danych Wydziału Spraw Społecznych UMK w Krakowie wynika, że w 2013 r. 1 097 rodzin otrzymywało dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego. Dodatek ten, mogą uzyskać rodziny, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego. Tym samym można uznać, że znacznie więcej rodzin mogłoby się ubiegać o pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi. Należy mieć tu jednak na uwadze, że specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi są stosunkowo nową formą pomocy świadczoną przez MOPS w Krakowie. Mając świadomość wielkość grupy osób w Krakowie potencjalnie uprawnionych

do otrzymania tej formy pomocy można wnioskować, że w perspektywie czasu będzie zachodzić konieczność znaczącego zwiększania zakresu w jakim realizowana jest pomoc.

8.6 Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem

Zgodnie z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, piecza zastępcza dzieli się na pieczę rodzinną i instytucjonalną.

Rodzinna piecza zastępcza to system pieczy zastępczej, w skład którego wchodzi zawodowe, spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka.

Do dnia 31 grudnia 2011 r. system niezawodowych rodzin zastępczych tworzyły: rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem, w których opiekunami byli zarówno wstępni i rodzeństwo, jak i dalsza rodzina dziecka oraz rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem.

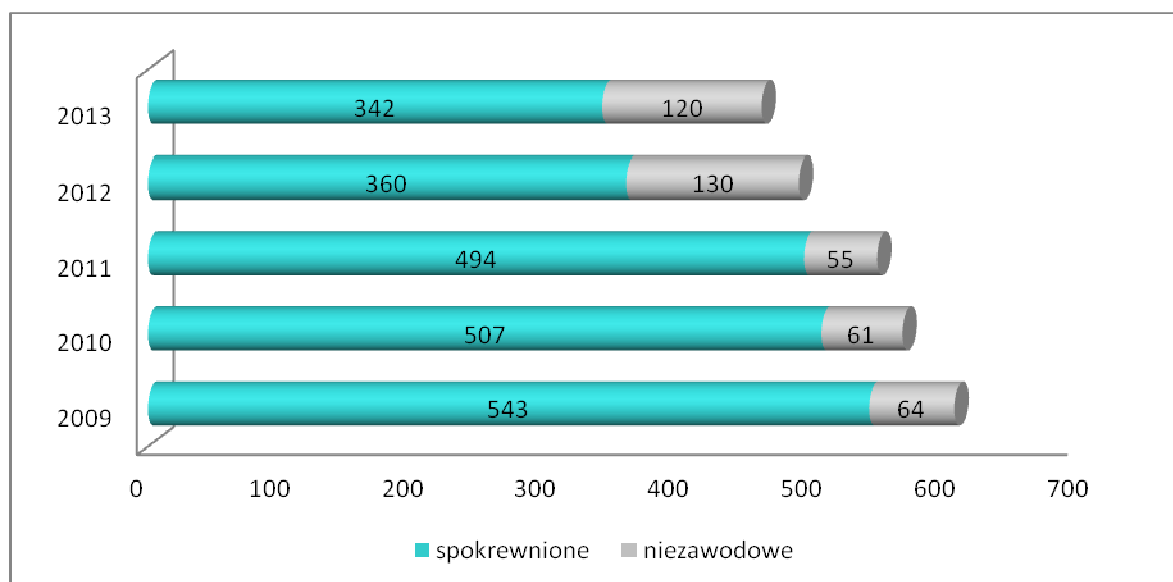
Od dnia 1 stycznia 2012 r. w miejsce dotychczasowych niezawodowych rodzin zastępczych, w skład których wchodziły rodziny spokrewnione i niespokrewnione, ustawodawca wprowadził podział na:

-rodziny zastępcze spokrewnione, które tworzą wyłącznie wstępni lub rodzeństwo dziecka oraz

-rodziny zastępcze niezawodowe, w których opiekunami są dalsi krewni lub osoby niespokrewnione z dzieckiem⁴⁸.

W związku z tym część dotychczasowych spokrewnionych rodzin zastępczych, od dnia 1 stycznia 2012 r. stało się z mocy ustawy, niezawodowymi rodzinami zastępczymi (stąd znaczące różnice na poniższym wykresie dotyczące lat 2011 i 2012).

Wykres: Spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze objęte pomocą Ośrodka w latach 2009 – 2013

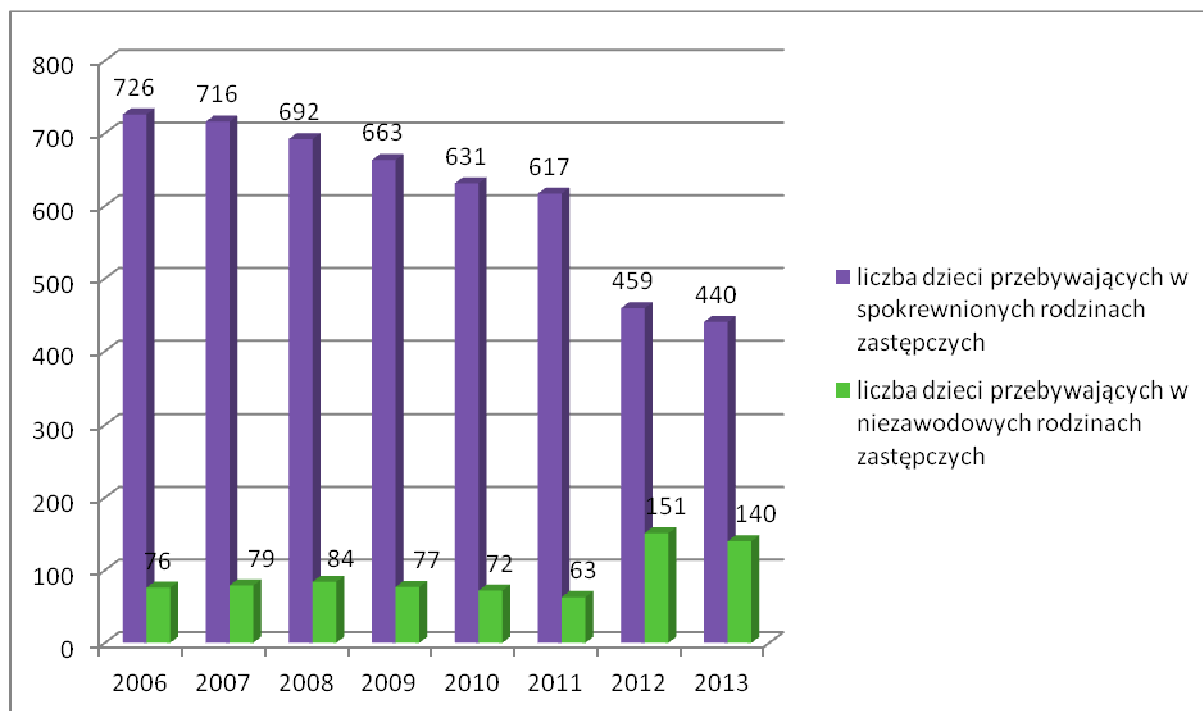
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W latach 2009 – 2013 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie obejmował pomocą średniorocznie 535 spokrewnionych i niespokrewnionych rodzin zastępczych. W 2013 roku objętych pomocą było 462 rodzin zastępczych.

⁴⁸ art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

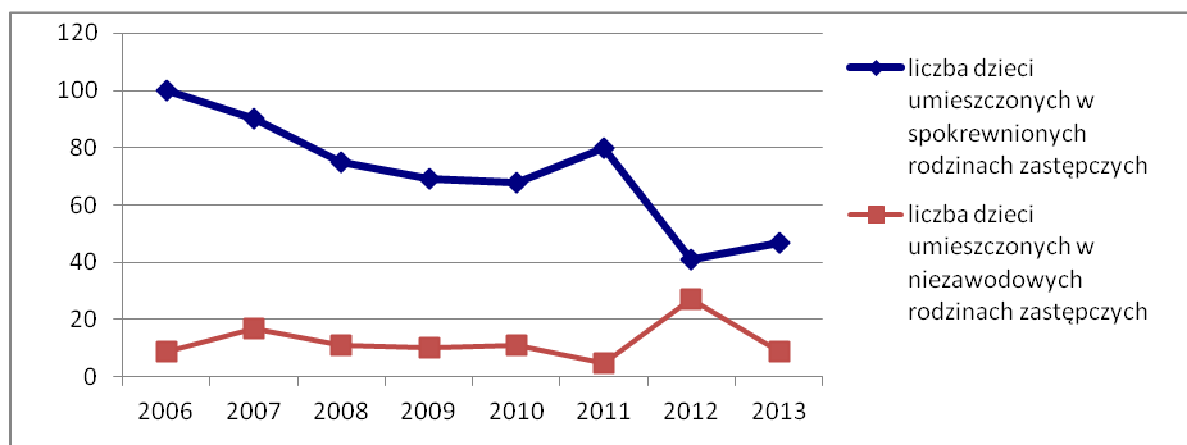
Ustanowione przez sąd rodziny zastępcze w roku 2013 sprawowały opiekę nad 580 małoletnimi, zamieszkującymi na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W 2013 roku zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych 47 dzieci, w rodzinach zastępczych niezawodowych 9. Od roku 2007 obserwuje się spadek liczby dzieci przebywających w rodzinach zastępczych zamieszkujących w Krakowie przy równocześnie znacznie mniejszym spadku liczby nowych dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych. Oznacza to, że więcej rodzin zastępczych kończy funkcjonowanie niż jest tworzonych. Powodem zakończenia funkcjonowania spokrewnionej niezawodowej rodziny zastępczej jest w ponad 50% usamodzielnienie wychowanka, opuszczenie przez dziecko tejże rodziny na mocy postanowienia sądu (18% - powrót do rodziny biologicznej, 3% - umieszczenie w innej rodzinie zastępczej, 2% - w rodzinie adopcyjnej, 11% - w instytucjonalnej pieczy zastępczej) lub wyprowadzenie się rodziny zastępczej poza Kraków. Tendencja „odpływu” rodzin zastępczych z Krakowa do ościennych powiatów wzrasta: w 2010 roku takie przypadki stanowiły 2,5 %, w 2011r. - 5,5%, w 2012 r. – 7%, natomiast w 2013 r. ponad 8%. W opisanych przypadkach decyzje o wyprowadzeniu się z Krakowa zazwyczaj podyktowane były poprawą warunków mieszkaniowych.

Wykres: Liczba dzieci przebywających w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2006 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Liczba dzieci umieszczanych w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2006 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej obowiązek zapewnienia dzieciom pozbawionym opieki rodziców opieki i wychowania w rodzinnej pieczy zastępczej poprzez nabór i kwalifikację kandydatów do pełnienia pieczy zastępczej oraz wspieranie rodzin zastępczych w wypełnianiu ról wynikających ze sprawowania pieczy zastępczej należy do organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, którym na mocy Zarządzenia z dnia 2011-12-06 NR 2918/2011 Prezydenta Miasta Krakowa został wyznaczony Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie.

Tabela: Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowane przez MOPS w latach 2012-13

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej		2012r.	2013r.
Działania			
Szkolenia dla kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	50	155
Kwalifikowanie kandydatów na niezawodowe i spokrewnione rodziny zastępcze	Liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych	90	97
Zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji.	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	108	144
Organizowanie grup wsparcia dla rodzin zastępczych	Liczba spotkań grup wsparcia	21	30
	Liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia	56	54
Organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy.	Liczba dzieci objętych pomocą wolontariuszy	37	49
Prowadzenie poradnictwa dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.	Liczba osób objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	253	267
	Liczba porad	759	1171
	Liczba uczestników grupy socjoterapeutycznej dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych	0	17
Zapewnienie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego.	Liczba osób, które skorzystały z pomocy prawnej w MOPS	41	51

Opracowanie planu pomocy dziecku	Liczba opracowanych planów	454	709
Opinia o sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dziecka	Liczba sporządzonych opinii	781	804

8.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zawarł porozumienie o współpracy z Fundacją Ruperta Mayera Dzieło Pomocy Dzieciom w sprawie realizacji pomocy wolontaryjnej na rzecz dzieci przebywających w rodzinach zastępczych.

8.6.2 Kadra

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizują zatrudnieni w MOPS koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej oraz specjaliści –psychologowie. W latach 2012 i 2013 wszystkie rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem zostały objęte wsparciem koordynatorów. W 2013 roku rodziny zastępcze wspierało 14 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz 3 specjalistów – psychologów.

8.6.3 Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z opracowań własnych na podstawie danych MOPS wynika, że prawie 90% rodzin zastępczych spokrewnionych tworzą dziadkowie. Niemalże połowa z opiekunów jest w wieku pomiędzy 56 a 64 rokiem życia, aż 32 % ma więcej niż 66 lat, a 8 % przekroczyło 75 rok życia. Wobec takiej struktury wieku opiekunów wiek wychowanków przedstawia się następująco: 40% dzieci z rodzin spokrewnionych ma mniej niż 12 lat, dzieci w wieku 13-15 i 16-18 stanowią odpowiednio po 30%. Głównym źródłem dochodu w przypadku rodzin zastępczych spokrewnionych są świadczenia emerytalno - rentowe.

Z analizy danych będących w zasobach MOPS wynika, że 17% dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych ma zdiagnozowane zaburzenia zachowania i emocji, 27% ma trudności w nauce, a prawie 20% trudności wychowawcze w szkole. 8% dzieci umieszczonych w tych rodzinach jest leczonych psychiatrycznie, u 2% odnotowano informację o spożywaniu alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, 7% podopiecznych jest zagrożonych demoralizacją.

Osoby niespokrewnione z dziećmi stanowią 40% ogółu rodzin zastępczych niezawodowych, pozostałe osoby to wujostwo i dalsza rodzina dzieci. Opiekunowie w tej grupie rodzin zastępczych są znacznie młodsi niż w rodzinach spokrewnionych: 62% stanowią osoby w wieku 36-55 lat a powyżej 66 roku jest tylko 2% osób. Średnia wieku dzieci umieszczonych w tych rodzinach jest nieco wyższa – dzieci do 12 roku życia jest 44%, dzieci w wieku 13-15 lat - 32% a 16-18 – 34%. Zaburzenia zachowania i emocji występują u 18% dzieci, 5% spożywało alkohol lub inne środki psychoaktywne, 12% jest zagrożonych demoralizacją a 6% jest leczona psychiatrycznie. 25% dzieci ma trudności w nauce, 15% problemy wychowawcze na terenie szkoły. Nasilenie występowania problemów rozwojowych i opiekuńczo-wychowawczych w obydwu typach rodzin nie różni się zatem znacząco.

8.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowity koszt świadczeń przyznanych spokrewnionym i niezawodowym rodzinom zastępczym wyniósł:

- w 2009 r.: 5 173 848 zł;
- w 2010 r.: 4 929 516 zł;
- w 2011 r.: 4 581 572 zł;
- w 2012 r.: 4 639 514 zł;
- w 2013 r. 4 496 038 zł.

8.6.5 Wnioski

W związku z wejściem w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej od dnia 1 stycznia 2012 r. w skład systemu pieczy rodzinnej wchodzi: rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem, w których opiekunami są wstępni i rodzeństwo dziecka oraz rodziny zastępcze niezawodowe z dzieckiem tworzone przez osoby niebędące wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.

Rodziny zastępcze, które uzyskały prawo do świadczeń przed 1 stycznia 2012 r. i we właściwym terminie złożyły wniosek o rozpatrywanie spraw dotyczących świadczeń na utrzymanie dzieci na zasadach dotychczasowych, otrzymują pomoc pieniężną na zasadach dotychczasowych, wynikających z ustawy o pomocy społecznej.

Na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁴⁹ rodzinie zastępczej spokrewnionej i niezawodowej, na każde umieszczone dziecko, przysługuje świadczenie na pokrycie kosztów jego utrzymania w wysokości co najmniej 660 zł miesięcznie, w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie spokrewnionej i nie mniej niż 1000 zł miesięcznie, w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie niezawodowej. Powyższe kwoty pomniejsza się o połowę dochodu dziecka, czyli otrzymywane alimenty, rentę rodzinną oraz uposażenie rodzinne. Ponadto na dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności przysługuje dodatek nie niższy niż 200 zł miesięcznie, na pokrycie zwiększonych kosztów utrzymania tego dziecka. Dodatkowo osoby sprawujące pieczę zastępczą mogą otrzymywać świadczenia o charakterze fakultatywnym: dofinansowanie do wypoczynku dziecka w wieku od 6 do 18 lat (raz w roku), jednorazową pomoc na pokrycie kosztów związanych z przyjęciem dziecka do rodziny oraz jednorazową lub okresową pomoc związaną z wystąpieniem zdarzenia losowego albo innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki. Ustawa o wspieraniu rodziny zakłada również możliwość przyznania niezawodowym rodzinom zastępczym środków na utrzymanie lokalu mieszkalnego.

Zapisy ustawy o wspieraniu rodziny umożliwiły pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych dłuższe niż zakładały to zapisy ustawy o pomocy społecznej pozostawanie w dotychczasowej rodzinie zastępczej (do 25 roku życia, pod warunkiem kontynuowania nauki). W 2013 r. zwiększeniu uległ roczny koszt świadczeń wypłaconych na utrzymanie osób pełnoletnich pozostających w rodzinach zastępczych o 158 621 zł w stosunku do 2012 r. oraz o 287 448 zł w stosunku do 2011r. co wynika ze zwiększenia się odsetka osób pozostających po osiągnięciu pełnoletności w niezawodowych rodzinach zastępczych. Ponadto wartość miesięcznego świadczenia dla osób pozostających w rodzinie zastępczej jest wyższa od kwoty pomocy przysługującej wychowankowi pieczy zastępczej na kontynuowanie nauki średnio o 121,42 zł. Jest to zatem świadczenia korzystniejsze i na tej podstawie, można założyć, że w latach kolejnych utrzyma się tendencja do dłuższego pozostawania osób pełnoletnich w dotychczasowych rodzinach zastępczych.

Nie przewiduje się aby wejście w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wpłynęło w znaczący sposób na liczbę rodzin zastępczych spokrewnionych ustanawianych przez sąd rodzinny. Zadaniem MOPS jest wspieranie tych rodzin w realizacji

⁴⁹ art. 80 ust. 1-3, art. 81 i art. 83 ust. 1-2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

pełnionych przez nie funkcji, tak aby jakość świadczonej opieki, a co za tym idzie sytuacja opiekuńcza - wychowawcza dziecka objętego opieką, była optymalna. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez zapewnianie rodzinom szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, organizowanie grup wsparcia, organizowanie pomocy wolontariuszy, prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego.

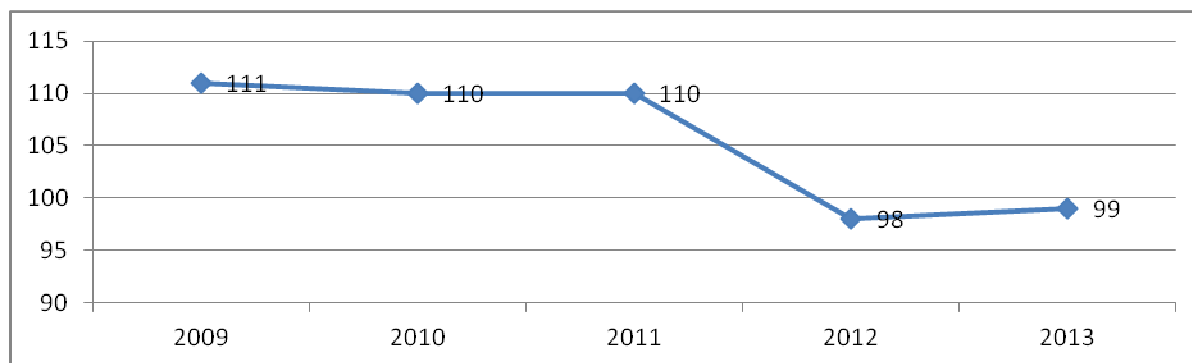
8.7 Zawodowe rodziny zastępcze

Zawodowe rodziny zastępcze są formą rodzinnej pieczy zastępczej. Rodzinna pieczę zastępczą tworzą:

- rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego,
- zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze.

Zawodowa rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego to interwencyjna, krótkoterminowa forma opieki nad dzieckiem, sprawowana przez odpowiednio przeszkolone rodziny do czasu uregulowania sytuacji prawnej dziecka. W rodzinach tego typu umieszcza się dziecko na maksymalny okres 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego i powrotu do rodziny, przysposobienia albo skierowania dziecka do stałej formy rodzinnej pieczy zastępczej⁵⁰. Na dzień 31 grudnia 2013 r. w Krakowie funkcjonowały 24 zawodowe rodziny zastępcze pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, dysponujące 47 miejscami dla dzieci. W roku 2013 zawarto 1 nową umowę z rodziną na pełnienie funkcji pogotowia rodzinnego. W porównaniu z rokiem 2009, zarówno liczba miejsc w formach pieczy zastępczej tego typu jak i liczba pogotowi rodzinnych uległa zmniejszeniu. Liczba dzieci przebywających w pogotowiu rodzinnym, w latach 2009 – 2011 wyniosła średniorocznie 110 małoletnich, w roku 2012 – 98 dzieci, natomiast w roku 2013 – 99 dzieci.

Wykres: Liczba dzieci przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w latach 2009 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zawodowa specjalistyczna rodzina zastępcza to forma rodzinnej pieczy zastępczej, której zadaniem jest zapewnienie opieki szczególnej grupie dzieci. Umieszcza się w nich dzieci z różnego typu problemami, w tym:

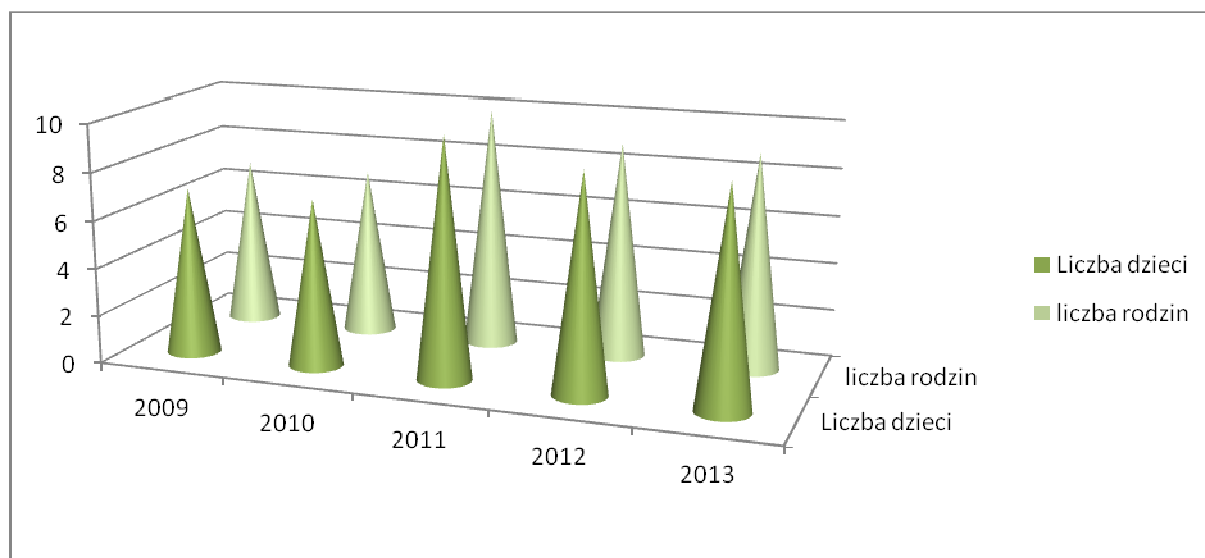
- dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- dzieci na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich;

⁵⁰ art. 58 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013r. poz. 135 z późn. zm.)

-małoletnie matki z dziećmi⁵¹.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w roku 2013 funkcjonowało 9 zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych, obejmujących opieką 9 dzieci z problemami zdrowotnymi, wymagających szczególnej opieki i pielęgnacji (dzieci chorujące na: zespół Downa, McCarthy'ego oraz Zespół Alkoholowy Płodu). W porównaniu z rokiem 2009 liczba rodzin tego typu wzrosła o 1/3.

Wykres: Liczba rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych wraz z liczbą małoletnich pozostających pod opieką w latach 2009 – 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.7.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.7.3 Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

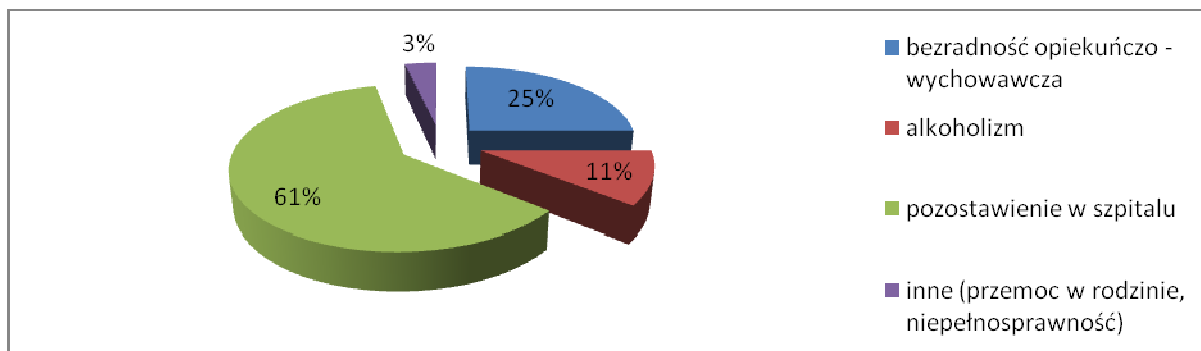
Na dzień 31.12.2013 r. 91% dzieci przebywających w pogotowiach rodzinnych miało od 0 do 3 lat. Dwie trzecie pogotowi stanowiły rodziny z dwójką dzieci. 90% rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego tworzyli opiekunowie w wieku 41 – 60 lat⁵².

Umieszczenie dziecka w zawodowej rodzinie zastępczej, pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego spowodowane jest głównie: pozostawieniem przez matkę noworodka w szpitalu, lub bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych skutkująca zaistnieniem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu dziecka.

⁵¹ art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013r. poz. 135 z późn. zm.)

⁵² Źródło: dane ze sprawozdania PS-02 – stan na dzień 31.12.2013 r.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w roku 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań wydanych w roku 2013

Wśród dzieci przebywających w dniu 31.12.2013 r. w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych 44% było w wieku od 3 do 4 lat. Identyfikacyjny był odsetek małoletnich w wieku od 7 do 15 lat. Wszystkie rodziny przyjęły na wychowanie jedno dziecko. Opiekunowie tworzący zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze są zdecydowanie młodszy od osób prowadzących pogotowia rodzinne – cztery osoby przekroczyły 51 rok życia⁵³.

8.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków wydatkowanych na funkcjonowanie zawodowych rodzin zastępczych wyniosła łącznie:

- w roku 2009: 647 534 zł, w tym 47 275 zł przeznaczono na funkcjonowanie zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych;
- w roku 2010: 572 642 zł, z czego 76 819 zł stanowiły wydatki na świadczenia dla zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych;
- w roku 2011: 598 821 zł, z czego 86 531 zł wydatkowano na pomoc dzieciom umieszczonym w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych.
- w roku 2012: 938 246,83 zł, z czego 199 659,74 zł wydatkowano na pomoc dzieciom umieszczonym w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych. Większe koszty funkcjonowania zawodowych rodzin zastępczych w roku 2012 wynikają z wypłacenia dodatkowych świadczeń zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
- w roku 2013: 970 075,34 zł, z czego 198 673,36 zł wydatkowano na pomoc dzieciom umieszczonym w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych. Kwota kosztów funkcjonowania zawodowych rodzin zastępczych w roku 2013 również wynika z wypłacenia dodatkowych świadczeń zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

8.7.5 Wnioski

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie średnio kieruje około 65 dzieci rocznie do zawodowych rodzin zastępczych. Liczba dzieci w przedziale wiekowym 0-6 będzie wzrastała, gdyż zgodnie z Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2013 poz. 135 z późn. zm.) małoletni, którzy dotychczas kierowani byli do pieczy

⁵³ Źródło: dane ze sprawozdania PS-02 – stan na dzień 31.12.2013 r.

instytucjonalnej, obligatoryjnie muszą być umieszczani w pieczy rodzinnej. Powoduje to potrzebę utworzenia nowych zawodowych rodzin zastępczych, co jest zgodne z założeniami Uchwały Rady Miasta Krakowa o 3 letnim programie rozwoju pieczy zastępczej.

Tabela: Liczba dzieci, którym wydano skierowanie do zawodowej rodziny zastępczej w latach 2009 – 2013

wiek dzieci	2009		2010		2011		2012		2013	
	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań
0 – 6 lat	69	97 %	68	99 %	78	100 %	53	99%	56	100 %
7 -12 lat	2	3 %	1	1 %	0	0 %	1	1%	0	0 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do zawodowych rodzin zastępczych

8.8 Rodzinne Domy Dziecka

Rodzinny Dom Dziecka jest formą rodzinne pieczy zastępczej, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim. W powyższej formie sprawuje się opiekę nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osobami, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W roku 2013 funkcjonowały 3 rodzinne domy dziecka dla 19 dzieci.

8.8.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.8.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.8.3 Dzieci umieszczone w rodzinnych domach dziecka, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z opieki i wychowania w rodzinnych domach dziecka w roku 2013 skorzystało 19 dzieci. Na dzień 31.12.2013 r. 45% dzieci przebywających w rodzinnych domach dziecka miało od 7 do 13 lat, a 54% dzieci było w wieku 14 – 17 lat. Umieszczenie dziecka w rodzinnym domu dziecka spowodowane było głównie: bezradnością rodziców w sprawach opiekuńczo – wychowawczych lub długotrwałą chorobą jednego z opiekunów.

8.8.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków, przeznaczonych w 2013 roku na pomoc dzieciom umieszczonym w rodzinnych domach dziecka wyniosła 202 507,31 zł. Wydatki związane z utrzymaniem lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego wyniosły 54 751,29 zł. Natomiast wysokość środków finansowych na pokrycie innych nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka oraz funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka wyniosła 33 646,08 zł. Poniesione w roku 2013 koszty związane z przeprowadzeniem niezbędnego remontu wyniosły 1 167,20 zł.

8.9 Placówki opiekuńczo – wychowawcze

Dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, mogło zostać umieszczone w placówce opiekuńczo – wychowawczej typu:

- interwencyjnego,
- rodzinnego,
- socjalizacyjnego.

Placówki opiekuńczo – wychowawcze zobowiązane były do zapewnienia dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajania niezbędnych potrzeb rozwojowych i bytowych⁵⁴.

8.9.1 Infrastruktura

Według stanu na 31.12.2013 r. w Krakowie funkcjonowały łącznie 32 całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, zapewniające 494 miejsc. 20 placówek prowadzonych było na zlecenie GMK przez organizacje pozarządowe, a 12 placówek funkcjonowało jako jednostki publiczne (w ramach 5 jednostek organizacyjnych). W placówkach opiekuńczo – wychowawczych przebywało łącznie 673 dzieci.

- 3 placówki typu interwencyjnego (publiczna dla chłopców i niepubliczna dla dziewcząt), zapewniające doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki - do czasu wydania przez sąd postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce, rodzinie zastępczej, adopcyjnej lub powrocie do rodziny biologicznej. W placówkach tego typu w roku 2013 przebywało łącznie 149 dzieci;
- 22 placówki typu socjalizacyjnego, zapewniające opiekę łącznie 457 dzieciom;
- 7 placówek typu rodzinnego, w których w 2013 roku przebywało łącznie 67 dzieci.

8.9.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi w 2013 zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek opiekuńczo - wychowawczych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP, Prowincja Krakowska, Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. W. a Paulo, Zgromadzenie Zakonne Sług Jezusa, Towarzystwo „Nasz Dom”, Zgromadzenie Sióstr św. Jana Chrzyciciela, Stowarzyszenie Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga”, Stowarzyszenie „SIEMACHA”, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych „Pro Familia”, Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego.

8.9.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2013 zaangażowanych było 283 osoby z organizacji pozarządowych i 183 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2013 r.).

⁵⁴ art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013r. poz. 135 z późn. zm.)

Tabela: Wykaz placówek opiekuńczo - wychowawczych prowadzonych na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2009 – 2013

	nazwa placówki	adres placówki	typ placówki	liczba miejsc 2009 *	liczba miejsc 2010 *	liczba miejsc 2011 *	liczba miejsc 2012 *	liczba miejsc 2013 *
1	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Sobieskiego10/5	socjalizacyjna	48	46	42	12	12
2	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Zybklikiewicza 5/111					12	12
3	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Św. Teresy 16/7					10	10
4	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Piłsudskiego 9/5					12	12
5	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Św. Gertrudy 2/3					10	14
6	Dom Dziecka Nr 7**	ul. Naczelna 12		30	30	30	30	0
7	Specjalistyczna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im. J. Brzechwy**	al. Pod Kopcem 10ao		45	34	34	34	30
8	Centrum Administracyjne Nr 2**	os. Szkolne 27		56	40	40	40	30
9	Centrum Administracyjne Nr 2**	os. Zielone 25						10
10	Zespół Placówek Opiekuńczo- Wychowawczych Nr 2**	ul. Chmielowskiego 6		14	14	14	0	0
11	Centrum Placówek Opiekuńczo- Wychowawczych "Parkowa"***	ul. Parkowa 12		24	24	24	30	24
12	Centrum Placówek Opiekuńczo- Wychowawczych "Parkowa"***	ul. Benedykta 11/7						6
13	Centrum Placówek Opiekuńczo- Wychowawczych "Parkowa"***	ul. Działkowa 24/21 - 22						12
14	Ośrodek Wychowawczy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP	ul. Lenartowicza 4		30	30	30	24	24
15	Dom Dziecka im. św. Ludwika	ul. Piekarska 4-6		70	62	62	62	62

16	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza dla Dziewcząt	ul. Siemiradzkiego 31		24	24	24	14	14
17	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza	ul. Ruciana 6a		14	14	14	14	14
18	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza	Pasierbiec 79, 34-651 Limanowa		17	17	17	17	17
19	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza	ul. Kąpielowa 41		12	12	12	12	12
20	Młodzieżowa Grupa Usamodzielnienia Alfa	ul. Cieślowskiego 11/17-18		10	10	10	10	10
21	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza	ul. Borkowska 29/44-45		10	10	10	10	10
22	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu socjalizacyjnego	ul. Cieślowskiego 11/3-4		0	0	0	10	10
	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu socjalizacyjnego	ul. Deszczowa 5		0	0	0	0	10
				404	367	363	363	355
23	Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza "Przyjazny Dom"***	ul. Aleksandry 19		8	8	8	0	0
24	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Źródłana 17		8	8	8	8	8
25	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Kopalina 7a		8	8	8	8	8
26	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Welońskiego 16/ od 2013 Sieborowice, ul. Pałacowa 39		8	8	8	8	6
27	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Cieślowskiego 11/3-4		6	6	6	0	0
28	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Kazimierza Jagiellończyka 10		7	7	7	7	7

29	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. św. Gertrudy 2/3		7	7	7	0	0
30	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Modrzewiowa 25a		8	8	8	0	0
31	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	al. Modrzewiowa 25		8	8	8	8	8
32	Placówka opiekuńczo – wychowawcza typu rodzinnego	ul. Prylińskiego21		0	0	0	8	8
33	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Deszczowa 5		8	8	8	8	0
34	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Borkowska 29/34-35		6	6	6	6	6
				82	82	82	61	51
35	Interwencyjna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza dla Chłopców**	ul. Górka Narodowa 116/od 2013 r. ul. Naczelna 12	interwencyjna	30	30	30	30	30
36	Interwencyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza	os. Willowe 19		14	14	14	14	14
				44	44	44	44	44
37	Ośrodek Opiekuńczo-Wychowawczy "Dzieło Pomocy Dzieciom"	ul. Rajska 10	interwencyjna	25	25	25	14	14
38			socjalizacyjna	30	30	30	30	30
				55	55	55	44	44
Łączna liczba miejsc				585	548	544	512	494

*wg danych na 31 grudnia danego roku

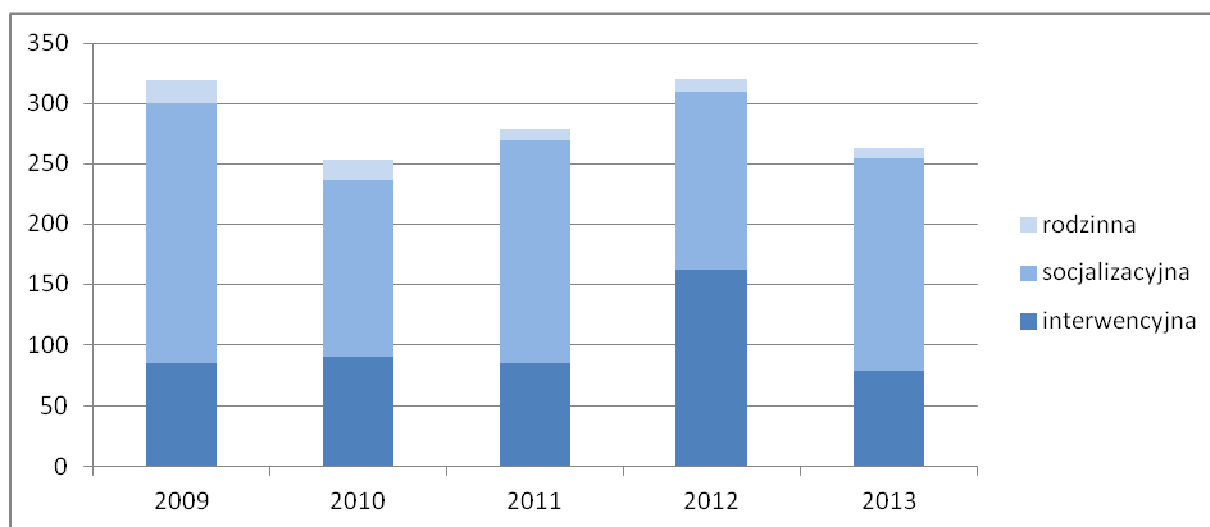
**jednostki budżetowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.9.4 Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2009 - 2013 sukcesywnie spadała liczba dzieci korzystających z pomocy placówek opiekuńczo-wychowawczych w Krakowie z 902 do 673. Warto zauważyć, że nastąpiło znaczne zmniejszenie liczby dzieci spoza powiatu które skorzystały z pomocy placówek opiekuńczo-wychowawczych w Krakowie – spadek z liczby 162 dzieci w 2009 do 15 w 2013.

Wykres: Liczba skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych wydanych w latach 2009 – 2013, wg typów

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych

Większość dzieci skierowanych do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych to dzieci starsze – w wieku 13 – 18 lat. W latach 2009 – 2013 stanowiły one około 60% wszystkich małoletnich skierowanych do placówek.

Tabela: Liczba dzieci, którym wydano skierowanie do placówek opiekuńczo - wychowawczych w latach 2009 – 2013

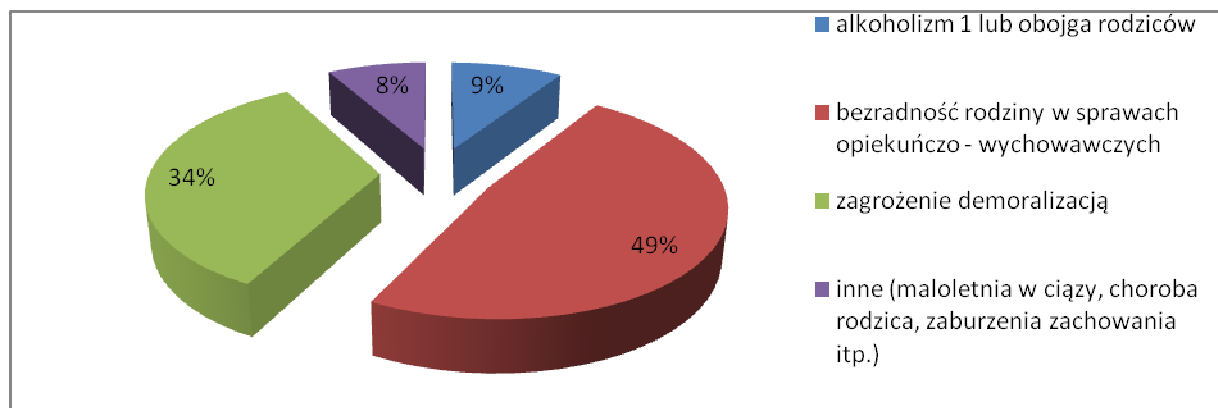
wiek dzieci	2009		2010		2011		2012		2013	
	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań
0 – 6 lat	50	16 %	42	17 %	55	20 %	53	17%	36	19%
7 -12 lat	56	17 %	46	18 %	59	21 %	56	18%	60	31%
13 – 18 lat	213	67 %	165	65 %	165	59 %	211	65%	133	70%

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo - wychowawczych

Na podstawie analizy przyczyn skierowania małoletnich w 2013 roku do placówek opiekuńczo – wychowawczych należy stwierdzić, że największą grupę (49%) stanowią dzieci i młodzież z rodzin, które wykazują bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

Kolejne pod względem liczebności są grupy dzieci zagrożone demoralizacją oraz dzieci z rodzin z problemem alkoholowym.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w całodobowych placówkach opiekuńczo - wychowawczych w roku 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych wydanych w roku 2013

8.9.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na utrzymanie placówek opiekuńczo – wychowawczych wyniosły:

- w roku 2009: 24 601 402 zł, w tym 14 793 746 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- w roku 2010: 24 053 799 zł, z czego 14 192 723 zł stanowiły wydatki jednostek publicznych;
- w roku 2011: 24 160 950 zł, w tym 14 295 786 zł to wydatki placówek publicznych.
- w roku 2012: 23 986 954,65 zł, z czego 14 416 154,4 zł to wydatki jednostek Gminy Miejskiej Kraków, w tym wydatki na inwestycje 178 155,28 zł.
- w roku 2013: 22 222 848,93 zł, z czego 12 459 567,51 zł to wydatki jednostek Gminy Miejskiej Kraków, w tym wydatki na inwestycje 121 177,04 zł.

8.9.6 Wnioski

Zgodnie z art. 180 pkt. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2013 poz. 135 z późn. zm.) do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3 – letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2013 – 2015 na terenie Gminy Miejskiej Kraków został przyjęty uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr LXXXIII/1267/13 z dnia 13.09.2013 r.

Program wyznacza następujące kierunki działań na rzecz systemu pieczy zastępczej funkcjonującej na terenie Gminy Miejskiej Kraków:

- a) Rozwój rodzinnej pieczy zastępczej poprzez zastosowanie mechanizmów motywacyjnych,
- b) Wzmocnienie kompetencji wychowawczych osób sprawujących pieczę,
- c) Zapewnienie opieki dzieciom w formach pieczy dostosowanych do ich potrzeb,
- d) Wzmocnienie kwalifikacji kadry wychowawczej zatrudnionej w placówkach opiekuńczo – wychowawczych,
- e) Życiowe usamodzielnienie osób opuszczających rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka i placówki opiekuńczo – wychowawcze oraz ich integracja ze środowiskiem.

Wyznaczone kierunki działań są kontynuacją założeń przyjętych w roku 2001 Uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr LXXXII/709/01 w sprawie przyjęcia kierunków przekształceń organizacyjnych systemu opieki nad rodziną i dzieckiem w ramach Systemu Pomocy

Społecznej w Krakowie. Program zakłada bowiem zwiększenie udziału rodzinnych form pieczy zastępczej oraz zmiany w zakresie instytucjonalnych form pieczy zastępczej.

8.10 Pomoc dla osób usamodzielnianych

Osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą, a także m.in. młodzieżowe ośrodki socjoterapii lub zakłady poprawcze obejmuje się pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie. Osoby usamodzielniane wymagają pomocy w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, w szczególności w obszarze kwalifikacji zawodowych i wykształcenia, sytuacji mieszkaniowej i bytowej (w tym uzyskania uprawnień do przysługujących świadczeń). Wychowankowie rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo wychowawczych usamodzielniają się w oparciu o przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, natomiast osoby pełnoletnie opuszczające domy pomocy społecznej, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich, niektóre ośrodki wychowawcze są obejmowane pomocą w oparciu o przepisy ustawy o pomocy społecznej. Również w stosunku do osób, które opuściły pieczę zastępczą przed 1 stycznia 2012r., w związku z przepisami przejściowymi zawartymi w ustawie o wspieraniu rodziny stosuje się nadal przepisy ustawy o pomocy społecznej. Szczegółowe cele i działania służące ich realizacji, są określone w indywidualnym programie usamodzielnienia opracowywanym przez osobę usamodzielnianą, opiekuna usamodzielnienia oraz pracownika socjalnego lub koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Jedną z form pomocy dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych jest mieszkanie chronione. Głównym celem pobytu w mieszkaniach chronionych jest doprowadzenie do pełnej samodzielności wychowanków we wszystkich sferach dotyczących życia społecznego, rodzinnego i zawodowego. Wsparcie dla mieszkańców stanowią prowadzone treningi psychoedukacyjne, mające na celu rozwijanie umiejętności społecznych i przygotowanie do samodzielnego, dorosłego życia. Poprzez treningi wychowankowie uczą się m.in. jak prowadzić gospodarstwo domowe i gospodarować budżetem domowym.

8.10.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały w 2013 r. dwa mieszkania chronione dla 11 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych.

8.10.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usamodzielnianie w formie pobytu w mieszkaniu chronionym realizowane było we współpracy z Caritas Archidiecezji Krakowskiej oraz Fundacją Teatru Ludowego (obecnie Fundacją „Ukryte Skrzydła”).

8.10.3 Kadra

W zakresie pomocy finansowej i rzeczowej dla osób usamodzielnianych zadanie realizują pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. W realizację pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym w roku 2013 zaangażowane było 7 osób z organizacji pozarządowej.

8.10.4 Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2009 – 2013 średniorocznie udzielono pomocy finansowej i rzeczowej związanej z usamodzielnieniem 446 wychowankom rodzin zastępczych oraz osobom opuszczającym niektóre typy placówek opiekuńczo – wychowawczych i domy pomocy społecznej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze. Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym skorzystało w omawianym okresie średniorocznie 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych i rodzin zastępczych.

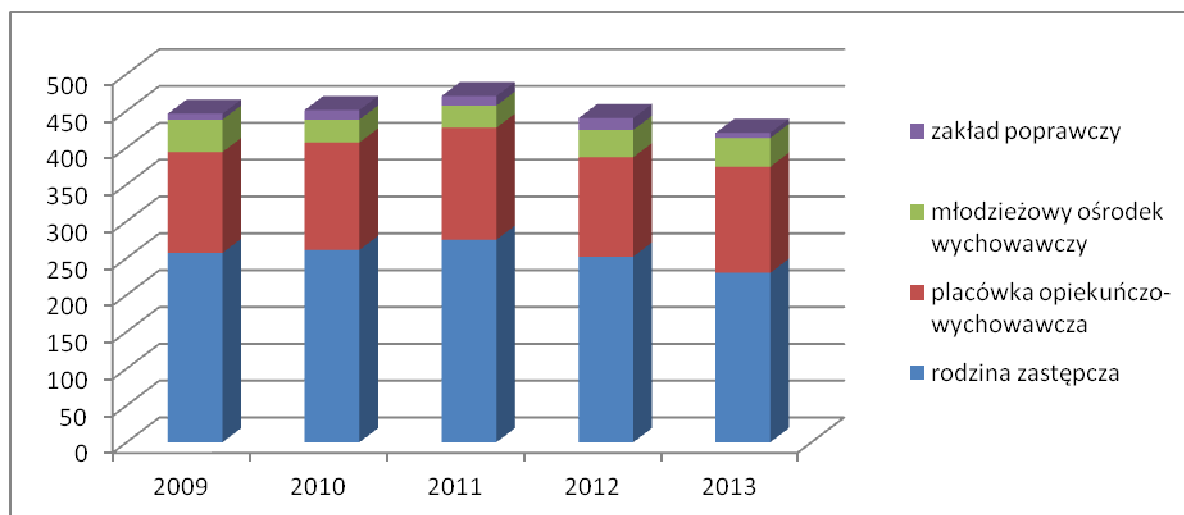
Tabela: Liczba osób objętych pomocą w formie pobytu w mieszkaniach chronionych w latach 2009 – 2013 w zestawieniu z liczbą miejsc w poszczególnych typach mieszkań

	2009		2010		2011		2012		2013	
	liczba miejsc	liczba mieszkańców	liczba miejsc	liczba mieszkańców	liczba miejsc	liczba mieszkańców	liczba miejsc	liczba mieszkańców	liczba miejsc	liczba mieszkańców
mieszkania chronione dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych	10	15	16	17	16	20	10	17	11	20

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

Większość osób usamodzielnianych to wychowankowie rodzin zastępczych, którzy stanowią około 55% ogółu oraz wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych, którzy stanowią 34% ogółu. Najmniejszy odsetek wychowanków objętych pomocą na usamodzielnienie to osoby opuszczające zakłady poprawcze.

Wykres: Liczba osób usamodzielnionych w latach 2009 – 2013 wg miejsca poprzedniego pobytu wychowanków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby usamodzielniane zostają objęte pomocą, mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem poprzez następujące działania: udział pracowników MOPS w opracowaniu i towarzyszenie w realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia, pełnienie przez pracowników MOPS funkcji opiekunów usamodzielnienia (rolą opiekuna jest m.in. opracowanie wspólnie z osobą usamodzielnianą programu usamodzielnienia, ocena realizacji programu usamodzielnienia oraz jego bieżące modyfikowanie, towarzyszenie osobie usamodzielnianej w kontaktach z instytucjami, współpraca ze szkołą i rodziną, wspieranie wychowanków w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, wykształcenia i zawodu zgodnego z możliwościami i aspiracjami wychowanka, podjęcie zatrudnienia, poprawę kontaktów z rodziną i środowiskiem), udział usamodzielniających się wychowanków w projekcie pn. „Pora na aktywność”, współfinansowanym przez Unię Europejską.

Ponadto osoby usamodzielniane otrzymują comiesięczną pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, która, na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest niezależna od dochodu osiąganego przez świadczeniobiorcę oraz pomoc na zagospodarowanie i – po zakończeniu nauki – pomoc na usamodzielnienie.

Na podstawie informacji uzyskanych z OU POMOST wynika, że 58% osób objętych pomocą finansową i rzeczową na usamodzielnienie to kobiety. Ponad 60% wychowanków jest w wieku 19-22 lat. Ponad 45% wychowanków kontynuuje naukę w szkołach ponadgimnazjalnych. Ponad 14% wychowanków studiuje na wyższej uczelni. Niespełna 6,5% osób posiada wykształcenie gimnazjalne lub poniżej. W analizowanej grupie przeważają osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (52,4%). Głównym źródłem utrzymania blisko jednej czwartej wychowanków są świadczenia rentowe, w formie renty rodzinnej lub socjalnej. Dochód z pracy zarobkowej uzyskuje ponad 19% wychowanków. Średni dochód na osobę w badanej grupie wynosi 593,84 zł miesięcznie. 33% wychowanków, poza pomocą na usamodzielnianie, nie posiada żadnego innego źródła dochodu.

Tabela: Wychowankowie rodzin zastępczych i placówek, objęci pomocą na usamodzielnienie według cech demograficzno – społecznych

Cechy demograficzno-społeczne osób objętych pomocą na usamodzielnienie	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-18	11,1%	18,6%	14,3%
19-20	36,5%	38,4%	37,3%
21-22	27,0%	21,5%	24,7%
23-24	16,4%	16,9%	16,6%
25-26	8,6%	3,4%	6,4%
27 i więcej	0,0%	1,1%	0,5%
brak danych	0,4%	0,0%	0,2%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	4,5%	10,8%	6,4%
uczeń gimnazjum	4,9%	11,3%	7,6%
uczeń szkoły ponadgimnazjalnej	46,7%	43,5%	45,4%
uczeń szkoły podstawowej	0,4%	0,6%	0,5%
zasadnicze zawodowe	4,1%	4,0%	4,0%
średnie ogólnokształcące	4,5%	1,1%	3,1%
średnie zawodowe	1,2%	1,1%	1,2%
policealne, pomaturalne	0,4%	1,1%	0,7%

uczeń szkoły policealnej/pomaturalnej	3,7%	1,7%	2,9%
student	14,8%	14,1%	14,5%
wyższe	0,8%	0,0%	0,5%
wyższe - licencjat	0,4%	0,0%	0,2%
nieustalony poziom wykształcenia	1,6%	2,3%	1,9%
brak danych	11,9%	8,5%	10,5%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	51,9%	51,6%	52,4%
2	16,6%	9,0%	13,3%
3	19,0%	22,9%	21,0%
4	7,3%	9,7%	8,5%
5 i więcej	5,2%	6,8%	6,0%
główne źródło utrzymania			
brak dochodu	30,7%	36,2%	33,0%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	49,2%	42,9%	46,6%
w tym renta	25,8%	21,5%	24,0%
praca	18,9%	19,8%	19,2%
brak danych	1,2%	1,1%	1,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

8.10.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowite koszty pomocy na rzecz usamodzielniających się wychowanków ujęto w tabeli poniżej.

Tabela: Wydatki na usamodzielnienie w latach 2010-2013

forma pomocy	2010	2011	2012	2013
pomoc na kontynuowanie nauki	1 439 703 zł	1 315 555 zł	1 498 780,02 zł	1 473 762,43 zł
pomoc na usamodzielnienie	340 157 zł	337 621 zł	477 313 zł	338 048,80 zł
pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	488 403 zł	568 989 zł	272 831,69 zł	234 292,15 zł
wydatki związane z funkcjonowaniem mieszkań chronionych	121 584 zł	99 678 zł	72 016,74 zł	54 810,00 zł
łącznie	2 389 847 zł	2 321 843 zł	2 320 941,45zł	2 100 913,38 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.10.6 Wnioski

Zmiany wprowadzone ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie wpływają co do zasady na liczbę osób opuszczających w ciągu roku rodziny zastępcze lub placówki. Nastąpił natomiast wzrost wydatków na realizację pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, który wynika ze zmiany średniej rocznej liczby świadczeń wypłacanych wychowankowi z 7,34 świadczenia w roku 2011 r. na 8,49 w roku 2012 i 8,25 świadczenia w roku 2013. Oznacza to, że osoby usamodzielniane kontynuują naukę przez większą liczbę miesięcy w roku szkolnym. Z uwagi na zmianę zasad przyznawania pomocy na zagospodarowanie wprowadzoną przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie

pieczy zastępczej, zmniejszeniu uległ średni koszt świadczenia na zagospodarowanie z 4 108 zł w 2009 r. na 2 519 zł w 2013 r.

Mając powyższe na uwadze koszt prognozuje się, że koszt wydatków związanych z usamodzielnieniem utrzymywać się będzie nadal na stałym poziomie.

8.11 Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi

8.11.1 Program pracy z rodziną z problemami opiekuńczo -wychowawczymi

W ramach uzupełnienia oferty pomocowej dla rodzin z dziećmi mających problemy w realizowaniu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, a także w celu wsparcia pracowników socjalnych w pracy z rodziną dysfunkcyjną od kwietnia 2010 roku realizowany jest w MOPS program pracy z rodzinami z problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Program został wprowadzony do stosowania Poleceniem służbowym nr 17/2010 Dyrektora MOPS w Krakowie z dnia 19 marca 2010 r.

Celem programu jest:

- Wzmocnienie rodzin dysfunkcyjnych w prawidłowym pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- Zapobieganie sytuacjom objęcia dziecka opieką i wychowaniem poza rodziną,
- Stwarzanie warunków umożliwiających powrót dziecka do rodziny biologicznej poprzez przygotowanie rodziców do prawidłowego pełnienia funkcji rodzicielskich,
- Kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych u kobiet w ciąży: nieletnich oraz tych, których dzieci są już objęte opieką zastępczą.

Do uczestnictwa w programie kierowane są osoby/rodziny objęte pomocą MOPS zaliczające się do jednej z następujących grup:

- rodziny, w których wychowywane jest co najmniej jedno dziecko w wieku uprawniającym do zasiłku rodzinnego, a które nieprawidłowo realizują funkcje opiekuńczo - wychowawcze. W pierwszej kolejności do uczestnictwa w programie kierowane są rodziny zagrożone objęciem dziecka opieką zastępczą,
- rodzice dzieci objętych opieką i wychowaniem poza rodziną,
- nieletnie kobiety w ciąży oraz kobiety w ciąży posiadające już dzieci, które zostały objęte opieką zastępczą.

W 2013 roku w ramach programu objęto pomocą 290 rodzin. 53 rodziny objęto pomocą z uwagi na objęcie dziecka opieką i wychowaniem poza rodziną.

8.11.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Program nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.11.1.2 Kadra

Program realizowany jest przez specjalistów pracy socjalnej z rodziną.

8.11.2 Usługa asystenta rodziny

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (DZ. U. nr 149, poz. 887 z późn. zm.) wprowadziła usługę asystenta rodziny. Przed wprowadzeniem tej ustawy Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizował tę usługę na gruncie ustawy o pomocy społecznej. Usługa realizowana jest w rodzinach przeżywających trudności w prawidłowym realizowaniu funkcji opiekuńczo -wychowawczych. Zgodnie z art. 11 ustawy, z wnioskiem o przydzielenie rodzinie asystenta rodziny występuje pracownik

socjalny w oparciu o opracowaną na podstawie rodzinnego wywiadu środowiskowego, diagnozę sytuacji rodziny.

W 2013 roku usługa asystenta rodziny realizowana była w ramach trzech projektów:

- projektu systemowego „Pora na aktywność”,
- resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na rok 2013, finansowanego ze środków MPiPS,
- projektu „Parasol Praca Przyszłość”, który jest realizowany przez Stowarzyszenie Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL w partnerstwie z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Krakowie.

Łączna liczba rodzin objętych wsparciem asystenta wyniosła 118. Usługę realizowało 23 asystentów.

Wsparcie asystenta rodziny adresowane jest do rodzin przeżywających trudności w prawidłowym realizowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Asystent rodziny to specjalista, który uczestniczy w codziennym życiu domowym, ale nie jako obserwator, lecz jako osoba posiadająca wiedzę, która doradza, zwraca uwagę, pomaga rozwiązać problem – ale niczego nie robi w zastępstwie. Rodzina i asystent wspólnie pracują nad poprawą kompetencji jej członków w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego i gospodarowania budżetem, opieki nad dziećmi, profilaktyki zdrowotnej, kompetencji wychowawczych rodziców, relacji w rodzinie oraz funkcjonowania społecznego rodziny.

Usługa asystenta rodzinnego pozwala na zintensyfikowanie pracy prowadzonej z rodziną przeżywającą trudności, a co za tym idzie zwiększa szansę na zmianę postaw zarówno rodziców, jak i dzieci. Rezultaty pracy asystentów rodzinnych widoczne są w zmianie funkcjonowania rodziny i w głównej mierze polegają na:

- wzmocnieniu kompetencji rodzicielskich,
- zaangażowaniu rodziców w sprawy dzieci - utrzymywanie kontaktu ze szkołą, organizowanie czasu wolnego dzieci,
- podniesieniu kompetencji w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego (w tym utrzymanie czystości w mieszkaniu, umiejętność przygotowywania posiłków), racjonalnego gospodarowania budżetem domowym,
- poszerzeniu wiedzy z zakresu profilaktyki zdrowotnej i higieny.

8.11.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.11.2.2 Kadra

Usługa realizowana jest przez pracowników MOPS.

8.11.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łącznie na realizację usługi w 2013 roku wydatkowano kwotę 279 322,46 zł.

8.11.2.4 Wnioski

W najbliższych latach liczba rodzin objętych usługą będzie zbliżona do liczby rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w 2013 roku – średnio 120 rodzin rocznie. Planuje się poszerzenie zakresu zadań realizowanych przez asystentów do wszystkich zadań określonych w art. 15 ust.1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W odniesieniu rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze w których realizowana będzie usługa, asystent podejmować będzie działania we wszystkich obszarach funkcjonowania rodziny, których dotyczą dysfunkcje. Jednocześnie planowane jest wzmocnienie działań umożliwiających podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez asystentów rodziny poprzez

prowadzenie szkoleń i superwizji. Doskonalenie zawodowe prowadzone będzie przez pracowników MOPS.

8.11.3 Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne

Zgodnie z Uchwałą Nr XXI/254/11 Rady Miasta Krakowa z dnia 6 lipca 2011 r. w sprawie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Miasta Krakowa oraz upoważnienia Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie do prowadzenia postępowań w sprawach dotyczących świadczeń materialnych o charakterze socjalnym przyznawanych na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (j.t.: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadanie polegające na przyznawaniu pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów. Pomoc materialna o charakterze socjalnym przyznawana jest w formie stypendium szkolnego oraz zasiłku szkolnego.

Pomoc w formie stypendium adresowana jest do uczniów z rodzin, w których miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie ucznia jest niższa niż kwota, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182), tj. 456 zł.

W roku szkolnym 2012/2013 przyznano pomoc w formie stypendium dla 2477 uczniów, natomiast w roku szkolnym 2013/2014 dla 2501 uczniów. Szczegółowe dane w podziale na poszczególne rodzaje szkół przedstawione są w poniższej tabeli.

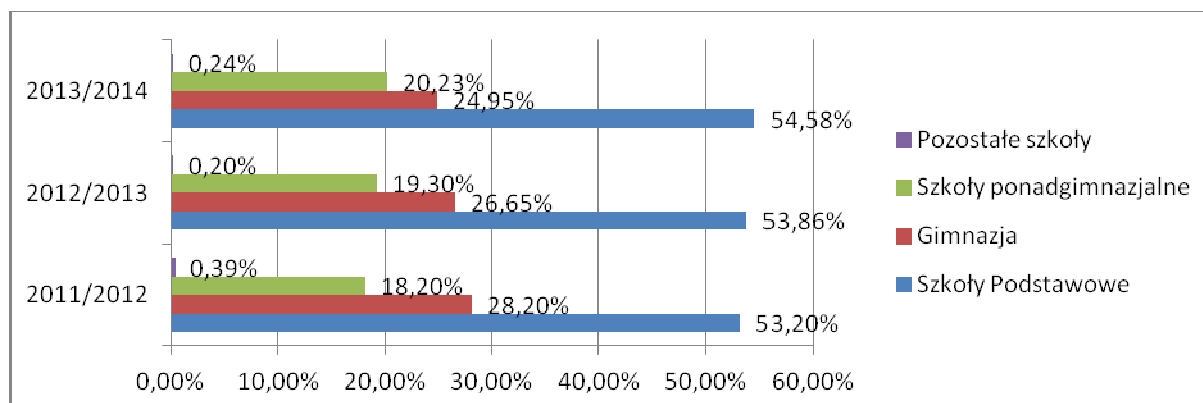
Tabela: Liczba uczniów, którym udzielonym stypendia szkolne w roku szkolnym 2011/2012, 2012/2013 i 2013/2014

Rok szkolny	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2011/2012	947	502	324	7	1780
2012/2013	1334	660	478	5	2477
2013/2014	1365	624	506	6	2501

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z przedstawionych danych wynika, że w roku szkolnym 2013/2014 nastąpił znikomy wzrost uczniów objętych pomocą w stosunku do poprzedniego roku szkolnego tj. o 1%. Największą grupę osób objętych pomocą stanowią uczniowie szkół podstawowych (ok. 55% ogólnej liczby uczniów), następnie gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych. Taką tendencję można zauważyć zarówno w roku szkolnym 2011/2012 jak 2012/2013, gdzie stosunek liczby uczniów objętych pomocą uczęszczających do poszczególnych rodzajów szkół w stosunku do liczby wszystkich uczniów objętych pomocą w kolejnych okresach jest na zbliżonym poziomie, co pokazuje poniższy wykres.

Tabela: Podział stypendiów szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Natomiast zasiłek szkolny może być przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego. Zasiłek szkolny przysługuje jeżeli zajdzie zdarzenie losowe, tj. zdarzenie nagłe, nieprzewidywalne, niezależne od wnioskodawcy, które wywoła przynajmniej przejściową trudną sytuację materialną rodziny ucznia.

W roku 2011 przyznano – 116 zasiłków szkolnych, w 2012 r. przyznano 99 zasiłków szkolnych, natomiast w 2013 r. – 76 zasiłków. Szczegółowe dane w podziale na rodzaje szkół, do których uczęszczały osoby objęte pomocą w formie zasiłku szkolnego przedstawia poniższa tabela.

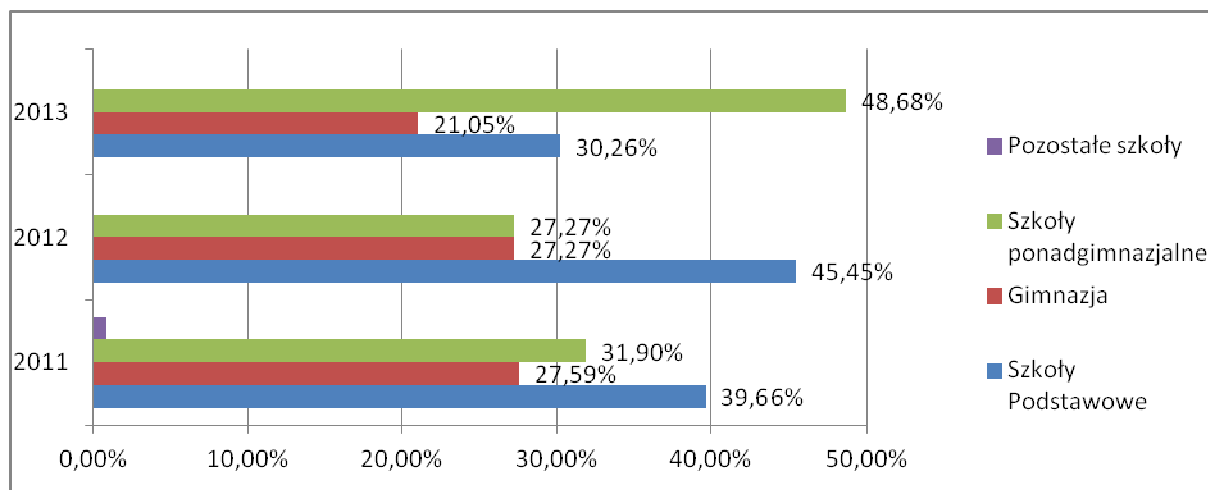
Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono zasiłki szkolne w latach 2011-2013

Rok	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2011	46	32	37	1	116
2012	45	27	27	0	99
2013	23	16	37	0	76

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 r. w stosunku do 2012 r. spadła liczba osób objętych pomocą o 23%. Szczegółowy podział przyznanych zasiłków w podziale na poszczególne rodzaje szkół znajduje się na poniższym wykresie.

Tabela: Podział zasiłków szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.11.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.11.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.11.3.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w 2011 r. na realizację zadania wydatkowano 2 337 883 zł z czego na wypłatę stypendiów szkolnych 2 292 768 zł
- w 2012 r. na realizację zadania wydatkowano 2 042 662 zł z czego na stypendia szkolne 1 997 617 zł

Na wypłatę stypendiów szkolnych w 2013 r. przekazano kwotę 3 090 440 zł, natomiast na wypłatę zasiłków szkolnych przeznaczono kwotę 36 905 zł.

8.11.3.4 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje, że w najbliższych latach liczba osób objętych pomocą w formie stypendium szkolnego będzie zbliżona do poziomu z roku szkolnego 2012/2013. W roku szkolnym 2012/2013 znaczny wzrost liczby osób objętych pomocą, wynikał ze zmiany kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania stypendium szkolnego. Zmiana (zwiększenie) kryterium dochodowego obowiązują od 1 października 2012 roku. W związku z tym, że zasiłek szkolny przyznawany jest z tytułu wystąpienia zdarzenia losowego, trudno przewidywać zakres udzielanej pomocy w kolejnych latach.

8.11.4 Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2013 roku – „Wyprawka szkolna”

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wraz ze szkołami mającymi siedzibę na terenie Gminy Miejskiej Kraków od 2011 r. realizuje rządowe programy pomocy uczniom przeznaczaniem na zakup podręczników. Pomoc w ramach programów adresowana jest do uczniów, uczęszczających do klas, w których realizowana jest nowa podstawa programowa, z rodzin w których dochód na osobę nie przekracza kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej lub występują przesłanki z art. 7 Ustawy o pomocy społecznej. Ponadto pomocą w ramach programu objęci byli uczniowie

słabowidzący, niesłyszący oraz upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

W ramach programu udzielano pomocy na zakup podręczników dla uczniów klas II-III oraz klas V szkół podstawowych oraz klas II szkół ponadgimnazjalnych, których dochód na osobę w rodzinie nie przekraczał kwoty 456 zł lub występowały przesłanki określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej m.in. bezrobocie i niepełnosprawność oraz uczniów klas I szkoły podstawowej, których dochód na osobę w rodzinie nie przekraczał 529 zł. Pomocy udzielano również uczniom słabowidzącym, niesłyszącym oraz z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, znacznym lub umiarkowanym.

Wnioski o przyznanie pomocy za zakup podręczników składane były przez rodziców lub opiekunów prawnych ucznia w szkole, do której uczęszczał. Szkoły, po weryfikacji wniosków, przekazywały do Ośrodka listy uczniów zakwalifikowanych do objęcia pomocą w ramach programu. Na podstawie ww. list MOPS przekazał środki finansowe szkołom z przeznaczeniem na wypłatę świadczeń. Wyprawkę szkolną wypłacano do wysokości przedstawionych faktur, rachunków, paragonów oraz oświadczeń o zakupie podręczników. Maksymalna kwota wyprawki szkolnej wahała się, w zależności od rodzaju szkoły do której uczęszczał uczeń, od 225 zł do 770 zł.

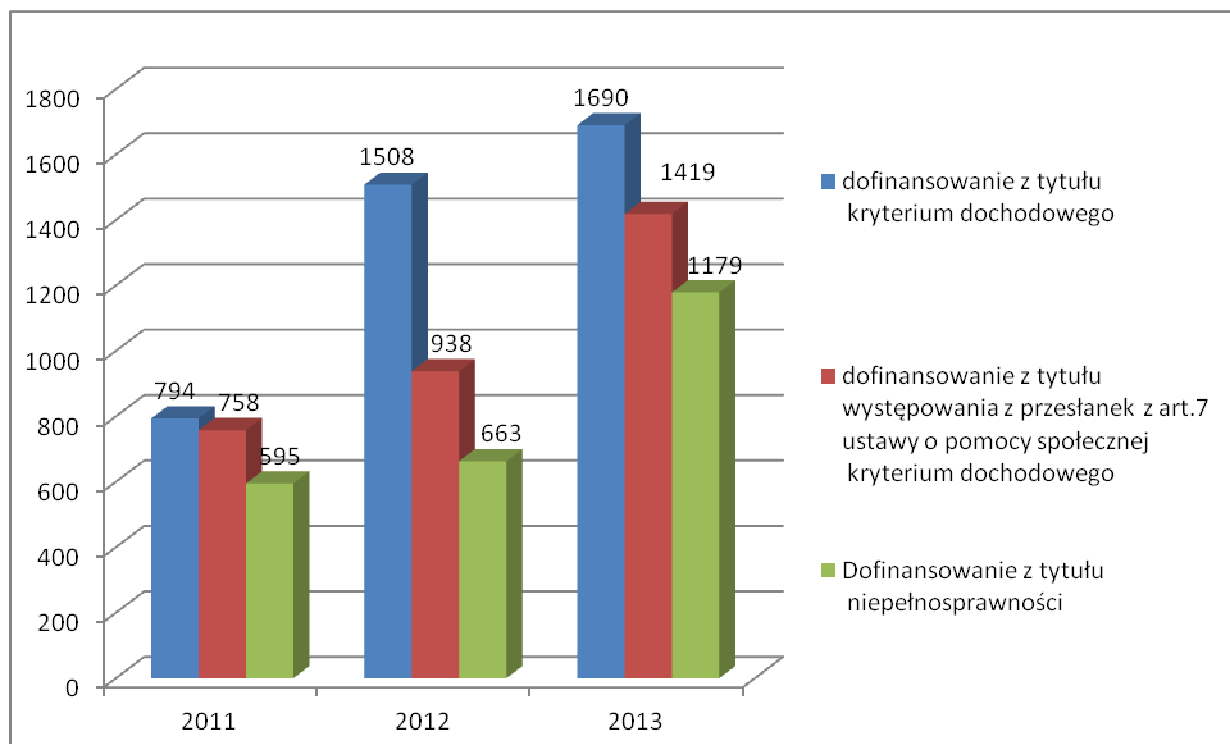
Tabela: Liczba uczniów, którzy otrzymali pomoc w ramach programu rządowego „Wprawka szkolna” i wysokość wypłaconej pomocy w roku 2013

Klasa	Liczba uczniów, którzy otrzymali pomoc w ramach programu	Wysokość udzielonej pomocy na dofinansowanie do zakupu podręczników
Szkoły Podstawowe (klasy I-III)	2185	491 775,14 zł
Szkoły Podstawowe (klasy IV-VI)	882	268 954,45 zł
Gimnazjum	304	93 036,61 zł
Szkoły ponadgimnazjalne	917	295 297,91 zł
Razem	4288	1 149 064,11 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Pomoc w ramach programu przyznano łącznie dla 4288 uczniów uczęszczających do 193 szkół (z tego dla 1179 uczniów słabowidzących, niesłyszących oraz upośledzonych umysłowo). W 2011 r. pomocą objęto - 2147 osób, w 2012 r. - 3109 osób. Szczegółowe zestawienie przedstawiono w tabeli powyżej.

Tabela: Przyczyny udzielenia świadczenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.11.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.11.4.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.11.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- w 2011 r. – na realizację programu przeznaczono 473 799zł,
- w 2012 r. – na realizację programu przeznaczono 687 328 zł,
- w 2013 r. - na realizację programu przeznaczono 1 149 064 zł.

8.11.4.4 Wnioski

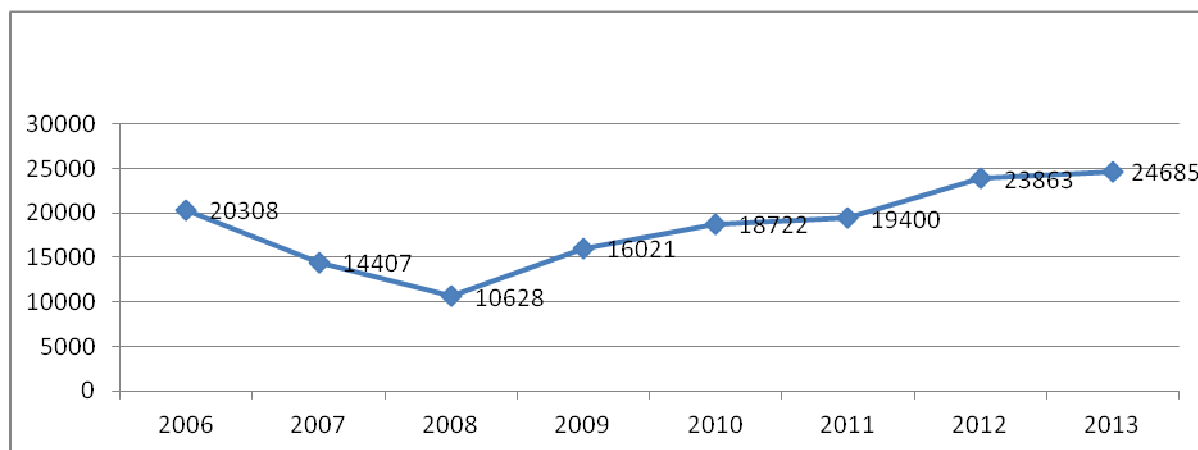
Pomoc na zakup podręczników dla uczniów realizowana jest w oparciu o programy rządowe, które uchwalana są na konkretny rok. W związku z faktem, że nie znane są zasady programu na kolejne lata niemożliwe do oszacowania są trendy w tym zakresie.

9 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezrobotnym

9.1 Bezrobocie w Krakowie

W 2013 roku liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wyniosła 24 685. W stosunku do roku poprzedniego ilość osób bezrobotnych wzrosła o 822 osoby. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych zwiększyła się o 3,4% (w województwie o 2,0%). Wśród kobiet bezrobocie wzrosło o 1,6% a wśród mężczyzn o 5,3%. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych pod względem płci nie obserwuje się znaczących różnic. Bezrobotni z terenu Krakowa stanowili 15% ogółu osób pozostających bez pracy zarejestrowanych w województwie małopolskim (w 2012 - 14,8%). Ponad 85% zarejestrowanych bezrobotnych pozbawionych jest prawa do otrzymywania zasiłku z tego tytułu.

Wykres: Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wg danych na koniec 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

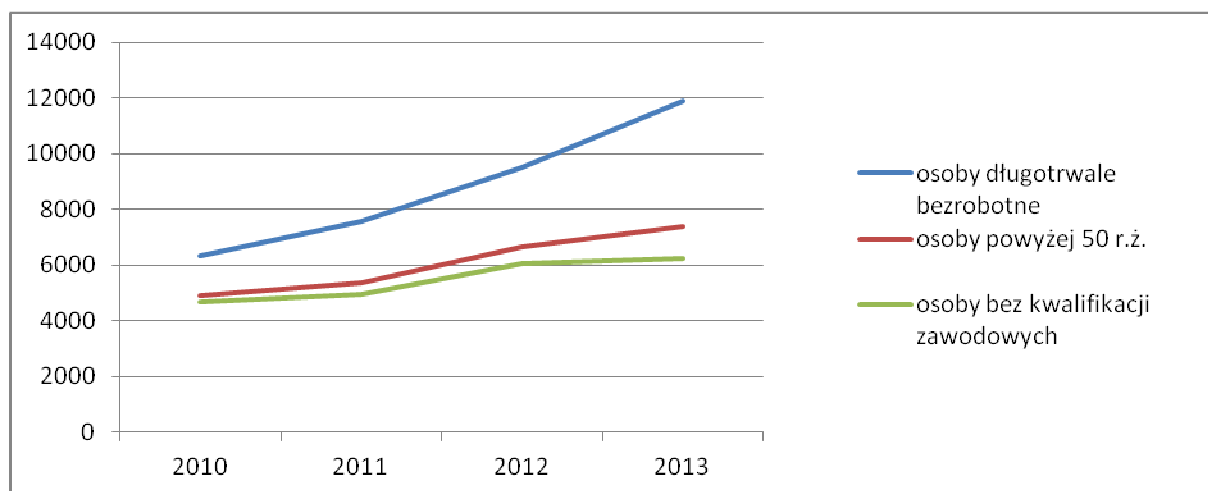
Na tle kraju i województwa stopa bezrobocia rejestrowanego w Krakowie utrzymuje się na stosunkowo niskim poziomie (5,9% na dzień 31.12.2013 r., dla Polski – 13,4%, dla Małopolski – 11,6%), jednak niepokojąco wysoki jest odsetek osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy tj. długotrwale bezrobotnych, osób do 25 roku życia i powyżej 50 roku życia, bez kwalifikacji zawodowych, samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko w wieku do 18 roku życia i niepełnosprawnych⁵⁵. Stopa bezrobocia w Krakowie pozostała na takim samym poziomie jak w roku ubiegłym.

Osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy mają małe szanse na znalezienie zatrudnienia – bezskuteczne poszukiwanie pracy budzi frustrację i zniechęcenie, a to z kolei rodzi postawę roszczeniową przejawiającą się najczęściej domaganiem się ciągłej i o szerokim spektrum pomocy materialnej ze strony państwa. Na szczególną uwagę, w kontekście oceny zapotrzebowania na pomoc społeczną zasługują również osoby bezrobotne w wieku powyżej 50 lat oraz osoby bez kwalifikacji zawodowych.

⁵⁵ Kategorię bezrobotnych niepełnosprawnych opisano w rozdziale „Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa”.

Wymienione wyżej kategorie osób są faktycznymi bądź potencjalnymi klientami pomocy społecznej. Poniższy wykres przedstawia liczbę osób bezrobotnych, znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy wg wybranych kategorii, w latach 2010 - 2013.

Wykres: Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy

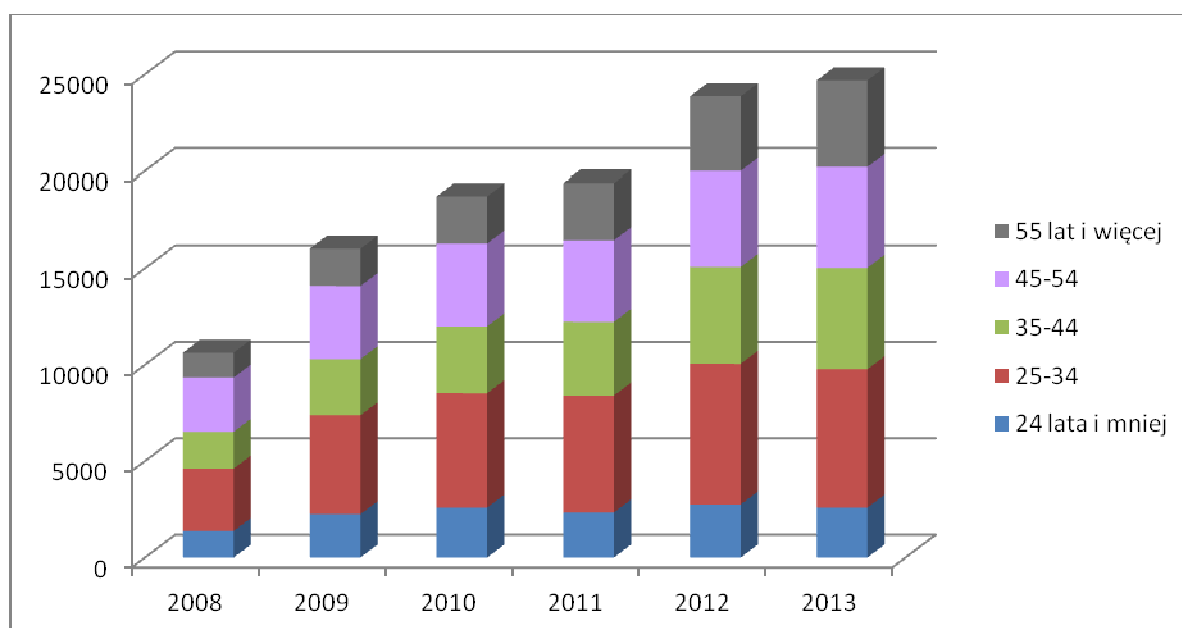

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Z danych Grodzkiego Urzędu Pracy wynika, że osoby długotrwale bezrobotne stanowią 48% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych, osoby powyżej 50 roku życia – 29%, osoby bez kwalifikacji zawodowych – 25%.

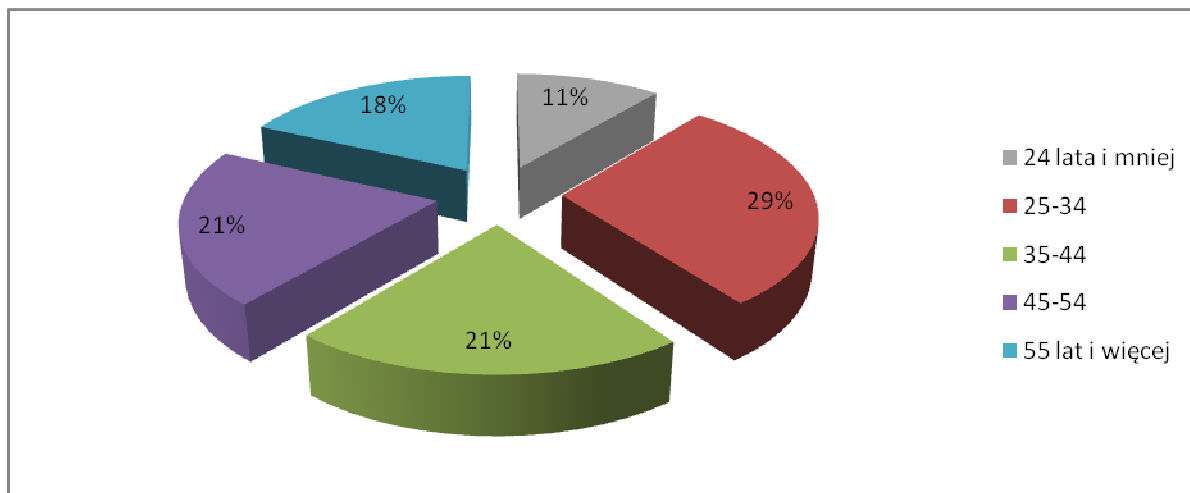
W ostatnich kilkunastu latach zaznacza się wyraźny wzrost odsetka osób bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, a więc szczególnie narażonych na bezrobocie długotrwale. W roku 2000 krakowscy bezrobotni w tej grupie wiekowej stanowili 1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, w roku 2010 już 13% a w roku 2013 – 18%. Największy odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku 25-34. Stanowią oni ponad 29% ogółu bezrobotnych. W ujęciu rocznym największy wzrost odnotowano w grupie w wieku powyżej 55 lat – o 16%, a także w wieku 45-54 – o 5 %.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg kategorii wiekowych w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

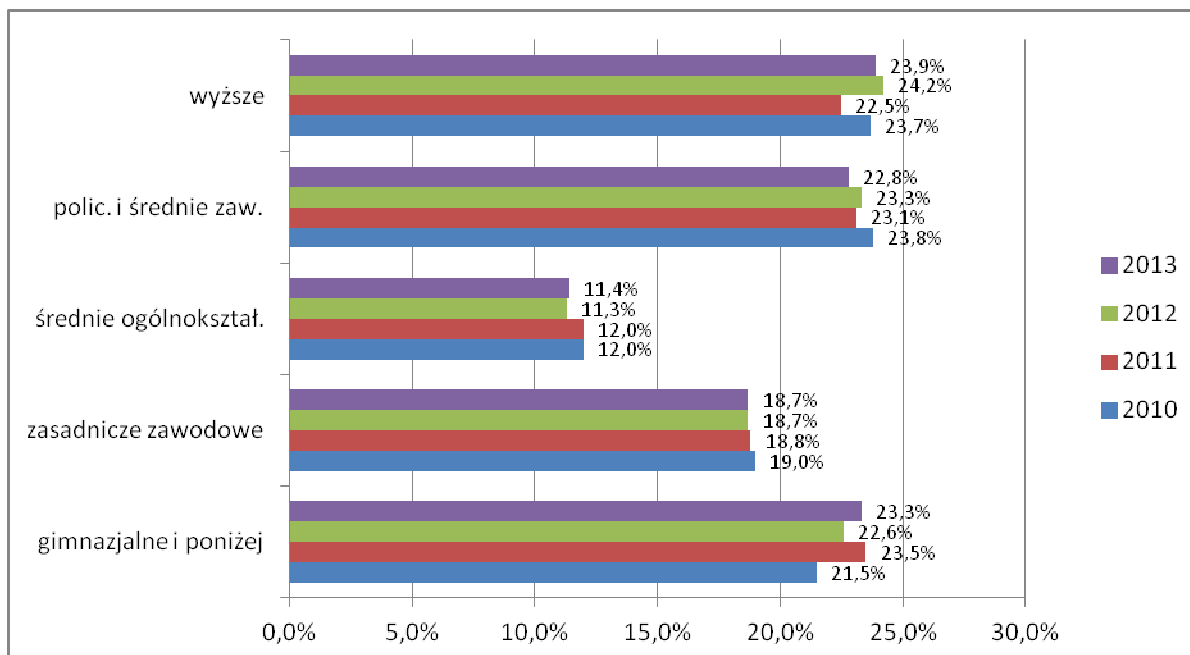
Wykres Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie w roku 2013 – procentowy udział kategorii wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Diametralnie zmienia się również struktura krakowskich bezrobotnych wg wykształcenia. W roku 2000 największy odsetek bezrobotnych legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (łącznie 56,7%). Bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowili jedynie 9,1% ogółu. Jednak już dziesięć lat później wśród krakowskich bezrobotnych dominowały osoby najlepiej wykształcone – z wykształceniem wyższym (23,7%) i policealnym oraz średnim zawodowym (23,8%). W 2013 roku osoby z wykształceniem wyższym i policealnym oraz średnim zawodowym stanowiły w sumie 46,7% bezrobotnych. Najmniej zarejestrowanych osób bezrobotnych niezmiennie posiada wykształcenie średnie ogólnokształcące. Powodem tego jest prawdopodobnie fakt, iż młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ogólnokształcących kontynuuje w trybie zaocznym edukację na poziomie wyższym.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg wykształcenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

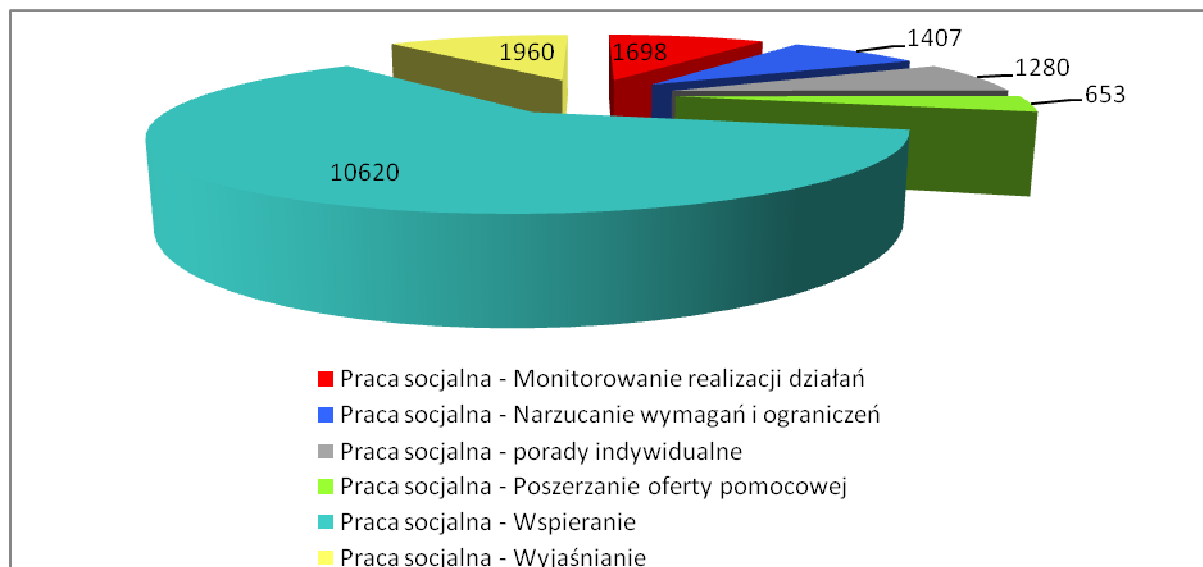
Z ogólnopolskich badań opisujących warunki i jakość życia społeczeństwa Polskiego, wynika, że wszystkich zarejestrowanych w urzędach pracy bezrobotnych podzielić można na dwie duże grupy: prawdziwych i pozornych. Pozornych z kolei podzielić można na tych, którzy nie są zainteresowani pracą (nie szukają jej i/lub nie są gotowi jej podjąć), oraz pracujących na czarno lub w inny sposób osiągających dochód nie mniejszy niż 1200 zł miesięcznie. Pozorni bezrobotni stanowią znaczący procent wszystkich zarejestrowanych (w 2003 i 2005 r. około 1/3, a od 2007 r. już od 40% do 50%, a obecnie 36%). Główną przyczyną nieposzukiwania pracy przez znaczną część bezrobotnych zarejestrowanych jest w przypadku kobiet opieka nad dziećmi 44% (spadek o 7 p.p. od 2011 r.). W przypadku mężczyzn nieposzukiwanie pracy wynika głównie z utraty wiary w możliwość jej znalezienia (31%), a w dalszej kolejności – ze stanu zdrowia (26%). Znamienne jest, że głównie mężczyźni często jako powód nieposzukiwania pracy podają chęć zachowania prawa do otrzymywania świadczeń społecznych (4,6% wobec 1,8% w grupie bezrobotnych kobiet). Także mężczyźni częściej niż kobiety przyznają wprost, że nie chce im się pracować (odpowiednio 3,8% i 1,8% bezrobotnych)⁵⁶.

9.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych

9.2.1 Praca socjalna z osobami bezrobotnymi

Praca socjalna jest procesem, którego celem jest wywołanie zmian, modyfikacja sposobu funkcjonowania osoby, jej otoczenia, wzmacnianie potencjału osób, rodzin do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej, wsparcie w dążeniu do poprawy funkcjonowania. Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest praca, przy czym obejmuje on także działania związane z faktem pozostawania bez zatrudnienia. Najczęstsze działania podejmowane w obszarze związanym z pracą w roku 2013, których odbiorcami są także osoby bezrobotne, przedstawia poniższy wykres:

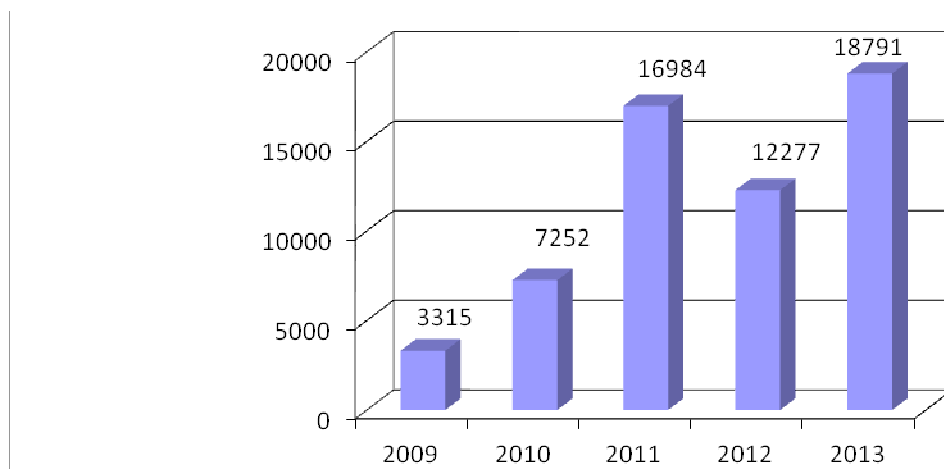
Wykres: Najczęstsze działania podejmowane w obszarze związanym z pracą w roku 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

⁵⁶ J. Czapiński, T. Panek (red.), Diagnoza Społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Warszawa, 2013, s. 361.

Wykres: Liczba działań w obszarze praca socjalna w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Całościową informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3.

9.2.2 Wsparcie osób bezrobotnych realizowane w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”

Osoby bezrobotne są również beneficjentami projektu systemowego „Pora na aktywność.”

Koncepcja projektu systemowego polega na dofinansowaniu środkami Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zadań realizowanych przez organy administracji publicznej i jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych. Ośrodki pomocy społecznej realizują projekty systemowe w Priorytecie VII Programu pn. „Promocja integracji społecznej”. Działania przewidziane w tym priorytecie służą rozwijaniu aktywnych form integracji społecznej i umożliwianiu dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz poprawie skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej.

W roku 2008 w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie rozpoczął realizację projektu pn. „Pora na aktywność”. Głównym celem projektu jest wzmocnienie aktywności klientów MOPS i ich zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie, a w konsekwencji doprowadzenie do ich usamodzielnienia. Projekt obejmuje szereg zróżnicowanych, ale powiązanych ze sobą wspólnym celem działań, jakimi są:

- realizacja kontraktów socjalnych – pisemnych umów zawartych między uczestnikami, a pracownikami socjalnymi, określających cele współpracy, zaplanowane formy pomocy oraz zobowiązanie uczestników do ich realizacji w określonym czasie;
- realizacja indywidualnych programów usamodzielniania – adresowanych do młodych, usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych;
- prowadzenie programu integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych – zespołu działań adresowanych do osób niepełnosprawnych, mających na celu wsparcie ich w dążeniu do samodzielności;
- przygotowanie i realizacja programów aktywności lokalnej – programów pracy socjalnej prowadzonych w konkretnym środowisku lokalnym w celu jego aktywizacji, nakierowanych na włączenie się mieszkańców w rozwiązywanie problemów dotyczących całej społeczności, we współpracy z lokalnymi władzami i instytucjami.

W ramach realizacji wskazanych wyżej działań stosowany i finansowany jest zestaw instrumentów o charakterze aktywizacyjnym, mających doprowadzić do przywrócenia osób wykluczonych na rynek pracy oraz ich integracji ze społeczeństwem, poprzez przywrócenie im zdolności lub możliwości zatrudnienia, uzyskanie wsparcia dochodowego oraz wyeliminowanie przeszkód w dostępie do praw i usług społecznych. Zestaw ten określany jest zbiorczo jako instrumenty aktywnej integracji.

Instrumenty aktywnej integracji podzielone są na cztery grupy:

- instrumenty aktywizacji zawodowej, takie jak: uczestnictwo w zajęciach Centrum Integracji Społecznej i Klubu Integracji Społecznej; skierowanie do pracy lub na staż zawodowy w istniejącej spółdzielni socjalnej; finansowanie zajęć związanych z uczestnictwem w WTZ (w zakresie nie finansowanym przez PFRON) oraz dodatkowych zajęć aktywizacyjnych; usługi wspierające aktywizację zawodową, w tym usługi trenera pracy, doradcy zawodowego.
- instrumenty aktywizacji edukacyjnej, do których należą skierowanie i finansowanie: zajęć szkolnych, związanych z uzupełnieniem wykształcenia; zajęć w ramach kształcenia ustawicznego, mających na celu uzyskanie zawodu lub przygotowanie zawodowe; zajęć w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności zawodowych umożliwiających aktywizację zawodową; usług wspierających aktywizację edukacyjną; kosztów nauki na poziomie wyższym (w przypadku usamodzielniających się wychowanków).
- instrumenty aktywizacji zdrowotnej, w ramach których beneficjenci mogą korzystać ze skierowania i sfinansowania: terapii psychologicznej, rodzinnej lub psychospołecznej dla osób i rodzin; programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie; programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego (w przypadku osób uzależnionych od alkoholu); programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej (w przypadku osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających) oraz sfinansowania części kosztów turnusów rehabilitacyjnych, zespołów ćwiczeń usprawniających lub zajęć rehabilitacyjnych (w przypadku osób niepełnosprawnych).
- instrumenty aktywizacji społecznej, takie jak organizowanie i finansowanie: uczestnictwa w placówkach wsparcia dziennego, świetlicach i klubach; usług wspierających osoby niepełnosprawne (tłumacz osoby głuchoniemej, przewodnik osoby niewidomej, asystent osoby niepełnosprawnej); usług wspierających animację lokalną (animatore lokalny, lider klubu integracji społecznej, streetworker); usług wsparcia i aktywizacji rodzin marginalizowanych (asystent rodzinny, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, konsultant rodzinny, mediator); kosztów wolontariatu; metod pracy w środowisku rodzinnym; uczestnictwa w grupach i klubach samopomocowych; treningów kompetencji i umiejętności społecznych; poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej, mediacji rodzinnej oraz udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach, służące przywróceniu samodzielności życiowej; poradnictwa i wsparcia indywidualnego i grupowego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych; pokrycie kosztów vouchera na samodzielny zakup usług społecznych; pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej (w przypadku usamodzielniających się wychowanków)⁵⁷.

⁵⁷ Zasady przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. Warszawa, 2012.

W ramach zaprojektowanych działań klienci MOPS w latach 2008 – 2013 mogli skorzystać z instrumentów aktywnej integracji w formie:

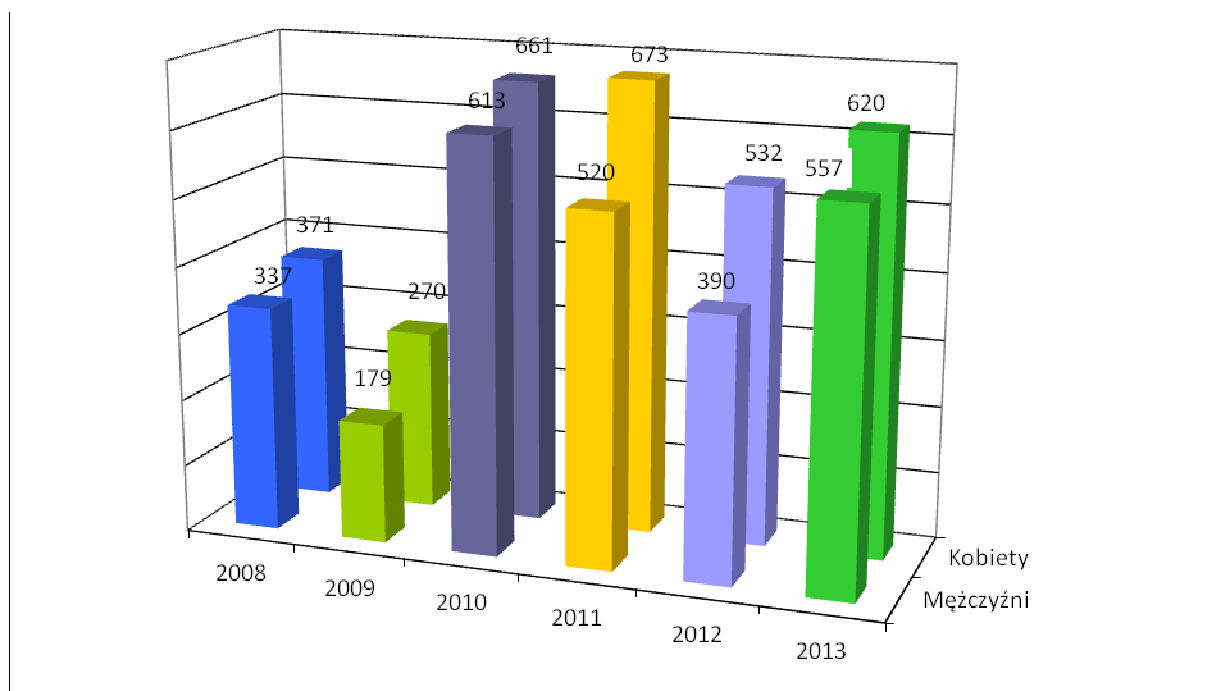
- kursów zawodowych, językowych, szkoleń;
- warsztatów aktywizacji społecznej i kompetencji życiowych w formie stacjonarnej i wyjazdowej;
- usług asystenta rodzinnego adresowanych do rodzin mających problemy opiekuńczo – wychowawcze;
- zajęć prowadzonych przez Klub Integracji Społecznej, funkcjonujący w strukturach MOPS;
- indywidualnego i grupowego doradztwa specjalistycznego (prawnego, psychologicznego, doradcy zawodowego);
- grup wsparcia;
- zajęć warsztatowych prowadzonych w WTZ-ach przez partnerów projektu;
- usług asystenta osoby niepełnosprawnej;
- terapii rodzinnej i indywidualnej;
- pomocy rzeczowej (usamodzielniani wychowankowie).

Ponadto od roku 2010 formą pracy z beneficjentem są programy aktywności lokalnej - PAL. W roku 2013 realizowano 7 takich Programów. Ich celem nadrzędnym jest integracja i aktywizacja całych społeczności lokalnych, które do tej pory nie podejmowały skutecznych działań poprawiających wygląd otoczenia, wzajemne relacje i jakość życia. Zmiana funkcjonowania tych małych społeczności dokonuje się poprzez rozmaite oddziaływania wspólne dla beneficjentów ostatecznych (m.in. prowadzenie grup wsparcia dla rodziców dzieci z problemami szkolnymi, świadczenie pomocy psychologicznej, warsztaty różnego typu, zajęcia fitness) oraz indywidualne dla poszczególnych społeczności (m.in. rozmowy z przedstawicielami lokalnej społeczności, samorządu lokalnego, punkty informacji obywatelskiej, okolicznościowe pikniki rodzinne). Kluczowe znaczenie dla Programów Aktywności Lokalnej ma praca animatorów lokalnych oraz streetworkerów.

Projekt systemowy pn.: „Pora na aktywność” jest projektem partnerskim. W 2013 roku finansowano równocześnie działania realizowane przez 3 partnerów projektu (Stowarzyszenie „Siemacha”, Stowarzyszenie „Dobrej Nadziei”, Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo”), którzy prowadzili ośrodki poradnictwa i terapii rodzin oraz Klub Integracji Społecznej.

W roku 2013 projekt realizowało 1177 nowych osób, w tym 303 nowych osób w 7 programach aktywności lokalnej (PAL), 698 nowych osób w kontraktach socjalnych (KS), 158 nowych osób w programie integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych (PION) oraz 18 nowych osób w indywidualnych programach usamodzielniania (IPU).

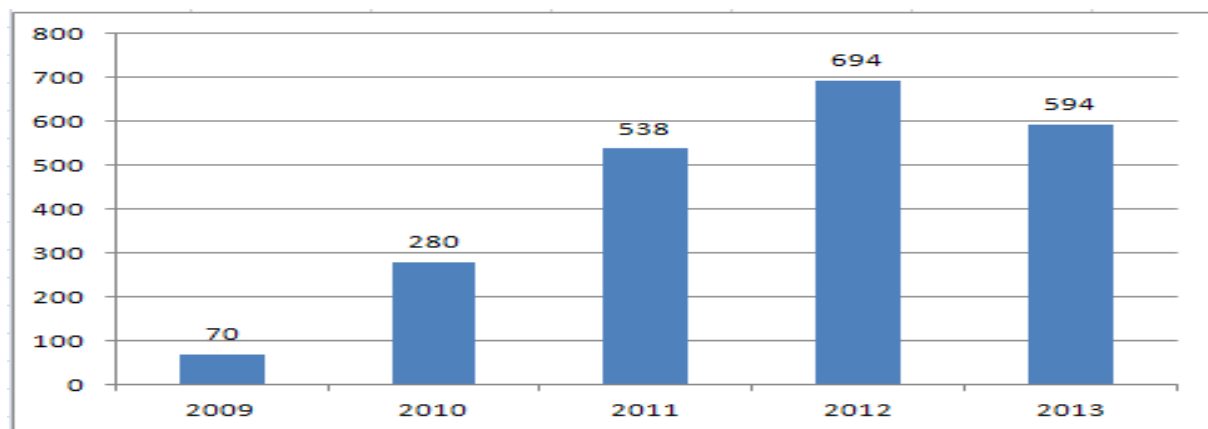
Wykres: Liczba nowych beneficjentów projektu „Pora na aktywność” w latach 2008-2013 w podziale na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Ze względu na znaczenie problemu jakim jest bezrobocie oraz negatywne skutki, które pociąga ono dla funkcjonowania osób i rodzin, osoby bezrobotne mogą zostać objęte wsparciem w ramach uczestnictwa w projekcie systemowym.

Wykres: Liczba osób bezrobotnych, dla których zaplanowano działania w ramach projektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Jednocześnie również poszerzana i różnicowana jest oferta form wsparcia adresowanych do podopiecznych. W zajęciach i doradztwie prowadzonym w Klubie integracji społecznej uczestniczyło 713 beneficjentów (zrealizowano 63745,25 godzin wsparcia indywidualnego i grupowego oraz 555 godzin wsparcia doradcy zawodowego.). W 2013 r. 390 osób uniezależniło się od pomocy społecznej, 108 osób znalazło zatrudnienie, 214 osób podjęło działania zmierzające do zatrudnienia, 126 osób uzyskało kompetencje zawodowe umożliwiające podjęcie pracy, zwiększając w ten sposób swoje szanse na rynku pracy. 397 osób i rodzin poprawiło funkcjonowanie społeczne, u 208 osób nastąpił wzrost

samooceny, 543 osoby ukończyły wyznaczoną im ścieżkę reintegracji. Te osiągnięcia beneficjentów poprzedzone zostały pracą w latach poprzednich z wykorzystaniem różnorodnych form wsparcia, w tym warsztatów podnoszących kompetencje społeczne i zawodowe oraz kursów zawodowych.

9.2.2.1 Nakłady finansowe w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”

- w roku 2009: 1 852 553 zł, w tym 1 658 035 zł z dotacji rozwojowej⁵⁸;
- w roku 2010: 5 821 230 zł, w tym 5 218 551 zł z dotacji rozwojowej;
- w roku 2011: 9 385 893 zł, w tym 8 492 888 zł z dotacji rozwojowej.
- w roku 2012: 8 106 807 zł, w tym 7 437 164 zł z dotacji rozwojowej;
- w roku 2013: 6 997 043 zł, w tym 6 295 230 zł z dotacji rozwojowej.

9.2.3 Zatrudnienie socjalne

W odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, poza zadaniami wynikającymi z przepisów zawartych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej realizuje również zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej wynikające z ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Zadania określone w ustawie realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne przez co należy rozumieć zapewnienie osobom wymienionym poniżej możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej oraz zatrudnieniu wspieranym. Zadania te adresowane są w szczególności do osób:

- 1) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 2) uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego;
- 3) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej;
- 4) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- 5) długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- 6) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 7) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 8) niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, poprzez prowadzenie Klubu Integracji Społecznej, współpracę w ramach Partnerstwa w zakresie prowadzenia Klubu Integracji Społecznej „Leonardo” oraz wsparcie realizacji zadań Centrum Integracji Społecznej.

Centrum Integracji Społecznej jest jednostką organizacyjną realizującą reintegrację zawodową i społeczną przez następujące usługi:

⁵⁸ Suma środków z funduszy strukturalnych UE i krajowych pochodzących z budżetu Państwa

- 1) kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- 2) nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- 3) naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- 4) uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Klub Integracji Społecznej może być prowadzony przez gminę lub organizację pozarządową prowadzącą reintegrację zawodową i społeczną. W ramach klubu można organizować w szczególności:

- 1) działania mające na celu pomoc bezrobotnym w znalezieniu pracy na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze pracy, u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia,
- 2) roboty publiczne,
- 3) prace społecznie użyteczne,
- 4) poradnictwo prawne,
- 5) działalność o charakterze samopomocowym w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych.

Prace społecznie użyteczne są to prace wykonywane przez osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku korzystające z pomocy społecznej. Prace są organizowane przez Gminę Miejską Kraków w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej. Czas pracy w ciągu tygodnia nie może przekroczyć 10 godzin. Świadczenie dla osób wykonujących prace społecznie użyteczne wypłacane jest ze środków Gminy Miejskiej Kraków w pierwszym półroczu 2013 r. w kwocie 7,70 zł a w drugim półroczu 2013 r. po waloryzacji 8,00 zł za godzinę, z czego 60 % świadczenia refundowane jest z Funduszu Pracy. MOPS proponuje osoby, które mogłyby być skierowane do poszczególnych rodzajów prac oraz wypłaca im świadczenia.

9.2.3.1 Infrastruktura

Realizacja przez MOPS Krakowie zapisów ustawy o zatrudnieniu socjalnym odbywa się poprzez prowadzenie klubu integracji społecznej funkcjonującego w strukturze organizacyjnej MOPS, nadzór nad realizacją zadań publicznych zleconych przez Gminę Miejską Kraków niepublicznemu klubowi integracji społecznej oraz wsparcie realizacji zadań centrum integracji społecznej, któremu Gmina udziela dotacji na działalność.

Tabela: Krakowskie jednostki realizujące zadania z zakresu reintegracji zawodowej i społecznej w roku 2013

Nazwa i adres jednostki
Centrum Integracji Społecznej os. Zielone 22*
Klub Integracji Społecznej ul. Krakusa 8
Klub Integracji Społecznej** z siedzibą na os. Górali 19

*z dniem 30 czerwca 2013 r. została rozwiązana umowa ze Stowarzyszeniem Aktywizacji Społeczno-Gospodarczej „Małopolskie Forum Pracy”

** działający w strukturze MOPS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 r. prace społecznie użyteczne realizowane były łącznie w 51 podmiotach, w tym m.in. w Urzędzie Miasta Krakowa, domach pomocy społecznej, szkołach,

przedszkolach oraz stowarzyszeniach (Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Bank Żywności, Ognisko, Gaudium et Spes, U Siemachy, KLIKA).

9.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem prowadzącym centrum integracji społecznej w 2013 roku było Stowarzyszenie Aktywizacji Społeczno-Gospodarczej „Małopolskie Forum Pracy”, natomiast klub integracji społecznej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków prowadzony był przez Fundację Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo”. Klub integracji społecznej prowadzony był w ramach Umowy partnerskiej na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność”.

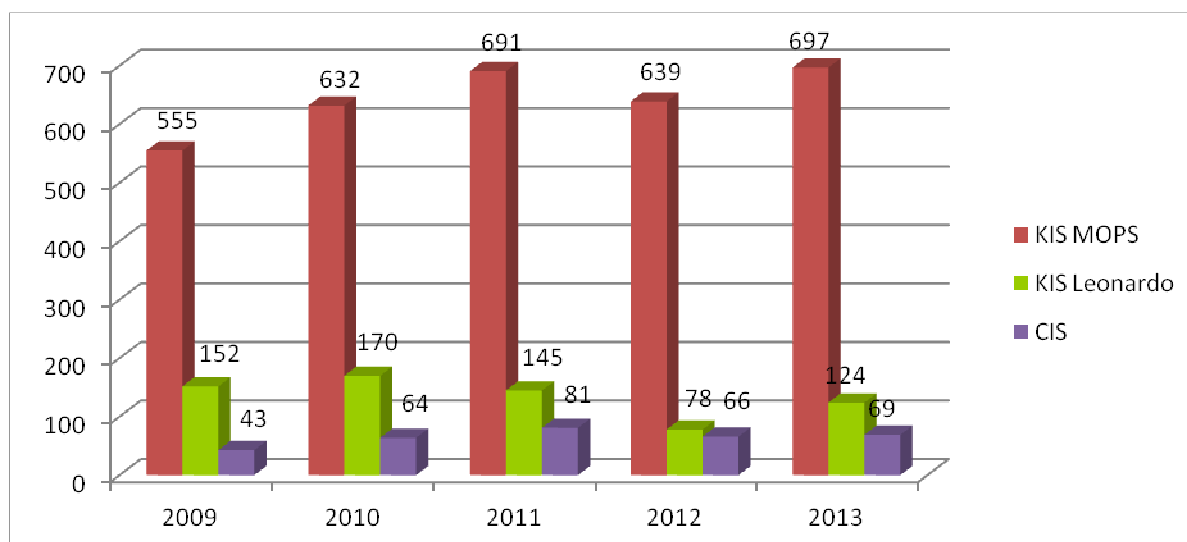
9.2.3.3 Kadra

W 2013 r. w realizację zadania związanego z prowadzeniem centrum integracji społecznej zaangażowanych było 12 osób, natomiast w realizację zadania związanego z prowadzeniem klubu integracji społecznej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków zaangażowane były 3 osoby. W klubie integracji społecznej działającym w strukturze MOPS zadania realizowało 22 pracowników.

9.2.3.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W przypadku klubu integracji społecznej działającego w strukturze MOPS liczba uczestników korzystających ze wsparcia w 2013 roku wzrosła w stosunku do 2012 roku o około 9 %.

Wykres: Liczba uczestników CIS i KIS

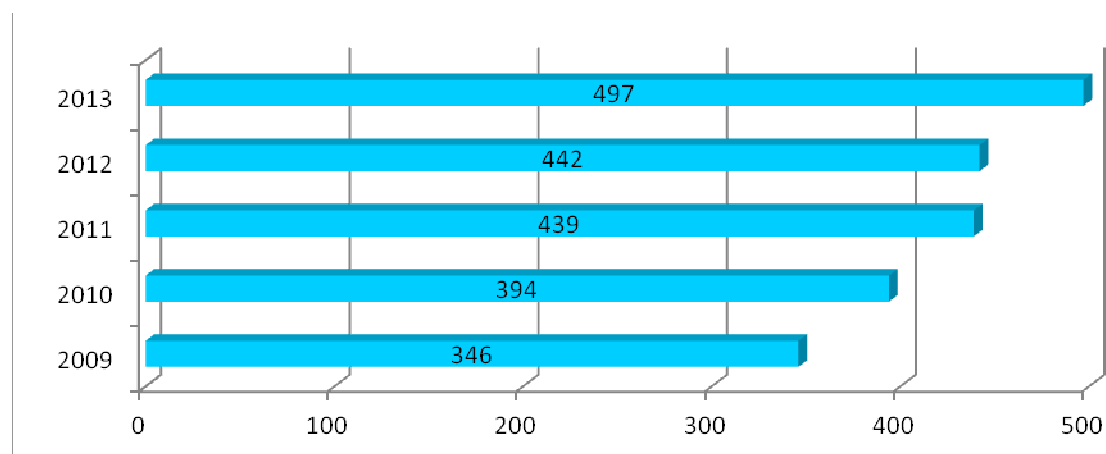

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 r. ponad połowę uczestników klubu integracji społecznej stanowili mężczyźni – 55%. W latach 2011, 2012 większość uczestników stanowiły kobiety. Najwyższy odsetek uczestników KIS to mieszkańcy dzielnicy o zwyczajowych nazwach: Nowa Huta oraz Centrum – łącznie ponad 62 % ogółu uczestników.

Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne w latach 2009-2013 systematycznie rośnie.

Wykres: Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 r. łącznie w ramach prac społecznie użytecznych przepracowano blisko 85 tysięcy godzin. Średnio miesięcznie prace wykonywało 190 osób. 80 osób, czyli 16% (w roku 2012 – 14,7%) ogółu osób wykonujących prace społecznie użyteczne podjęło zatrudnienie.

9.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łączna wysokość nakładów na realizację zadania⁵⁹ wyniosła:

- w 2009 r.-1 026 744 zł,
- w 2010 r.- 1 406 785 zł,
- w 2011 r.- 1 261 304 zł,
- w 2012 r. - 1 285 716 zł
- w 2013 r. – 1 393 482 zł

Na dofinansowanie realizacji zadania związanego z działalnością Centrum Integracji Społecznej w 2013 r. Gmina Miejska Kraków przekazała dotację w łącznej wysokości 95 963,68 zł.

Na działalność Klubu Integracji Leonardo przekazano w 2013 r. środki UE w łącznej wysokości 330 000 zł.

9.2.3.6 Wnioski

Biorąc pod uwagę, że w danych GUP wzrasta liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia, a zatem osób które są najczęstszymi odbiorcami wsparcia, można postawić tezę, że w perspektywie czasu konieczny będzie dalszy rozwój wsparcia świadczonego w ramach zatrudnienia socjalnego.

⁵⁹ Klub Integracji Społecznej w strukturze MOPS

10 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach

10.1 Ubóstwo

Ubóstwem określamy sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi pozwalającymi na zaspokojenie swoich potrzeb. Ubóstwo jest złożonym zjawiskiem społecznym, uwarunkowanym przez czynniki społeczno-ekonomiczne i demograficzne, a w szczególności przez problem bezrobocia, liczbę rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskaźnik rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną lub długotrwale chorą, podeszły wiek oraz bezdomność. Ubóstwo jest więc wspólnym problemem, który w całej swej rozciągłości dotyka praktycznie wszystkie grupy społeczne oraz w uproszczeniu ujmując problem ubóstwa, większość kategorii osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej.

10.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach

10.2.1 Zasiłek okresowy

Wypłacanie zasiłków okresowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek okresowy ustala się:

- 1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej — do wysokości różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 418 zł miesięcznie;
- 2) w przypadku rodziny — do wysokości różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny.

Kwota zasiłku okresowego nie może być niższa niż 50% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby bądź kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny. Kwota zasiłku okresowego nie może być niższa niż 20 zł miesięcznie. Okres, na jaki jest przyznawany zasiłek okresowy, ustala ośrodek pomocy społecznej na podstawie okoliczności sprawy⁶⁰.

10.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

10.2.1.2 Kadra

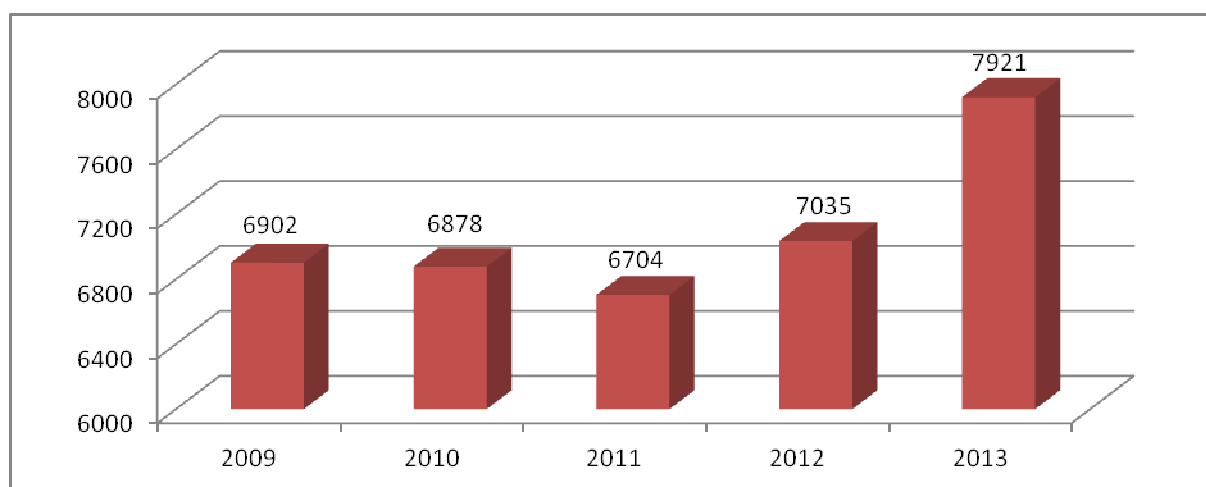
Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

⁶⁰ art. 17 ust. 1 pkt 4, art. 38 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

10.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba gospodarstw domowych (rozumianych jako osoby samodzielnie gospodarujące oraz rodziny) otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego w okresie I 2009 - IX 2012 systematycznie malała. Natomiast po waloryzacji kryteriów dochodowych od października 2012 r. nastąpił znaczący wzrost liczby rodzin uprawnionych. Tendencja liczby gospodarstw domowych, którym przyznano świadczenie została odwrócona. W roku 2013 zanotowano wzrost w stosunku do roku 2012 o 12,6%⁶¹.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy

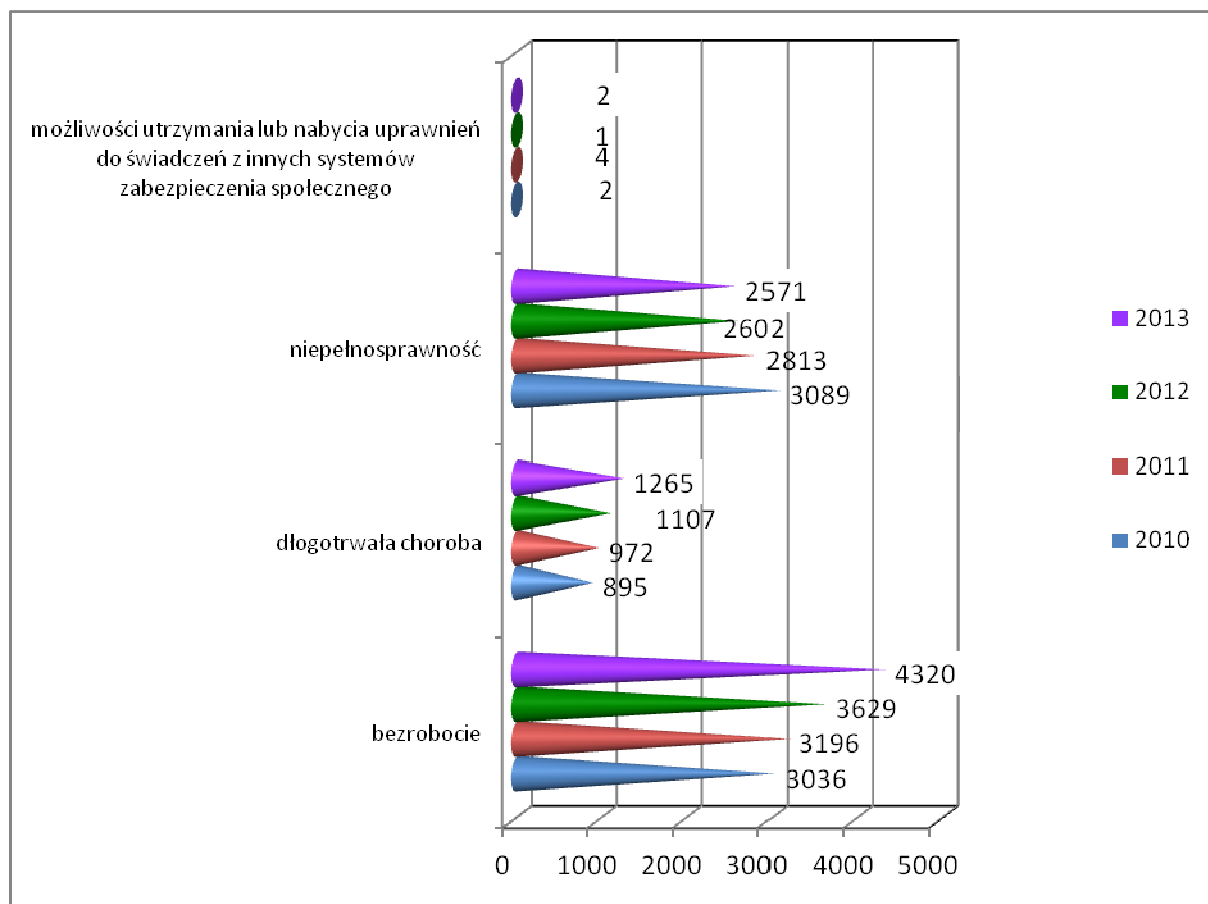

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analizując powody przyznawania pomocy w formie zasiłku okresowego widoczny jest stały wzrost liczby rodzin, które otrzymały pomoc w związku z występowaniem bezrobocia. Obserwowalny jest również stały spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłek z powodu niepełnosprawności przy jednoczesnym stałym wzroście liczby rodzin, którym przyznano pomoc z powodu długotrwałej choroby. Znikoma jest liczba rodzin, które kwalifikują się do zasiłku okresowego z uwagi na możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane liczbowe nie są rozłączne tzn. w trakcie roku jedna rodzina mogła otrzymać zasiłek okresowy z każdego, z wyżej wymienionych powodów.

⁶¹ Źródło: OU POMOST

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy z uwzględnieniem powodu przyznania pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Wśród osób, którym przyznano zasiłek okresowy 54 % stanowiły kobiety, a 46% mężczyźni. W stosunku do roku ubiegłego wzrosła liczba kobiet (w 2012 - 52%).

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych

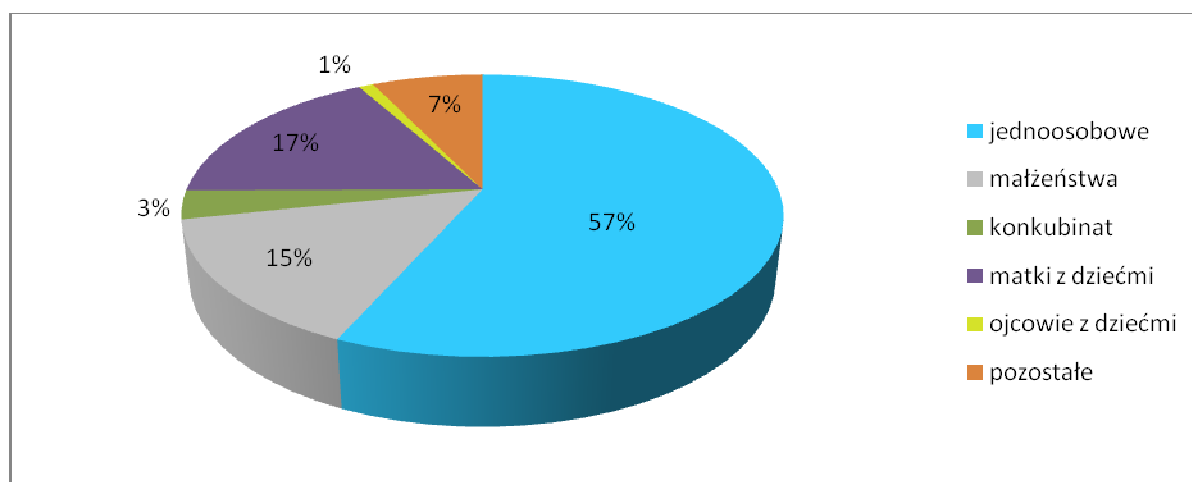
Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
Wiek			
0-24	6,57%	2,24%	4,40%
25-34	24,12%	10,13%	17,12%
35-44	25,47%	15,40%	20,44%
45-59	37,13%	49,24%	43,19%
60-64	4,11%	16,64%	10,38%
65 i więcej	2,59%	6,35%	4,47%
Wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	10,31%	9,89%	10,10%
gimnazjalne i poniżej	27,79%	28,01%	27,90%
zasadnicze zawodowe	28,37%	38,20%	33,28%
średnie ogólne i zawodowe	26,52%	19,26%	22,89%
Policealne	1,85%	0,59%	1,22%
Wyższe	5,16%	4,05%	4,61%

stan cywilny			
panna/kawaler	31,27%	40,79%	36,03%
konkubina/konkubent	0,86%	0,54%	0,70%
rozwidziona/rozwidziony	20,31%	30,61%	25,46%
separowana/separowany	2,78%	3,32%	3,05%
wdowa/wdowiec	6,54%	3,59%	5,07%
zamężna/zonaty	38,23%	21,15%	29,69%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	55,55%	49,51%	52,53%
bierny zawodowo	31,13%	47,11%	39,12%
pracujący	13,27%	3,35%	8,31%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największą grupę odbiorców tj. 43,19%, zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 37,13%, natomiast mężczyźni 49,24%. Wśród ogółu świadczeniobiorców blisko 28% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe, ponad 33% świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosi niecałe 23%. Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet najwięcej jest osób pozostających w związkach małżeńskich – 38,23%. Natomiast w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą zasiłki okresowe są osoby stanu wolnego tj. kawalerowie blisko 41%. Różnica pomiędzy świadczeniobiorcami zasiłku okresowego a osobami otrzymującymi np. zasiłek celowy widoczna jest w przypadku takiej zmiennej jak pozycja na rynku pracy. Analizując pozycję na rynku pracy świadczeniobiorców zasiłków okresowych widoczne jest, że odsetek osób bezrobotnych 53,53% i biernych zawodowo 39,12% jest odwróconym wynikiem dla biorców zasiłków celowych (bezrobotni 40%, bierni zawodowo 51%). Większy odsetek osób bezrobotnych jest wśród kobiet, natomiast prawie połowa mężczyzn to osoby bierne zawodowo. Istotne różnice pomiędzy zbiorowością kobiet i mężczyzn widoczne są w przypadku pozostawania w zatrudnieniu. Niemal czterokrotnie więcej jest pracujących kobiet niż mężczyzn.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

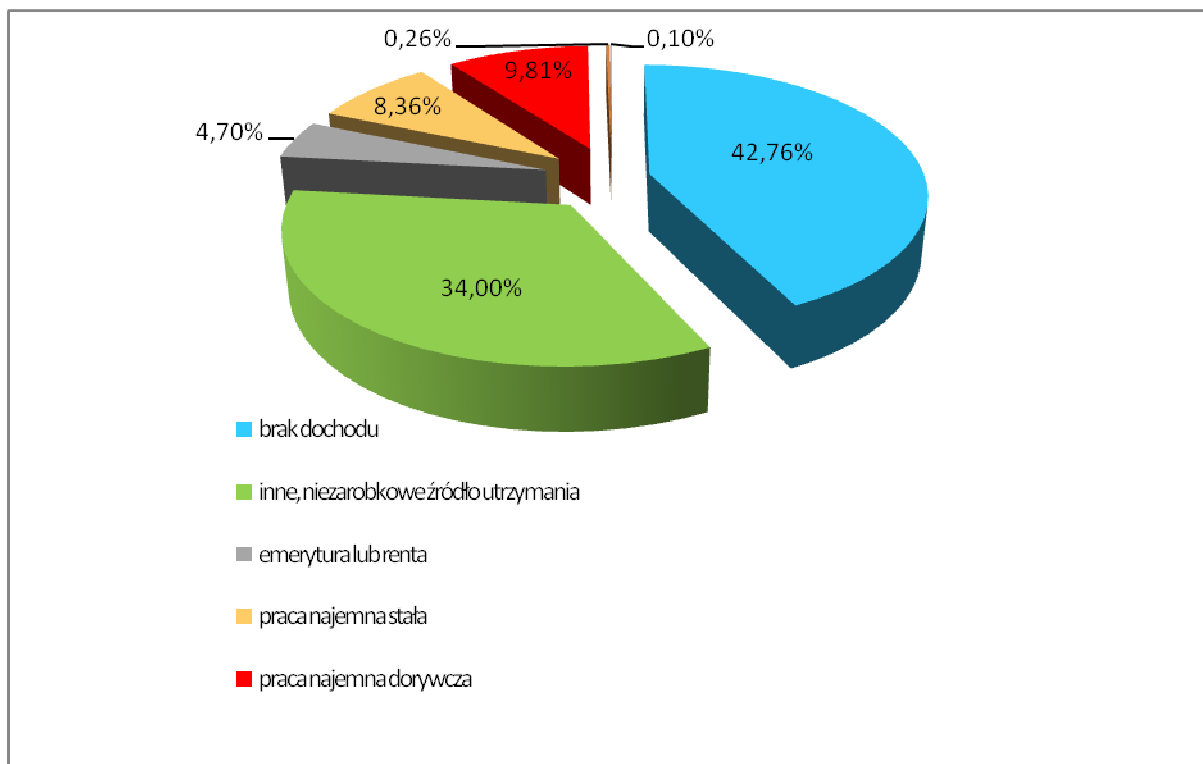

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych to w 57% osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe. Wśród rodzin korzystających z zasiłków okresowych

małżeństwa stanowią 15%, a rodziny matek i ojców samotnie wychowujących dzieci odpowiednio 17% i 1 %.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych należą przede wszystkim do rodzin nie posiadających własnego dochodu blisko 43% oraz rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 34%. Świadczenia emerytalno-rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku prawie 5% rodzin świadczeniobiorców. Odsetek osób z rodzin, gdzie głównym źródłem utrzymania jest praca, w tym zarówno na podstawie umowy jak również dorywczo, wynosi ponad 18%.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych	
bez dochodu	43%
1-499	56%
500 i powyżej	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największy odsetek świadczeniobiorców zasiłków okresowych rekrutuje się z rodzin osiągających dochód w granicach 500 zł – 56% oraz rodzin nie wykazujących żadnych dochodów - stanowią oni 43% ogółu świadczeniobiorców.

10.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano środki finansowe w następującej wysokości:
 -w 2010 r. – 6 814 786 zł, w tym na zasiłki okresowe w części obligatoryjnej 5 974 482,12 zł.
 Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 128,66 zł.

-w 2011 r. – 7 697 407 zł, w tym na zasiłki okresowe w części obligatoryjnej 6 328 588,82 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 134,87 zł.
-w 2012 r. – 8 985 614,95 zł. w tym na zasiłki okresowe w części obligatoryjnej 7 879 879,50. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 163,59zł.
-w 2013 r. – 12 148 497,17 zł. w tym na zasiłki okresowe w części obligatoryjnej 11 625 712,14 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 199,84zł.

10.2.1.5 Wnioski

W 2013 r. zanotowano znaczny wzrost liczby rodzin objętych pomocą w formie zasiłku okresowego, będący w głównej mierze wynikiem podniesienia kryteriów dochodowych w IV kwartale 2012 r.

Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków okresowych w kolejnych latach będą wpływać następujące czynniki:

- tendencja wzrostowa rocznej stopy bezrobocia. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Miejskiej Kraków na przestrzeni lat 2005-2013 jest o około połowę niższa niż stopa w województwie małopolskim. W ostatnich kilkunastu latach zaznacza się wyraźny wzrost odsetka osób bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, a więc szczególnie narażonych na bezrobocie długotrwałe. W Krakowie na przestrzeni ostatnich lat notuje się wzrost wskazań bezrobocia jako powodu udzielania pomocy w formie zasiłków okresowych.

- zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Zgodnie z prognozami GUS Kraków za kilka lat osiągnie jeden z najwyższych udziałów mieszkańców powyżej 65 roku życia w województwie. W przeciągu ostatnich pięciu lat systematycznie spada liczba zasiłków okresowych przyznanych z powodu niepełnosprawności, wzrasta natomiast liczba zasiłków przyznawanych z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby.

Tendencje dotyczące zasiłków okresowych:

- wzrost nakładów finansowych na realizację zadania będzie się utrzymywał. W 2009 r. średnia wartość przyznanego świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła prawie 133 zł, w roku 2012 r. wynosiła prawie 164 zł, a w roku 2013 już prawie 200 zł.

- największy jednostkowy koszt świadczenia (średnia za lata 2009-2013) dotyczy zasiłków przyznanych z powodu bezrobocia - w 2013 r. średnia wysokość świadczenia z tego tytułu wynosiła ok. 298 zł. Średnia kwota dla zasiłku, którego powodem przyznania była długotrwała lub ciężka choroba wynosiła w 2013 roku ok. 208 zł a zasiłku, którego powodem była niepełnosprawność ok. 79 zł. W związku z powyższym każdy wzrost liczby gospodarstw domowych z problemem bezrobocia, uprawnionych do zasiłku okresowego znacząco wpływa na ogólną roczną kwotę przyznanych świadczeń.

- znaczny spadek udziału liczby gospodarstw domowych którym udzielana jest pomoc w części dodatkowej finansowanej ze środków Gminy, w całkowitej liczbie gospodarstw objętych pomocą w formie zasiłków okresowych w ostatnich latach (w roku 2011 – 36% udziału, w roku 2012 – 30%, w roku 2013 – 14 %). Spadek wynika ze zmniejszenia nakładów finansowych środków własnych przy jednoczesnym wzroście od października 2012 r. liczby gospodarstw objętych częścią zasiłku finansowaną z dotacji (obligatoryjną).

Ponieważ łączny udział kosztów części dodatkowej w całkowitym koszcie zasiłków okresowych ulega marginalizacji (w roku 2011 – 18% udziału, w roku 2012 – 12%, w roku 2013 – 4 % kwoty), zasadne jest zabezpieczenie w kolejnych latach środków, na zabezpieczenie potrzeb osób najuboższych na wyższym niż minimalny poziomie

10.2.2 Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy

Wypłacanie zasiłków celowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek celowy przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby

bytowej, w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu. Zasiłek przyznawany jest osobie lub rodzinie, której dochód nie przekracza kryterium dochodowego. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 542 zł, natomiast dla osoby w rodzinie wynosi 456 zł (kryterium dochodowe rodziny to iloczyn liczby osób we wspólnym gospodarstwie domowym i kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi lub zasiłek celowy pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku⁶².

10.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

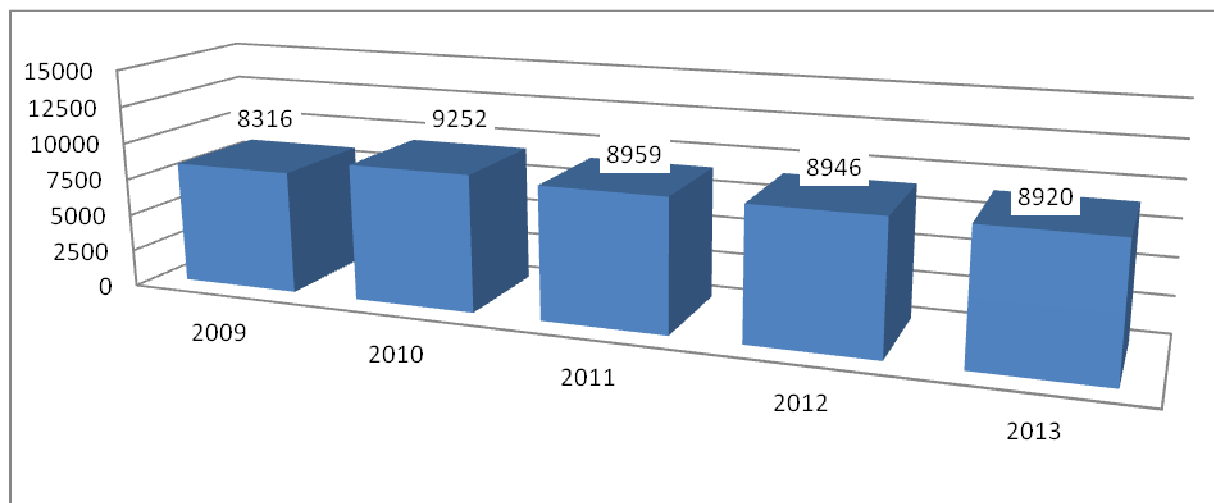
10.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

10.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Najwięcej osób otrzymało zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy w roku 2010. Od roku 2011 liczba osób utrzymuje się na podobnym poziomie⁶³.

Wykres: Liczba osób, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

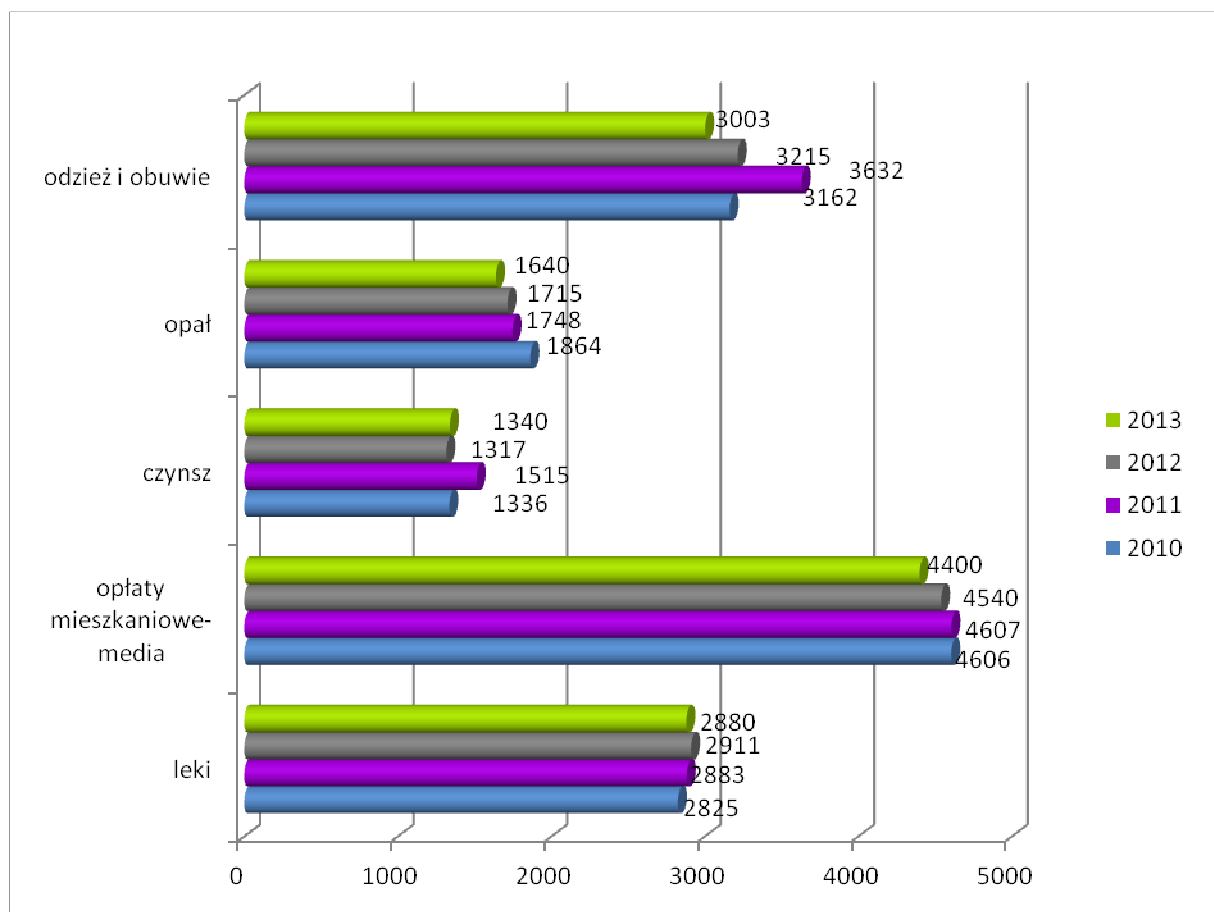
Analizując cele na jakie przyznawane są zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe stwierdzić można, że w latach 2009 - 2013 najwięcej osób otrzymywało zasiłki z przeznaczeniem na opłaty mieszkaniowe – media. Znaczna część osób korzystała również z

⁶² art. 17 ust. 1 pkt 5, art. 39 ust. 1-2, art. 41 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

⁶³ Źródło: OU POMOST

pomocy finansowej na leki, odzież i obuwie, opał i czynsz (należy zaznaczyć, że jedna osoba mogła w ciągu roku otrzymać każdy rodzaj zasiłku).

Wykres: Liczba osób, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy z uwzględnieniem przeznaczenia Pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 r. spośród świadczeniobiorców zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego około 58 % stanowiły kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0-24	4,45%	1,70%	3,08%
25-34	18,12%	7,38%	12,75%
35-44	22,20%	13,66%	17,93%
45-59	37,17%	49,48%	43,33%
60-64	7,12%	18,24%	12,68%
65 i więcej	10,94%	9,53%	10,24%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	11,63%	11,42%	11,52%
gimnazjalne i poniżej	27,02%	27,38%	27,20%
zasadnicze zawodowe	27,27%	36,62%	31,95%
średnie ogólne i zawodowe	27,37%	19,44%	23,41%
policealne	1,89%	0,51%	1,20%

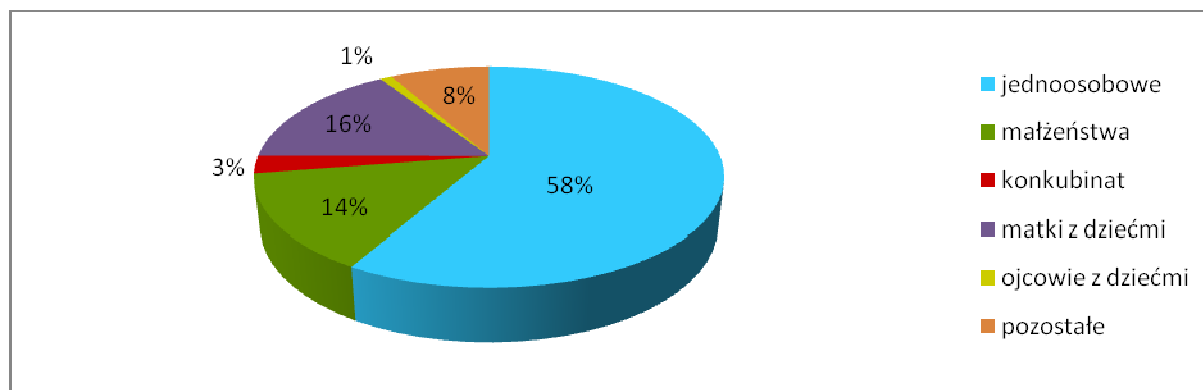
wyższe	4,82%	4,63%	4,73%
stan cywilny			
panna/kawaler	28,38%	39,79%	34,09%
konkubina/konkubent	0,72%	0,56%	0,64%
rozwidziona/rozwidziony	21,09%	30,73%	25,90%
separowana/separowany	3,03%	3,03%	3,03%
wdowa/wdowiec	11,78%	4,23%	8,01%
zamężna/zonaty	34,99%	21,68%	28,34%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	39,77%	39,25%	39,51%
bierny zawodowo	45,31%	56,11%	50,71%
pracujący	14,91%	4,61%	9,76%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największą grupę odbiorców tj. ponad 43%, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 37,17%, natomiast mężczyźni 49,48%. Wśród ogółu świadczeniobiorców blisko 32% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, ponad 27% legitymuje się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym. Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet osoby pozostające w związku małżeńskim stanowią prawie 35%, panny 28,38%, natomiast w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe są osoby stanu wolnego tj.: kawalerowie – blisko 40% oraz osoby po rozwodzie – prawie 31%. Wśród świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych ponad połowa to osoby biernie zawodowo - 51%. Nie zachodzą tu rozbieżności jeżeli chodzi o płeć - jest to najczęstsza pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet jak i do mężczyzn. Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne niemal 40%. Najmniejszą grupę stanowią osoby pracujące, co pozostaje w ścisłym związku z sytuacją bytową i dochodami świadczeniobiorców. Przy czym wśród kobiet osób pracujących jest trzykrotnie więcej niż wśród mężczyzn. W porównaniu z rokiem 2012 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych pozostają na podobnym poziomie.

Wśród świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych 58% to osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe. Wśród rodzin korzystających z zasiłków celowych rodziny niepełne stanowią 17%, natomiast małżeństwa 14%. W zbiorowości rodzin niepełnych najwięcej jest matek samotnie wychowujących jedno lub dwoje dzieci. Świadczeniobiorcy ci stanowią odpowiednio 51% oraz 33% ogółu świadczeniobiorców z rodzin niepełnych.

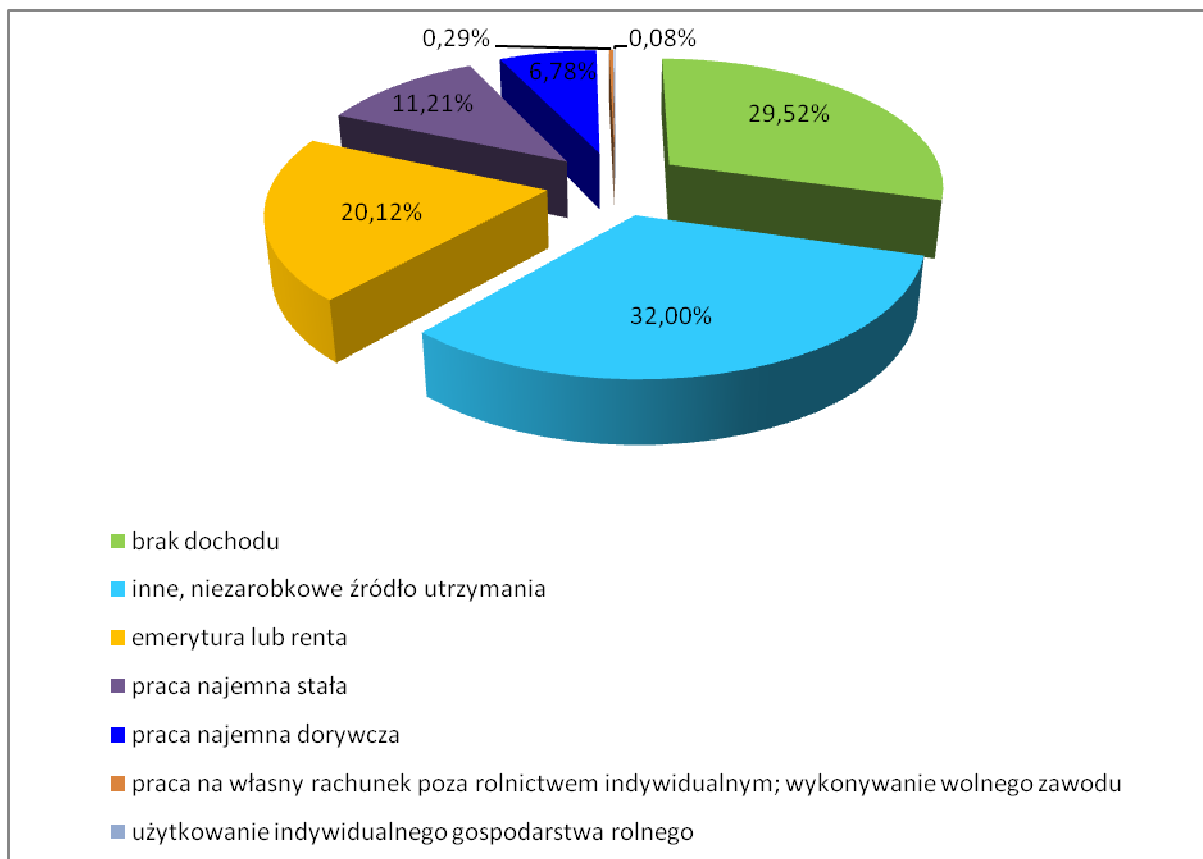
Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Świadczeniobiorcy zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą przede wszystkim do rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 32%, Świadczenia emerytalno-rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku rodzin 20% świadczeniobiorców. Prawie 30% świadczeniobiorców pochodzi z rodzin nie posiadających własnego dochodu.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największy odsetek świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych rekrutuje się z rodzin osiągających dochód w granicach do 500 zł na osobę w rodzinie. Stanowią oni 43% ogółu świadczeniobiorców. Na zbliżonym poziomie kształtuje się liczba świadczeniobiorców z rodzin bez dochodu (30%) i rodzin w których dochód na osobę w rodzinie przekracza kwotę 500 zł (27%).

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
bez dochodu	30%
1-499	43%
500 i powyżej	27%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą: ubóstwo (69%), długotrwała

choroba lub ciężka choroba (58%) oraz niepełnosprawność (52%). Należy zaznaczyć, że w jednej rodzinie może jednocześnie występować kilka problemów.

Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego	
ubóstwo	69,03%
długotrwała lub ciężka choroba	57,99%
niepełnosprawność	51,77%
bezrobocie	44,69%
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	18,96
alkoholizm	6,52%
bezdomność	5,65%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

10.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na wypłatę zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych wydatkowano kwotę:
w 2009 r. - 3 269 462 zł,
w 2010 r. - 4 578 287 zł,
w 2011 r. - 5 647 171 zł,
w 2012 r. – 5 192 528 zł
w 2013 r. – 4 895 258 zł.

10.2.2.5 Wnioski

Pomimo, że liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie w formie zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego od roku 2011 pozostaje na podobnym poziomie, spadają nakłady finansowe na realizację zadania. Szacuje się, że w 2014 roku koszt realizacji świadczenia powróci do poziomu roku 2012. W ogólnej skali udzielanej pomocy największy udział mają wydatki związane z utrzymaniem mieszkania to jest opłatami za czynsz i media.

10.2.3 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy zapewnienie posiłku⁶⁴. Zadanie to jest realizowane w ramach rządowego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, który z uwagi na skalę jego realizacji, jest ważnym elementem wsparcia finansowego osób i rodzin w środowisku lokalnym. Program w roku 2013 realizowany był w oparciu o ustawę z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” w formie posiłków, ale również zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku. Pomoc w ramach programu mogła być przyznana, jeżeli dochód osoby samotnie gospodarującej nie przekraczał kwoty 813 zł, a w przypadku rodzin, dochód na osobę w rodzinie nie przekraczał kwoty 684 zł (tj. 150% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ustawy o pomocy społecznej). Miasto Kraków zwiększyło dostępność do świadczeń w ramach programu poprzez podniesienie górnej granicy kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania wsparcia. Zgodnie z uchwałą Nr CVI/1073/06 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 kwietnia 2006 r.

⁶⁴ art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2009 r. Nr 175 poz.1362 z późn. zm.)

w sprawie zasad ponoszenia odpłatności za świadczenia w postaci posiłków, zmienionej uchwałą Nr LIV/754/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 września 2012 r. osoby i rodziny, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie przekracza 150%, a jednocześnie nie przekracza 200% kryterium dochodowego, tj. odpowiednio kwoty 1084 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 912 zł dla osoby w rodzinie, pomoc w formie posiłku mogły otrzymać za odpłatnością w wysokości 25% kosztu posiłku. Ponadto od października 2012 r. osoby korzystające z zbiorowego żywienia w szkołach, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie przekracza 200 % a jednocześnie nie przekracza 250 % kryterium dochodowego (1355 zł dla osoby samotnie gospodarującej, 1140 zł na osobę w rodzinie) mogły otrzymać pomoc za odpłatnością w wysokości 75 % kosztu posiłku. Zasady udzielania pomocy w ramach programu regulują polecenia służbowe Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie w sprawie wprowadzenia zasad przyznawania pomocy w ramach programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” oraz pomocy na żywność „poza programem” z uwzględnieniem wytycznych wojewody oraz zaleceń NIK.

10.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

10.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

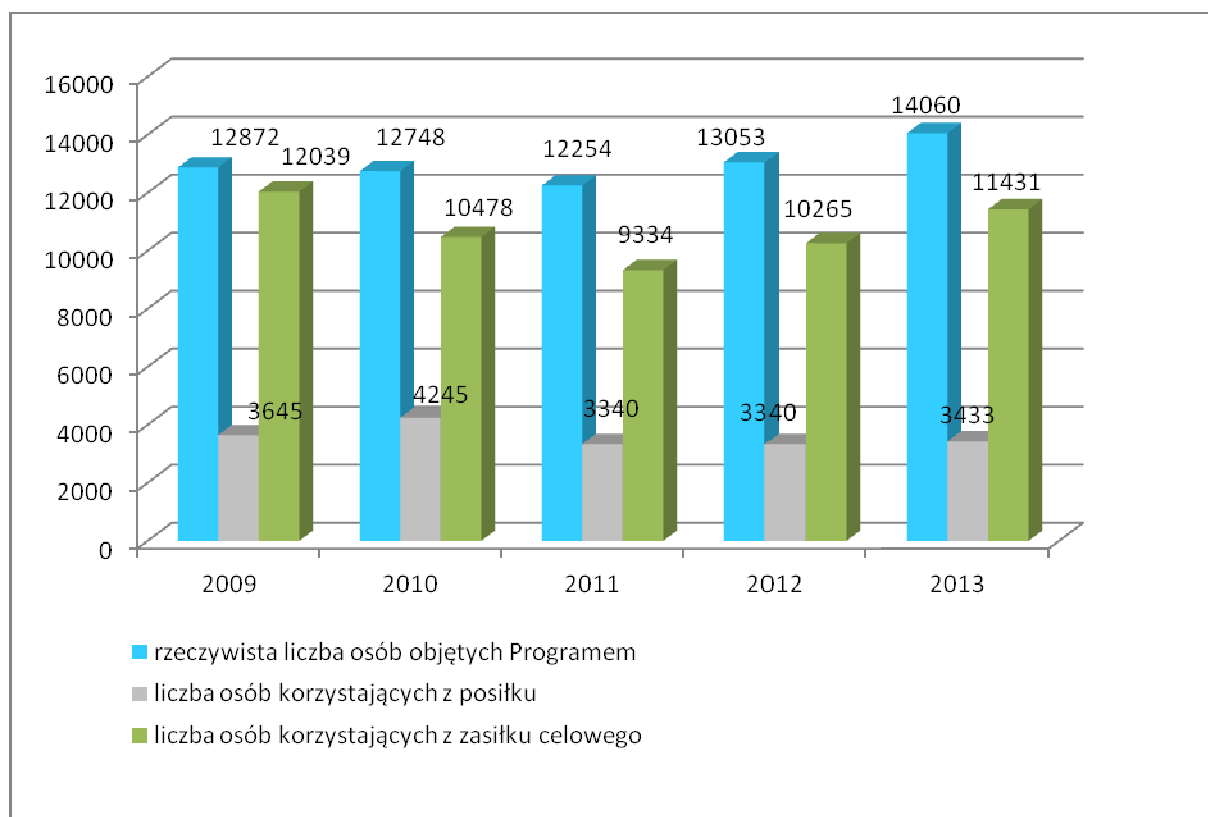
10.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2013 w stosunku do 2012 r. liczba osób objętych pomocą w ramach programu wzrosła o 7,7 %. (z wyłączeniem dzieci do 7 roku życia oraz uczniów) i jest najwyższa w okresie 2009 – 2013. Wpływ na powyższe ma wzrost w 2012 r. kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymywania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

W 2010 roku nastąpiła zmiana zasad realizacji pomocy w ramach Programu - osoba otrzymująca pomoc w formie posiłku nie może jednocześnie otrzymać pomocy w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku.

W latach 2009-2013 pomoc w formie posiłku szacuje się na zbliżonym poziomie z wyjątkiem roku 2010 gdzie jednorazowo nastąpił wzrost osób objętych pomocą w tej formie.

Wykres: Liczba osób korzystających z pomocy w ramach Programu z wyłączeniem dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 r. struktura populacji ze względu na płeć wykazuje brak zróżnicowania (po 50% świadczeniobiorców stanowili mężczyźni i kobiety).

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu

Cechy demograficzno-społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu	kobieta	mężczyzna	ogółem
wiek			
18-24	12,43%	10,95%	11,69%
25-34	19,38%	13,76%	16,57%
35-44	21,43%	17,13%	19,28%
45-59	32,66%	39,10%	35,88%
60-64	5,84%	12,42%	9,13%
65 i więcej	8,26%	6,65%	7,45%
stan cywilny			
panna/kawaler	34,04%	42,10%	38,07%
konkubina/konkubent	0,81%	1,67%	1,24%
rozwidziona/rozwidziony	17,69%	20,24%	18,96%
separowana/separowany	2,39%	1,96%	2,18%
wdowa/wdowiec	9,44%	2,98%	6,21%
zamężna/zonaty	35,64%	31,06%	33,35%
wykształcenie			

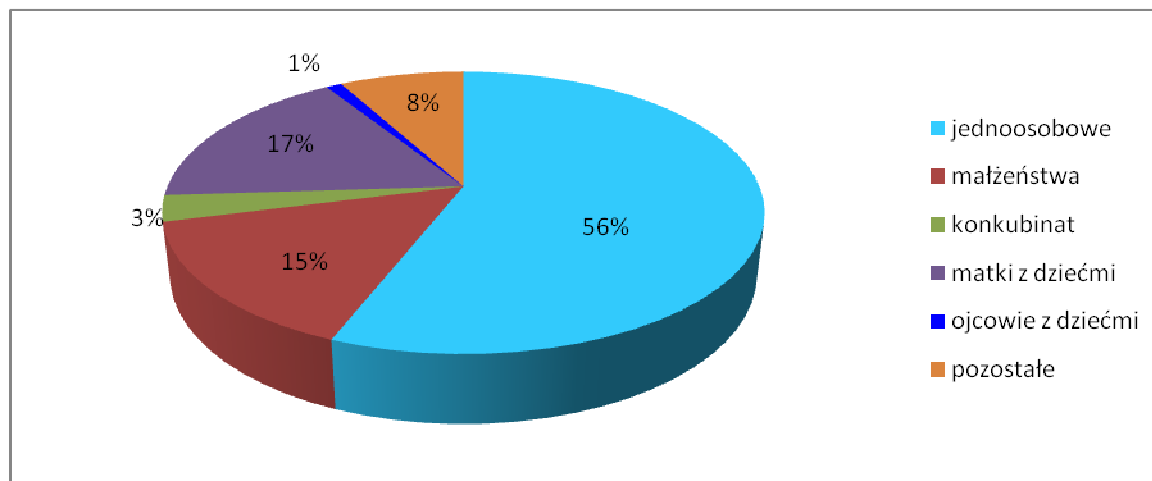
nieustalony poziom wykształcenia	11,13%	12,34%	11,74%
gimnazjalne i poniżej	30,30%	31,70%	31,00%
zasadnicze zawodowe	25,37%	33,99%	29,68%
średnie ogólne i zawodowe	26,48%	17,68%	22,08%
policealne	1,44%	0,45%	0,94%
wyższe	4,88%	3,30%	4,09%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	39,15%	38,76%	38,96%
bierny zawodowo	45,51%	48,59%	47,05%
pracujący	14,93%	12,10%	13,51%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Wśród pełnoletnich świadczeniobiorców Programu największą grupę odbiorców tj. blisko 36%, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 32,56%, natomiast mężczyźni 39,10%. Duży jest również odsetek osób w przedziale wiekowym 18 – 44 lat – stanowią oni prawie 48% ogółu. 31% badanej populacji posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe, prawie 30% świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Pod względem stanu cywilnego, wśród kobiet panny stanowią 34,04% natomiast osoby pozostające w związku małżeńskim 35,64%. Z kolei przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą pomoc w ramach Programu stanowią kawalerowie - 42,10% oraz osoby pozostające w związku małżeńskim 31,06%. Wśród świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu ponad 47% to osoby bierne zawodowo. Nie zachodzą tu rozbieżności jeżeli chodzi o płeć - jest to dominująca pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet jak i do mężczyzn. Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne. Odsetek osób bezrobotnych utrzymuje się na podobnym poziomie tj. prawie 39% wśród mężczyzn i wśród kobiet. Najmniej liczną grupę stanowią osoby pracujące.

W przypadku świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu, osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe stanowią 56% ogółu świadczeniobiorców. Wśród rodzin korzystających z pomocy w ramach Programu dominują rodziny niepełne, które stanowią 18% oraz małżeństwa z dziećmi stanowiące 15% ogółu. Rodziny niepełne to najczęściej matki samotnie wychowujące jedno dziecko, w przypadku małżeństw z dziećmi- najczęściej jest z dwójką dzieci na utrzymaniu.

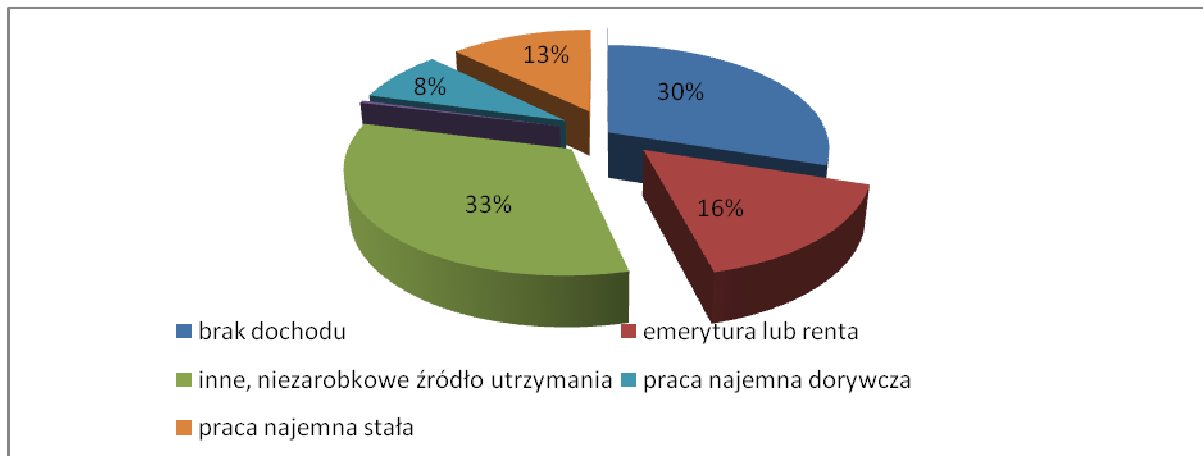
Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

W omawianej zbiorowości największy odsetek świadczeniobiorców pochodzi z rodzin, w których głównym źródłem utrzymania są dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania – 33%. Osoby bez dochodu stanowią 30%. Rodziny utrzymujące się przede wszystkim z renty lub emerytury. Dla 13% rodzin głównym źródłem utrzymania jest praca najemna stała.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największy odsetek świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu rekrutuje się z rodzin wykazujących dochód w przedziale 1 zł - 499 zł – 45%. Osoby wykazujące brak własnego dochodu stanowią 31% świadczeniobiorców tej formy pomocy.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
0	31 %
1-499	45%
500-999	23%
999,01 i powyżej	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu należą ubóstwo (71%), długotrwała lub ciężka choroba (53%), niepełnosprawność (48%) oraz bezrobocie (47%). Należy mieć na uwadze, że w jednej rodzinie może występować jednocześnie kilka problemów.

Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu

Główne problemy występujące w rodzinach	
Ubóstwo	71%
Długotrwała lub ciężka choroba	53%
Niepełnosprawność	48%
Bezrobocie	47%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	21%
Alkoholizm	7%

Bezdomność	6%
------------	----

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

10.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wartość wszystkich przyznanych w ramach Programu świadczeń w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku wynosiła:

w 2010 r. – 7 496 426 zł,

w 2011 r. – 9 100 010 zł,

w 2012 r. – 8 404 809 zł,

w 2013 r. – 9 215 497 zł

Wartość pomocy w formie posiłku wynosiła:

w 2010 r. – 5 640 668 zł,

w 2011 r. – 5 577 179 zł,

w 2012 r. – 5 902 164 zł,

w 2013 r. – 7 357 707 zł

10.2.3.5 Wnioski

Dokonując analizy zasobów pomocy społecznej w kontekście realizacji pomocy w formie dożywiania należy mieć na względzie specyfikę realizacji zadania. Możliwość stosowania tej formy pomocy uzależniona jest w znacznej mierze od wysokości środków pozyskiwanych z budżetu państwa. Rok 2013 był ostatnim, w którym obowiązywała ustawa programowa. Od roku 2014 zmianie uległy zasady realizacji pomocy. Pomoc będzie udzielana na podstawie uchwały nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014-2020 oraz w oparciu o uchwałę nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania. Szacuje się, że liczba osób objętych posiłkami i zasiłkami na żywność nie ulegnie zmniejszeniu.

11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezdomnym

11.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa

Osobą bezdomną, zgodnie z definicją sformułowaną na gruncie ustawy o pomocy społecznej, jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania⁶⁵.

Według raportu opracowanego przez Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej pt. „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategię przeciwdziałania. Osoby bezdomne” na bezdomność mają wpływ „...takie czynniki jak: trudna sytuacja mieszkaniowa, utrudniony dostęp do rynku pracy, w tym długotrwałe bezrobocie, ubóstwo, pozbawienie mieszkania (eksmisja), brak miejsca do mieszkania po opuszczeniu różnego typu instytucji (np. po powrocie z zakładu karnego, opuszczeniu domu dziecka, po powrocie ze szpitala psychiatrycznego) połączony z brakiem lub niewystarczającą integracją społeczną. Do krytycznych sytuacji życiowych, które mogą wpływać na sytuację zagrożenia bezdomnością, zaliczyć należy również rozpad rodziny i patologie życia rodzinnego (często związane z przemocą domową)”⁶⁶.

Zgodnie z wstępnymi wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, do najczęściej wymienianych przyczyn bezdomności (przy podaniu wyłącznie jednej przyczyny) należało: „wypędzenie” z mieszkania przez rodzinę lub współlokatorów (prawie 30%), wymeldowanie decyzją administracyjną (około 20%), pozostawienie mieszkania rodzinie z własnej inicjatywy (17%), eksmisja (prawie 14%) i bezrobocie (10%).⁶⁷

O randze bezdomności wśród problemów społecznych decydują nie tylko trudne do uchwycenia parametry ilościowe, ale również dynamika zjawiska i zmiany w strukturze populacji. Jest to grupa bardzo mobilna, częściej niż inne grupy przemieszczająca się po kraju, bądź nie korzystająca z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ewidencje jej członków.

Na podstawie opublikowanego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej „Sprawozdania z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)” w momencie realizacji badania zdiagnozowano 30,7 tys. osób bezdomnych, w tym ok. 22 tys. osób przebywało w placówkach instytucjonalnych, a ok. 8,5 tys. osób przebywało poza. Spośród wszystkich bezdomnych osób aż 80% stanowili mężczyźni, 14,2% kobiety oraz 5% dzieci, które przebywały przede wszystkim w placówkach dla samotnych matek z dziećmi oraz w domkach na działkach, altanach. Ponadto ustalono, że 1 330 osób przebywa w mieszkaniach wynajmowanych, chronionych itp. Osoby te nie zostały uwzględnione w ogólnej liczbie osób bezdomnych w Polsce, ponieważ nie spełniają one warunków definicji osoby bezdomnej. W Małopolsce zdiagnozowano 1722 osoby, w tym 1305 (76%) przebywało w placówkach instytucjonalnych a 417 (24%) poza placówkami instytucjonalnymi. Wśród osób bezdomnych

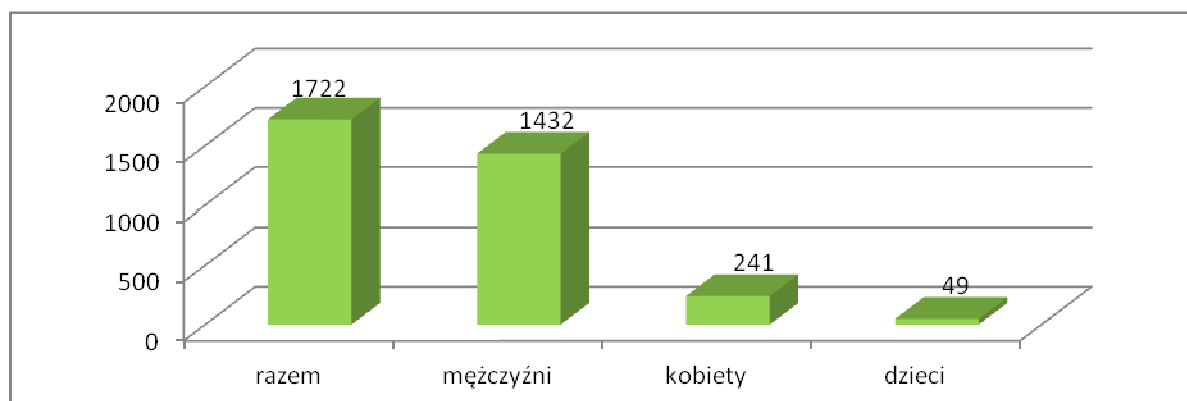
⁶⁵ art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182).

⁶⁶ „Wykluczenie społeczne w Małopolsce- strategię przeciwdziałania. Osoby bezdomne” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej. Kraków 2013 r.

⁶⁷ „Raport z wyników. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”, Główny Urząd Statystyczny Warszawa 2012

przebywających na terenie województwa małopolskiego było 1432 mężczyzn, 241 kobiet i 49 dzieci.

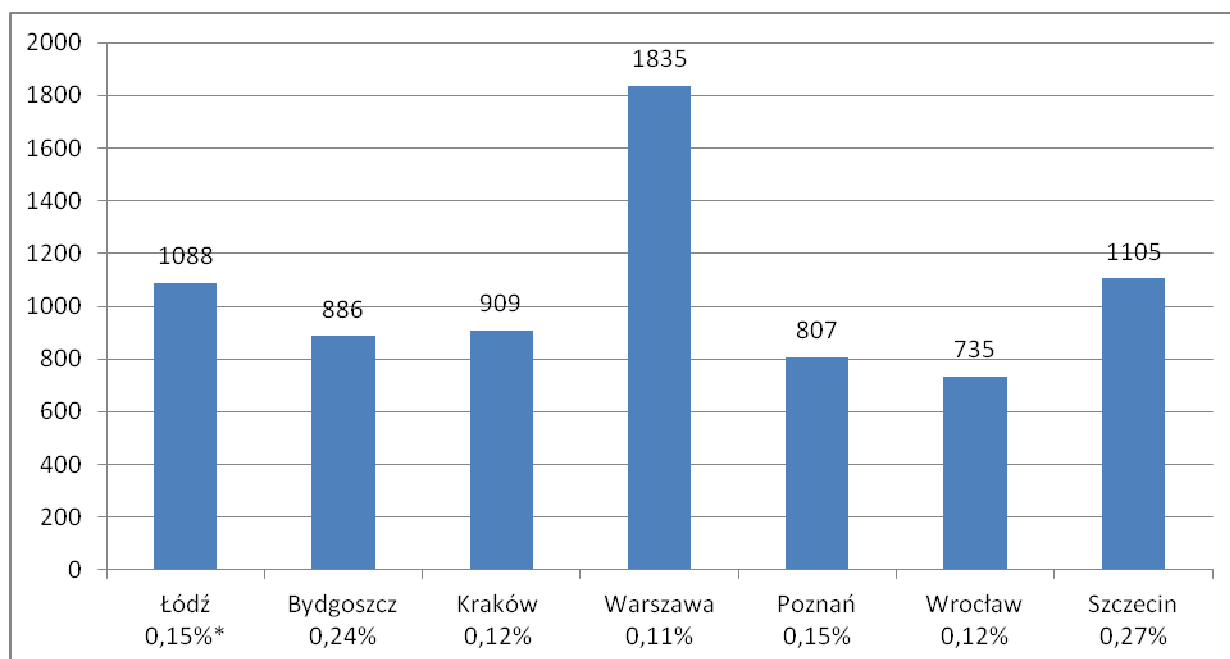
Wykres: Liczba osób bezdomnych przebywających w Małopolsce, wg badań przeprowadzonych w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Sprawozdaniu z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)”

Wyniki badań zrealizowanych w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku są zbliżone do wyników badań z przeprowadzonych z 26 na 27 stycznia 2010 r. Wynika z nich, że ogólna liczba osób bezdomnych w Polsce wynosi ok. 30 tys. osób. Około 1/3 osób bezdomnych przebywa (nawet w okresie silnych mrozów) poza placówkami instytucjonalnymi⁶⁸.

Wykres: Liczba osób bezdomnych w największych miastach Polski wg badań przeprowadzonych w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku

*liczba osób bezdomnych w stosunku do liczby mieszkańców w miastach

⁶⁸ Na podstawie opracowania „Sprawozdaniu z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w „Sprawozdaniu z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2012 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (7/8 luty 2013)”

Największa grupa osób bezdomnych przebywała w nocy z 7 na 8 lutego 2013 r. w Warszawie oraz Szczecinie. Mimo, że Kraków jest pod względem liczebności mieszkańców drugim miastem w Polsce, w zakresie liczby osób bezdomnych pozostaje na 4 miejscu.

Zgodnie z przeprowadzonym spisem osób bezdomnych ustalono, że w Krakowie przebywa 909 osób bezdomnych. Natomiast w ciągu roku w Krakowie liczba osób bezdomnych oscyluje wokół ok. 2 tysięcy. Głównymi miejscami pobytu bezdomnych są miejsca czasowego zakwaterowania przeznaczone dla bezdomnych, dworce, węzły ciepłownicze, baraki, pustostany, klatki schodowe i ogródki działkowe.

Zgodnie z danymi Wydziału Mieszkalnictwa UMK (stan na dzień 31 grudnia 2013 r.) na pomoc mieszkaniową w związku ze spełnieniem kryteriów niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów, określonych w uchwale Nr LVIII/795/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 10 października 2012 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków, oczekuje 646 osób/rodzin. Są to wnioski, które zostały wstępnie zakwalifikowane do ubiegania się o pomoc mieszkaniową Gminy Miejskiej Kraków i oczekują na weryfikację pod kątem objęcia ostateczną listą mieszkaniową. Dodatkowo 220 osób/rodzin oczekuje na propozycję zawarcia umowy najmu lokalu w związku z objęciem ostateczną listą mieszkaniową z tytułu niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów.

Tabela: Liczba wnioskodawców oczekujących na pomoc mieszkaniową* (znajdujących się na ostatecznych listach mieszkaniowych)

Wyszczególnienie	Liczba
lista z nadmiernego zagęszczenia	33
lista ze względów społecznych	36
lista z warunków niemieszkalnych	24
lista wychowanków domów dziecka	48
lista wypowiedzeń	25
lista zamian z urzędu	54
Razem	220

*narastająco wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 roku

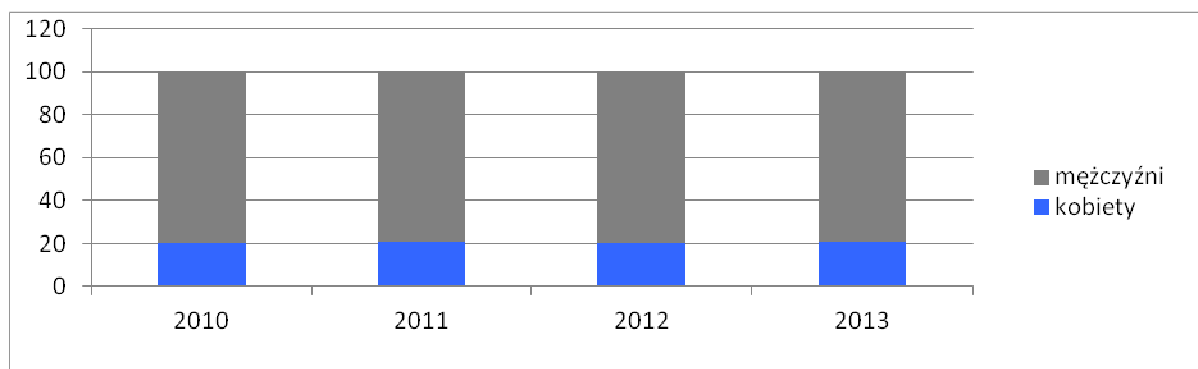
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Mieszkalnictwa UMK

Z danych Wydziału Mieszkalnictwa opracowywanych co dwa lata wynika, że zmniejsza się liczba osób starających się o pomoc mieszkaniową ze względów społecznych (w tej grupie znajdują się również osoby bezdomne) objętych weryfikacją pod kątem list mieszkaniowych – z 484 wnioskodawców w 2008 roku do 286 wnioskodawców w 2012 r. (listy opracowywane są co dwa lata - następne opracowanie kolejnych list osób uprawnionych do pomocy mieszkaniowej planowane jest na II półrocze 2014 r.). Ostateczną listą osób zakwalifikowanych do uzyskania gminnego lokalu mieszkalnego objęto w 2008 roku 21 wnioskodawców, w 2010 roku 26 wnioskodawców, a w roku 2012 – 23 wnioskodawców.

W roku 2013 MOPS objął pomocą 1 505 gospodarstw domowych (1 608 osób bezdomnych), w tym 496 rodzin (518 osób) skorzystało z pomocy wyłącznie w formie pracy socjalnej.

Pośród próby 1369 osób bezdomnych objętych pomocą społeczną w 2013 r. ponad 82% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe. Ze względu na zmienną niezależną jaką jest płeć nie zaobserwowano żadnych znaczących różnic w zbiorowości osób bezdomnych w latach 2010 – 2013. W krakowskiej populacji bezdomnych, pod względem płci dominują mężczyźni, których jest czterokrotnie więcej niż kobiet tj. blisko 80%.

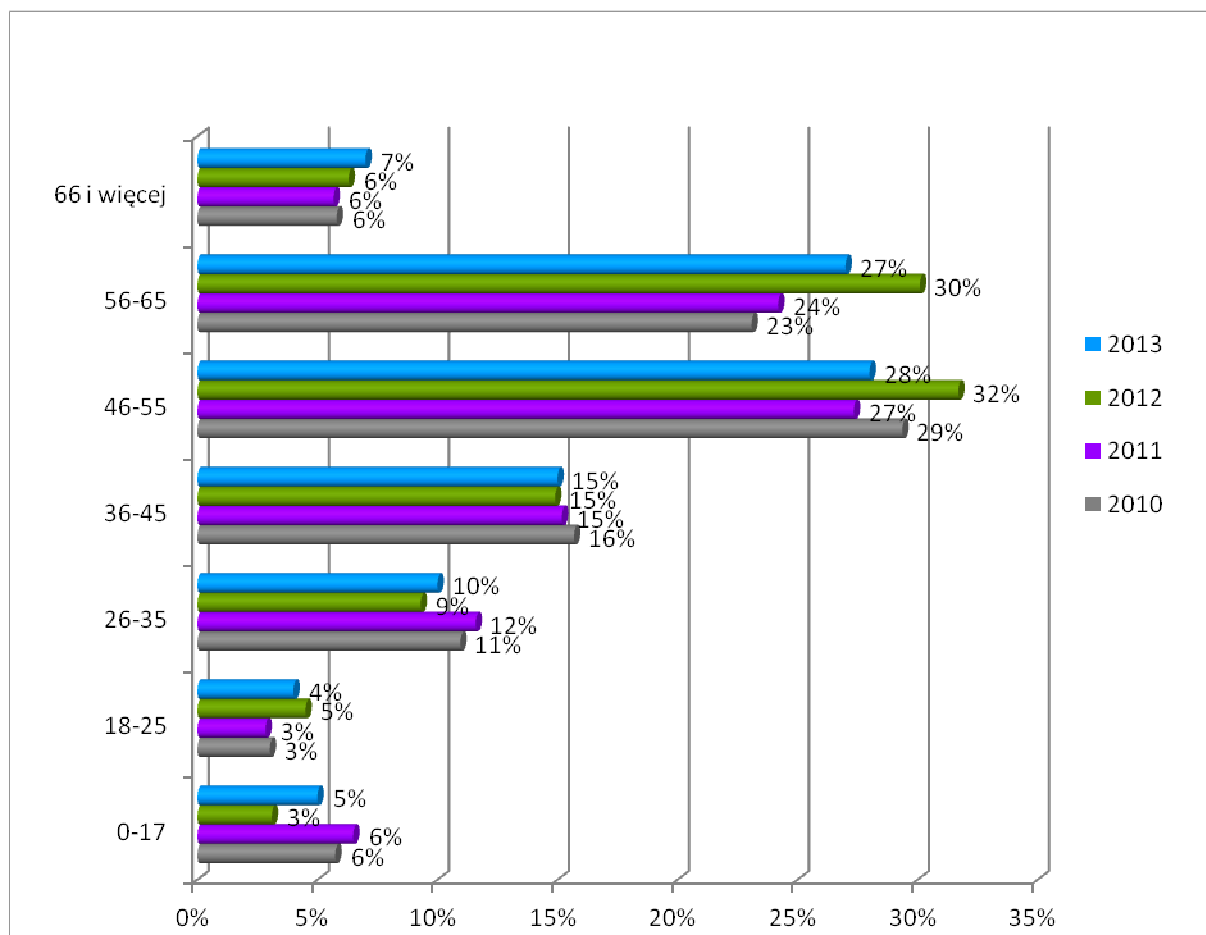
Wykres: Rozkład populacji krakowskich bezdomnych ze względu na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Procesem zachodzącym w zbiorowości osób bezdomnych jest jej starzenie się. Ponad 62% to osoby w wieku powyżej 46 lat. Co czwarta osoba bezdomna była w wieku 26 – 45 lat. W 2013 roku dane dotyczące wieku osób bezdomnych utrzymują się na zbliżonym poziomie jak w roku 2012. Fakty te są o tyle istotne, że wraz z upływem kolejnych lat w Krakowie będziemy mieli do czynienia prawdopodobnie z pogarszaniem się stanu zdrowia osób bezdomnych, a w konsekwencji ich mniejszą aktywnością zawodową. Oznacza to, że w najbliższym czasie należy się spodziewać, że odbiorcą pomocy kierowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe do osób bezdomnych w dużej mierze staną się osoby w podeszłym wieku oraz w pogarszającym się stanie zdrowia.

Wykres: Wiek osób bezdomnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Bezdomne kobiety to przede wszystkim panny – stanowią 44% ogółu bezdomnych kobiet, zamężne 30%, rozwiedzione 18%. W odniesieniu do mężczyzn sytuacja kształtuje się następująco: najwięcej jest osób po rozwodzie ponad 36%, a ponad 31% to kawalerowie, 23% to wdowcy. Analizując stan cywilny osób bezdomnych na przestrzeni na lat 2009 – 2013 wartości te są podobne.

Jednorodność populacji osób bezdomnych przejawia się również w poziomie wykształcenia. Jest to zbiorowość osób posiadających niski poziom wykształcenia. Wykształcenie osób bezdomnych to przede wszystkim wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe -reprezentowane przez blisko 70% populacji. W 2013 roku największą zbiorowość pod względem wykształcenia stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

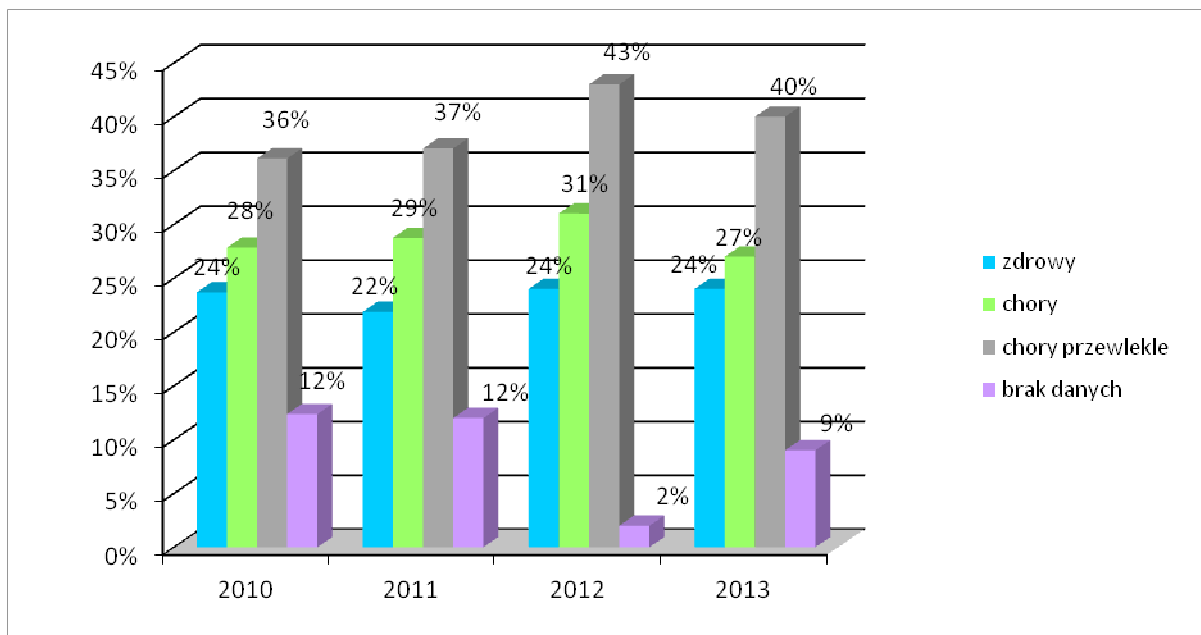
Tabela: Poziom wykształcenia osób bezdomnych

wykształcenie	2010	2011	2012	2013
nieustalony poziom wykształcenia	15,7%	15,6%	2,9%	2,1%
gimnazjalne i poniżej	33,2%	33,3%	35,5%	33,7%
zasadnicze zawodowe	33,3%	32,8%	37,6%	35,7%
średnie ogólne i zawodowe	14,7%	15,4%	19,2	16,2%
policealne	0,2%	0,4%	0,5%	0,0%
wyższe	2,8%	2,5%	3,0%	3,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Analizując stan zdrowia osób bezdomnych w Krakowie ogólnie należy powiedzieć, że w okresie ostatnich lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Wśród osób bezdomnych dominują osoby chore i przewlekle chore. W 2013 roku osoby te stanowiły 67% osób bezdomnych.

Wykres: Stan zdrowia osób bezdomnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Prezentując stan zdrowia osób bezdomnych warto zwrócić uwagę, na fakt, że corocznie od 2009 r. rośnie liczba osób niepełnosprawnych posiadających orzeczoną niepełnosprawność bądź przez lekarza orzecznika ZUS bądź przez inny organ. Widoczne są w tym obszarze funkcjonowania osób bezdomnych pozytywne efekty prowadzonej pracy socjalnej –

motywowania do zmiany własnej sytuacji życiowej, poprzez coraz pełniejsze korzystanie przez osoby bezdomne z przysługujących im uprawnień i dążenie do uregulowania swojej sytuacji zdrowotnej. Tym samym w przyszłości może zwiększać się liczba osób bezdomnych uprawnionych do świadczeń finansowych z pomocy społecznej.

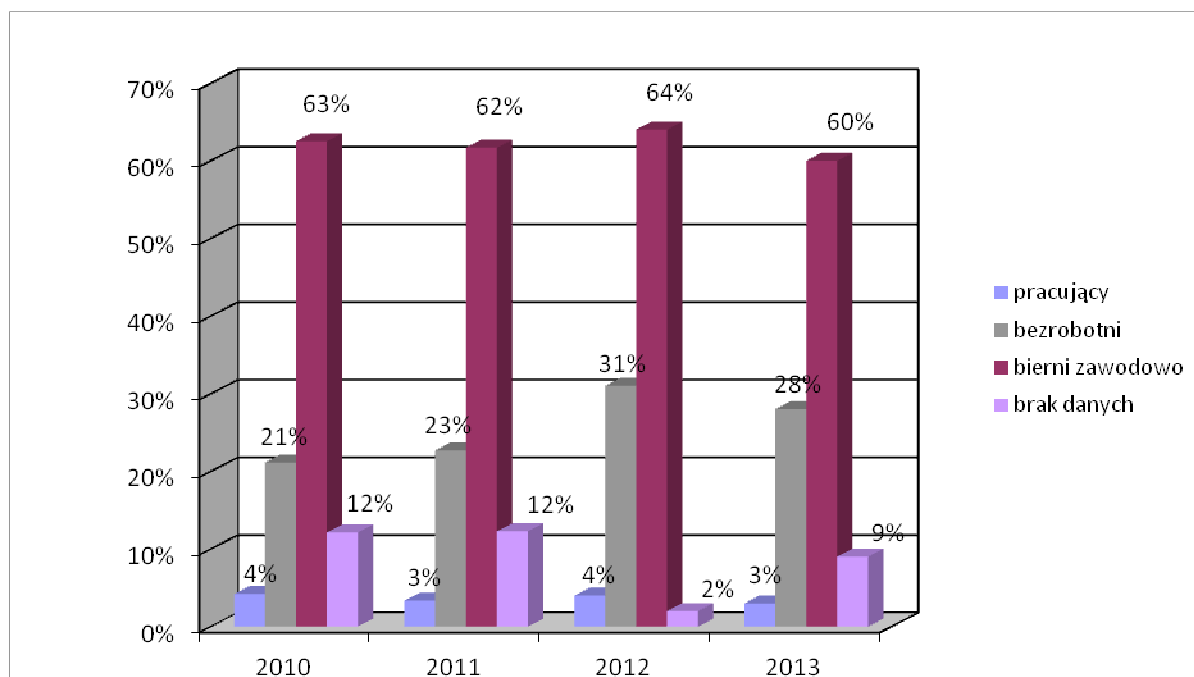
Tabela: Niepełnosprawność osób bezdomnych

	2009	2010	2011	2012	2013
osoby niepełnosprawne wśród bezdomnych	37,48%	35,17%	34,40%	41,37%	33,16 %
w tym osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności	89,27%	90,91%	91,39%	94,01%	94,71%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Zły stan zdrowia osób bezdomnych coraz bardziej utrudnia im również podejmowanie pracy. Odsetek osób pracujących w ogólnej populacji osób bezdomnych w Krakowie jest generalnie bardzo mały, w 2013 roku wyniósł 3%. Najliczniejszą, bo stanowiącą w latach 2010 - 2013 średnio 62% ogółu, grupą osób bezdomnych są osoby biernie zawodowo.

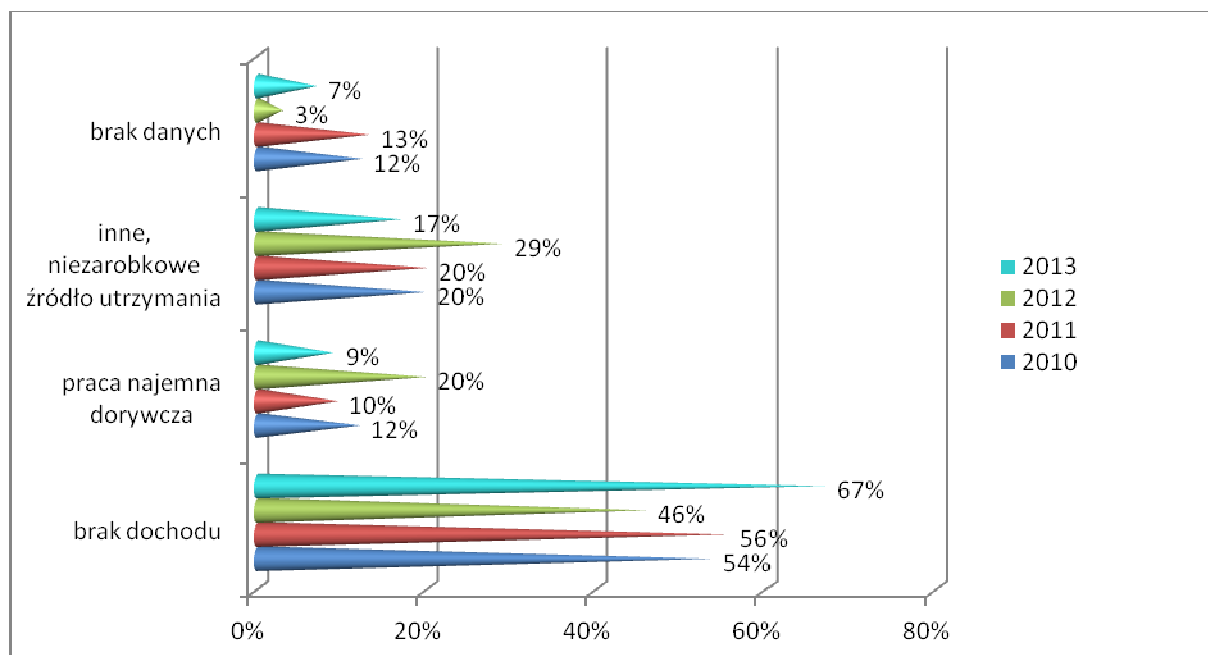
Wykres: Pozycja osób bezdomnych na rynku pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Odnosząc się do głównego źródła utrzymania osób bezdomnych można stwierdzić, że osoby bezdomne to przede wszystkim osoby pozostające bez własnego źródła dochodu. Dotyczy to 67% osób bezdomnych. Odsetek tych osób wzrósł w stosunku do roku 2012, gdzie osoby bez dochodu stanowiły 46%. Drugą pod względem liczebności jest grupa osób bezdomnych utrzymująca się z innych, niezarobkowych źródeł utrzymania, przy czym w tej grupie odsetek osób obniżył się w stosunku do roku 2012 o 12%. Osoby utrzymujące się z renty lub emerytury w 2013 r. stanowiły 6% osób bezdomnych (w 2012 r. - 9 %). Obniżył się również odsetek osób bezdomnych pracujących dorywczo z 20% w 2012 r. do 9% w 2013 r.

Wykres: Główne źródło utrzymania osób bezdomnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

11.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych

11.2.1 Schronienie

Udzielenie schronienia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielnie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych⁶⁹.

11.2.1.1 Infrastruktura

W latach 2009-2013 realizacja zadania odbywała się poprzez zlecenie podmiotom niepublicznym prowadzenia 4 placówek czasowego zakwaterowania dla osób bezdomnych:

1. Schronisko i Przytulisko dla Bezdomnych Kobiet w Krakowie przy ul. Sołtysowskiej 13c

Schronisko zapewnia całodobowe schronienie dla kobiet bezdomnych i kobiet z dziećmi powyżej 7 roku życia, czasowo pozbawionych miejsca zamieszkania, przebywających na terenie Krakowa i posiadających obecne lub ostatnie zameldowanie na pobyt stały w Krakowie. Dodatkowo zapewnia wsparcie psychologiczne, pedagogiczne oraz pomoc pracownika socjalnego. Praca koncentruje się na usamodzielnianiu mieszkanek z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb i problemów.

2. Dom Matki i Dziecka w Krakowie przy ul. Żywieckiej 16

Placówka realizuje pomoc w formie całodobowego schronienia i zapewnienia wsparcia dla matek z dziećmi do lat 7 oraz kobiet w ciąży. Oferuje ona wsparcie psychologiczne, pedagogiczne oraz pomoc pracownika socjalnego i pielęgniarki. Pomoc skierowana jest

⁶⁹ zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3, art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

zarówno do kobiet bezdomnych jak i posiadających stałe miejsce pobytu, lecz nie mogących przebywać tam z różnych przyczyn losowych. Głównym celem działań jest motywowanie mieszkanki do uregulowania swojej sytuacji prawnej, kontynuowania nauki, zdobycia zawodu, poszukiwania pracy i mieszkania. Dużą uwagę poświęca się kształtowaniu właściwych postaw i pozytywnych relacji matek z dziećmi oraz nabyciu umiejętności w zakresie prawidłowego funkcjonowania w środowisku.

3. Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn w Krakowie przy ul. Makuszyńskiego 19a

Noclegownia i Schronisko przeznaczone są wyłącznie dla mężczyzn pełnoletnich, bezdomnych lub czasowo pozbawionych schronienia, posiadających zameldowanie na terenie Gminy Miejskiej Kraków i nie mogących zapewnić sobie schronienia we własnym zakresie. Placówka zapewnia 200 miejsc noclegowych (w tym: w do końca 2012 roku w części noclegowej 138 miejsc oraz części schroniskowej 62 miejsca, z czego dla 50 mężczyzn świadczone są usługi opiekuńcze; od stycznia 2013 r. w części noclegowej 100 miejsc oraz części schroniskowej 100 miejsca z czego 50 miejsc z usługami opiekuńczymi). W sytuacji niecierpiącej zwłoki zapewnia się schronienie osobom spoza Gminy Miejskiej Kraków. Placówka oferuje pomoc psychologiczną, prawną. Interwencyjnie udzielana jest pomoc rzeczowa dla nowoprzyjętych mieszkańców. Praca socjalna jest świadczona przez pracowników socjalnych Działu Pomocy Bezdomnym MOPS.

4. Schronisko dla osób bezdomnych – starszych i niepełnosprawnych w Krakowie przy ul. Koprowej 4.

Schronisko rozpoczęło działalność od 15 października 2012 roku. Placówka zapewnia całodobowe schronienie i wyżywienie dla osób starszych i niepełnosprawnych, pozbawionych miejsca zamieszkania, przebywających na terenie Krakowa i posiadających obecne lub ostatnie zameldowanie na pobyt stały w Krakowie. Wszystkie osoby skierowane do schroniska są objęte usługami opiekuńczymi.

Tabela: Placówki udzielające pomocy w formie schronienia prowadzone na zlecenie GMK

Placówka	Liczba miejsc w placówce w poszczególnych latach				
	2009	2010	2011	2012	2013
Dom Matki i Dziecka ul. Żywiecka 16	45	45	45	45	45
Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Makuszyńskiego 19 a	200	200	200	200	200
Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c	53	53	53	53	53
Schronisko dla osób bezdomnych – starszych i niepełnosprawnych przy ul. Koprowej 4.	0	0	0	12	12
suma	298	298	298	310	310

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W Krakowie pomoc w formie schronienia realizowana jest również w ramach wspierania działalności charytatywnej w zakresie pomocy bezdomnym. W latach 2010-2013 w Krakowie funkcjonowało 9 placówek udzielających schronienia osobom Bezdomnym. Natomiast w 2013 roku funkcjonowały następujące placówki:

1. Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza”, ul. Nowogródzka 8

Placówka całodobowego pobytu zapewniająca bezdomnym mężczyznom schronienie, całodobowe wyżywienie, podstawową pomoc medyczną (lekarz internista) oraz możliwość otrzymania podstawowych leków, środków opatrunkowych, środków higieny osobistej.

2.Dom Św. Brata Alberta, ul. Saska 9 a

Placówka zapewniająca całodobowe schronienie dla bezdomnych mężczyzn wychodzących z bezdomności. Jest formą mieszkania chronionego, w którym stworzono warunki do trzeźwego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia przygotowującego osoby bezdomne do pełnej samodzielności.

3.Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet oraz pomoc doraźna dla kobiet, ul. Malborska 64 b

Przytulisko zapewnia miejsca noclegowe i całodzienną wyżywienie dla kobiet bezdomnych i kobiet z dziećmi oraz wsparcie prawne, medyczne, psychologiczne i duchowe. W ramach działalności placówki mieszkanki mają możliwość nabywania umiejętności społecznych oraz możliwość uzyskania wsparcia w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych w formie pomocy indywidualnej lub grupowego wsparcia. Placówka udziela również pomocy doraźnej dla ubogich z zewnątrz w formie suchego prowiantu, odzieży, a także umożliwienia kobietom bezdomnym korzystanie z łaźni.

4.Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Skawińskiej 6 oraz łaźnia przy ul. Kościuszki 23.

Placówka funkcjonuje od lipca 2011 r. Zapewnia miejsca noclegowe, całodzienną wyżywienie, możliwość dokonywania zabiegów higienicznych i wyprania rzeczy osobistych. Mieszkańcy mogą korzystać ze stałej opieki duszpasterskiej, pomocy medycznej w gabinecie lekarskim prowadzonym przez lekarzy wolontariuszy. W ramach działalności łaźni osoby bezdomne przebywające w przestrzeni publicznej miały możliwość wykonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży.

Od 1 lipca 2012 roku przytulisko i łaźnia funkcjonowały jako odrębne zadania publiczne. Przytulisko nadal zapewnia te same usługi i prowadzi analogiczne działania na rzecz osób bezdomnych jak w latach ubiegłych.

Łaźnia zakończyła działalność 30 czerwca 2013 roku. Od 1 marca 2014 roku analogiczne zadanie publiczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków będzie ponownie realizowane przez inną organizację pozarządową.

5.Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn, ul. Wielicka 44b.

Od listopada 2012r. do grudnia 2013r. schronisko było dofinansowywane przez Gminę. Placówka zapewniała 20 stałych miejsc całodobowych oraz 10 miejsc interwencyjnych w okresie zimowym, możliwość dokonania zabiegów higienicznych i wyprania rzeczy osobistych dla mieszkańców noclegowni, wyżywienie dla mieszkańców noclegowni w formie jednego ciepłego posiłku oraz suchego prowiantu.

Tabela: Placówki wspierane w ramach działalności charytatywnej udzielające schronienia osobom bezdomnym w latach 2010-2013

Placówka	Liczba miejsc w 2010 r.	Liczba miejsc w 2011 r.	Liczba miejsc w 2012 r.	Liczba miejsc w 2013 r.
Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym "Dom Łazarza" ul. Nowogródzka 8	30	30	30	30
Dom Św. Brata Alberta ul. Saska 9a	50	50	50	48
Noclegownia dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6	40	47	0	0
Noclegownia dla Osób Uzależnionych FENIKS ul. Krzemieniecka 63	45	35	0	0

Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, łąźnia ul. Kościuszki 23, do 30 czerwca 2012r.	0	50	50	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, od 1 lipca 2012r.	0	0	58	58
Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet oraz pomoc doraźna dla bezdomnych ul. Malborska 64 b	60	60	60	55
Przytulisko św. Brata Alberta dla Bezdomnych Mężczyzn oraz łąźnia dla osób bezdomnych ul. Kościuszki 23	60	60	0	0
Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Wielicka 44 b	0	0	30	30
Ogrzewalnia dla Osób Bezdomnych ul. Koprowa 4, działała od 1 lutego do 31 marca 2012r	0	0	40	0
suma	285	332	228*	221

*Ogólna liczba miejsc noclegowych wg. stanu na 31 grudnia 2012r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2013 r. na terenie GMK funkcjonowało 16 placówek, zapewniających 644 miejsc, w tym 9 placówek (531 miejsca) współfinansowanych przez Gminę Miejską Kraków. Dodatkowo w okresie zimowym Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień przy ul. Rozrywki 1 uruchomiło ogrzewalnię oferującą ok. 20 miejsc noclegowych. Jako wspieranie działalności charytatywnej Gmina współfinansowała 5 placówek.

11.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Gmina zleca realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i działalności charytatywnej organizacjom pozarządowym. Zadanie polegające na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym realizowane jest przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej (placówki dla kobiet), Polski Komitet Pomocy Społecznej - Małopolski Zarząd Wojewódzki oraz Stowarzyszenie Dobroczynne "Betlejem" (placówki dla mężczyzn).

W ramach wspierania działalności charytatywnej polegające na prowadzeniu placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnych podmiotami prowadzącymi placówki są Stowarzyszenie Dobroczynne "Betlejem", Zgromadzenie Braci Albertynów, Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim – Dom Zakonny w Krakowie, Stowarzyszenie „Chleb i Światło”.

11.2.1.3 Kadra

W placówkach udzielających 2013 r. w realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych zaangażowane były około 40 osób (dane na podstawie zasobów kadrowych zadeklarowanych w ofertach na realizację zadania publicznego). Natomiast w realizację zadania związanego z udzielaniem schronienia osobom bezdomnych w ramach wspierania działalności charytatywnej zaangażowane było około 45 osób (dane na podstawie zasobów kadrowych zadeklarowanych w ofertach na realizację zadania publicznego).

Pracę socjalną wobec osób przebywających w placówkach prowadzonych w ramach działalności charytatywnej świadczyli pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2013 pomocą w formie schronienia ogółem objętych było 1 254 osoby (należy mieć jednak na względzie, że rzeczywista liczba osób objętych pomocą jest mniejsza z uwagi na fakt, że ta sama osoba bezdomna mogła w ciągu roku korzystać ze schronienia w kilku różnych placówkach), w tym z pomocy udzielanej przez placówki prowadzone na zlecenie GMK skorzystało 715 osób. W przypadku Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn w sytuacjach występowania niskich temperatur lub sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osób, do placówki przyjmowane są dodatkowe osoby powyżej ustalonego limitu. Z placówek prowadzonych w ramach działalności charytatywnej skorzystało w ciągu roku łącznie 539 osób.

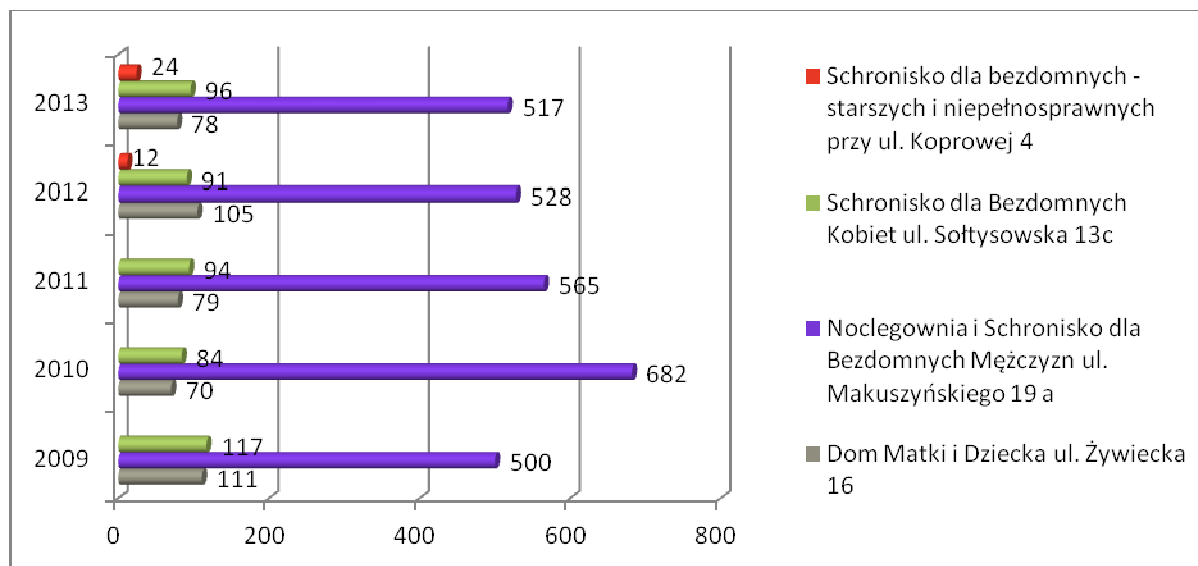
Analiza liczby osób korzystających ze schronienia w placówkach dla kobiet wskazuje, że największą liczbę osób korzystających z pomocy odnotowano w 2009 r. Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach dla kobiet w 2009 r. wynosiła średnio na placówkę 114. W kolejnych latach liczba kobiet i dzieci przebywających w placówkach zmalała i utrzymywała się na zbliżonym poziomie nie przekraczając średnio na placówkę 100 osób rocznie. Co kilka lat można odnotować znaczny wzrost osób korzystających z placówki dla kobiet w ciąży i kobiet z dziećmi do lat 7. W przypadku Domu Matki i Dziecka okresowo zdarzają się powroty kobiet z kolejnymi dziećmi i większa liczba kobiet w ciąży. Natomiast w przypadku mężczyzn korzystających z noclegowni i schroniska widoczne jest zróżnicowanie w liczbie osób przebywających w placówce pomiędzy rokiem 2010, a pozostałymi latami. W poprzednich latach stwierdzano, że liczba osób korzystających ze schronienia pozostaje w ścisłym związku z warunkami atmosferycznymi. W tym roku zauważono, że większość osób bezdomnych przebywa w placówkach dłużej i systematycznie (we wszystkie dni tygodnia), jest mniejsza rotacja, co powoduje, że okresowo, nawet w okresie letnim są problemy z zabezpieczeniem schronienia. Wynika to z faktu, że populacja osób bezdomnych starzeje się, jest więcej osób niepełnosprawnych, oczekujących na DPS. Z tego też względu w roku 2013 r. zwiększono o 38 liczbę miejsc całodobowych w Noclegowni i Schronisku dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a.

Ustawą z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 2011 r. Nr 224 poz. 1342), która weszła w życie z dniem 16 listopada 2011 r., ustawodawca znowelizował ustawę o ochronie praw lokatorów. Zgodnie z treścią art. 4 ust. 2a ustawy o ochronie praw lokatorów, w przypadku wykonywania przez komornika obowiązku opróżnienia lokalu, o którym mowa w art. 1046 k.p.c., gmina wskazuje dłużnikowi tymczasowe pomieszczenie albo noclegownię, schronisko lub inną placówkę zapewniającą miejsca noclegowe, chyba że pomieszczenie odpowiadające wymogom tymczasowego pomieszczenia wskazał wierzyciel lub dłużnik albo osoba trzecia. Jednocześnie ustawodawca określił, że w postępowaniu egzekucyjnym dotyczącym dłużnika, któremu nie przysługuje tytuł prawny do innego lokalu lub pomieszczenia, w którym może zamieszkać, komornik wstrzyma się z wykonaniem eksmisji do czasu, gdy gmina właściwa ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu na wniosek komornika, wskaże dłużnikowi tymczasowe pomieszczenie, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy. Po upływie tego terminu komornik powinien usunąć dłużnika do wskazanej przez gminę noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe.

W 2013 r. do MOPS wpłynęło 116 wniosków (dotyczących 166 osób) w sprawie wskazania noclegowni, schroniska lub innej placówki, zapewniającej miejsca noclegowe dla dłużników, wobec których została orzeczona eksmisja bez prawa do lokalu socjalnego. Spośród osób wskazanych we wnioskach 15 skorzystało z proponowanych placówek, tj.: 9 mężczyzn z

Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19 a oraz 6 kobiet ze Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13 c.

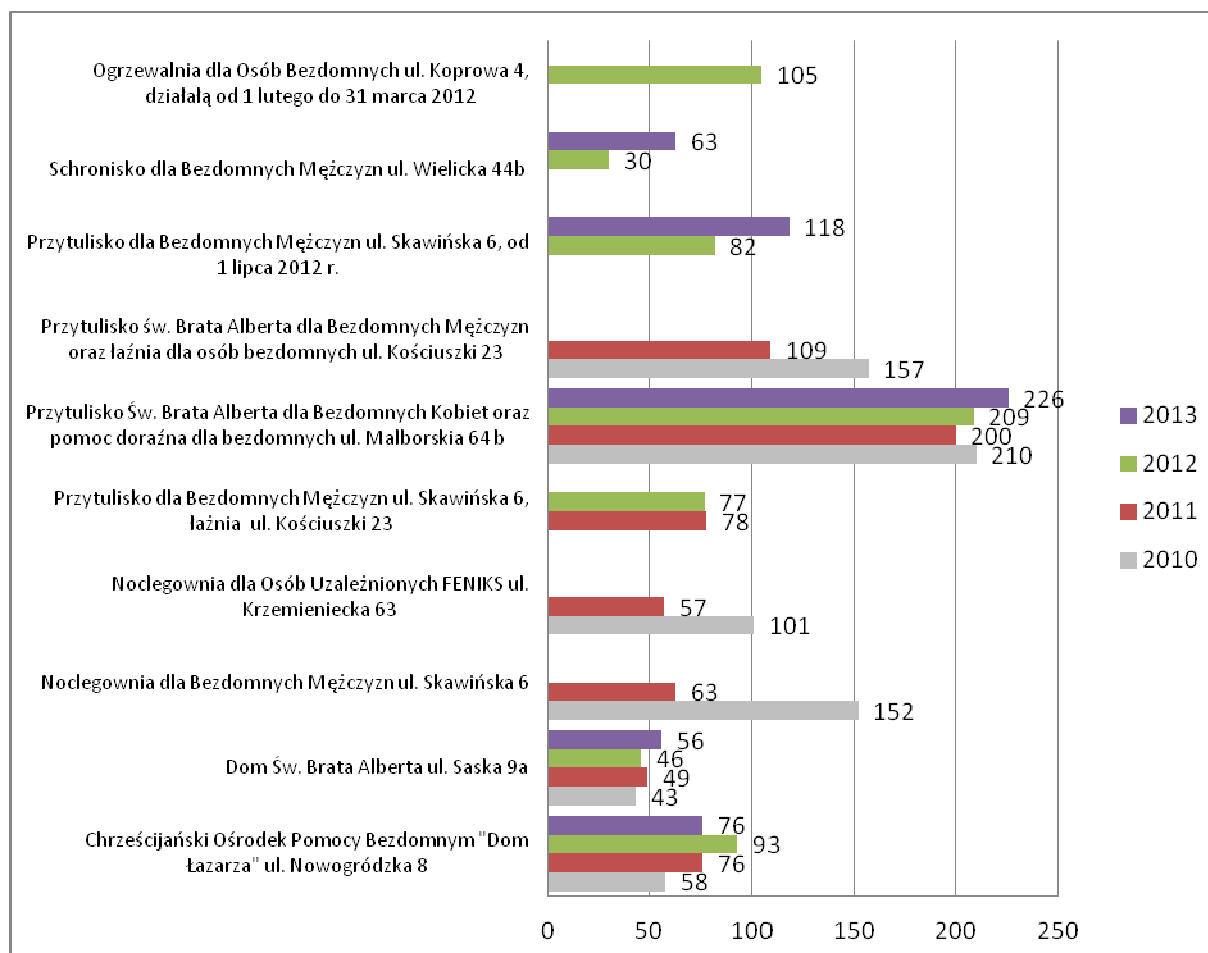
Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach prowadzonych na zlecenie GMK

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W przypadku schronienia udzielanego w ramach wspierania działalności charytatywnej od 2011 roku ogólna liczba świadczeniobiorców utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach wspieranych w ramach działalności charytatywnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Populacja osób bezdomnych w Krakowie została szczegółowo scharakteryzowana w podrozdziale „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa” na podstawie bazy danych osób bezdomnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, w tym również schronienia w placówkach prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. W związku z powyższym w niniejszym podrozdziale zostały omówione tylko najbardziej istotne cechy świadczeniobiorców. Z analizy próby 689 osób korzystających z pomocy w formie schronienia wynika, że blisko 80% to mężczyźni. Najliczniejszą grupę stanowią osoby wiekowym 50-59 lat (35%) oraz 60 i więcej lat (20%). Odsetek osób poniżej 18 roku życia wynosi 10%. Pod względem składu rodziny najczęściej jest jednoosobowych gospodarstw domowych blisko 90%, w których osoby najczęściej pozostają bez własnego dochodu.

11.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej podmiotom prowadzącym na zlecenie GMK placówki udzielające schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

w 2009 r. – 1 503 509 zł,
w 2010 r. – 1 601 045 zł,
w 2011 r. – 1 582 722 zł,
w 2012 r. – 1 653 074 zł,
w 2013 r. – 1 728 172 zł

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania dotyczącego wspierania działalności charytatywnej polegającej na zapewnieniu schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

w 2010 r. – 514 200 zł,
w 2011 r. – 483 800 zł,
w 2012 r. – 404 100 zł,
w 2013 r. – 348 400 zł

11.2.1.6 Wnioski

Analizując dane dotyczące populacji osób bezdomnych w Krakowie oraz zakres świadczonej przez Gminę pomocy w formie schronienia wraz z liczbą osób korzystających z pomocy można wysnuć wniosek, że mogą pojawić deficyty w zakresie w zakresie zapewnienia odpowiednich miejsc noclegowych. Zmiany w systemie placówek prowadzonych przez Zgromadzenie Braci Albertynów (likwidacja placówki przy ul. Kościuszki 23, modyfikacja placówki przy ul. Skawińskiej 6), które spowodowały zmniejszenie liczby miejsc noclegowych, a także niepewna działalność placówek przy ul. Krzemienieckiej 63 oraz ul. Wielickiej 44 B, spowodowały realne obniżenie liczby miejsc dla bezdomnych mężczyzn w Krakowie. Placówka przy ul. Makuszyńskiego 19a jest praktycznie w ciągu całego roku w 100 % pełna, a w okresie zimowym tworzonych jest około 60 dodatkowych miejsc. Zasadne jest utworzenie placówki zapewniającej m.in. 50 miejsc, a w okresie zimowym tymczasowej ogrzewalni. Zjawisko starzenia się osób bezdomnych, początkowo wyraźnie obserwowane tylko u mężczyzn, aktualnie dotyczy również kobiet, co powoduje zapełnienie placówki przy ul. Sołtysowskiej 13 c (uruchomienie w 2014 r. miejsc interwencyjnych i mieszkań chronionych w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą może łagodzić ten problem).

Niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba utrudniają usamodzielnienie osób. Fakty te wskazują na konieczność zmian profilu placówek i ukierunkowanie na pomoc usługową świadczoną w placówkach. Uruchomienie pod koniec 2012 r. placówki

specjalistycznej jaką jest Schronisko dla osób Bezdomnych starszych i niepełnosprawnych jest dobrym kierunkiem, ale liczba 12 miejsc nie zaspokaja potrzeb.

Za wnioskiem dotyczącym zwiększania się w perspektywie czasu zapotrzebowania na pomoc wśród osób bezdomnych, oprócz procesów demograficznych zachodzących w populacji bezdomnych, przemawia również fakt, że w Krakowie wskaźnik dotyczący liczby osób bezdomnych (wg ekspertów) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wyniósł w roku 2012 - 2.64 (dane na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych). Wartość średnia wskaźnika w skali kraju wynosi 1,51.

Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują dodatkowo miejsca pomocy dla osób bezdomnych, finansowane ze źródeł innych niż budżet Gminy. Stanowią one istotne uzupełnienie oferty wsparcia dla osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością i ubóstwem oraz znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Do takich miejsc należą między innymi Centra Pomocy najuboższym Dzieła Pomocy św. Ojca Pio.

11.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych

Ogólne zasady przyznawania i charakterystykę pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym przedstawiono w rozdziale 6 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom cierpiącym na zaburzenia psychiczne podrozdziale 6.2.2 Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W przypadku osób bezdomnych adresatami tej formy wsparcia są bezdomni zameldowani ostatnio na pobyt stały na terenie Krakowa, posiadający stałe źródło dochodu i podejmujący działania w kierunku wyjścia z bezdomności i uzależnień oraz uzyskania samodzielnego mieszkania. Grupie bezdomnych przebywających w mieszkaniach chronionych, w celu usamodzielnienia, zapewnia się pomoc w poszukiwaniu pracy, rozwiązaniu problemów mieszkaniowych, odbudowie relacji rodzinnych. Oddziaływania służą wypracowaniu odpowiedzialności i zaradności życiowej oraz integracji ze środowiskiem lokalnym. Istotną charakterystyką tej formy pomocy jest fakt, że pobyt w mieszkaniu chronionym przyznawany jest wyłącznie na czas określony.

11.2.2.1 Infrastruktura

W Krakowie funkcjonują 2 mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn prowadzone przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Tabela: Mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn

Nazwa jednostki	Liczba miejsc w poszczególnych latach wg stanu na 31 grudnia danego roku				
	2009	2010	2011	2012	2013
Mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn	5	5	5	5	5
	6	6	6	6	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

11.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn są prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

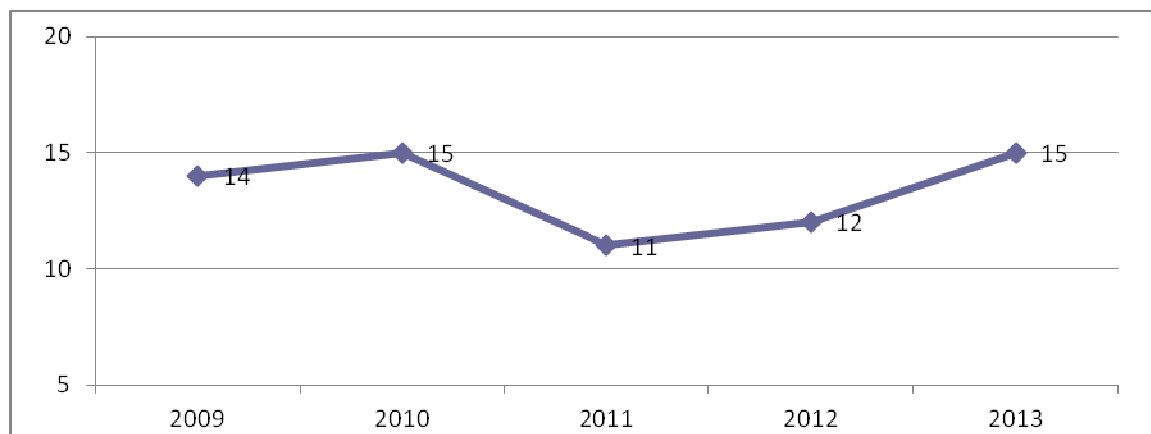
11.2.2.3 Kadra

W 2013 r. w realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK mieszkań chronionych dla bezdomnych mężczyzn zaangażowana była 1 osoba.

11.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2009 – 2013 z jedenastu miejsc w mieszkaniach chronionych korzystało średniorocznie 13 bezdomnych mężczyzn.

Wykres: Liczba osób bezdomnych objętych pomocą w formie pobytu w mieszkaniu chronionym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Większa niż wynika z liczby miejsc liczba osób przebywających w mieszkaniach chronionych wynika ze specyfiki tej formy pomocy. Podstawową cechą pobytu w mieszkaniu chronionym jest jego tymczasowość. Pobyt w tego typu jednostkach ma za zadanie wyposażenie osoby objętej pomocą w narzędzia służące do rozpoczęcia samodzielnego życia. Należy podkreślić, że pomoc w formie pobytu w mieszkaniu chronionym nie może być stosowana jako panaceum na problemy mieszkaniowe klienta. Szczególnymi cechami muszą, również charakteryzować się świadczeniobiorcy tej formy pomocy. Szczegółowe informacje dotyczące osób bezdomnych zostały zamieszczone w podrozdziale „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa”, gdzie na ich podstawie została scharakteryzowana populacja osób bezdomnych w Krakowie. Zostały one przygotowane na podstawie bazy danych osób korzystających z pomocy społecznej, tym samym są one reprezentatywne również dla osób bezdomnych korzystających z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym.

11.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność mieszkań chronionych dla bezdomnych osób prowadzonych przez podmioty niepubliczne Gmina Miejska Kraków wynosiła:

w latach 2009-2011 - 59 600,00 zł rocznie,

w roku 2012 - 41 245,47 zł,

w roku 2013 - 48 400 zł.

Miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wynosił około 450,00 zł, a w latach 2012-2013 około 370,00 zł.

11.2.2.6 Wnioski

Analiza sytuacji społeczno-demograficznej populacji osób bezdomnych w Krakowie wskazuje na potrzebę zwiększania dostępności do pomocy w formie pobytu w mieszkaniach

chronionych dla kobiet i kobiet z dziećmi. Planowane uruchomienie w 2014 r. miejsc interwencyjnych i mieszkań chronionych w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą może przyczynić się do poprawy sytuacji. Jest to forma wsparcia, która stwarza osobom bezdomnym najlepsze warunki do zwiększania własnej aktywności w zakresie zmiany sytuacji życiowej oraz usamodzielnienia się.

11.2.3 Inna działalność na rzecz bezdomnych, wspieranie pozostałej działalności charytatywnej

11.2.3.1 Pomoc w formie gorącego posiłku

Osobom bezdomnym, ubogim, samotnym i w podeszłym wieku, udzielana jest pomoc w formie gorących posiłków. W okresie 2012 r. - 2013 r. w ramach działalności charytatywnej GMK zlecała zorganizowanie pomocy w formie obejmującej prowadzenie kuchni w zasobach lokalowych oferenta. W roku 2013 liczba osób bezdomnych, które skorzystały z pomocy w formie gorącego posiłku wyniosła 4542 (w 2012 – 4 658), natomiast liczba wydanych posiłków wyniosła 337 397 (w roku 2012 - 354 471).

11.2.3.1.1 Infrastruktura

W latach 2012-2013 realizacja zadania odbywała się w ramach wspierania działalności charytatywnej i obejmowała 6 kuchni:

Nazwa placówki	Rodzaj wydawanego posiłku	Liczba osób korzystających
Kuchnia św. Brata Alberta- Caritas ul. Dietla 48	Zupa z pieczywem	700/dziennie
Kuchnia dla Ubogich ul. Skawińska 6	Zupa z pieczywem Suchy prowiant i leki - w zależności od potrzeb	200/dziennie
Kuchnia św. Brata Alberta ul. Reformacka 3	Zupa z pieczywem, Czasami wydawany jest też suchy prowiant, sporadycznie odzież	150 osób /dziennie
Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego ul. Ks. Bpa W. Bandurskiego 12, os. Oficerskie	Zupa	100 osób/dziennie.
Kuchnia Przyparafialna Łokietka 60	Zupa	100/osób dziennie
Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim ul. Woronicza 10	Zupa z pieczywem, herbata	ok. 200 osób /dziennie

Pomoc w formie ciepłego posiłku jest realizowana również przez inne podmioty i organizacje:

Nazwa placówki	Rodzaj wydawanego posiłku	Liczba osób korzystających	Adresaci pomocy
Wspólnota Św. Brata Alberta "Chleb i Światło" ul. Wielicka 44b	Zupa z pieczywem Suchy prowiant w miarę możliwości.	Do 50/ dziennie	Dla podopiecznych i potrzebujących
Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza”- ul. Nowogródzka 8	Posiłek - I danie	30 dziennie	Indywidualne podanie
Kuchnia św. Jana Kantego PARAFIA Św. Jana Kantego ul. Jabłonkowska 18	Ciepły posiłek, paczki świąteczne	W zależności od potrzeb	Każda osoba potrzebująca

11.2.3.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez następujące podmioty:

- Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim – Dom Zakonny, 31-409 Kraków, ul. Woronicza 10,
- Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego, 31-515 Kraków, ul. Ks. Bpa W. Bandurskiego 12
- Parafia Rzymskokatolicka Św. Jadwigi Królowej, 31-334 Kraków, ul. Łokietka 60
- Zgromadzenie Braci Albertynów, 31-066 Kraków, ul. Krakowska 43
- Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta, 31-012 Kraków, ul. Reformacka 3
- Caritas Archidiecezji Krakowskiej, 30-656 Kraków, ul. Ossowskiego 5

11.2.3.1.3 Kadra

Za zasoby kadrowe odpowiedzialne są podmioty prowadzące kuchnie. Do działań w zakresie prowadzenia kuchni są również zatrudniani wolontariusze. Zgodnie z wymaganiami kadra ma obowiązek posiadać odpowiednie kwalifikacje oraz badania wymagane przepisami.

11.2.3.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łącznie Gmina Miejska Kraków przekazała na realizację zadania:

- w 2012 r. - 150 000 zł,
- w 2013 r. - 150 000 zł.

11.2.3.1.5 Wnioski

Z posiłków w kuchniach prowadzonych przez ww. organizacje korzystają nie tylko osoby bezdomne ale również rodziny wielodzietne, osoby bezrobotne oraz inne, które wymagają takiej formy pomocy. Rodzaje wydawanych posiłków są zróżnicowane w zależności od podmiotu prowadzącego kuchnię. Posiłki wydawane przez kuchnie stanowią uzupełnienie świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r.

11.2.3.2 Łaźnia dla osób bezdomnych

W ramach „Zapewnienia możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej” do 30 czerwca 2013 roku funkcjonowała Łaźnia dla osób bezdomnych przy ul. Kościuszki 23, prowadzona przez Zgromadzenie Braci Albertynów.

Łaźnia w 2013 okresie udzieliła 4 194 zabiegów higienicznych.

11.2.3.2.1 Infrastruktura

Łaźnia dla osób bezdomnych przy ul. Kościuszki 23 prowadzona przez Zgromadzenie Braci Albertynów. Łaźnia funkcjonowała do 30 czerwca 2013 r.

11.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez Zgromadzenie Braci Albertynów w ramach wsparcia działalności charytatywnej przez GMK.

11.2.3.2.3 Kadra

W 2013 r. w realizację powyższego zadania zaangażowane były 2 osoby.

11.2.3.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność łazni dla bezdomnych osób prowadzonej przez podmioty niepubliczne przez Gminę Miejską Kraków wynosiła:
w roku 2012 - 10 000 zł,
w roku 2013 - 10 000 zł.

11.2.3.2.5 Wnioski

W ramach działalności łazni osoby bezdomne przebywające w przestrzeni publicznej miały możliwość dokonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży. Z łazni prowadzonej przez Zgromadzenie Braci Albertynów korzystało średnio 30 osób dziennie, miesięczna liczba udzielanych zabiegów higienicznych przekraczała 700. Kontynuacja realizacji podobnej działalności daje możliwość podniesienia higieny osób bezdomnych i obniżenia zagrożenia schorzeniami wynikającymi z niskiego poziomu higieny.

11.2.3.3 *Przychodni dla Osób Bezdomnych*

Gmina dofinansowywała działalność charytatywną Stowarzyszenia Lekarze Nadziei w formie prowadzenia Przychodni dla Osób Bezdomnych, w ramach której udzielana jest doraźna pomoc przedmedyczna, pomoc lekarska i wydawanie leków. W 2013 r. udzielono 2 647 konsultacji lekarskich oraz wykonano 1 916 opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarstwa.

11.2.3.3.1 Infrastruktura

Przychodni dla Osób Bezdomnych prowadzona przez Stowarzyszenie Lekarze Nadziei ul. Smoleńsk 4 w Krakowie.

11.2.3.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez Stowarzyszenie Lekarze Nadziei w ramach wsparcia działalności charytatywnej przez GMK.

11.2.3.3.3 Kadra

W 2013 r. w realizację powyższego zadania zaangażowane było 6 osób.

11.2.3.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność charytatywną polegającą na świadczeniu pomocy medycznej oraz bezpłatnym zaopatrzeniu w leki i materiały medyczne prowadzonej przez podmioty niepubliczne przez Gminę Miejską Kraków wynosiła:

w roku 2012 - 100 000 zł,
w roku 2013 - 100 000 zł

11.2.3.3.5 Wnioski

Realizacja zadania publicznego „wspieranie działalności charytatywnej obejmującej świadczenie pomocy medycznej oraz bezpłatnego zaopatrzenia w leki i materiały medyczne” zabezpiecza potrzeby osób bezdomnych i ubogich w zakresie uzyskania doraźnej poprawy zdrowia i ochrony przed przenoszeniem chorób zakaźnych. Pozwala również zaopatrzyć osoby bezdomne w niezbędne leki oraz materiały medyczne. Trzeba zwrócić uwagę, że z pomocy w tej formie korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również inne osoby, które z różnych przyczyn nie mają możliwości skorzystania z publicznej służby zdrowia. Realizacja zadania na dotychczasowym poziomie jest wystarczająca, ponieważ zgodnie z przepisami, w tym ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych większość osób jest objęta ubezpieczeniem zdrowotnym i ma prawo do korzystania z publicznej służby zdrowia.

12 Nowatorskie rozwiązania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w 2013 roku

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej podejmuje wiele działań o nowatorskim charakterze. W 2013 roku zakończono realizację kilku innowacyjnych projektów, które realizowane były z myślą o podnoszeniu standardów pracy w jednostkach pomocy społecznej oraz polepszeniu oferty pomocowej.

12.1 Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mający na celu pomoc w spłacie zadłużenia

12.1.1 Ogólna charakterystyka programu

W 2013 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizował w oparciu o porozumienie zawarte w dniu 6.02.2013 r. pomiędzy ZBK, MOPS i GUP „Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mający na celu pomoc w spłacie zadłużenia”. Program realizowany był w okresie od 1.03.2013 do 31.12.2013 r. i jest kontynuowany w 2014 r. Program realizowano w oparciu o zasoby, którymi dysponują partnerzy porozumienia, bez angażowania dodatkowych środków finansowych gminy. Wykorzystano środki: MOPS zabezpieczone w budżecie na sprzątanie, ZBK na zadanie utrzymania porządku na fortach i przyległych terenach. GUP przeznaczył na realizację Programu środki finansowe w formie refundacji części kosztów wynagrodzenia dla uczestników Programu.

W zorganizowanych przez MOPS i ZBK spotkaniach informacyjnych dotyczących Programu wzięły udział 292 osoby. MOPS zabezpieczył dla potrzeb Programu miejsca pracy w ramach robót publicznych, prac społecznie użytecznych, stażów oraz etatów. Uczestnicy Programu sprząтали lokale oraz wykonywali prace gospodarcze w MOPS, porządkowali forty i tereny przyległe. W MOPS otrzymywali wsparcie indywidualne i grupowe poprzez uczestnictwo w ramach projektu „Pora na aktywność” w Klubie Integracji Społecznej MOPS.

W Programie uczestniczyło 89 osób zadłużonych, z tego: w ramach robót publicznych były zatrudnione 72 osoby, prace społecznie użyteczne wykonywały 64 osoby. W oparciu o umowę o pracę zatrudnione były 4 osoby.

Na realizację Programu Oddłużenie w 2013 r. wykorzystano środki w wys. 585 000 zł, z następujących źródeł: MOPS – środki na sprzątanie lokali w wys. 127 219 zł, ZBK – środki na sprzątanie fortów i przyległych terenów w wys. 88 713 zł, GUP ze środków Funduszu Pracy na refundację zatrudnienia w ramach robót publicznych 400 000 zł.

Kwota spłaconego na rzecz gminy zadłużenia wyniosła 180 611 zł, w tym spłacona przez: osoby zatrudnione w ramach robót publicznych 141 018 zł, wykonujących prace społecznie użyteczne 26 259 zł, odbywających staż 2 404 zł, emerytów zatrudnionych na otwartym rynku pracy 10 927 zł. Wysokość spłat zadłużenia stanowi 97,57% kosztów poniesionych z budżetu gminy.

W trakcie realizacji Programu Oddłużenie 13 uczestników podjęło pracę na otwartym rynku pracy, z czego 6 osób zadłużonych w listopadzie 2013 r. założyło „Spółdzielnię Socjalną Oddłużenie”, w ramach której podjęli zatrudnienie.

12.1.2 Organizacje pozarządowe uczestniczące w programie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.1.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz pracownicy miejskich jednostek organizacyjnych – partnerzy w projekcie.

12.1.4 Nakłady finansowe

Na realizację Programu Oddłużenie w 2013 r. wykorzystano środki w wys. 585 000 zł, z następujących źródeł: MOPS – środki na sprzątanie lokali w wys. 127 219 zł, ZBK – środki na sprzątanie fortów i przyległych terenów w wys. 88 713 zł, GUP ze środków Funduszu Pracy na refundację zatrudnienia w ramach robót publicznych 400 000 zł.

12.2 Lokalny Program Osłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej opracował projekt uchwały w sprawie przyjęcia lokalnego programu pomocy społecznej w postaci lokalnego programu osłonowego dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych. Projekt został przyjęty przez Radę Miasta Krakowa w dniu 20 listopada 2013 r.

W grudniu 2013 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej podejmował działania mające na celu przygotowanie do realizacji Programu od 1 stycznia 2014 r. W szczególności opracowano i wprowadzono poleceniem służbowym Dyrektora MOPS odpowiednią procedurę zewnętrzną (MOPS – 27). Prowadzono także analizę wpływu podjętej w dniu 25 listopada 2013 r. Uchwały Sejmiku Województwa Małopolskiego w sprawie określenia rodzajów paliw dopuszczonych do stosowania na obszarze Gminy Miejskiej Kraków. Zaplanowano szkolenia pracowników MOPS i opracowywanie procedury wewnętrznej.

12.3 Program „Aktywny samorząd”

12.3.1 Ogólna charakterystyka programu

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2013 roku realizował pilotażowy program pn. „Aktywny Samorząd”, dofinansowywany ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Program miał na celu wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji poprzez:

- likwidację lub ograniczenie barier transportowych,
- przygotowanie osób niepełnosprawnych z zaburzeniami ruchu i percepcji wzrokowej do pełnienia różnych ról społecznych poprzez umożliwienie im włączenia się do tworzącego się społeczeństwa informacyjnego,
- likwidację lub ograniczenie bariery w poruszaniu się, umożliwiające uczestnictwo osobom niepełnosprawnym w aktywności społecznej albo wzrost lub utrzymanie istniejącej aktywności,
- umożliwianie osobom niepełnosprawnym pełnienie różnych ról społecznych poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie,
- poprawę szans osób niepełnosprawnych na zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższenie kwalifikacji.

Osoby niepełnosprawne miały możliwość otrzymać dofinansowanie do:

- zakupu i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
- szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania,
- zakupu wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
- zakupu protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne

Niepełnosprawni mogli też uzyskać w ramach Programu dofinansowanie lub refundację kosztów:

- uzyskania prawa jazdy kategorii B,
- utrzymania sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
- utrzymania sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne,
- opieki nad dzieckiem (opłata za pobyt dziecka w żłobku lub przedszkolu albo inny koszt zapewnienia opieki nad dzieckiem),
- uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym.

W 2013 roku złożono łącznie 622 wnioski. Z pomocy skorzystało 529 osób, w tym 408 studentów.

12.3.2 Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji programu

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.3.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

12.3.4 Nakłady finansowe

Zrealizowano umowy na kwotę 1 947 407 zł.

12.4 Spółdzielnie socjalne

Od 2006 r. Klub Integracji Społecznej MOPS prowadzi zajęcia edukacyjne i wspierające na rzecz zakładania przez osoby bezrobotne spółdzielni socjalnych. Pierwszą spółdzielnią socjalną, której współzałożycielami było kilkunastu uczestników KIS, była założona przy wsparciu MISTII Spółdzielnia Socjalna RATEL. KIS prowadził zajęcia edukacyjne na temat zakładania spółdzielni. Ponadto, przy współpracy Akademii Rozwoju Ekonomii Społecznej ROPS oraz Związku Lustracyjnego Spółdzielni udzielano wsparcia uczestnikom i kilku grupom inicjatywnym na rzecz założenia spółdzielni.

W 2013 roku opracowano program pilotażowy „MIS” – to MOPSowski Inkubator Spółdzielni Socjalnych. Jego celem jest edukacja bezrobotnych na temat spółdzielni socjalnych oraz wsparcie dla osób i grup inicjatywnych zmierzających do założenia spółdzielni socjalnej.

W 2013 r. zostały uruchomione:

- „WIESZ CO JESZ” – to Spółdzielnia Socjalna założona przez 3 uczestników KIS MOPS oraz osoby z ich otoczenia, w oparciu o Grupę Inicjatywną prowadzoną w KIS pod nazwą „Kanapkarnia”. Jest to jedyna spółdzielnia socjalna osób fizycznych w Województwie Małopolskim, która w 2013 r. otrzymała dofinansowanie ze środków POKL w ramach Projektu ARES. Założyciele to uczestnicy KIS, którzy realizowali prace społecznie użyteczne,

byli zatrudnieni w ramach robót publicznych, a następnie pozostawali wolontariuszami MOPS,

- „KAMPU” – to Grupa Inicjatywna na rzecz założenia spółdzielni socjalnej, do której należy uczestniczka KIS z otoczeniem 4 osób z rodziny. W 2013 r. członkowie grupy zakończyli pozytywnie I etap szkoleniowy w ramach Projektu ARES, nie otrzymali dofinansowania w ROPS, ale złożyli dokumenty w celu pozyskania dofinansowania z POKL,
- „ODDŁUŻENIE” – Spółdzielnia Socjalna Oddłużenie została zarejestrowana w KRS w listopadzie 2013 r. Grupa Inicjatywna na rzecz założenia spółdzielni to 6 osób, które uczestniczyły w pierwszej edycji Programu Oddłużenie. Spółdzielnia zyskała dofinansowanie z GUP w wysokości 84 000 zł oraz wsparcie z ROPS w postaci obsługi księgowej i marketingowej finansowanej ze środków POKL. Wszyscy członkowie są zatrudnieni od 1.01.2014 r. i wykonują prace zlecone przez ZBK.

12.5 Wdrażanie standardów usług

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej testował wdrażanie nowych standardów usług, realizując w 2013 roku dwa projekty: „Pilotażowe wdrażanie standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej” oraz „Druga szansa”.

12.5.1 „Pilotażowe wdrażanie standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej”

12.5.1.1 Ogólna charakterystyka projektu

Projekt „Pilotażowe wdrażanie standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej” był realizowany od 1 czerwca 2012 r. do 30 listopada 2013 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pełnił rolę lidera. W projekcie uczestniczył również Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Stowarzyszenie Dobrej Nadziei. Celem projektu było ustalenie, czy wprowadzone nowe standardy i modele pracy doprowadzą do zmian w sposobie i organizacji pomagania, a w efekcie do poprawy jakości świadczonej pomocy.

W ramach pilotażu, w dwóch Filiach MOPS testowano następujące standardy pracy socjalnej:

- Standard pracy socjalnej z osobą niepełnosprawną i jej rodziną z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi, w ramach którego objęto pomocą 107 gospodarstw domowych. Standard wprowadzała Filia nr 1,
- Standard pracy z rodzinami doświadczającymi przemocy w rodzinie, w którym objęto pomocą 294 gospodarstw domowych objętych procedurą Niebieskiej Karty. Standard wprowadzała Filia nr 9.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie pilotażowo wdrażał standard interwencji kryzysowej, a Stowarzyszenie Dobrej Nadziei standard poradnictwa specjalistycznego dla osoby z niepełnosprawnością i jej rodziny, z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi.

MOPS testował również wdrożenie modelu instytucji, w związku z czym w Filiach MOPS realizujących standard, praca socjalna została oddzielona od postępowania administracyjnego w sprawach świadczeń.

Podjęto również działania związane z doskonaleniem zawodowym pracowników socjalnych. W trakcie realizacji projektu zorganizowano: szkolenia wewnętrzne, konsultacje, superwizje grupowe oraz badanie potrzeb szkoleniowych pracowników socjalnych wdrażających standardy pracy socjalnej. W ramach projektu prowadzona była analiza obciążenia pracą oraz monitoring działań podejmowanych przez pracowników socjalnych.

12.5.1.2 Organizacje uczestniczące w realizacji projektu

Projekt „Pilotażowego wdrażania standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej” realizowany był w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Dobrej Nadziei. W ramach projektu Stowarzyszenie zatrudniało pracowników, których zadaniem było świadczenie poradnictwa specjalistycznego dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi.

12.5.1.3 Kadra

W realizację projektu zaangażowani byli pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Ośrodka Interwencji Kryzysowej oraz Stowarzyszenia Dobrej Nadziei.

12.5.1.4 Nakłady finansowe

Ogólne koszty realizacji projektu wyniosły 1 297 912,90 zł

- w 2012 roku: 439 753,25 zł

- w 2013 roku: 858 159,65 zł.

12.5.2 Realizacja projektu „Druga szansa”

12.5.2.1 Ogólna charakterystyka projektu

W ramach projektu pn. „Druga szansa” pilotażowo wdrażano standardy usług w zakresie bezdomności. Projekt był realizowany od 1.03.2012 do 31.08.2013 r. Celem projektu było przetestowanie oraz analiza skuteczności wybranych standardów usług. Realizowane w ramach pilotażu zadania skierowane były do osób zagrożonych bezdomnością i bezdomnych przebywających w placówkach lub przestrzeni publicznej. Realizowano następujące standardy:

- Standard praca socjalna – standard zawierał następujący zakres pracy: pierwszy kontakt, wywiad środowiskowy, diagnoza, inf. o prawach i uprawnieniach, możliwościach uzyskania pomocy, określenie i zapewnienie pakietu socjalnego, udzielenie poradnictwa socjalnego, konstruowanie i wdrażanie planu pomocy w zakresie pracy socjalnej m.in. przez zawieranie kontraktów socjalnych. Praca realizowana była na poziomie profilaktyki, interwencji i integracji. Standard realizował MOPS. Od początku projektu zrekrutowano 557 osób, przygotowano 555 diagnoz, zawarto 200 kontraktów socjalnych. W wyniku podjętych działań 21 osób zostało przyjętych do DPS, 77 osób podjęło leczenie uzależnień, 135 osób podjęło leczenie specjalistyczne, 61 osób otrzymało orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, 32 osoby podjęły pracę, 27 usamodzielniało się,
- Standard partnerstwo lokalne – realizowany był poprzez formalne utworzenie partnerstwa i podpisanie umowy o współpracy. Celem partnerstwa było utworzenie platformy współpracy instytucji i organizacji. Standard był realizowany przez lidera i partnerów. Partnerstwo Lokalne składające się z lidera i 4 partnerów działało zgodnie z zasadami współpracy zawartymi w umowie. W 2013 r. odbyło się 16 spotkań monitorujących,
- Standard mieszkalnictwo – zawierał: całonocowy pobyt w samodzielnym mieszkaniu na czas określony oraz poradnictwo socjalne, psychoterapeutyczne, prawne i zawodowe, wsparcie asystenta rodziny, aby jak najlepiej przygotować osoby do prowadzenia samodzielnego życia. Był realizowany przez Dzielę Pomocy Św. Ojca Pio, który uruchomił i prowadził 3 mieszkania wspierane dla

rodzin i osób zagrożonych bezdomnością i wychodzących z bezdomności. W trakcie projektu z tej formy pomocy skorzystały 4 rodziny oraz 6 osób samotnych (ogółem 18 osób, w tym 6 dzieci).

Standard mieszkalnictwa w zakresie pomocy doraźnej realizował również Polski Komitet Pomocy Społecznej. Średniomiesięcznie obejmował pomocą doraźną w formie zabezpieczenia żywności PEAD 500 osób oraz pomocą w formie zabezpieczenia odzieży 50 osób.

- standard zdrowie – realizowany był przez psychologa i psychiatrę w formie indywidualnych konsultacji oraz poprzez działania psychoedukacyjne. W zakresie redukcji szkód standard realizowała Fundacja Dzieło Pomocy Św. Ojca Pio. Osoby bezdomne i zagrożone bezdomnością uzyskały wiedzę na temat uzależnień i możliwości uzyskania pomocy, były motywowane do podjęcia leczenia. 16 osób zadeklarowało podjęcie terapii uzależnień. Cykl konsultacji zakończyło 52 osoby, odbyły się 302 godziny konsultacji psychiatryczno/psychologicznych.

W standardzie zdrowia praca zakładała też instruktaż w zakresie higieny osobistej oraz zakładanie i wymianę opatrunków. Te zadania realizowało Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei. Pomoc świadczona była przez pielęgniarki przez 8 godzin dziennie, pracę nadzorował lekarz. Pomocą objęto 638 pacjentów. Wykonano 3 301 zabiegów. Do pracy z osobami bezdomnymi zrekrutowano 11 wolontariuszy, studentów Wydziału Lekarskiego UJCM. Zorganizowano praktyki dla 119 studentów Instytutu Pielęgniarstwa i Położnictwa UJCM.

12.5.2.2 Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu

Projekt był realizowany w partnerstwie z następującymi organizacjami: Dzieło Pomocy Św. Ojca Pio - Kraków, ul. Loretańska 11, Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Wojewódzki - Kraków, ul. Lenartowicza 14, Fundacja Dzieło Pomocy Św. Ojca Pio - Kraków, ul. Loretańska 11, Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei - Kraków, al. Pokoju 7.

12.5.2.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz organizacji pozarządowych, będących partnerami w projekcie.

12.5.2.4 Nakłady finansowe

Łączna wartość projektu wynosiła 960 192 zł, w tym dotacja dla MOPS 543 194 zł.

12.5.3 Zmiany organizacyjne w MOPS wdrażane w związku ze zmianą sposobu prowadzenia i organizowania pracy socjalnej

Koncepcja organizowania i prowadzenia pracy socjalnej została opracowana w oparciu o dotychczasowe doświadczenia w realizowaniu tej usługi w MOPS w Krakowie oraz wnioski zespołów pracujących nad rekomendacjami w zakresie pracy socjalnej zadania 2 projektu systemowego 1.18 „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”.

Doświadczenia wynikające z realizacji pracy socjalnej oraz wnioski z ewaluacji Pilotażowego wdrażania jednoznacznie wskazują, że kluczowym elementem procesu pracy socjalnej jest kwestia budowania relacji między pracownikiem a osobą lub rodziną. W tym celu konieczne jest zorganizowanie pracownikowi socjalnemu odpowiednich warunków pracy, czyli rozdzielenie roli profesjonalnego pomagacza i przedstawiciela instytucji odpowiedzialnej za dystrybucję świadczeń. Konieczne jest rozdzielenie postępowania metodycznego w pracy socjalnej od postępowań administracyjnych prowadzonych w sprawie

przyznania świadczeń pomocy Społecznej. Wstępna koncepcja była konsultowana z wszystkimi pracownikami MOPS, których dotyczyły planowane zmiany. Zmiany organizacyjne związane ze zmianą sposobu prowadzenia i organizowania pracy socjalnej wdrażane są stopniowo. W miejsce dotychczasowych zespołów problemowych utworzone zostaną zespół ds. pracy socjalnej i zespół ds. usług i świadczeń.

W 2013 roku podjęto następujące działania związane z wdrożeniem zmian:

- koncepcja organizowania i prowadzenia pracy socjalnej była konsultowana w trakcie 16 spotkań z wszystkimi pracownikami MOPS, których dotyczyć będą planowane zmiany – pracownikami Filii, Działu Pomocy Bezdomnym, Klubu Integracji Społecznej, pracownikami realizującymi programy aktywności lokalnej,
- przygotowano materiały informacyjne, które zostały przekazane do zainteresowanych komórek organizacyjnych; materiały zamieszczono też w intranecie, celem wymiany opinii pracowników,
- w efekcie przeprowadzonych konsultacji opracowano koncepcję zmian organizacyjnych – zmianę podziału zadań realizowanych przez filię. Przygotowany został projekt zmiany Regulaminu organizacyjnego MOPS i opracowane zostały zakresy czynności dla pracowników nowo powstałych zespołów Filii MOPS.

12.6 Integracja międzypokoleniowa w ośrodkach wsparcia – realizacja projektu wspierającego placówki dla seniorów

12.6.1 Ogólna charakterystyka projektu

Dzięki pozyskanym środkom z budżetu państwa na dofinansowanie dwóch Ośrodków Wsparcia dla Osób Starszych oraz utworzeniu nowego ośrodka wsparcia dla 20 osób starszych i 20 z grupy młodzieży lub dzieci w wieku szkolnym, w 2013 roku prowadzono działania integrujące pokolenia. Od 1 maja 2013 r. w Ośrodkach prowadzono zajęcia, w których akcentowano budowanie relacji pomiędzy osobami starszymi i młodzieżą lub dziećmi w wieku szkolnym. Ośrodki Wsparcia na ul. Komandosów 18 i Pl. Gen. W. Sikorskiego 14/2 nawiązały współpracę z działającymi w Krakowie placówkami wsparcia dziennego. Co najmniej 2 razy w tygodniu odbywały się zajęcia wspólne dla seniorów i młodzieży. Natomiast nowy Ośrodek przy ul. Lea 55 realizował zadanie poprzez prowadzenie zajęć z dziećmi i młodzieżą 5 dni w tygodniu. W spotkaniach uczestniczyło średnio 50 dzieci.

Środki na realizację tej inicjatywy pozyskano w ramach konkursu ofert ogłoszonego przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie na wsparcie finansowe gmin w prowadzeniu ośrodków wsparcia. Zadanie to zostało opisane szerzej w rozdziale 5.2.2.

12.6.2 Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu

Podmiotami realizującymi zadanie w 2013 roku były: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego oraz Stowarzyszenie Miłosierdzia Św. Wincentego A. Paulo w Krakowie.

12.6.3 Kadra

Zadanie realizowali pracownicy z organizacji pozarządowych.

12.6.4 Nakłady finansowe

Łączna wartość przekazanych środków na realizację zadania wynosiła 216 000 zł.

13 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie działa na podstawie Statutu przyjętego uchwałą Nr LXIII/579/04 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 października 2004 roku oraz Regulaminu Organizacyjnego zatwierdzonego zarządzeniem Nr 1460 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 9 sierpnia 2005 roku (z późn. zm.) *(tekst wraz ze zmianami dostępny na stronie mops.krakow.pl)*.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o pomocy społecznej
- ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
- ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
- ustawy o zatrudnieniu socjalnym
- ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
- ustawy o systemie oświaty.

Ponadto Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych
- ustawy o ochronie zdrowia psychicznego
- ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
- ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy
- ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

MOPS realizuje też zadania mające na celu organizację wsparcia rodziny i zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie został wyznaczony na mocy Zarządzenia Nr 2918/2011 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 6 grudnia 2011r. na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

W zakresie rehabilitacji społecznej MOPS realizuje zadania, których celem jest ograniczenie skutków niepełnosprawności poprzez dofinansowanie kosztów uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, rehabilitacji dzieci i młodzieży oraz kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej.

Realizacja przez MOPS zadań z zakresu zatrudnienia socjalnego odbywa się poprzez prowadzenie Klubu Integracji Społecznej, współpracę w ramach Partnerstwa w zakresie prowadzenia Klubu Integracji Społecznej „Leonardo” oraz wsparcie realizacji zadań Centrum Integracji Społecznej.

Zadania publiczne Gminy Miejskiej Kraków w sferach:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem
- działalności charytatywnej

mogą być zlecane podmiotom niepublicznym (organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Formy zlecania to: powierzenie podmiotowi niepublicznemu wraz

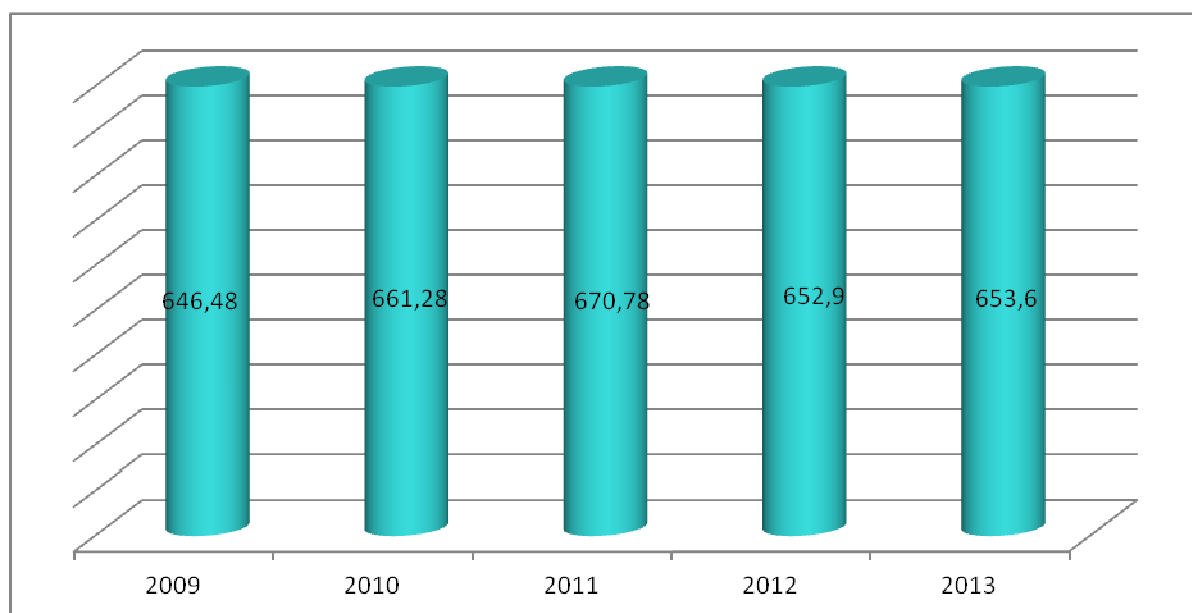
z udzieleniem dotacji na finansowanie jego realizacji oraz wspieranie wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację zadań dysponuje Wydział Spraw Społecznych UMK, który przekazuje je wykonawcom zleceń (podmiotom niepublicznym). Natomiast Dyrektor MOPS, na podstawie pełnomocnictwa Prezydenta Miasta Krakowa, ogłasza i rozstrzyga konkursy na realizację zadań. Do zadań MOPS należy kontrola realizowanych przez podmioty niepubliczne zadań oraz ich rozliczanie.

13.1 Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

Stan zatrudnienia w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie przedstawia poniższy wykres.

Wykres: Liczba pracowników zatrudnionych w MOPS wg etatów z wyłączeniem osób przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych (wartości średnioroczne)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W połowie 2010 r. Ośrodek osiągnął wskaźnik zatrudnienia, o którym mowa w art. 110 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ośrodek zatrudnia pracowników proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców.

Wśród osób zatrudnionych w MOPS w Krakowie ponad 58% stanowią pracownicy socjalni. Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych. Ponad 80% spośród 402 pracowników socjalnych świadczy pracę w środowisku.

Tabela: Zatrudnienie w MOPS wg stanowisk – stan na 31 grudnia danego roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM*			
	2010	2011	2012	2013
Ogółem:	643	662	658	691
z tego: dyrektor	1	1	1	1
zastępcy dyrektora	2	3	2	2
pracownicy socjalni ogółem	387	394	410	402
z tego: starszy specjalista pracy socjalnej	8	8	7	7

specjalista pracy socjalnej	72	77	99	83
starszy pracownik socjalny	133	136	134	146
pracownik socjalny	174	173	170	166
w tym: będący głównym specjalistą	2	3	3	4
pracownicy socjalni świadczący pracę w środowisku	291	294	304	326
pozostali pracownicy	253	264	245	286

*wykaz nie uwzględnia pracowników przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

66% pracowników MOPS (w tym przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych) to osoby z wyższym wykształceniem, w tym 10% stanowią pracownicy, którzy mają ukończone także studia podyplomowe. Wykształceniem policealnym legitymuje się 23% ogółu pracowników (stan na 31.12.2013 r.).

Wśród pracowników MOPS obserwuje się stały proces doskonalenia zawodowego. W latach 2009 – 2013 swój poziom wykształcenia podniosło 116 pracowników, w tym 27 osób obroniło pracę licencjacką, 57 osoby ukończyły wyższe studia, natomiast 31 pracowników podniosło kwalifikacje poprzez ukończenie studiów podyplomowych.

Pracownicy MOPS podejmują wiele działań, które podnoszą ich kwalifikacje i pozwalają na wykonywanie zadań o coraz wyższym standardzie. Organizowane szkolenia są odpowiedzią na nowe trendy w pomocy społecznej oraz potrzebę jak najpełniejszego przygotowania pracowników do realizowanych zadań. W 2013 r. pracownicy MOPS brali udział w licznych szkoleniach, zarówno bezpłatnych jak i płatnych. W szkoleniach płatnych wzięły udział 272 osoby.

Uwzględniając potrzeby osób niepełnosprawnych MOPS w Krakowie odznacza się wysokim wskaźnikiem zatrudnienia osób niepełnosprawnych tj. powyżej 6% zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

13.2 Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2010-2013

Zgodnie z art. 249 ust.3 oraz ust. 4 pkt. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2009, Nr 157 poz. 1240), od 1 kwietnia 2010 roku, środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację zadań publicznych Gminy Miejskiej Kraków w sferach: pomocy społecznej, integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i działalności charytatywnej zadań dysponuje Wydział Spraw Społecznych UMK, który przekazuje je wykonawcom zleceń (podmiotom niepublicznym).

MOPS ogłasza i rozstrzyga konkursy na realizację zadań, kontroluje realizowane przez podmioty niepubliczne zadania oraz nadzoruje poprawność ich rozliczania.

2010 rok

Zadania GMK realizowane przez system pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2010r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	239 238 378,92 zł
- środki własne	163 965 489,02 zł
- dotacja z budżetu państwa	69 280 373,86 zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 992 516,04 zł
	44 286 182,00 zł
w tym: dotacje dla organizacji pozarządowych	(w tym MOPS: 10 871 139,94 zł)

	SO: 33 415 042,06 zł)
wydatki inwestycyjne, w tym	6 298 858,34 zł
- środki własne	3 459 014,68 zł
- dotacja z budżetu państwa	1 976 546,43 zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	863 297,23 zł
Suma	245 537 237,26 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS*	Wykonanie 31.12.2010r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	139 018 163,71 zł
- środki własne	87 517 612,51 zł
- dotacja z budżetu państwa	45 508 035,16 zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 992 516,04 zł
w tym: dotacje dla organizacji pozarządowych	44 286 182,00 zł (w tym MOPS: 10 871 139,94 zł SO: 33 415 042,06 zł)
wydatki inwestycyjne, w tym	108 929,66 zł
- środki własne	- zł
- dotacja z budżetu państwa	- zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	108 929,66 zł
Suma	139 127 093,37 zł

* wykazano również wydatki ujęte w planie finansowym SO

Zadania GMK realizowane przez jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2010r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	100 220 215,21 zł
- środki własne	76 447 876,51 zł
- dotacja z budżetu państwa	23 772 338,70 zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	- zł
wydatki inwestycyjne, w tym	6 189 928,68 zł
- środki własne	3 459 014,68 zł
- dotacja z budżetu państwa	1 976 546,43 zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	754 367,57 zł
Suma	106 410 143,89 zł

2011 rok

Zadania GMK realizowane przez system pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2011 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	241 213 808 zł
środki własne*	176 827 353 zł
dotacja z budżetu państwa	55 262 967 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	9 123 488 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	1 171 630 zł
środki własne	1 150 771 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	20 859 zł
Suma	242 385 438 zł

* wykazano również wydatki ujęte w planie finansowym SO

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2011 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	101 273 768 zł
środki własne	58 226 141 zł
dotacja z budżetu państwa	33 924 139 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	9 123 488 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	54 550 zł
środki własne	33 691 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	20 859 zł
Suma	101 328 318 zł

Zadania GMK realizowane przez jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2011 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	96 608 020 zł
środki własne	75 269 192 zł
dotacja z budżetu państwa	21 338 828 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	- zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	1 117 080 zł
środki własne	1 117 080 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	- zł
Suma	97 725 100 zł

Dotacje dla organizacji pozarządowych realizowane przez Wydział Spraw Społecznych	Wykonanie 31.12.2011 r.
Środki własne Gminy Miejskiej Kraków	35 730 954,57 zł
Środki z Budżetu Państwa	7 611 065,20 zł
Suma końcowa	43 342 019,77 zł

2012 rok

Zadania GMK realizowane przez system pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2012 r.
1	2
wydatki bieżące	201 080 711 zł
środki własne	133 476 130 zł
dotacja z budżetu państwa	60 460 860 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	7 143 721 zł
wydatki inwestycyjne	4 927 194 zł
środki własne	4 345 501 zł
dotacja z budżetu państwa	537 953 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	43 740 zł
Suma	206 007 905 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2012 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	104 440 427 zł
środki własne	58 396 769 zł
dotacja z budżetu państwa	38 965 380 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	7 078 278 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	43 628 zł
środki własne	- zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	43 628 zł
Suma	104 484 055 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2012 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	96 640 284 zł
środki własne	75 079 361 zł
dotacja z budżetu państwa	21 495 480 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	65 443 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	4 883 566 zł
środki własne	4 345 501 zł
dotacja z budżetu państwa	537 953 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	112 zł
Suma	101 523 850 zł

Dotacje dla organizacji pozarządowych realizowane przez Wydział Spraw Społecznych	Wykonanie 31.12.2012 r.
wydatki bieżące, w tym:	43 767 777 zł
środki własne	35 967 667 zł
dotacja z budżetu państwa	6 527 943 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 272 167 zł
Suma	43 767 777 zł

2013 rok

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31.12.2013 r.
1	2
wydatki bieżące	208 953 977,98 zł
środki własne	129 895 738,57 zł
dotacja z budżetu państwa	72 353 775,71 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 704 463,70 zł
wydatki inwestycyjne	3 490 610,52 zł
środki własne	1 459 404,75 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	2 031 205,77 zł
Suma	212 444 588,50 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2013 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	95 855 837,97 zł
środki własne	71 498 462,54 zł
dotacja z budżetu państwa	24 217 113,17 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	140 262,26 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	3 222 569,68 zł
środki własne	1 191 363,91 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	2 031 205,77 zł
Suma	99 078 407,65 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2013 r.
1	2
wydatki bieżące, w tym:	113 098 140,01 zł
środki własne	58 397 276,03 zł
dotacja z budżetu państwa	48 136 662,54 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	6 564 201,44 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	268 040,84 zł
środki własne	268 040,84 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	– zł
Suma	113 366 180,85 zł

Dotacje dla organizacji pozarządowych realizowane przez Wydział Spraw Społecznych, w tym:	Wykonanie 31.12.2013 r.
środki własne	35 815 315,46 zł
dotacja z budżetu państwa	8 695 603,80 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	722 993,68 zł
Suma	45 233 912,94 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PERON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie 31.12.2013 r.
1	2	3
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		672 291 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej		13 619 234,48
1	zobowiązania dotyczące dofinansowania kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	7 608 843 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 698 299,65 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	149 509,69 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	1 799 788,81 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2 342 838,33 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	19 955 zł
Suma		14 291 525,48 zł

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy – z dofinansowania skorzystało 66 osób niepełnosprawnych

13.3 Infrastruktura lokalowa i techniczna

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozyskuje lokale i nieruchomości w celu realizacji własnych zadań oraz zadań powierzanych innym podmiotom do realizacji.

Na koniec 2013 r. MOPS posiadał tytuł prawny do 51 lokali i nieruchomości o łącznej powierzchni 18 035,81 m², w tym:

- 1) Środowiskowy Dom Samopomocy: 1 lokal o łącznej powierzchni 248,76 m²,
- 2) Mieszkania chronione: 5 lokali o łącznej powierzchni 438,64 m², w tym 2 dla osób bezdomnych, 2 dla usamodzielniających się wychowanków oraz 1 dla osób zaburzonych psychicznie,
- 3) Placówka wsparcia dziennego: 1 lokal o powierzchni 114,99 m²,
- 4) Placówki opiekuńczo wychowawcze: 5 nieruchomości i 4 lokale, łączna powierzchnia lokali i budynków wynosi 2 160,49 m²,
- 5) Warsztaty Terapii Zajęciowej: część budynku użytkowanego wspólnie przez komórkę organizacyjną MOPS i WTZ, powierzchnia 690,55 m²,

- 6) Ośrodek dla Ofiar Dotkniętych Przemocą: 1 nieruchomość, powierzchnia użytkowa budynku 1258,29 m²,
- 7) Ośrodek Poradnictwa i Terapii Rodzin: 208,90 m² – jeden lokal wspólny z innym zadaniem oraz składnicą akt MOPS,
- 8) Domy Pomocy Społecznej: 2 nieruchomości, powierzchnia użytkowa budynków 2 404,70 m²
- 9) Ośrodki, schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych: 3 nieruchomości, powierzchnia użytkowa budynków 2 845,80 m²,
- 10) Jadłodajnia: 166,53 m² – jeden lokal wspólny z innym zadaniem oraz składnicą akt MOPS,
- 11) Lokale finansowane ze środków Unii Europejskiej, w których realizowany jest projekt Pora na aktywność, w których mieszczą się komórki organizacyjne MOPS: 9 lokali o łącznej powierzchni 609,60 m²,
- 12) Komórki organizacyjne MOPS: 17 lokali i 1 nieruchomość o łącznej powierzchni użytkowej 6 888,56 m², w tym 13 lokali i 1 nieruchomość o łącznej powierzchni bez piwnic 5 848,06 m² (powierzchnia magazynów/składnic akt/piwnic: 1 040,5 m²) – w jednej nieruchomości jest prowadzony WTZ i mieści się komórka organizacyjna MOPS i w jednym lokalu oprócz składnicy akt realizowane są dwa zadania pomocy społecznej,
- 13) Jedna nieruchomość niezabudowana przeznaczona pod budowę DPS.